

STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH 10

PAULI VUOLLE

URHEILU ELÄMÄNSISÄLTÖNÄ

MENESTYNEIDEN URHEILIJOIDEN ELÄMÄNURA KILPAILUVUOSINA

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ, JYVÄSKYLÄ 1977

STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH 10

PAULI VUOLLE

URHEILU ELÄMÄNSISÄLTÖNÄ

MENESTYNEIDEN URHEILIJOIDEN ELÄMÄNURA KILPAILUVUOSINA

ESITETÄÄN JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON LIIKUNTATIEETEELLISEN
TIEDEKUNNAN SUOSTUMUKSELLA TARKASTETTAVAKSI SALISSA L 304,
MARRASKUUN 18. PÄIVÄNÄ 1977 KELLO 12.

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ, JYVÄSKYLÄ 1977

URHEILU ELÄMÄNSISÄLTÖNÄ

MENESTYNEIDEN URHEILIJOIDEN ELÄMÄNURA KILPAILUVUOSINA

STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH 10

PAULI VUOLLE

URHEILU ELÄMÄNSISÄLTÖNÄ

MENESTYNEIDEN URHEILIJOIDEN ELÄMÄNURA KILPAILUVUOSINA

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ, JYVÄSKYLÄ 1977

URN:ISBN:978-951-39-8434-2
ISBN 978-951-39-8434-2 (PDF)
ISSN 0356-1070

ISBN 951-677-905-0
ISSN 0356-1070

COPYRIGHT © 1977, by
University of Jyväskylä

Jyväskylässä 1977 Kirjapaino Oy Sisä-Suomi

SISÄLLYS

ESIPUHE.....	7
1. JOHDANTO.....	9
1.1. Tutkimuksen tarkoitus ja merkitys.....	9
1.2. Ongelmien lähtökohdat.....	13
1.2.1. Ajankäytön rajallisuus.....	13
1.2.2. Huippu-urheilun kehitys vapaa-ajan toiminnasta työtoiminnaksi.....	15
1.2.3. Huippu-urheilu elämäntavan ja -laadun säätelijänä.....	18
1.3. Tutkimuksen kohteiksi valitut elämäntoiminnot.	20
2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN PERUSTA.....	23
2.1. Käyttäytymistä selittävät tasapainoteoriat....	23
2.2. Kognitiivisen dissonanssin teoria.....	24
2.2.1. Dissonanssin esiintymisen ehdot ja dominanssi.....	26
2.2.2. Dissonanssin voimakkuuteen vaikuttavat tekijät.....	28
2.2.3. Dissonanssin poistamismekanismit.....	32
3. AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA.....	37
4. ONGELMAT.....	49
4.1. Tutkimusongelmat.....	49
4.2. Tutkimuksen viitekehys.....	52
5. TUTKIMUSMENETTELY.....	55
5.1. Vertailuryhmät.....	55
5.2. Muuttujat.....	57
5.2.1. Muuttujien aikaporras.....	57
5.2.2. Muuttujien esittely.....	58
5.3. Perusjoukko.....	60
5.4. Tutkimuksen suorittaminen, näyte ja kato.....	62
5.5. Mittauksen luotettavuudesta.....	65
5.5.1. Reliaabelius.....	65
5.5.2. Validius.....	67

5.6. Tulosten käsittely ja tulkinta.....	67
6. TULOKSET.....	71
6.1. Dominanssi.....	71
6.1.1. Urheilun, koulunkäynnin ja opiskelun, työn sekä perhe-elämän ajoittuminen elämäkaarelle.....	71
6.1.2. Ajankäytön dominanssi.....	78
6.1.2.1. Ajankäytön jakautuminen aktii- visen kilpailu-uran aikana....	78
6.1.2.2. Yhteenveto ajankäytön domi- nanssista.....	95
6.1.3. Valmennussidonnaisuus kilpailu-uran eri vaiheissa.....	96
6.1.4. Elämänarvojen dominanssi.....	101
6.2. Dissonanssi.....	103
6.2.1. Dominanssi dissonanssin esiintymisen ennustajana.....	103
6.2.2. Dissonanssin viriäminen ja kokeminen...	105
6.2.3. Urheilusta aiheutuvan dissonanssin vi- riäminen ja kokeminen koulunkäynnissä ja opiskelussa.....	106
6.2.4. Urheilusta aiheutuvan dissonanssin vi- riäminen ja kokeminen ammattielämässä..	115
6.2.5. Yhteenveto dissonanssista koulutuksessa ja ammattielämässä	118
6.2.6. Urheilusta aiheutuvan dissonanssin vi- riäminen ja kokeminen perhe-elämässä ja muissa vapaa-ajan toiminnoissa.....	121
6.2.7. Yhteenveto muun yhteisöelämän alueella esiintyvistä dissonanssista.....	126
6.2.8. Muiden elämäntoimintojen aiheuttaman dis- sonanssin kokeminen urheilussa.....	127
6.3. Dissonanssin poistaminen.....	129
6.3.1. Dissonanssin poistamisreaktiot koulu- tuksen ja ammattielämän alueella.....	130

6.3.2.	Yhteenveto dissonanssin poistamisreakti- oista koulutuksessa ja ammattielämässä..	139
6.3.3.	Dissonanssin poistamisreaktiot urheilu- elämässä.....	139
6.4.	Yhteenveto tuloksista.....	141
7.	POHDINTA.....	145
7.1.	Viitekehyksen toimivuus.....	145
7.2.	Ongelma-alueen rajausta.....	148
7.3.	Dissonanssin yksilölliset ja yhteiskunnalliset seuraamukset.....	150
7.4.	Dissonanssin ennaltaehkäisemisen liikuntakasva- tuksellinen ja -pedagoginen perusta.....	154
7.5.	Ehdotuksia jatkotutkimuksiksi.....	161
8.	TIIVISTELMÄ.....	163
9.	ENGLISH SUMMARY, Top Sports as Content of Life.....	171
	LÄHTEET.....	179
	LIITTEET.....	187

ESIPUHE

Kiinnostukseni aiheeseen virisi jo vuonna 1969, jolloin Kansainvälisen Urheilusosiologiakomitean (ICSS) toimesta käynnistettiin noin kymmenessä eri maassa huippu-urheilijan elämänura-tutkimus (The Life Career of Top-Athlete). Tähän vuonna 1956 huipulla olleisiin urheilijoihin kohdistuneeseen tutkimukseen osallistui myös Suomi.

Vuoden 1972 lopulla laajensin kansallista analyysia kokoomalla uuden perusaineiston vuosien 1956, 1960, 1964, 1968 ja 1972 menestyksekkäimmistä suomalaisista urheilijoista. Urheiluun ja muihin elämäntoimintoihin käytetyn ajan osalta täydensin sitä vielä keväällä 1975.

Viimeksimainitun, nyt tarkastelun kohteena olevan aineiston esittely ja tutkimuksen perustiedot sisältyvät pääosin kuvausraporttiin "Suomalaisen huippu-urheilijan elämänura" (Vuolle 1977). Tässä tutkimusselosteessa käsittelen syventävästi urheilun hallitsevuuutta elämänsisältönä ja sen suhdetta muihin keskeisiin elämäntoimintoihin lähestymällä ongelmia dissonanssteorian viitekehyksessä.

Vaikka tutkimuksella on kansainvälinen syntyhistoria, tutkimusaiheen on tehnyt ajankohtaiseksi huippu-urheilun ja huippu-urheilijoiden yhteiskunnassamme osakseen saama suuri huomio. Huippu-urheilu värittää voimakkaasti kansallista liikuntakulttuuriamme sitä suunnaten ja ohjaten. Tutkimuksella olen halunnut tuottaa tietoa, joka samalla auttaa urheilun parissa toimivia henkilöitä arvioimaan kilpaurheilun merkitystä ja vaikutuksia siihen aktiivisesti osallistuvan yksilön kehityksestä käsin.

Tutkimus on suoritettu opetusministeriön taloudellisen tuen turvin. Sen on tehnyt mahdolliseksi siihen valittujen urheilijoiden poikkeuksellisen hyvä osallistumisaktiivisuus.

Tietojen kokoamisvaiheessa arvokasta oli se tuki ja apu, jota sain urheilujärjestöiltä sekä Urheilijoiden Ammattienedistämistätiöltä.

Opinnäytetyötäni on ohjannut liikuntakasvatuksen laitoksella professori Pentti Pitkänen. Hän on syventynyt perusteellisesti tutkimukseeni ja asiantuntemuksellaan auttanut ja kannustanut minua eteenpäin.

Erittäin merkittäviä ovat olleet ne virikkeet ja neuvot, joita olen saanut professori Juhani Karvoselta. Hänen asiantuntemuksensa on auttanut minua suuresti hahmottaessani yksilön käyttäytymisen teoreettista taustaa.

Vaivannäköään kaihtamatta apulaisprofessori Risto Telama koko ajan auttanut ja tukenut minua neuvoillaan.

Hyödyllisiä ovat olleet ne keskustelut joita olen käynyt tohtori Pekka Kiviahon kanssa. Apunani ovat olleet myös monet työtoverini, joiden kanssa olen pohtinut tutkimuksessa esiintulleita ongelmia.

Yliopiston laskentakeskuksen asiantuntijoista Virpi Suominen ja Markku Tapper ovat olleet suureksi avuksi laajan aineiston tietokonekäsittelyssä.

Ratkaisevasti tutkimuksen toteuttamiseen sekä aineiston kokoamis- että käsittelyvaiheessa ovat vaikuttaneet tutkimusapulaiseni Pekka Halinen ja Pekka Kärkkäinen.

Kuviot on piirtänyt Tuula Hämäläinen ja puhtaaksikirjoituksesta ovat vastanneet Leila Kärkkäinen, Päivi Kolu ja Leila Lillberg. Kieliasun muokkaamisessa on auttanut Timo Haajanen. Käännökset englanninkielelle on tehnyt Sauli Takala.

Esitän parhaat kiitokseni kaikille edellä mainituille henkilöille ja laitoksille samoin kuin muille mainitsematta jääneille työni tukijoille. Perhettäni kiitän kärsivällisyydestä ja kannustavasta suhtautumisesta vuosia jatkuneeseen työhöni.

Jyväskylässä lokakuussa 1977
Pauli Vuolle

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen tarkoitus ja merkitys

Huippu-urheilun voimakas tuloskehitys tällä vuosikymmenellä ja suomalaisten menestykset monissa kansainvälisesti arvostetuissa urheilulajeissa ovat pitäneet kilpaurheilun yleisen kiinnostuksen kohteena. Urheilua vähemmän seuraavakin on tietoinen ponnistuksista, joita huipulle pyrkivä urheilija joutuu tekemään onnistuakseen kansainvälisissä suurkilpailuissa.

Vaikka huippu-urheilulla on näkyvä asema yhteiskunnassamme, tietomme kilpaurheilun vaikutuksista harjoittajansa elämään on vähäistä ja rajoittunutta. Huippu-urheilijan elämäntavan oletetaan poikkeavan monessa suhteessa "tavallisen kansalaisen" elämäntavasta. Urheilun taustalla vaikuttaa kuitenkin yhteisöelämä omine vaatimuksineen ja näiden vaatimusten kanssa urheilija joutuu sovittamaan tai asettamaan vastakkain urheilulliset tavoitteensa. Tärkeimmät yhteisön vaatimukset, sosiaaliset paineet ja odotukset, kohdistuvat erilaisiin kansalaisvelvollisuuksiin, kuten esimerkiksi koulunkäyntiin ja opiskeluun, ammatin hankkimiseen ja työelämässä toimimiseen, perhevelvoitteista huolehtimiseen ja yhteisten asioiden hoitoon osallistumiseen. Tämän lisäksi tietysti persoonalliset tarpeet joutuvat punnittaviksi urheilun vaatimusten kanssa. Huippu-urheilija voi siis kokea elämässään valintatilanteita, joissa urheilun vaihtoehtoina ovat elämän muut toiminnot: niistä kieltäytyminen,

niiden rajoittaminen tai siirtäminen myöhäisempään ajankoh-
taan. Mitä tärkeämmistä elämäntoiminnoista on kyse, sitä
ongelmallisemmaksi valintatilanne saattaa muodostua. On
kuitenkin syytä muistaa, että tilanne lienee sama kaikilla
niillä inhimillisen elämän alueilla, joilla yksilö muiden
kanssa kilpaillen tavoittelee oman suorituskykynsä ylärajaa.
Ongelmallista huippu-urheilussa onkin ehkä se, että vaikka
urheilu osoittaa sen konkreettisen tavoitteen, johon on py-
rittävä, tämä tavoite ei voi olla lopullinen ja kestävä.
Urheilu-uran kerran väistämättä päätyttyä palaaminen sen
vuoksi syrjäytettyihin elämäntoimintoihin voi tästä syystä
olla joskus vaikeaa, jopa mahdotonta.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on e n s i k s i kar-
toittaa huippu-urheilun asemaa harjoittajansa elämässä sekä
sen suhdetta muihin elämäntoimintoihin. T o i s e k s i
tutkimus selvittää urheilijoilla eri elämänalueilla mahdol-
lisesti esiintyviä ristiriitatilanteita ja tarkastelee nii-
tä suhteessa urheilun hallitsevuuteen. K o l m a n n e k s i
tutkimus yrittää valottaa ratkaisumekanismia, joilla urhei-
lijat pyrkivät poistamaan esiintulevia ongelmiaan. N e l -
j ä n n e k s i näin hankittua tietoa käytetään hyväksi
arvioitaessa huippu-urheilijoilla esiintyvien ongelmien yk-
silöllistä ja yhteiskunnallista merkitystä ja pohdittaessa
keinoja, joilla niitä voitaisiin liikuntakasvatuksessa ennal-
ta ehkäistä.

Tutkimusongelmien viriäminen ja niiden mielekkyys tutki-
muksen kohteena on seurausta huippu-urheilun kasvaneesta
merkityksestä tarkasteltiinpa kysymystä sitten siihen osal-
listuvan yksilön tai koko yhteiskunnan kannalta (kts. esim.
Heinilä 1974; Mauz 1972; Prokop 1971, 107-116; Binder 1972,
88; Brasher 1968, 21; Chatoway 1968, 19; Vuolle 1973; 1977).
Huippu-urheilu yhteiskunnallisena ilmiönä ja huippu-urheili-
jat suhteellisen pienenä erityisryhmänä ovat saavuttaneet
poikkeuksellisen näkyvän aseman sekä kansallisen että kan-
sainvälisen toiminnan kentässä. Urheilun kansainvälisen
kosketuksen laajuudesta kertoo esimerkiksi se, että maamme

urheilujärjestöjen ilmoituksen mukaan lähetettiin tutkimuksen alkamisvuonna 1971 noin 6700 urheilijaa yli 1020 kilpailutilaisuuteen lähes 50 maahan. Kotimaassa järjestettyihin kansainvälisiin kilpailutilaisuuksiin osallistui mainittuna vuonna noin 55000 koti- ja ulkomaista urheilijaa (SPL 1971; SVUL 1972; TUL 1971).

Kansallisella tasolla huippu-urheilun yhteisölliset vaikutukset ovat laajentuneet koko yhteiskuntaelämää koskeviksi samalla kun huippu-urheilu on säilyttänyt keskeisen aseman maamme liikuntakulttuurin ja aktiivisen liikuntapolitiikan suunnanantajana. Huippu-urheilun ja urheilijoiden merkityksen korostaminen väestön kuntoliikuntaharrastuksen viritäjänä on suosittua etenkin silloin, kun tavoitteena on yhteiskunnan tuen saaminen kilpaurheilun kehittämissäpyrkimyksille. Joukkotiedotuksen ja erityisesti television leviämisen myötä huippu-urheilu on tullut yhdeksi suosituimmaksi viihteen muodoksi (vrt. Haapasalo, Kytömäki 1973, 35, 42, 47; Kytömäki 1975, 10, 21-27; Meksikon kisaohjelmien kuuntelusta ja katselusta 1968) ja huippu-urheilijat tätä kautta tunnetuiksi julkisuuden henkilöiksi, joita kaupallinen elämä monin tavoin käyttää hyväkseen (Viitanen 1973). Menestynyt huippu-urheilija on myös tänään yleisen sankaripalvonnan ja laajojen nuorisojoukkojen samaistumisen kohde.

Kilpaurheilun saavutustason kiristyessä ovat yksityiseen urheilulajiin ja urheilijaan kohdistuvat menestyspaineeet jatkuvasti kasvaneet. Yleisesti tunnustetaan, että urheilun huipulla puhtaana amatörismin aika on ollut jo kauan ohitse. Tämän päivän urheilijan mahdollisuudet huippusuorituksiin ovat sitä paremmat, mitä vapaampana toimeentulohuolista hän voi keskittyä valmentautumiseen ainakin kilpailu-uransa ratkaisevina vuosina.

Huippu-urheilun kehittämisestä vastaavat urheilujärjestöt sekä lopulta niille toimintaedellytykset luova yhteiskunta ovat harvoin pysähtyneet pohtimaan seuraamuksia, joihin huippu-urheilun tulevaisuuden näkymät ja sen piirissä lisääntyvät lieveilmiöt antaisivat vakavastikin aihetta (esim. Heinilä & Wuolio 1973).

Tämä tutkimus kartoittaa alueita, joilla huippu-urheilijoiden kokemat käytännön ongelmat ja niiden poistamiseen tähtäävät toimenpiteet (mm. amatöörisääntöjen muutokset, Urheilijoiden Ammattienedistämisseuran perustaminen, stipendijärjestelmien luominen ja huippu-urheilijoiden ammatilliset järjestäytymispyrkimykset) ovat viime vuosina korostuneet. Tutkimuksen yhtenä tavoitteena onkin sellaisen tiedon tuottaminen, jonka perusteella voidaan laajasti arvioida urheilun vaikutuksia harjoittajansa elämään ja samalla suunnata niitä käytännön ratkaisuja, jotka tähtäävät mahdollisesti syntyneiden ongelmien poistamiseen. Tutkimuksen yleisempi merkitys on siinä, että aikana, jolloin nuorisoa määrätietoosemmin aktivoidaan ja valikoidaan sekä tieteellisin menetelmin valmennetaan huippu-urheiluun, se auttaa päätelemään, missä määrin kilpaurheilu on kehittymässä sen piiriin ohjattujen nuorten elämäntoimintojen säätelijäksi.

Edellä kuvatun ongelmakentän samoin kuin tämän tutkimuksen varsinaisena virittäjänä on pidettävä Kansainvälistä Urheilusosiologian komiteaa (ICSS), joka vuonna 1967 laati alustavan luettelon kansainvälisesti tärkeistä ja ajankohtaisista tutkimustehtävistä. Tästä noin 40 tutkimusaihetta käsittävästä luettelosta komitea valitsi kaksi teemaa edelleen kehitettäväksi ja toteutettaviksi. Aiheet olivat "urheilu ja sosiaalinen integraatio" sekä "huippu-urheilijan karriööri". Kesällä 1969 käynnistettiinkin 11 eri maassa - Suomi mukaan lukien kansainvälisesti yhdenmukaistettu tutkimus, jossa seurattiin vuonna 1956 huipulla olleiden urheilijoiden elämänkaaren muotoutumista koulutus- ja ammatti-elämän, perhe-elämän ja muun sosiaalisen osallistumisen alueilla. Vaikka kansainvälisen vertailun tulokset ovatkin vielä pääosin käsittelemättä ja julkaisematta¹⁾, tutkimuksen

1) Kansainvälisen aineiston käsittely tapahtuu Kölnin yliopistossa ja sen toteuttamisesta samoin kuin tulosten raportoinnista vastaa Dr. Kurt Hammerich, jolta tähän mennessä on ilmestynyt Saksan Liittotasavallan ja Japanin välinen vertailu (Hammerich, 1972).

perustietoja on kansallisella tasolla esitelty kahdessa raportissa (Heinilä & Vuolle 1970; Vuolle 1972). Edellä kuvatussa ICSS:n käynnistämässä kansainvälisessä tutkimuksessa ja sille rakentuvassa kansallisessa analyysissä tarkasteltavana oli kussakin maassa neljää valtaurheilumuotoa edustavat kilpailu-uransa päättäneet entiset huippu-urheilijat. Nämä olivat tuolloin Suomessa yleisurheilu, hiihto ja pesäpallo. Tutkimuksen kuluessa katsottiin tarpeelliseksi syventää ja laajentaa kansallista analyysia siten, että mukaan ja vertailun kohteeksi valittaisiin sekä aktiiveja että jo uransa lopettaneita urheilijoita kaikista tärkeimmistä kilpaurheilumuodoistamme. Niinpä vuoden 1972 lopulla koottiinkin uusi tutkimusaineisto, jota täydennettiin keväällä 1975. Vuonna 1972 hankittu aineisto on kuvattu raportissa "Suomalaisen huippu-urheilijan elämänura" (Vuolle 1977). Raportti muodostaa keskeisimmän taustamateriaalin, johon tämän tutkimuksen yhteydessä toistuvasti viitataan.

1.2. Ongelmien lähtökohdat

1.2.1. Ajankäytön rajallisuus

Jokaisella ihmisellä on rajallinen määrä aikaa käytettävissä eri elämäntoimintoihin. Aika voi rytmittyä koko elämänkaaren, vuosien, kuukausien, viikkojen ja vuorokausien pituisiin ja lyhyempiinkin jaksoihin. Ajankäyttötutkimuksissa ihmisten aikavarannot on yleisimpien toimintojen osalta luokiteltu varsin samansuuntaisesti. Niissä lähtökohtana on yleensä ollut toimintojen luokittelu sen mukaan, miten ne liittyvät ihmisten perustarpeisiin ja -tavoitteisiin. Keskeisimpinä ajankäyttömuotoina erotellaan tavallisesti työ ja siihen liittyvät

toiminnot (esim. työnteko, koulunkäynti ja opiskelu), fysiologisten tarpeiden tyydyttäminen ja siihen liittyvät toiminnot (esim. ruokailu, lepo), perustarpeiden tyydyttämiseen tähtäävät, mutta eivät niihin kiinteästi liittyvät toiminnot (esim. kotityöt) ja vapaa-ajan toiminnot (mm. Dumazier 1969; Julkunen 1975, 12; Manz 1974, 75; METELI 1975, 3; Parker 1971). Monet toiminnoista on luokiteltavissa edelleen suorittajan roolin mukaan joko aktiivisiin omakohtaista osallistumista edellyttäviin tai passiivisiin, vastaanottaviin toimintoihin.

Työtoimintojen, työn ja koulunkäynnin sekä opiskelun alueilla yksilön ajankäytön säännöstely on yhteiskunnan toimesta toteutettu pitkälle. Esimerkiksi työrytmiä elämänkaaren sisällä määrittää työlainsäädäntö; vasta määrätyn iän saavutettuaan voi nuori kiinnittyä työelämän palvelukseen ja eläkkeelle siirrytään tietyn iän tai palveluvuosien perusteella. Vuodessa on edelleen määrätty määrä työpäiviä yhden työpäivän pituuden ollessa yleensä kahdeksan tuntia. Myös koulu- ja opiskeluelämässä voidaan nähdä ajankäyttöä ohjaavia säädöksiä, joskaan ei yhtä kontrolloidusti kuin työelämässä. Tällaisiahan ovat esimerkiksi lukukausien pituutta koskevat määräykset sekä opiskelun kestoa koskevat normit, ohjeet ja suositukset.

Näin yhteiskunnat ovat pyrkineet työtoimintojen osalta lainsäädännöllä osoittamaan yksilön ajankäytön rajoja. Annetut säädökset ovat toisaalta velvoitteita, mutta samalla yksilön oikeuksien perusta, suoja esimerkiksi työntekijän mielivaltaista käyttöä vastaan työelämässä. Muihin toimintoihin kuin työhön käytettävissä olevan ajan rajat määräytyvät ensisijassa työtoimintojen ja energian uusiutumisen vaatimien fysiologisten toimintojen aikarajojen perusteella. Niinpä esimerkiksi vapaa-aika muodostuu työtoimintojen ja muiden uusintavien toimintojen väliin jäävästä ajasta. Tämä käsittää päivärytmissä työtoimintojen ja ateriointien sekä levon välisen ajan ja määrä noudattaa pitempiäaikaisissa elämänrytmeissä työtoimintojen ajankäytön vaihteluja.

Verrattuna työtoimintoja ohjaaviin velvoitteisiin yksilöllä on vapaa-ajantoimintojen suhteen verrattain suuri valinnan

vapaus. Ihmisen elämäntoiminnot eivät kuitenkaan ole toisistaan riippumattomia, irrallisia alueita, vaan vapaa-ajan laatu ja esimerkiksi vapaa-ajan liikuntakäyttäytyminen ovat kiinteässä yhteydessä työympäristöön ja muihin elinolosuhteisiin (METELI 1975; Parker 1971 ym.). Aktiivisuuden suuntautuminen eri vapaa-ajantoimintoihin eli harrastuneisuus (Telama 1974) ei viriä sattumalta, vaan pysyvissä toiminnoissa kyseessä on yleensä oppimistapahtuma, sosiaalistuminen, jossa ympäristön edellytykset yhdistyneinä yksilön omiin kykytekijöihin virittävät ja ylläpitävät harrastuneisuutta.

1.2.2. Huippu-urheilun kehitys vapaa-ajantoiminnasta työtoiminnaksi

Urheilu on perinteisesti nähty 'ei tuotannollisena' toimintona, joka edellä esitetyssä luokituksessa sijoittuu vapaa-ajantoimintoihin. Historiallinen perusta osoittaa nykyaikaisen kilpa- ja huippu-urheilun syntyneen ylempien yhteiskuntaluokkien etuoikeutettuna vapaa-ajantoimintona ja kehittyneen näkyvimpään ja vaikuttavimpaan muotoonsa Coubertinin vuonna 1894 henkiinherättämissä olympiakisoissa. Nämä vahvasti perinteeseen juurtuneena pyrkivät säilyttämään urheilun leikkitoimintona, joka työn vastapainona rikastuttaa elämää. Coubertinille urheilu oli instrumentti, maailmanlaajuinen nuorison kasvatusväline, jonka avulla tuli turvata länsimaisen yhteiskuntaperinteen ja ihmiskäsityksen jatkuvuutta (Coubertin 1908, 1910; Diem 1970; Carl-Diem-Institut 1967; Comite Internationale Olympique 1970; Vuolle 1973). Kehittämällä kilpaurheilun normatiivinen valvonta amatöörisääntöjen muodossa mahdollisimman aukottomaksi olympialiikkeen puhtautta vartioiva Kansainvälinen Olympiakomitea (KOK) on koko olemassaolonsa ajan taistellut sen aatemaailmaa uhkaavaa pahinta vaaraa, urheilun ammattimaistumista vastaan. Amatöörisääntöjen toistuvilla tarkistuksilla KOK on pyrkinyt

tekemään selvän eron yhteiskunnan urheilijalle suorittamien tukitoimenpiteiden (esim. stipendit) ja urheilun kaupallisesta harjoittamisesta saavutettavan hyödyn välille. Toimenpiteillään KOK on yrittänyt poistaa sala-ammattilaisuuden. Amatöörisäännöistä johdetut muutokset ovat tähänneet urheilijan taloudellisen aseman parantamiseen, jolloin useinkin pikkutarkkoihin yksityistapauksiin saakka on valvottu sitä, etteivät urheilijat vastaanota suorituksistaan ammattilaisuuden selvintä osoitinta, rahallista palkkiota. Näin syntyneistä vaikeuksista toteaa Brasher (1968, 4) kuitenkin osuvasti: "Ammattilaisuudessa voidaan erottaa kaksi ulottuvuutta, raha ja aika. On suhteellisen helppoa säännöstöllä valvoa sitä, etteivät urheilijat osallistu olympiakisoihin rahan vuoksi. Paljon vaikeampaa sen sijaan on kitkeä aika-ammattilaisuutta, siis sulkea olympiaurheilun piiristä pois urheilijat, joilla ei ole mitään ammattia, mutta joita jostakin kautta tuetaan siten, että he voivat käyttää kaiken aikansa urheilemiseen".

Edellä oleva kehitys kuvastaa urheilun irtautumista leikki- ja vapaa-ajantoiminnoista ja sen lähentymistä työtoimintoihin, joissa urheilija on paremmin viihdetyöntekijä kuin kasvatuksen kohteena oleva amatööri.

Muutoksessa on samalla nähtävissä kasvatusjärjestelmän rakenteen asteittainen vaihtuminen tuotantojärjestelmän rakenteeksi. Niinpä esimerkiksi tuotanto-organisaatiolle ominaiset rationalisoinnin ja työnjaon seuraukset, kuten erikoistuminen, menetelmien ja roolien standardisoituminen sekä hallinnon ja valvonnan byrokratisoituminen, ovat myös kansainvälisen huippu-urheilun tunnusmerkkejä (Rigauer 1969)¹⁾. Työnjaon seurauksista erikoistuminen on nykyisessä tulosurheilussa pitkälle toteutettu. Sitä kuvastaa järjestelmän byrokraattisuus, ja se ilmenee järjestelmän eri tasoilla olevien roolien jäsenyntyneisyydestä.

1) Toinen tuotantojärjestelmän piirre, tuottaja-kuluttaja-asetelma, tulee esiin huippu-urheilussakin (Viitanen ./..

Konkreettisesti kyseinen kehitys ilmenee urheilun johdossa siten, että kun vuonna 1956 SVUL:n liittohallitukseen kuului vain yksi henkilö, jonka siviiliammatti oli toimitusjohtaja, tämän huippu-urheilua hoitavan suurimman urheilujärjestön korkeimmassa toimeenpaneovassa elimessä istui jo vuonna 1965 viisi kauppaneuvosta ja kolmetoista toimitusjohtajaa. Vastaavan muutoksen urheilun järjestöportaassa, mutta pitemmällä aikavälillä ovat esittäneet Kiviaho ja Simola (1974, 271).

Urheilijalle siirtyminen tuotantojärjestelmän osaksi merkitsee muutosta, jonka voidaan olettaa jossakin kehitysvaiheessa koskettavan harjoittajansa koko elämänpiiriä. Erikoistuminen urheilijaroolin hoitamiseen siten, että vastuu valmennuksesta on ensisijaisesti valmentajilla ja tieteen asiantuntijoilla, johtaa urheilijan päätäntävällän kaventumiseen urheilua ja sitä sivuavia elämäntoimintoja

1973). Katselijat seuraavat kuluttajina urheilutyöntekijöiden tuottamaa viihdettä, kilpailusuorituksia. Kuluttajan asema ei muutu siitä, ovatko urheilijat amatöörejä vai ammattilaisia, mutta urheilijan asemaan tämä sen sijaan vaikuttaa ratkaisevasti. Ammattiurheilussa kuten työelämässäkin urheilija palkitaan suoraan rahalla, kun taas amatööriurheilussa raha palkanmaksuvälineenä on kielletty. Jos palkkiota maksetaan, käytetään rahaa joko salatusti maksuvälineenä (Kirjonen 1968), korvataan se esineillä tai verhotaan palkkio vähemmän materiaaliin muotoon, jolloin saatetaan korostaa esimerkiksi saavutusten sosiaalisesti palkitsevaa merkitystä. Brasherin edellä esittämä näkemys aika-ammattilaisuudesta kuvaa tilannetta, jossa urheilijan taloudellinen asema turvataan amatöörisääntöjen sallimissa rajoissa. Tällöin urheilijan ei tarvitse osallistua tuotantoon, vaan hän voi jakaa kaiken aikansa urheilulle. Selvimmin ehkä juuri tässä tilanteessa tulee esiin huippu-urheilun perusongelma, ristiriita, joka on seurausta siitä, että se järjestelmänä pyrkii samanaikaisesti toimimaan kahdessa erilaisessa roolissa. Esiintyessään kasvatusinstitutiona, mutta kehittyessä liikkeen elämän lakien mukaan järjestäytyväksi viihde-elämän organisaatioksi se urheilun ammattimaistumista vastustaessaan torjuu yhteiskunnan muutoin arvostaman hyveen, ylösnousun ja sitä kautta yksilön oikeuden palkkaan ja toimeentuloon.

koskevilla kysymyksissä. Totaalistuvassa valmennuksessa urheilijan elämä kokonaisuudessaan saatetaan valmennusprosessin säätelyn ja kontrolloinnin alaiseksi. Tavoiteasettelusta (esim. menestyminen seuraavissa olympiaki-soissa) johdetaan välitavoitteiksi porrastettuja pitkän, keskipitkän ja lyhyen aikavälin tuotantosuunnitelmia, valmennusohjelmia, jotka yleisistä elämäntapaohjeista yksilöityvät käyttäytymistä ohjaaviksi, aikataulunomaisiksi harjoitusjakso-, viikko- ja päiväohjelmiksi. Tarvittava säätö suoritetaan säännöllisen seurannan avulla.

1.2.3. Huippu-urheilu elämäntavan ja -laadun säätelijänä

Huippu-urheilijan aseman muotoutumista on kuvattu edellä kilpaurheilun historiallisen kehityksen pohjalta. Kehityksen aiheuttamia muutoksia, jotka tietyn asteen saavuttaessaan saattavat koskettaa urheilijaa varsin laaja-alaisesti, voidaan toisaalta lähestyä tarkastelemalla niitä elämäntavan ja elämisen laadun viitekehyksessä. Näillä hyvinvointiteorioiden viime aikoina esiin nostattamalla käsitteillä on pyritty perinteisestä elintasoajattelusta poiketen korostamaan, että yksilön hyvinvointi sisältää muutakin kuin aineellista hyvää. Elämänlaatu teoreettisena käsitteenä ei ole saavuttanut vielä vakiintunutta merkitystä. Sillä on ymmärretty lähinnä sosiaalisten ja itsensä toteuttamisen tarpeiden tyydyttämistä, joita ei ole määritelty aineellisten resurssien vaan inhimillisten suhteiden laadun perusteella (Allardt 1976). Elämäntavalla on taas empiirisessä tutkimuksessa tarkoitettu jokapäiväisen käyttäytymisen kokonaisuutta, jota useimmiten on kuvattu kvantitatiivisen ajankäytön välityksellä (Manz 1974; Patrushev 1969).

Elämäntapaa on tutkittu paljon sosialistisissa yhteiskunnissa, joissa on painotettu voimakkaasti sosialistisen elämäntavan riippuvuutta ympäristöstä ja vallitsevasta yhteiskunnallisesta järjestelmästä (kts. esim. Filipec 1974, 18;

Manz 1974, 75). Tämä poikkeaa perinteisestä länsimaisesta tarkastelusta lähinnä siksi, että viimeksi mainitun piirissä ympäristöä ei useinkaan ole tutkittu yksilön koko elämäntapaan vaan sen yksityisiin käyttäytymispiirteisiin vaikuttavana tekijänä. Yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksen seurauksena muodostuvassa elämäntavassa on Filipcovan käsityksen mukaan (1974, 29) selvä ero eri yhteiskuntajärjestelmien piirissä siksi, että ne syntyvät ja kehittyvät toisistaan poikkeavien 'ratojen' kautta, joiden lähtökohtana on tieteellis-teknisen tuotantoprosessin erilainen perusta. Suomessa elämänlaatua ja elämäntapaa on kosketettu eniten keskusteltaessa elintasosta ja sen osatekijöistä. Erityisesti sosiaali-indikaattoreita kehitettäessä on pyritty kvantifioimaan käsitteen sisältöä ja luomaan perustaa yhteiskuntapoliittiselle päätöksenteolle hankkimalla näillä välineillä tietoa yhteiskunnan hyvinvoinnin tilasta (Talousneuvosto 1972).

Elämänlaatua ja elämäntapaa koskevassa pohdiskelussa on perimmältään kysymys siitä, miten yksilön käytössä olevat resurssit, aineelliset tai henkiset, ohjataan siten, että yksilöllä on mahdollisuus saada keskeiset joko yksilölliset tai kollektiiviset tarpeensa tyydytetyiksi. Tarkastellessaan resurssi-käsitettä hyvinvoinnin viitekehyksessä Allardt (1976, 13-76) toteaa tyydytettyjen tarpeiden vuorostaan voivan toimia resursseina, jotka auttavat yksilöä tyydyttämään muita tarpeitaan. Allardtin mukaan resurssit ovat myös vaihtokelpoisia tai muunneltavia niiden asteen kuitenkin vaihdellussa tässä suhteessa. Niinpä esimerkiksi koulutus edustaa erittäin helposti muunneltavaa resurssia, kun taas huippu-urheilun merkitys tässä suhteessa on kyseenalainen. Yhteiskunnallisen arvostuksen kannalta koulutusta voidaan pitää 'peruuttamattomana' tekijänä, toisin sanoen saavutettua koulutustaustaa ei voi hävittää eikä sen vaikutusta arvostukseen kumota. Koulutus luo näin statuspääomaa, jolla yksilö voi operoida myöhemmin laaja-alaisesti elämänuransa valintatilanteissa. Urheilussa asetelma on toisin. Siirtovaikutus

muille elämänalueille kilpailu-uran kerran päätyttyä ei ole itsestään selvää. Beisserin toteamukseen (1967, 177), että "ainoa tie urheilun huipulta johtaa alaspäin" sisältyy näkemys urheilu-uran päättymiseen väistämättä liittyvästä statuksen laskusta.

Resurssien käytön yhteydessä Allardt (1976, 65) puhuu yhteiskunnallisista areenoista. Niillä hän tarkoittaa elämänalueita, joilla yksilö toimii resurssineen saavuttaakseen tiettyjä tuloksia. Näistä tärkeimmiksi nyky-yhteiskunnassa hän katsoo markkinatalouden, työmarkkinat, naapuriston, yksityiselämän sekä vapaa-ajan ja politiikan säätelyn. Puhuessaan "elämän sopeuttamisesta urheilun vaatimuksiin" Heinilä (1974, 40) on kuvannut urheilusta johtuvan elämäntavan muutoksia kolmen resurssilajin, ajankäytön, energian varannon ja elämänintressien jakautumisesta käsin. Koska ne ovat rajallisia suureita niiden totaalistuva hyväksikäyttö urheilussa painaa Heinilän mukaan väistämättä erityisleimansa huippu-urheilijan elämäнкуvaan: urheilu alkaa läpäistä harjoittajansa koko elämäнкуvan ja näin tapahtuu silloin, kun urheilija vapautuu muiden elämänalueiden vaatimuksista ja keskittyy yksinomaan urheilemiseen.

Muodostuessaan hallitsevaksi resurssivarannoksi huippu-urheilun voi siis odottaa vaikuttavan harjoittajansa elämäntapaan rajoittamalla tai estämällä resurssien hankkimista ja hyväksikäyttöä elämän muilla alueilla. Keskeisenä syynä on niukkuuden tila, joka esimerkiksi ajankäytön ilmiönä pakottaa käyttämään aikaa tietyllä elinolosuhteista välittömästi riippuvalla tavalla näin kaventaen vapaan valinnan mahdollisuuksia.

1.3. Tutkimuksen kohteiksi valitut elämäntoiminnot

Tässä tutkimuksessa urheilun asemaa ja vaikutuksia harjoittajansa elämään arvioidaan useimmilla keskeisillä elämänalueilla. Aikaisemmin kuvattujen ajankäyttötutkimusten

viitekehyksessä nämä jäsentyvät siten, että työtoiminnoista tarkastellaan koulunkäyntiä, opiskelua ja ammattielämää sekä vapaa-ajantoiminnoista ensisijassa perhe-elämää ja osin myös eräitä muita vapaa-ajantoimintoja. Tutkimukseen valitut elämäntoiminnot edustavat alueita, jotka aikaisemmissa tutkimuksissa ovat osoittautuneet tärkeiksi. Samalla ne kuvaavat niitä elämänalueita, joilla huippu-urheilijan sosiaaliset ongelmat tämän päivän kilpaurheilussa nostetaan yleisimmin esiin.

2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN PERUSTA

2.1. Käyttäytymistä selittävät tasapainoteoriat

Tutkimuksen teorianvalinta perustuu inhimillisten toimintaresurssien rajallisuudesta johtuviin käyttäytymisvalintoihin ja niistä seuraavien ongelmatilanteiden syntyyn ja ratkaisuun. Lähtökohtana on Heiderin (1946, 1958) tasapainoteoria ja sen keskeinen havainto, jonka mukaan yksilö pyrkii jatkuvasti tasapainoon itsensä ja ympäristönsä kanssa. Tasapainon järkkäminen aiheuttaa jännitystä, joka psykologisesti epämiellyttävänä tilana johtaa pyrkimykseen sen eliminoimiseksi. Heider korostaa tapahtuman rationaalista luonnetta, jolla hän tarkoittaa ajattelutoimintaan liittyvien elementtien, kognitioiden ja ilmiäkäyttäytymisen välillä vallitsevaa ristiriidatonta tilaa. Esimerkkinä kognitiivisessa konsistenssissa elävästä yksilöstä voi mainita henkilön, joka on motivoitunut omakohtaiseen liikunnan harrastukseen tiedostettuaan sen terveyttä edistävän merkityksen. Kognitiivista tasapainottomuutta taas kuvastaa harrastamattomuus silloin, kun sen merkitys terveyden ylläpitäjänä on kuitenkin tiedostettu. Tässä tilanteessa syntyvän ristiriidan yksilö voi pyrkiä poistamaan rationalisoimalla liikunnan harrastamisen esteeksi esimerkiksi työkiireet tai vähätteleillä liikunnan osuutta terveydentilan säilyttäjänä.

Heiderin kognitiivisten elementtien ja käyttäytymisen välisen yhteyden painotus eroaa selvästi syvyyspsykologisista tasapainoteorioista (mm. freudilaisista teorioista). Vii-

meksimainituissa tasapainottamisen reaktiot ovat tiedostamattomia, useinkin patologisia puolustusmekanismeja (esim. torjunta, taantuma, identifikaatio, kompensaatio, fantasia), joihin yksilö turvautuu tasapainottomuutta synnyttävässä tilanteessa.

Heiderin tasapainoteoriaa on sovellettu laajasti. Teoriaa on kehitetty edelleen tutkittaessa mm. asenteiden muutoksia. Sillä on yhtymäkohdat Osgoodin yhteneväisten elementtien teoriaan (Osgood, Tannenbaum 1955) sekä Rosenbergin ja Abelsonin (1960) organismin homeostaattiselle säätelylle rakentuvaan balanssiteoriaan. Erityisen kiinteästi teoria liittyy tässä tutkimuksessa sovellettuun ja seuraavassa yksityiskohtaisesti esitettyyn Festingerin (1957) kognitiivisen dissonanssin teoriaan. Muiden kuin asennetutkimusten piirissä yhteyksiä voidaan löytää esimerkiksi konfliktiteorioihin (Lewin 1948; Miller 1944), sosiologisiin statusteorioihin (Galtung 1966; Lenski 1954, 1956) samoin kuin erilaisiin stressiteorioihin (Levine & Scotch 1970; Selye 1956). Karvonen toteaaakin (1967, 35) tutkijoiden usein operoineen samoilla Heiderin käsitteillä, mutta vain eri termein.

2.2. Kognitiivisen dissonanssin teoria

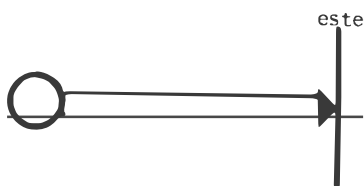
Tässä tutkimuksessa kognitiivisen dissonanssin teoria (Festinger 1957; 1964) on kokoavana ja analyysia ohjaavana teoreettisena kehyksenä. Sen soveltuvuutta tutkimuksen viitekehykseksi voidaan perustella ensisijassa sillä, että teorian keskeisenä tarkastelun kohteena on yksilön tietyllä hetkellä suorittamista käyttäytymisvalinnoista myöhemmin seuraavat ongelmatilanteet. Asetelma on yleispiirteiltään se, joka tutkimustehtävissä on tuotu esiin.

Festingerin dissonanssiteorian lähtökohtana on yksilön kognitiivinen käyttäytyminen päätöksentekotilanteessa, jossa

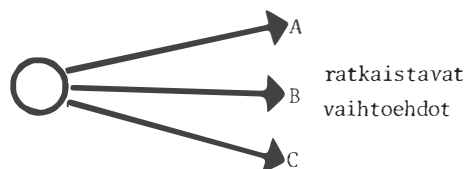
joudutaan suorittamaan valinta kahden tai useamman vaihtoehdon kesken. Teorian mukaan erilaisten vaihtoehtojen olemassaolo merkitsee 'epämiellyttävää' tasapainotonta tilaa, josta yksilö pyrkii eroon ja kohti tasapainoa muuntamalla käyttäytymistään. Kognitiivisuus merkitsee tasapainoa tavoittelevan käyttäytymisen tietoista ohjautumista kognitiivisten elementtien varassa, joilla Festinger tarkoittaa mitä tahansa tietoa, mielipiteitä, asenteita ja uskomuksia ympäristöstään ja itsestään.

Ennen päätöksentekoa yksilö on konfliktitilanteessa¹⁾, jonka aiheuttavat erilaiset vaihtoehtoiset ratkaisumahdollisuudet. Päätöksenteon jälkeen valittavana ei ole enää vaihtoehtoja, jotka vetävät yksilöä kahteen tai useampaan suuntaan. Festingerin mukaan ratkaisun jälkeinen tilanne on tuolloin "dynaamisesti erilainen, mutta sisäisesti suhteessa päätöksentekoa edeltävään tilanteeseen". Tässä tilanteessa tulee esiin kognitiivinen dissonanssi, joka merkitsee tehdyn valintapäätöksen joutumista uudelleen arvioitavaksi valitsematta jääneiden vaihtoehtojen kesken. Näin on syntynyt uusi

1) Päätöksentekoa edeltävä konfliktitilanne on eräissä yhteyksissä rinnastettu frustraatiotilanteeseen ja esimerkiksi Festinger pitää niitä pitkälle synonyymisinä. Samalla Festinger näkee konfliktin poistamiseen tähtäävien reaktioiden olevan pääosiltaan vastaavia kuin turhaumatilanteen välttämiseen liittyvät reaktiot (viha, aggressiivisuus, syrjäinvetäytyminen tilanteesta, oman suorituskyvyn halventaminen, kompensoiva käyttäytyminen). Kuitenkin, kuten alla olevat kuviot havainnollistavat, eron tekeminen mainittujen käsitteiden kesken tuntuu verrattain selkeältä ja mielekkäältä.

Frustratiotilanne

Konfliktitilanne

tasapainoton tilanne, jonka esiintymiselle voidaan asettaa kaksi perushypoteesia:

1. Dissonanssi psykologisesti epämiellyttävänä tilana motivoi yksilöä suuntaamaan toimintaansa sen vähentämiseksi ja tasapainon saavuttamiseksi.
2. Dissonanssin esiintyessä yksilö pyrkii aktiivisesti välttämään tilanteita ja informaatiota, jotka lisääisivät sitä.

2.2.1. Dissonanssin esiintymisen ehdot ja dominanssi

Dissonanssi kuvaa kognitiivisten elementtien välillä vallitsevaa tasapainottomuustilaa, ristiriitaa, joka aktivoi toimintaan sen eliminoimiseksi kuten tekee esimerkiksi nälkä ohjatessaan ravinnonhankintaan. Kognitiivisten elementtien joutumista dissonanssiin voi havainnollistaa tutulla esimerkillä urheilijasta, joka tietäessään amatöörisääntöjen asettamat rajoitukset vastaanottaa salaisesti rahallisia palkkioita urheilusuorituksistaan.

Käsiteltävässä ongelmakentässä huippu-urheilijoiden dissonanssikokemukset ovat tulkittavissa tilanteiksi, joissa urheilija on joutunut luopumaan muille elämänalueille asettamista tavoitteista saavuttaakseen urheilussa asettamansa tavoitteet. Tällainen tilanne syntyy esimerkiksi silloin, kun huippu-urheilija valmentautumisen ja kilpailutoimintansa vuoksi laiminlyö opiskeluaan ja ammattiaan tai väistää samasta syystä velvollisuuksiaan perheen ja yhteisöelämän piirissä. Kognitiivisten elementtien ristiriita (velvollisuuksien välttäminen, laiminlyönti tai väistäminen) voi ilmetä mitä moninaisimmin tavoin. Sitä saattavat kuvastaa urheiluun ja muihin elämäntoimintoihin käytetyn ajan ja energian suhteet, urheilun vuoksi koetut uhraukset, kieltämykset ja rajoitukset, tiedostetuiksi tulleet yhteydet esimerkiksi urheilun haittavaikutuksista koulutukseen ja ammattiin tai persoonallisen elämän ongelmiin. Dissonanssi voi pelkistyä kahden

relevantissa suhteessa olevan elementin tilaksi kuten tapauksessa, jossa urheilija kokee ongelmalliseksi urheilusta johdettavat poissaolot koulusta. Asetelma saattaa olla myös moniulotteisempi. Poissaolot laiminlyönteinä eivät välttämättä johda tiedostettuun dissonanssitilanteeseen, vaan vasta liittyessään joihinkin toisiin ilmiöihin ne saavuttavat sen kognitiivisen tilan, jossa dissonanssin poistamismekanismit alkavat toimia. Yllämainitussa esimerkissä poissaolojen yhdistyminen esimerkiksi heikentyneeseen opiskelumenestykseen saattaa toimia tarvittavana vahvistajana.

Edellä kuvatun perusteella voidaan odottaa dissonanssin viriävän urheilun alkaessa hallita muita tärkeitä elämäntoimintoja siten, että nämä vähitellen saavat väistyä urheilun tieltä tai niiden piirissä arvojen tai toiminnan tasolla tehtävät ratkaisut johdetaan yhä useammin urheilullisin perustein. Tilaa, joka kuvastaa huippu-urheilun hallitsevaa asemaa elämäntoimintona, kutsutaan tässä tutkimuksessa huippu-urheilun dominanssiksi¹⁾. Sen teoreettista äärivaihetta, totaalista dominanssia, lähestytään silloin kun urheilu muodostaa ainoan merkityksellisen elämänsisällön.

Dominanssi aktiviteetin tilana on välttämätön mutta ei ehdottomasti riittävä ehto dissonanssin tiedostetulle kokemiselle. Kuten tuonne^mpana todetaan, dominanssi johtaa dissonanssiin vain siinä tapauksessa, että urheilija kokee syrjäytetyksi joutuneet elämäntoiminnot itselleen tavoittelemisen arvoisiksi.

Dissonanssin tiedostetussa kokemisessa on mukana ilmiö, jota Festinger (1957, 267) kutsuu dissonanssin sietokyvyksi (tolerance of dissonance). Käsite viittaa yksilöjen välillä

1) Dominanssi-käsitteestä johtaa silta rooliteorioiden käsitteeseen "role primacy" eli vapaasti käännettynä "roolin hallitsevuus" (Theodorson & Theodorson 1970, 335). Yksityisen roolin dominoivuus on määriteltävissä sen perusteella, miten yksilö tiedostaa kyseisen roolin tärkeyden suhteessa muihin rooleihinsa. Jonkin roolin muodostuminen hallitsevaksi ei riipu vain yksilöstä itsestään, vaan tässä suhteessa kulttuuri, yhteiskunta tai sen sosiaalisen ryhmän rakenne, johon yksilö kuuluu, ovat merkittävässä asemassa.

vallitseviin eroihin siitä, kuinka "sietämättömäksi ja tuskalliseksi" he kokevat dissonanssitilan ja miten voimakkaasti he reagoivat sen poistamiseen tässä tilanteessa. Kahdelle urheilijalle koulumenestys saattaa olla yhtä tärkeää. Vaikka he olisivat joutuneet laiminlyömään urheilun vuoksi koulunkäyntiään saman verran, toinen voi kokea tilanteen enemmän dissonanssia tuottavana kuin toinen. Kysymyksessä ovat persoonallisuuden rakenne-erot, joiden vaikutuksista dissonanssitilanteissa on vähän tietoa. Tiedetään vain, että tällaisia on olemassa. Myöskään tässä tutkimuksessa ei ole ollut mahdollista selvittää dissonanssin sietokykyä empiirisesti eikä ottaa huomioon sen vaikutusta dissonanssiin.

2.2.2. Dissonanssin voimakkuuteen vaikuttavat tekijät

Päätöksentekoa seuraavan dissonanssin voimakkuus riippuu ensisijassa 1) tehdyn päätöksen merkityksestä, 2) valitsematta jääneiden vaihtoehtojen merkityksestä, 3) valittujen ja valitsematta jääneiden vaihtoehtojen peittävyvyydestä ja 4) vapaudesta ja itsenäisyydestä päätöksenteossa.

1. Tehdyn päätöksen merkitys. Mitä tärkeämmästä päätöksestä on kyse, sitä voimakkaampi on valintatilanteen jälkeinen dissonanssi. Ammatinvalinta eri vaihtoehtojen kesken synnyttää suhteellisesti enemmän dissonanssia kuin valinnan tekeminen vaikkapa urheilukilpailuihin menon välillä.

Urheilijauran valinnan merkitys yksilölle on peruskysymys tärkeyttä arvioitaessa. Ryhtymistä urheilijaksi on pidettävä yksilön kannalta tärkeänä ja monasti seuraamuksiltaan peruuttamattomana ratkaisuna, sillä se liittyy usein monin tavoin yksilön elämäntilanteeseen. Urheilijaksi ryhtymistä ei kuitenkaan pidä amatörismin piirissä nähdä jyrkästi ammatinvalinnan tapaisena tapahtumana, vaan ura määräytyy pikemminkin urheilussa tapahtuvan taidollisen kehityksen kautta. Tutkimukset osoittavat, että rooli odotukset urheilun piirissä syntyvät varsin aikaisin (Ingham 1975; Smith, Diamond 1975).

Voidaan sanoa, että useimmat peruskoulupojista haluavat tulla urheilijoiksi (Toukomaa 1967, 68). Kuitenkin vain osa jatkaa määrätietoisesti niiden ominaisuuksien kehittämistä, joiden seurauksena asteittain kypsytään huippu-urheilijaksi. Jossakin vaiheessa eteentuleva valinta urheilun ja esimerkiksi ammatin välillä merkitsee lähinnä valintaa siitä, jatkaako urheilun harjoittamista ammattielämän ohella vai luopuuko jommasta kummasta toisen vuoksi. Urheilun merkitystä yksilölle tässä tilanteessa kuvastavat Richardsonin (1965) ja Jordanin (1975) tekemät havainnot ammattiurheilijoiden uravalinnoista. Yksilöt, jotka tavoittelivat urheilukarrieraa, kieltäytyivät usein harkitsemasta mitään muuta mahdollisuutta.

Tärkeys ja merkitys ovat suhteellisia käsitteitä, joita voidaan arvioida paitsi yksilön, myös häntä ympäröivän yhteisön arvomaailmasta käsin. Nämä voivat olla yhdenmukaisia, toisiaan vahvistavia, mutta myös keskenään ristiriitaisia ja jopa täysin vastakkaisiakin, jolloin yksilölle tärkeä päätös on yhteisön kannalta katsottuna merkityksetön tai jopa kielteinen. Yhteiskunnan arvostus huippu-urheilua ja menestyvää huippu-urheilijaa kohtaan voidaan osoittaa monin tavoin. Yhteiskunnan ja urheilijan arvokäsitysten yhdensuuntaisuus merkitsee sitä, että huippu-urheilussa tehtävät ratkaisut saattavat joissakin elämänuran valintatilanteissa johtaa voimakkaaseenkin dissonanssin kokemiseen.

Yksilölle merkittävien asioiden mittaukset on usein kohdistettu siihen, millaisia reaktiotendenssejä näitä asioita kohtaan esiintyy yksilön persoonallisuuden eri alueilla. Näin on menetelty esimerkiksi asennetutkimuksessa, jolloin tutkimuksen kohteena ovat saattaneet olla ne tosiasiat tai tunneperusta, jolle asenne rakentuu. Asenteesta on tehty päätelmiä myös tarkkailemalla yksilön käyttäytymistä. Tässä kehyksessä puhutaan tavallisesti asenteen kolmesta komponentista, affektiivisestä, kognitiivisesta ja toiminnallisesta (Katz, Stotland 1959; Karvonen 1967). Tutkiessaan esimerkiksi opettajiksi valmistuvien asenteita Karvonen arvioi erikseen

kutakin edellä mainittua ulottuvuutta, jolloin kognitiivinen eli tiedollinen komponentti edusti lähinnä asenteen instrumentaalista ja affektiivinen sen ekspressiivistä puolta. Toiminnallisuutta taas kuvattiin aktiivisuuden suuntautumisella tutkimuksen kohteena oleviin käyttäytymismuotoihin.

Myös dissonanssia tutkittaessa voidaan urheilun ja muiden elämäntoimintojen merkitystä arvioida lähestymällä kysymystä edellämainitussa viitekehyksessä. Urheilun dominanssi ja siitä aiheutuva dissonanssi saattavat esiintyä kaikilla kolmella asenteen ulottuvuudella. Kognitiivisella alueella indikaattoreina ovat arvojen ja asenteiden muutokset, joita havaitaan instrumentaalisten tavoitteiden asettamisessa. Affektiivisella alueella tasapainottomuus heijastuu hyväksyvänä tai hylkäävänä suhtautumistapana urheiluun ja muihin elämäntoimintoihin kohdistuviin kysymyksiin. Toiminnallisen komponentin osalta sitä ilmentävät urheilusta seuraavan käyttäytymisen muutokset muiden elämäntoimintojen piirissä.

2. Valitsematta jääneiden vaihtoehtojen merkitys. Mitä tärkeämpiä eli vetovoimaisempia ovat valitsematta jääneet vaihtoehdot, sitä voimakkaampaa on dissonanssin esiintyminen.

Edellä sanottu tulkitaan tutkimustehtävän kannalta siten, että mikäli tarkasteltavat elämäntoiminnot ovat valinnankohteina saaneet väistyä urheilun vaatimusten tieltä, syntyneen dissonanssin voimakkuus on riippuvainen syrjäytetyksi joutuneiden elämäntoimintojen tärkeydestä. Kyseessä saattavat olla sellaiset elämänalueet kuten työ, koulutus ja perhe-elämä, joissa toiminnat ovat yhteiskunnan arvostamat ja voimakkaasti sanktioimat ja joihin osallistumisen perusmotiivit ovat yksilölle jo tämän vuoksi tärkeitä. Niitä onkin yleisesti pidettävä vaihtoehtoina, joiden piirissä tehdyt hylkäämiset valintatilanteessa luovat edellytyksiä dissonanssin myöhemmälle esiintymiselle.

3. Valittujen ja valitsematta jääneiden vaihtoehtojen peittävyys eli kuinka "samanlaisia" (läheisiä) ja "erilaisia" (etäisiä) vaihtoehdot ovat toisilleen. Mitä suurempi ky-

seinen peittävyys, sitä vähäisempää on dissonanssin esiintyminen.

Peittävydestä ongelma-alueella voidaan puhua silloin, kun huippu-urheilun piirissä tehtävät ratkaisut palvelevat esimerkiksi ammattielämässä tehtäviä ratkaisuja siten, että urheilu myötävaikuttaa ammatin hankkimiseen. Peittävyyttä kuvastaa urheilun ja muiden elämänintressien suhteiden läheisyys. Dissonanssia vähentävä peittävyys on tulkittavissa huippu-urheilun positiiviseksi siirtovaikutukseksi elämän muilla alueilla.

4. Vapaus ja itsenäisyys päätöksenteossa. Päätöksenteko ei useinkaan ole vain yksilön tahdon asia, vaan ratkaisua tehtäessä on otettava huomioon yhteisön asettamat vaatimukset. Ääritapauksessa vapaus on täysin kahlehdittu ja päätös on tehtävä kokonaisuudessaan ulkopuolisin ehdoin. Festinger puhuu pakotetusta myöntymisestä (forced compliance) silloin, kun yksilö joutuu suorittamaan päätöksentekonsa tietäen jostakin valinnasta seuraavan palkkion tai siitä poikkeamisesta rangaistuksen. Pakotetun suostumuksen tilanteessa dissonanssin voimakkuus riippuu palkkion tai rangaistuksen suuruudesta siten, että liian voimakas sanktiointi suhteessa päätöksentekoon aiheuttaa vain vähän dissonanssia.

Vapautta ja itsenäisyyttä ei kuitenkaan pidä nähdä vain yksityiseen päätöksentekotilanteeseen liittyvänä ilmiönä. Brehm ja Cohen (1962, 7-19) puhuvat sitoutumisesta (commitment). Tällä he tarkoittavat sitä, että tietyn vaihtoehdon valitseminen ja muiden hylkääminen sitoo ja ohjaa päätöksentekoa kyseessä olevan käyttäytymisen alueella myös tulevaisuudessa. Sitoutuminen lisää dissonanssia. Joutuessaan tässä tilanteessa valitsemaan kahdesta attraktiivisesta vaihtoehdosta, yksilö ei voi vähentää dissonanssia toteamalla, että valinta oli väärä ja hänen olisi pitänyt valita toinen vaihtoehto.

Miten sitten vapaus ja sitoutuminen voitaisiin tulkita huippu-urheilijan päätöksentekokäyttäytymisessä. Ennen ak-

tiiviseksi kilpailijaksi ryhtymistä myöhemmin tapahtuvaa sitoutumista kilpaurheilun järjestelmään edistää voimakas sosiaalistumisprosessi urheiluun. Tämä oppimistapahtuma merkitsee sitä, että kun urheilijauravalinta tietoisesti tunnistetaan yksilö on vahvasti kiinnittynyt kilpa- ja huippu-urheilun arvomaailmaan. Kilpailu-uran aikana sitoutuminen institutionalisoituu ankkuroitumisena huippu-urheilua hoitavaan järjestelmään, joka valmennus- ja kilpailutoimintaa ohjaavilla toimenpiteillä ja normistolla säätelee urheilijan itsenäisyyttä päätöksentekoon sekä urheilussa että sen ulkopuolella. Tieteellistyneessä, erikoistuneiden asiantuntijoiden ja asiantuntijaryhmien ohjelmoimassa ja valvomassa 'kokonaisvaltaisessa' valmennuksessa urheilijan itsenäinen päätöksentekova-paus saattaa kaventua voimakkaasti ei vain urheilemisen vaan myös persoonallisen elämän muita tarpeita koskevissa päätöksentekotilanteissa. Sekä huippu-urheilijoiden sitoutumisen kasvun että itsenäisen valinnanvapauden vähenemisen voidaan katsoa lisäävän dissonanssia.

Sitoutumisen asteittainen voimistuminen, kasvaminen sitoutuneisuuteen, merkitsee myös sitä, ettei usein lausuttu väite urheilijan täydellisestä valinnanvapaudesta vetäytyä oman harkintansa perusteella sivuun urheilusta pidä paikkaansa. Mihovilovičin (1968) tutkimushavainnon mukaan urheilijoiden oli sitä vaikeampi vetäytyä syrjään, mitä kauemmin he olivat olleet mukana kilpailujärjestelmässä. Tämä kuvastaa sitoutumisen vaikutusta urheilu-uran lopettamispäätökseen.

2.2.3. Dissonanssin poistamismekanismit

Dissonanssin poistaminen tai vähentäminen - pyrkimys tasapainotilaan - tapahtuu 1) muuntamalla tai purkamalla tehty päätös, 2) vastaanottaen valittua tai valitsematta jäänyttä vaihtoehtoa koskevaa tietoa siten, että valitun vaihtoehdon attraktiivisuus lisääntyy ja valitsematta jääneiden vaihtoehtojen vetovoima heikkenee ja 3) pyrkien lisäämään kognitiivista

peittävyttä eli lähentämällä valittua ja valitsematta jääneitä vaihtoehtoja keskenään.

1. Päätöksen muuntaminen tai purkaminen. Tämä menettely tulee yleensä kyseeseen heti päätöksenteon jälkeen tai lähietaisisyydellä siitä, jolloin päätöksenteon seuraamukset eivät vielä ole vaikuttamassa. Päätös voidaan purkaa myös "psykologisesti". Näin menettelee esimerkiksi henkilö, joka valittuaan juuri uuden toimen ja tuntiessaan tehneensä väärän valinnan tunnustaa, että hän tekisi sen toisin mikäli siihen olisi mahdollisuus.

Päätöksenteon purkamisesta on huippu-urheilijan elämässä kyse esimerkiksi silloin, kun hän lopettaa urheilemisen joko opiskelun vuoksi tai siksi että elämän muut arvot ovat tärkeytyneet ja urheilusta on tullut este niiden toteuttamiselle. Edellä kuvattu esimerkki "psykologisesta" ratkaisusta soveltuu sellaisenaan myös urheiluun. Yleisesti katsoen tätä dissonanssin vähentämismekanismia kuvastavat syyt, jotka ovat johtaneet urheilu-urasta luopumiseen tai toiminnan rajoittamiseen sen piirissä.

2. Vastaanottaen valittua tai valitsematta jäänyttä vaihtoehtoa koskevaa tietoa siten, että valitun vaihtoehdon attraktiivisuus lisääntyy ja valitsematta jääneiden vaihtoehtojen attraktiivisuus vähenee.

Poistamismekanismi kuvastaa tiedon vastaanottamista joko valikoimalla tai muuntamalla sitä siten, että se vahvistaa tehtyä päätöstä. Tätä menettelyä voidaan pitää tavanomaisimpana tapana vähentää päätöksenteon jälkeistä dissonanssia. Yleisemmällä tasolla sitä heijastavat muutokset urheilijoiden arvomaailmassa esimerkiksi herkkyydessä vastaanottaa kaikkea urheilua vahvistavaa informaatiota joukkotiedotusvälineistä.

3. Pyrkien lisäämään kognitiivista peittävyttä ts. lähentämällä valittua ja valitsematta jääneitä vaihtoehtoja toisiinsa.

Peittävyuden lisäämistä on muun muassa se, kun urheilija yhdistää urheilemisen ja ammatissa toimimisen motiivit toi-

siinsa. Aktiivisen kilpailu-uran aikana urheilija saattaa kokea dissonanssia sen vuoksi, että ammatti rajoittaa valmentautumista ja kilpailutoimintaa. Tällöin dissonanssia vähentävä peittävyuden lisääminen merkitsee suuntautumista ammatteihin, joissa harjoittelun mahdollisuudet ovat erikoisen hyvät. Kun ammattielämä jossakin myöhemmässä vaiheessa tulee etusijalle, urheilusta aiheutuvaa dissonanssia pyritään nyt poistamaan hakeutumalla liikunta-alalle tai muihin urheilua suosiviin ammatteihin. Toisena todellisuuteen pohjautuvana esimerkkinä perhe-elämässä esiintyvän dissonanssin poistamisesta tällä menetelmällä voidaan mainita urheilijaperheiden muuttaminen urheilijan mukana ulkomaisille harjoittelulle. Yleisesti katsoen peittävyuden lisääminen poistamismekanismina tulee esiin kaikissa niissä toiminnoissa, joilla urheilija pyrkii dissonanssitilanteessa lähentämään urheilun ja muiden elämänalueiden intressejä toisiinsa.

Edellä olevia keinoja täydentävät seuraavat kolme käyttäytymisreaktiota, jotka esittävät 'pakotetun myöntymisen' ja sitoutumisen tilanteissa toimivia poistamismekanismeja:

1. Muunnetaan omat käsitykset toisten mielipiteen suuntaan.
2. Pyritään muuntamaan muiden mielipiteet omien suuntaisiksi.
3. Lisätään valitun vaihtoehdon palkitsevuutta tai valitsematta jääneiden vaihtoehtojen rangaistavuutta.

Edellä todettiin, että huippu-urheilijan sitoutuneisuus kilpaurheilun järjestelmään ja yksilöllisen vapauden kaventuminen sen seurauksena lisäävät dissonanssia. Poistamismekanismi voi tällöin toimia siten, että urheilija mukauttaa oman arvomaailmansa mahdollisimman aukottomasti huippu-urheilun ideologiaan ja sitä toteuttavan järjestelmän ehtoihin. Tällaisen tilanteen vallitessa ristiriidat ja erimielisyydet urheilijan ja urheilujohdon välillä olisivat perin harvinaisia silloinkin, kun urheilija joutuu alistumaan autoritaarisen johdon tekemiin päätöksiin. Toinen vaihtoehto toteutuu tilanteessa, jossa urheilun johto muuttaa tekemiään, urheilijaan kohdistuvia päätöksiä näiden ehdoin tapahtuviksi. (Viime vuosina esiintyneet urheilijoiden järjestäytymispyrkimyk-

set ovatkin merkki siitä, että urheilijat ovat aktiivisesti pyrkineet tämänkaltaisen vaihtoehdon aikaansaamiseen.). Dissonanssin poistamista viimeksimainitulla keinolla, palkkioita ja rangaistuksia säätelemällä, kuvastavat tilanteet joissa huippu-urheilua yksilön elämänratkaisuna tietoisesti vahvistetaan tai muiden elämäntoimintojen asemaa suhteessa siihen aliarvioidaan. Yleisemmän tason tarkastelu osoittaa jälleen, että edellä kuvatut poistamismekanismit tulevat dissonanssin vallitessa havainnollisesti esiin urheilijan ja urheilujohdon suhdeongelmien ratkaisutavoissa.

Edellä on kuvattu dissonanssiteorian keskeisin sisältö ja samanaikaisesti pyritty joko empiiriseen aineistoon liittyvin tai sen ulkopuolisin esimerkein osoittamaan teorian soveltamismahdollisuudet käsillä olevaan tutkimustehtävään. Tarkastelun perusteella voidaan ensinnäkin todeta, että dissonanssiteoria yleensä näyttää soveltuvan erityisen hyvin tämän tutkimustehtävän kaltaisten yksilön elämää useinkin syvästi ja pysyvästi koskettavien elämänkaaren ratkaisujen tutkimiseen. Tähän viittaa Festingerkin korostaessaan sitä, että dissonanssi ja sen poistamismekanismit ovat inhimillisen elämän perusprosesseja ja niitä voidaan tästä syystä tarkastella mitä moninaisimpien elämänilmiöiden piirissä. Toisaalta sekä Festinger että dissonanssiteoriaa myöhemmin kriittisesti arvostelleet tutkijat (esim. Kelvin 1970, 70-72) toteavat, että teoreettisesti vahvan rakennelman heikkoutena on samalla sen laajaulotteisuus. Teoriaa todennettaessa tämä aiheuttaa sen, että yksiselitteisiä tulkintoja dissonanssin poistamismekanismien toiminnasta on metodisesti vaikea saada aikaan. Teorialla on tässä selvästi välinearvo. Tavoitteena ei ole teorian testaaminen, vaan sen soveltaminen tutkimusongelmien käsittelyyn. Tämä merkitsee sitä, että teoriaa ei verrata ahdasrajaisesti silloin, kun se tutkimusongelmien ja tulosten tarkastelun kannalta ei osoittaudu mielekkääksi.

3. AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA

Ongelmakenttää kartoittavien aikaisempien selvitysten tarkastelu osoittaa, että urheilijan elämää kokonaisvaltaisesti lähestyvää tutkimustoimintaa on vähän. Ensisijassa urheilusosiologian piirissä herännyt mielenkiinto on johtanut siihen, että usein tutkimuksen kohteena on ollut urheilijoiden sosiaalisen liikkuvuuden ja siihen liittyvien koulutuksellisten ja ammatillisten ongelmien tarkastelu. Psykologian piirissä sen sijaan on runsaastikin tutkimusta, jossa käsitellään urheilijoiden persoonallisuutta ja sen alueella esiintyviä häiriöitä. Näistä laajin Suomessa tehty selvitys on Mäkelän (1974) tutkimus "The Finnish Top-level Athlete 1971".

Urheilijoiden sosiaalisia ongelmia käsittelevien selvitysten heikkoutena on pidettävä teoreettisesti vahvojen tutkimusasetelmien puuttumista. Tutkimushavainnot ovat useimmiten jääneet irrallisiksi ilman yhteyttä yleisempään käyttäytymisteoriaan. Festingerin dissonanssiteoriaa, kuten tasapainoteorioita yleensäkin, on kokeiltu ja sovellettu varsinkin sosiaalipsykologian piirissä runsaasti. Tutkimuksia, joissa näiden teorioiden valossa olisi tarkasteltu urheilijan käyttäytymistä, ei ole kuitenkaan tehty. Aikaisempien tutkimusten vähälukuisuus ja teoreettinen köyhyys ovat syynä siihen, että edellytykset jäsentää ja kuvata näitä tutkimuksia dissonanssiteoreettisessa viitekehyksessä ovat riittämättömät. Tämä on johtanut seuraavassa yksityisten tutkimushavaintojen esittelyyn, joiden yhteys teoriaan jää useinkin epäselväksi, mutta jotka irrallisuudestaan huolimatta auttavat arvioimaan eräitä urheilun yleisiä vaikutuksia harjoittajansa elämään.

Seuraavassa tarkastellaan yksityiskohtaisemmin vain muutamaa selvitystä, jossa on pyritty löytämään tutkimushavainnoille yleisempää teoreettista perustaa. Tässä suhteessa merkittävimpänä ja suomalaisen urheilijan elämänpiiriä läheisimmin koskettavana on pidettävä Halldénin (1963) tutkimusta ruotsalaisten huippu-urheilijoiden sopeutumisongelmista kilpailuuran päättymisen jälkeen¹⁾. Tutkimuksessa, jonka kohteena oli 241 kuutta eri urheilumuotoa (paini, jalkapallo, yleisurheilu, käsipallo, uinti, hiihto) edustavaa huippu-urheilijaa (ns. Stora Grabbar eli Isot Pojat), sopeutumisongelmien viriämisen lähtökohtana oli kolme suoritustason ja tavoite-tason välillä vallitsevaa tilannetta:

- Urheilija on onnistunut saavuttamaan sekä urheilussa että muussa elämässään asettamansa tavoitteet.
Urheilija on onnistunut saavuttamaan tavoitteet vain toisessa.
- Urheilija on kokonaan tai osittain epäonnistunut molemmissa.

Tutkijan olettamuksen mukaan vakavimmat sopeutumisongelmat syntyvät viimeksimainitussa tilanteessa, jolloin pääasiallisina syinä tavoitteiden toteutumatta jäämiseen voivat olla seuraavat tekijät:

- Tavoite- ja suoritustason välillä vallitseva ristiriita.
- Urheilun vaatima odotettua runsaampi ajan- ja energiankäyttö.

1) Ulkomaisen tutkimustiedon käyttöä, ehkä pohjoismaita lukuunottamatta, rajoittaa kuitenkin eräs tämänkaltaisten tutkimusten yleinen ongelma. Sosiaalinen ympäristö, jossa tarkasteltavat urheilun ja muiden elämänalueiden väliset ongelmat viriävät, saattaa suomalaisen huippu-urheilijan taustaksi olla usein vieras. Ulkomaista tietoa lainatessaan tutkijan on esimerkiksi tiedostettava sekä yhteiskuntajärjestelmien että näiden sisällä toimivien, eri perustein organisoituneiden kansallisten kilpaurheilujärjestelmien toisistaan poikkeavat vaikutukset huippu-urheilijan elämään. Tästä huolimatta kansainvälisessä kilpaurheilussa voidaan sen voimakkaan yhtenäiskulttuurillisen luonteensa vuoksi olettaa olevan 'läpäisyvaikutuksia', jotka ilmenevät seurauksiltaan samankaltaisina kaikkialla kansainvälisesti järjestäytyneessä amatööriurheilussa.

- Muut yllätykselliset tekijät (esim. loukkaantumiset, epäoikeudenmukaisuus).

Koulutuksen, ammatti- ja perhe-elämän sekä muun vapaa-ajantoiminnan kuin urheilun piirissä syntyviä sopeutumisvaikeuksia kartoittavan tutkimuksen tulokset osoittavat ruotsalaisten huippu-urheilijoiden olevan kokonaisuudessaan varsin tasapainoisia:

- Urheilijoiden sosio-ekonominen sopeutuminen on onnistunut.
- Perhe- ja vapaa-ajanongelmia ei urheilijoilla esiinny.
- Havaitut sopeutumisvaikeudet ovat merkitykseltään vähäisiä, luonteeltaan yksilöllisiä sekä nopeasti häviäviä.

Suomalaisen huippu-urheilijan sosiaalista sopeutumista edellä mainittujen elämäntoimintojen piirissä on lähinnä kokeilumielessä tarkasteltu ns. Lenskin 'epävakaisten statusten' eli statusinkonsistenssiteorian valossa (Vuolle 1973). Tutkimuksen kohteena on ollut vuonna 1969 suoritettuun kansainväliseen huippu-urheilijatutkimukseen kuuluneet urheilijat, joista suurin osa on sittemmin ollut mukana myös tässä tutkimuksessa. Tämän dissonanssiteoriaa lähellä olevan sosiologisen statusteorian mukaan yksilöt, joiden yhteiskunnallinen arvostus eli status vaihtelee voimakkaasti elämän eri alueilla, kokevat tilanteen tasapainottomana, psyykkistä stressiä aiheuttavana. Se pyritään poistamaan suuntaamalla käyttäytyminen lähinnä siten, että elämänalueet, joilla arvostus on voimakas, tärkeytetään ja kosketusta vältetään elämänalueisiin, joilla se vuorostaan on heikko.

Tulokset osoittivat, että huippu-urheilijat sijoittuivat sosiaalisen kerrostuman ja järjestöaktiivisuuden rangeissa (arvostuksen indikaattori) vertailuryhmäänsä helsinkiläisiä miehiä korkeammalle, kun taas koulutuksella mitattu urheilijoiden arvostus oli viimeksimainittuja hieman matalampi. Kahden rangin, koulutuksen ja sosiaalisen kerrostuman, osalta urheilijoiden ja toisen vertailuryhmän, urheilujohtajien, rangit vastasivat melko hyvin toisiaan. Arvostusten epävakaisuutta kuvasti rankitasapainottomuus, joka osoitti koulutusrangin olevan selvästi kahden muun alueen rankeja matalamman.

Sosiaalisesta sopeutumisesta kertoo myös Työterveyslaitoksella jo vuonna 1964 tehty selvitys (Karvonen et al. 1964), jossa tarkasteltiin vuosina 1940 - 1948 palkintosijoille sijoittuneiden painijoiden menestymistä yhteiskunnassa. Aineiston tuloksista tutkijat kokoavat seuraavan loppupäätelmän: "Enemmistö painijoistamme ja nyrkkeilijöistämme sijoittuu yhteiskuntaan tyydyttävästi, todennäköisesti keskitasoa paremmin. Menestyminen urheilussa asettaa ihmiselle samantapaisia vaatimuksia kuin yhteiskuntaelämäkin, joten tällainen tulos ei ole mitenkään yllättävä."

Urheilijoiden sopeutumista ja sosiaalisia ongelmia selvitettäessä tutkimuksen kohteena ovat yleensä olleet aktiivisen kilpailutoiminnan lopettaneet urheilijat. Kun kyseiset tutkimukset ovat kartoittaneet tilannetta kilpailu-uran päätyttyä, ne ovat samalla osoittaneet myöhempien sopeutumishäiriöiden olevan useinkin yhteydessä kilpailu-uran lopettamisiin. Tämä on teoreettisesti merkittävä havainto, sillä se viittaa erään ongelmien poistamisreaktion, "dissonanssin vähentämisen muuttamalla tai purkamalla tehty päätös", tulevan esiin mainitunlaisen käyttäytymisen kautta.

Arviko (1976) on tutkinut lopettaneiden ammattibaseballpelaajien tyytyväisyyttä sekä nykyiseen ammattiin että elämään yleensä. Tutkimuksessa oli mukana 604 entistä amerikkalaista huippupelaajaa, joiden syrjäänvetäytyminen ajoittuu vuosille 1930 - 1973. Tutkimus osoitti tyytyväisyyden olevan yhteydessä 1) kilpailu-uran aikana hallussapidettyjen sosiaalisten roolien määrään, 2) uskonnolliseen elämäntasomukseen, 3) kilpailu-uran lopettamispäätöksen vapaaehtoisuuteen, 4) saavutettuun koulutustasoon ja 5) tuloihin. Loukkaantumiset ja sairastumiset ovat urheilussa, kuten ammattielämässä, keskeinen ammatillista tyytymättömyyttä aiheuttava tekijä. Arviko toteaa näitä kuitenkin voitavan käyttää rationalisoitaessa epäonnistumisen syitä silloinkin, kun kilpailu-uran lopettaminen on johtunut muista tekijöistä.

Tutkiessaan urheilu-uransa lopettaneita jugoslaviaalaisia jalkapalloilijoita Mihovilović (1968) totesi, että vapaaeh-

toisesti jätti urheilu-uran vain 5 %, kun taas 95 % teki sen joutuessaan pakonomaisen tilanteen eteen. Tärkeimpinä syinä ei-vapaaehtoiseen lopettamiseen olivat loukkaantumiset ja ikääntyminen, perhesyyt, heikot suhteet urheilun johtoon sekä nuorten urheilijoiden paremmuus - siis paljolti samat syyt jotka vaikuttivat tässä tutkimuksessa mukana olleiden suomalaisten urheilijoiden lopettamispäätökseen (Vuolle 1977, 58). Mihovilović totesi myös, että 52 % erosi nopeasti ja 48 % siirtyi sivuun asteittain. Tutkimus osoitti 1) vanhempien urheilijoiden haluavan pitää kiinni urastaan niin kauan kuin mahdollista, 2) ammattiin valmistautumattomien urheilijoiden kokevan suurempia vaikeuksia luopua kilpailu-urasta, 3) syrjäänvetäytymisen merkitsevän ystäväpiirien pienentymistä.

Tavalla, jolla urheilu-urasta luopuminen tapahtuu, on selvästi yhteyttä myöhempään sopeutumiseen. Sussman (1972) totesi, että vapaaehtoisesti syrjäänvetäytyneillä urheilijoilla esiintyi tässä suhteessa vähemmän ongelmia, koska nämä yleensä olivat valmistautuneet sekä emotionaalisesti että myös esimerkiksi taloudellisesti tähän tapahtumaan.

Haerle (1975) kuvasi lopettaneiden urheilijoiden sosiaalista sopeutumista kahdella dimensiolla, sosiaalipsykologisella ja amatillisella. Keskeisin ongelma ensinmainitulla alueella liittyy urheilijana hankitun yhteiskunnallisen arvostuksen säilyttämiseen, kun taas amatillisten vaikeuksien ratkaisu kytkeytyy uuden elämänasenteen omaksumiseen urheilu-uran päätyttyä. Haerlen tutkimuksessa lähes 3/4 urheilijoista oli harkinnut kilpailu-uran päättymistä vasta sen viimeisen neljänneksen aikana. Kun yli puolet vastaajista suuntautui menneisyyteen, 1/4 orientoitui tulevaisuuteen näkemällä urheilun vain eräänä elämänvaiheena.

Hill ja Lowe (1974) esittelivät tutkimuksissaan niitä vaikeuksia, joita aktiivit urheilijat kokivat osallistumisessa toimintaan urheilun ulkopuolella ja valmistautumisessa esimerkiksi ammattiin. Yleinen ongelma siirryttäessä urheilu-uralta 'normaaliin' elämäntapaan on urheilussa hankittujen tietojen ja taitojen olematon siirtovaikutus ammatielämässä

tarvittaviin tietoihin ja taitoihin. Ellei ammattiin valmistauduttu urheilu-uran aikana, siihen siirtyminen urheilu-uran päätyttyä osoittautui vaikeaksi.

Tutkimuksissa, joissa on selvitetty urheilun vaikutuksia eri elämäntoimintoihin, on eniten huomiota kiinnitetty seuraamuksiin koulutus- ja ammattielämän alueilla. Vaikka näiden tutkimusten pohjalta ei useinkaan voida suoranaisesti päätellä ongelmien esiintymistä kyseisillä elämänalueilla, ne tuovat urheilun seurausvaikutuksia kartoittaessaan esiin ongelmien syntyä ennustavia tilanteita. Mainittujen selvitysten kuvaukset urheilusta ja eri elämänintressien välisistä yhteyksistä valottavat osaltaan lähinnä toisen dissonanssin poistamisreaktion toimivuutta: ongelmien vähentämistä lähentämällä urheilun ja muiden elämänalueiden intressejä keskenään.

Atéva ja Lindahl ovat tutkimuksessaan "Idrotten som uppfostringsmiljö"(1971) tarkastelleet lahjakkaiden nuorten ruotsalaisten jääkiekkoilijoiden käsityksiä urheilun vaikutuksista yhteiskunnalliseen osallistumiseen sen eri alueilla. Vastauksissaan urheilijat olivat sitä mieltä, että tulokset koulussa ja työssä paransivat, mikäli he lopettaisivat pelaamisen. Jääkiekkoa ei kuitenkaan koettu esteeksi muille vapaa-ajanharrastuksille, joita toteutettiin ensisijassa muiden kuin urheilijatovereiden parissa. Tulosten yleistettävyyttä heikentää koehenkilöiden vähäinen määrä.

Hieman samanlaisen, mutta aineistoltaan huomattavasti laajemman asetelman puitteissa Arvisto (1972) on tutkinut urheilun asemaa yksilön elämässä. Eestiläisten urheilijoiden (mutta myös muiden nuorten) ajan- ja energiankäyttöä urheiluun ja muihin elämäntoimintoihin varsin yksityiskohtaisesti selvittänyt tutkija toteaa systemaattisesti harjoittelevien urheilijoiden asettaneen urheilun muiden elämäntoimintojen edelle. Vaikka tutkimuksessa havaittiin positiivinen yhteys yhteiskunnallisen aktiivisuuden ja urheiluharrastuksen välillä, tämä osoittautui heikoksi.

Sosiaalisen osallistumisen muodoista urheilun vaikutusta

koulutukseen ja ammattiin on ehkä selvitetty eniten. Edellä esitellyssä Halldénin tutkimuksessa havaittiin negatiivisen riippuvuuden vallitsevan aktiivisen kilpailu-uran pituuden ja urheilijan saavuttaman koulutustason välillä. Koulutuserojen Halldén katsoo kuitenkin selittyvän ensisijassa urheilijan lapsuudenkodin sosiaalisesta taustasta. Kuvatessaan urheilijoiden sosiaalista liikkuvuutta Halldén osoitti sen yleistä ammatillista kehitystä noudattaen suuntautuvan ylöspäin. Verratessaan urheilijoiden ansiotasoa muita vastaavia ikäryhmiä edustavien tulonsaajien ansiotasoon hän totesi huippu-urheilijoiden sijoittuvan jokaisessa vertailtavassa tulonsaajaryhmässä muita korkeammalle. Kun vastaajat itse katsoivat urheilun yleensä vaikuttaneen positiivisesti ammattiin, he painottivat sitä, että menestys ammattielämässä ei johdu urheilusaavutuksista, vaan se on seurausta huippu-urheilun kehittämistä persoonallisista ominaisuuksista, yritteliäisyydestä ja peräänantamattomuudesta. Ristiriitainen Atévan ja Lindahlin saavuttaman tuloksen kanssa on Halldénin havainto, jonka mukaan urheilijoilla ei aktiivikautenaan juuri esiinny urheilun ulkopuolisia harrastuksia

Halldénin tutkimushavaintoja tukevia, urheilun ja ammattiuran yhteyksiä valottavia selvityksiä ovat tehneet mm. Lüschen (1969), Zingg (1971), Hammerich (1972) ja Sugawara (1972, 1975), jotka tutkivat urheilijoiden sosiaalista liikkuvuutta. Lüschen kohdistaa selvityksensä nuoriin saksalaisiin urheilijoihin - ei siis varsinaisiin huippuihin. Zingg sekä Hammerich ja Sugawara analysoivat puolestaan ICSS:n huippu-urheilijatutkimuksen aineistoa; Zinggin tutkimusta täydentää vielä hänen maanmiehensä Redlin (1972, 1974) kuvaus sveitsiläisten huippu-urheilijoiden koulutus- ja ammattiurasta. Yleinen havainto kaikissa edellämainituissa tutkimuksissa, samoin kuin Loyn (1972) ns. UCLA-aineistosta suorittamassa selvityksessä, on että ammatillisen kehityksen seurauksena tapahtuu sosiaalista kohoamista - tarkasteltiinpa sitä sitten sukupolvien välisenä tai sukupolven sisäisenä tapahtumana. Urheilun merkitys kohoamiseen vaikuttavana tekijänä jää kuitenkin vä-

hemmälle pohdinnalle. Zinggin saamat tulokset viittaavat siihen suuntaan, ettei ainakaan urheilumenestys amatööriurheilun piirissä selitä ensisijaisesti huippu-urheilijoiden sosiaalista kohoamista.

Urheilun vaikutus koulutukseen ei ole yksiselitteinen kysymys sekään. Pohjoismaissa, joissa urheilujärjestöt hoitavat kilpaurheilutoimintaa, urheilun positiiviset vaikutukset mm. koulutusmahdollisuuksien avautumiseen ovat paljon rajoitetummat kuin esimerkiksi amerikkalaisessa koulujärjestelmässä, jossa urheilullinen lahjakkuus merkitsee tässä suhteessa paljon (Coleman 1965, 35-51; 1961, 143-163). Maan huippu-urheilua hoitavat yliopistot tarjoavat opiskelustipendejä ja luovat poikkeuksellisia opiskeluedellytyksiä kotimaisille ja ulkomaisille urheilijakavvyille voidakseen näin kilpailla mestyksellisesti keskenään urheilusaavutuksista. Huippu-urheilun elimellinen liittyminen amerikkalaiseen koulutusjärjestelmään merkitsee Hodgesin (1964) ja Havinghurstin (1957) tutkimusten mukaan sitä, että urheilusta on tullut koulutuksen kautta tapahtuvaan sosiaaliseen kohoamiseen johtava väylä alemmista yhteiskuntaluokista lähtöisin oleville urheilijanuorukaisille. Yliopistourheilulla on merkittävä tehtävä myös ammattiuurheilijoiden kasvattajana. Analysoidessaan urheilun ja opiskelumenestyksen yhteyksiä käsitteleviä tutkimuksia Rehbery & Schafer (1967) päätyivät toteamaan urheilun vaikuttavan positiivisesti opiskeluun high school- ja college-tasoilla. Samansuuntaisena on pidettävä Loyn edellä mainitusta UCLA-aineistosta saamaa tulosta: keskimäärin 44 % tutkimuksessa olleista urheilijoista suoritti akateemisen loppututkimuksen. Urheilua ja koulutusta käsittelevät amerikkalaiset tutkimukset eivät kuitenkaan ole ristiriidattomia. Beisser (1967) on esimerkiksi osoittanut amerikkalaisilla yliopistourheilijoilla olevan runsaasti mielenterveydellisiä ongelmia ja sopeutumishäiriöitä, joiden perussyynä voidaan pitää urheilun opiskelun etenemiselle aiheuttamia häiriöitä.

Urheilullisten tavoitteiden yhdentyminen koulutus- ja ammattitavoitteisiin on lähinnä Festingerin kuvaamaa kognitii-

vista peittävyttä', joka on eräs keskeinen dissonanssin syntymistä ja esiintymistä vähentävä tekijä. Tutkiessaan amerikkalaisten ammattiurheilijoiden urheilullisista epäonnistumisista johtuvia käyttäytymisreaktioita Ball (1976) havaitsi, että koulutukselliset ja urheilulliset pyrkimyksensä paremmin yhdistäneet jalkapalloilijat kokivat epäonnistumiset vähemmän vakavina kuin tässä suhteessa heikommin onnistuneet baseballpelaajat.

Koska sosiaaliset ja persoonallisuuden häiriöt ilmenevät usein samanaikaisesti katsauksen luominen huippu-urheilijan persoonallisuuden tasapainoisuutta kartoittaviin tutkimuksiin auttaa persoonallisuuden kokonaistilasta käsin paremmin arvioimaan myös sosiaalisten ongelmien viriämisen todennäköisyyttä. Urheilun persoonallisuudelle aiheuttamia häiriöitä samoin kuin urheilun vaikutusta persoonallisuuden kehitykseen yleensäkin on tutkittu melko paljon. Vaikka saadut tulokset ovat osin ristiriitaisia, näyttää siltä, että urheilun harjoittamisen haitat persoonallisuuden tasapainoiselle kehitykselle ovat vähäiset. Toisaalta ei voida osoittaa selviä positiivisiakaan seuraamuksia. Huolimatta siitä, että useissa tutkimuksissa on havaittu urheilijoiden ja 'tavallisten' ihmisten eroavan persoonallisuuden piirteiltään toisistaan, ero ei näytä ensisijassa selittyvän urheilun luonnetta muokkavaksi vaikutukseksi. Urheilun harjoittaminen saattaa vahvistaa tiettyjä persoonallisuuden piirteitä, jotka kuitenkin jo olemassaolevina tyyppiominaisuuksina ovat ohjanneet valikointumista urheilun pariin (ks. esim. Cooper 1969, 17-22; Vanek & Hosek 1974; Wiede 1972, 55).

Hieman yksityiskohtaisemmin on syytä esitellä jo mainittua Mäkelän (1974) tekemää tutkimusta suomalaisten huippu-urheilijoiden psyykkisestä tilasta. Mäkelä on tutkinut 127 urheilijan (30 hiihtäjän, 26 painijan, 31 yleisurheilijan, 12 painonnostajan ja 28 jääkiekkoilijan) psyykkistä tilaa haastatteleamalla näitä ja 58 kontrollihenkilönä olevaa 'tavallista' miestä. Tutkimukseen liittyi myös urheilijoille suoritettu psykiatrinen testaus. Tutkimuksen päätuloksina voi-

daan pitää muun muassa seuraavia:

1. Urheilijat olivat emotionaalisesti tasapainoisempia kuin kontrolliryhmä.
2. Urheilijat arvioivat suhteen isäänsä useammin hyväksi kuin kontrolliryhmä.
3. Urheilijoiden sukupuolielämä oli vapaampaa häiriöistä kuin kontrolliryhmän.
4. Urheilijoilla esiintyi neuroottisuutta ja ahdistuneisuutta jonkin verran enemmän kuin kontrolliryhmällä.
5. Urheilijoiden pahimmaksi ongelmaksi osoittautui rahan puute. Erityisen voimakkaana sen kokivat painijat, hiihtäjät ja painonnostajat.

Vaikka tuloksista saa vaikutelman, että huippu-urheilijan psyykinen tila on kestävämpi kuin 'tavallisen' suomalaisen miehen, tällaista yleistystä ei kuitenkaan voi tehdä vertailuryhmän ollessa näinkin pieni. Tämän seikan tutkija itsekin toteaa.

Mäkelän tutkimusta täydentää Blanzin aiempi selvitys huippu-urheilijoiden stressinsiedosta kilpailua edeltävässä odotustilanteessa (Blanz 1969). Tutkitut huippu-urheilijat osoittautuivat keskitasoa kunnianhimoisemmiksi, vähemmän seurallisiksi, vähemmän aggressiivisiksi, vähemmän epäonnistumisia pelkääviksi sekä fyysiseltä ja psyykkiseltä kunnoltaan keskitasoa paremmiksi.

Mikäli persoonallisuuden ja sosiaalisten ongelmien välillä vallitsee oletettu syy-yhteys, huippu-urheilijoiden persoonallisuuden tasapainoisuutta osoittavat tutkimushavainnot johtavat olettamukseen, etteivät sosiaalisen elämän häiriöt-kään olisi näillä kovin vakavia. Pessimistisempään ennustamiseen antaa tosin aihetta Mäkelän havainto siitä, että urheilijat olivat kokeneet pahimmaksi ongelmakseen rahanpuutteen, merkittävän sosiaalisten vaikeuksien syyn.

Yhteenvetona aikaisemmista tutkimuksista voidaan todeta, että urheilun negatiiviset seurausvaikutukset elämän muille alueille näyttävät olevan suhteellisen heikkoja. Huippu-urheilijan sosiaalisia ongelmia kokonaisvaltaisesti käsittele-

vien tutkimusten vähälukuisuudesta kuitenkin johtuu, että erityisesti tällä alueella tulosten yleistämiseen on suhtauduttava varoen. Keskittyessään arvioimaan suomalaisen huippu-urheilijan sosiaalista asemaa käsillä oleva tutkimus tarkentaa ja täydentää edellä esiteltyjen tutkimusten tuottamaa tietoa urheilun vaikutuksista harjoittajansa elämään. Tällä tavalla se laajentaa myös huippu-urheilijan minä-kuvaa kartoittavien tutkimusten sarjaa, jota urheilijoiden persoonallisuuden selvitykset täydentävät toiselta puolen.

4. ONGELMAT

Jäljempänä esitettyä viitekehystä seuraten tutkimusongelmat jäsentyvät viideksi toisiaan seuraaviksi osatehtäviksi. Osatehtävät muodostavat kokonaisuuden, jossa edeltävä tehtävä johtaa ja ohjaa sitä seuraavien osatehtävien sisältämien ongelmien käsittelyä. Ensimmäisessä osatehtävässä tutkitaan eri elämäntoimintojen asemaa ja niiden dominoivuutta urheilijan elämässä. Toisessa osatehtävässä tarkastellaan dominanssin seurauksena syntyviä dissonanssitilanteita. Kolmannessa ongelmaryhmässä selvitetään niitä käyttäytymismekanismeja, joilla edellä mainittuja häiriövaikutuksia pyritään poistamaan. Neljännessä ja viidennessä osatehtävässä pohditaan dissonanssin seuraamuksia ja keinoja häiriövaikutusten ennaltaehkäisemiseksi.

Tutkimustehtäviin sisältyy ensimmäisenä alaongelmana tutkittavien ilmiöiden ajallisen muutoksen selvittäminen vertaamalla aktiivikauttaan tutkimushetkellä eläviä ja tuolloin jo kilpailu-uransa päättäneitä urheilijoita. Toisessa alaongelmassa tarkastellaan yksilö- ja joukkueurheilijoiden välillä ilmeneviä eroja.

4.1. Tutkimusongelmat

I Dominanssiongelmat

1. Kuinka hallitseva asema urheilulla on harjoittajansa elämässä verrattaessa sitä koulunkäynnin, työn ja vapaa-ajan saavuttamaan asemaan. Aseman indikaattoreina ovat:
 - urheilun, työn ja vapaa-ajan kokonaisaika aktiivisella kilpailu-uralla ja sen eri vaiheissa

- eri elämäntoimintoihin päivittäin käytetty aika aktiivisella kilpailu-uralla ja sen eri vaiheissa
 - eri elämäntoimintojen osakseen saama arvostus yleensä sekä kilpailu-uran huippuvuonna.
- 1.1. Minkälaisia eroja ajankäytön hallitsevuudessa ilmenee verrattaessa urheilijoita muuhun väestöosaan.
 - 1.2. Minkälaisia muutoksia hallitsevuudessa ilmenee verrattaessa aktiivikauttaan tutkimushetkellä eläviä ja tuolloin jo kilpailu-uransa päättäneitä urheilijoita.
 - 1.3. Minkälaisia eroja hallitsevuudessa ilmenee verrattaessa yksilö- ja joukkueurheilijoita.

II Dissonanssiongelmat

1. Miten urheilun aiheuttamat dissonanssi-ilmiöt vaihtelevat koulutuksen, ammatin ja perhe-elämän sekä osin myös muun vapaa-ajantoiminnan alueilla kilpailu-uralla ja sen eri vaiheissa.
2. Miten muiden elämäntoimintojen aiheuttamat dissonanssi-ilmiöt vaihtelevat urheilussa.
 - 1.1. Minkälaisia muutoksia dissonanssi-ilmiöiden vaihtelussa & 1.2. ilmenee verrattaessa aktiivikauttaan tutkimushetkellä eläviä ja tuolloin jo kilpailu-uransa päättäneitä urheilijoita.
 - 1.2. Minkälaisia eroja dissonanssi-ilmiöiden vaihtelussa & 2.2. ilmenee verrattaessa yksilö- ja joukkueurheilijoita.

III Dissonanssin poistamisongelmat

1. Miten johdonmukaisesti kilpailu-uralta luopuminen elämän muiden arvojen tärkeytymisen vuoksi, urheiluinformaation vastaanottaminen sekä urheilun positiiviset siirtovaikutukset koulutukseen ja ammattiin toimivat dissonanssin poistamisreaktioina näillä alueilla.

2. Miten johdonmukaisesti luopuminen muista elämäntoiminnoista, niiden arvostaminen sekä muiden elämäntoimintojen positiiviset siirtovaikutukset urheiluun toimivat dissonanssin poistamisreaktioina urheilun piirissä.
 - 1.1. Minkälaisia muutoksia dissonanssin poistamisreaktioissa & 2.1. ilmenee verrattaessa aktiivikauttaan tutkimushetkellä eläviä ja tuolloin jo kilpailu-uransa päättäneitä urheilijoita.
 - 1.2. Minkälaisia eroja dissonanssin poistamisreaktioissa il- & 2.2. menee verrattaessa yksilö- ja joukkueurheilijoita.

IV Dissonanssin seurausongelmat

1. Minkälaisia yksilöllisiä ja yhteiskunnallisia seuraamuksia dissonanssista aiheutuu.
2. Kenen on vastuu dissonanssin seurausilmiöistä koulutuksen, ammatin ja perhe-elämän alueilla.

V Dissonanssin ennaltaehkäisyn ongelmat

1. Minkälaisilla liikuntakasvatuksellisilla ja pedagogisilla menettelytavoilla dissonanssia voidaan ennaltaehkäistä.

Empiirinen aineisto keskittyi tutkimusongelmien I, II ja III alueille. Vähemmän huomiota kiinnitettiin näiden piirissä ongelmiin II.2 ja III.2.

Dominanssin käsittelyyn johdattelee erillinen kuvaus urheilun, työn, koulunkäynnin ja perhe-elämän ajoittumisesta elämänskaarelle. Paitsi että se toimii esityksen jäsentäjänä jatkossa, siinä olevia tietoja sinänsä on pidettävä tärkeinä.

Ajankäytön dominanssia täydentää valmennussidonnaisuuden tarkastelu, joka kuvaa urheilijaa päätäntävällän itsenäisyyttä valmennus- ja kilpailutoiminnassa. Samalla se selvittää valmennuksen organisaatiossa ilmenevän työnjaon kehitystä, jonka seurauksena päätäntävaltaa siirtyy urheilijoilta erikoistuneille asiantuntijoille.

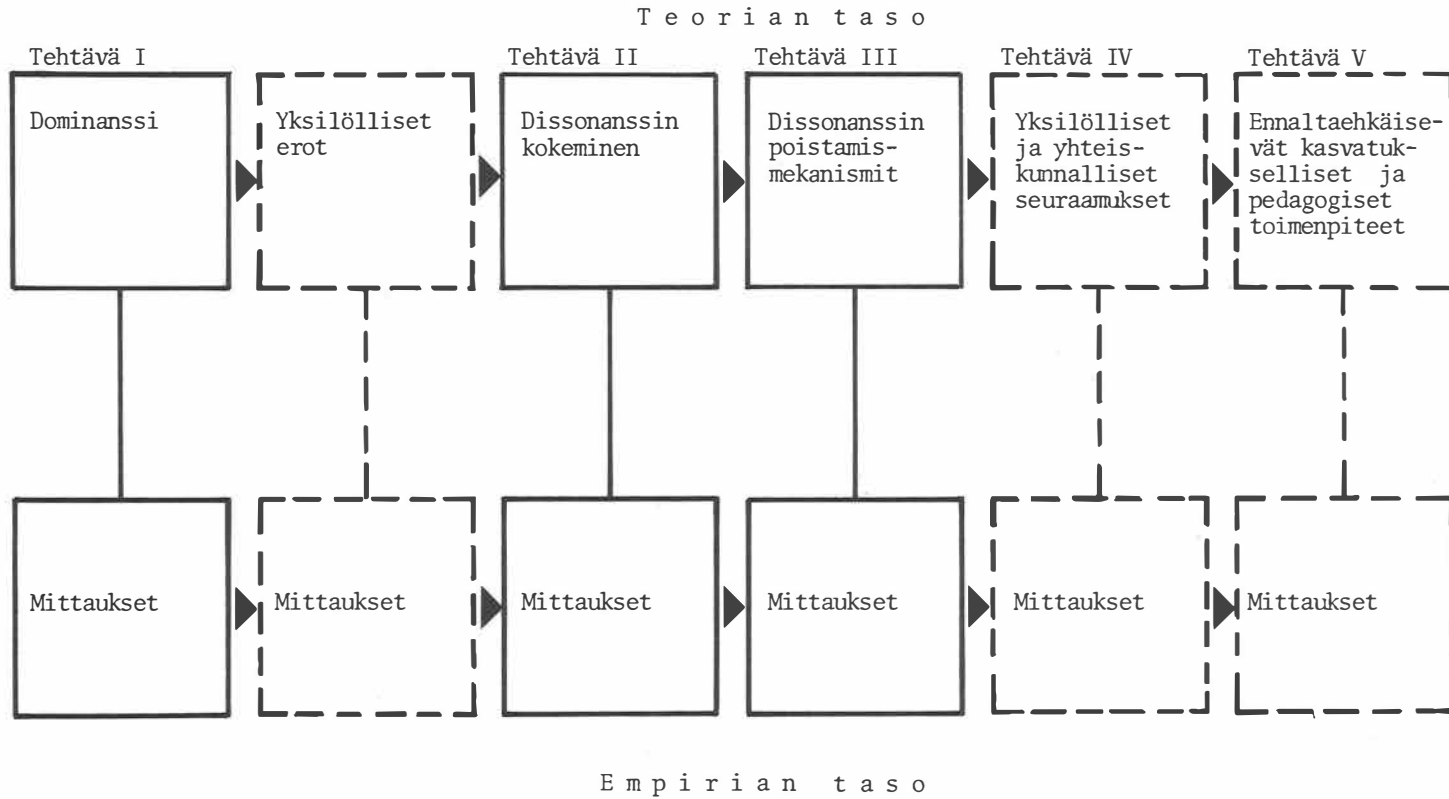
Keskeisenä päämääränä oli tutkimusongelmien tarkastelu yhtäältä urheilu-uran sisäisenä, sen eri vaiheisiin ajoittuvana ilmiönä sekä toisaalta ongelma-alueilla kyseisinä ajankohdina (v. 1956 - 1972) tapahtuneen muutoksen selvittäminen tutkimusmenettelyosassa jäljempänä esitetyllä tavalla.

Vaikka tutkimuksessa ei asetettu koeteltaviksi varsinaisia hypoteeseja, kolmen ensimmäisen ongelman käsittelyä ohjasi niiden asettamisen lähtökohtana esitetyt näkemykset. Niiden mukaan huippu-urheilun järjestelmässä ja sitä kautta yksityisen urheilijan elämäntavassa tapahtuneet muutokset vuosien 1956 - 1972 aikavälillä olivat sellaisia, että urheilun hallitsevuuden ja siitä seuraavien dissonanssi-ilmiöiden voitiin olettaa tulevan voimakkaampina esiin nykyisen kuin vanhemman urheilijapolven keskuudessa. Tätä kysymystä selvitettiin vertaamalla tutkimushetkellä aktiiveja ja tuolloin jo kilpailu-uransa lopettaneita urheilijoita.

Yksilö- ja joukkueurheilulajien vertailu oli tarkoituksenmukaista sen vuoksi, että niiden valmennus- ja kilpailujärjestelmien selvien erojen voitiin olettaa aiheuttavan eroja tutkittaviin ilmiöihin. Urheilijoiden sosiaalisia ongelmia selvitettäessä tällä tarkastelulla on lisäksi merkitystä sen vuoksi, että joukkueurheilumuotojen ollessa kaupunkimaisen yhteiskunnan suosimia urheilulajeja (ks. esim. von Euler 1953, 188-190; Kiviaho 1970; Heinilä & Vuolle 1970, 6; Vuolle 1977, 17) mainittu lajiryhmittely samalla heijasti urheilijoiden sosiaalisessa taustassa esiintyvien erojen vaikutuksia tutkittaviin ongelmiin.

4.2. Tutkimuksen viitekehys

Tutkimustehtävien asettamisen lähtökohtana oli tasapainoteoreettinen näkemys ongelmatilanteen syntymisestä ja yksilön käyttäytymisestä sen poistamiseksi. Tämä asetelma on kuvattu prosessikaaviolla (kuvio 1), josta samalla selviää tutki-

KUVIO 1. Dissonanssin synty ja vähentämisprosessit sekä seuraamukset. (Tässä tutkimuksessa pyritään tarkentamaan vain niitä yhteyksiä, jotka on merkitty yhtenäisellä viivalla.)

muksessa empiirisesti todennetut ja todentamatta jääneet yhteydet.

Tutkimuksen empiirinen aineisto keskittyi dominanssi- ja dissonanssi-ilmiöiden kuvaamiseen, jolloin tarkastelu pyrittiin suuntaamaan yksilön ja yhteiskunnan kannalta oleellisiin ilmiöihin.

Dominanssia tutkittiin käyttäytymisen ja asenteiden piirissä, jolloin ajattelun ja verbaalisen kommunikoinnin toiminnot (esimerkiksi paljonko keskustelee muiden kanssa urheilusta) jätettiin mittauksen ulkopuolelle. Mittaus kohdistui ensisijassa urheilun ja muiden elämäntoimintojen ajankäyttöön sekä urheilun piirissä sitä täydentävään valmennussidonnaisuuteen.

Dissonanssi-ilmiöiden lähtökohtana olivat urheilijoiden asenteet eri elämäntoimintoihin sekä kokemukset urheilun ja muiden elämäntoimintojen häiriövaikutuksista. Mitatut dissonanssin poistamismekanismit olivat teoreettisten vaihtoehtojen operationalisointeja.

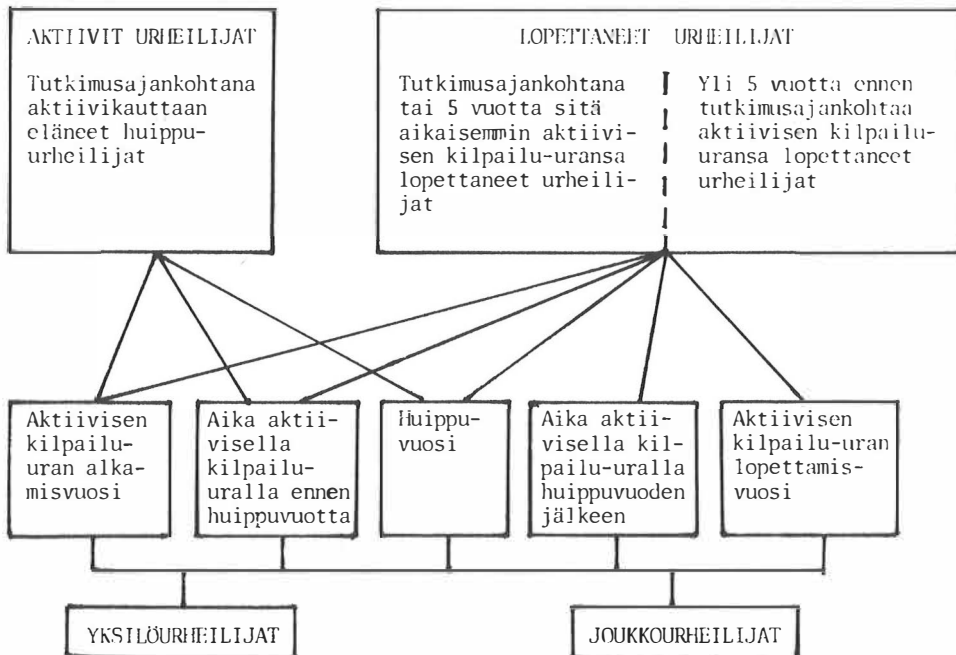
Mittaustilanteisiin liittyvät vaikeudet ja rajoitukset johtivat siihen, että monet mielenkiintoiset kysymykset ongelma-alueilla jouduttiin jättämään sivuun tai vähemmälle huomiolle. Lähes täysin empiirisen aineiston ulkopuolella olivat myös prosessikaavion kaksi pääaluetta: dissonanssin yksilölliset ja yhteiskunnalliset seuraamukset sekä dissonanssia ennaltaehkäisevät kasvatukselliset ja pedagogiset toimenpiteet. Vaikka niiden merkitys viitekehyksessä on tärkeä silloin, kun tavoitteena on tutkimustiedon saattaminen palvelemaan liikuntakasvatuksellisia päämääriä, niiden tärkeys tutkimuksen kohteena ratkeaa lopullisesti vasta dissonanssin esiintymisen tultua selvitetyksi.

Viitekehyksessä on tietoisesti tuotu esiin dissonanssin kokemiseen vaikuttavat yksilölliset erot, vaikka mittaukset eivät tälle tasolle ulottuneetkaan. Näistä persoonallisuustekijöiden vaikutuksen selvittäminen on oma vaativa alueensa, johon tässä yhteydessä ei ollut mahdollista paneutua.

5. TUTKIMUSMENETTELY

5.1. Vertailuryhmät

Dominanssi- ja dissonanssi-ilmiöiden vaihtelua ja muutoksia selvitettiin vertailemalla tutkimusajankohtana määrätietoisesti valmentautuvia aktiiveja urheilijoita sekä tuolloin jo

KUVIO 2. Vertailuasetelma

kilpailu-uransa päättäneitä, lopettaneita urheilijoita. Viimeksimainitut jaettiin joissakin analyysseissa lopettamisajankohdan perusteella kahteen ryhmään. Edelleen verrattiin yksilö- ja joukkueurheilijoita. Vertausajankohtina olivat koko kilpailu-ura ja sen eri vaiheet (kuvio 2).

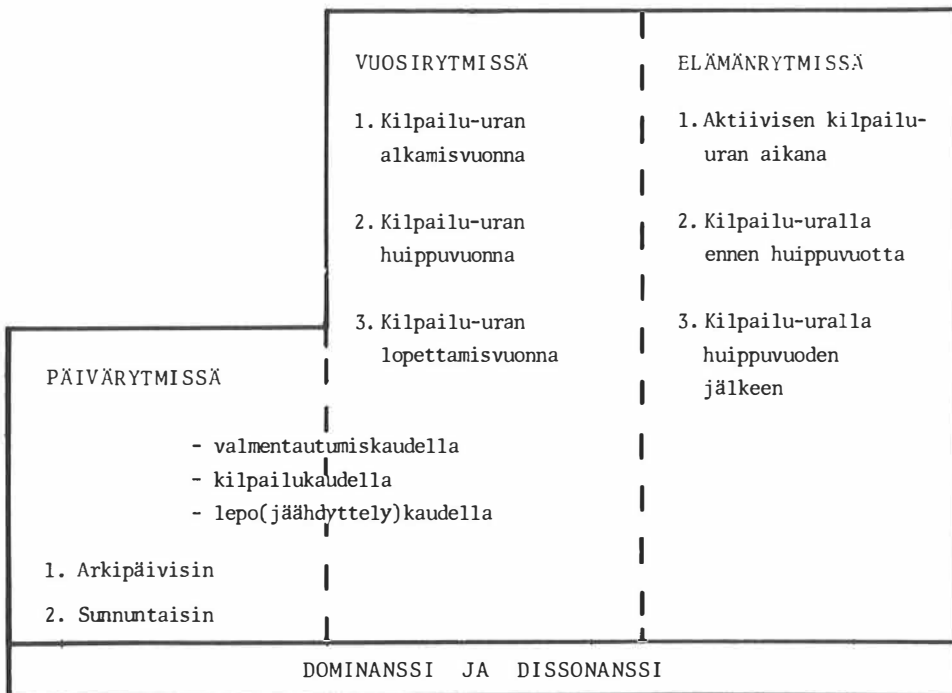
Lajiryhmä rakentui luokittelijana siten, että yksilöurheilijoita edustivat ampujat, ampumahiihtäjät, judokat, luistelijat, melojat, soutajat, miekkailijat, 5-ottelijat, nyrkkeilijät, painijat, painonnostajat, purjehtijat, pyöräilijät, uimarit, yleisurheilijat ja voimistelijat. Joukkueurheilijat koostuivat jalkapalloilijoista, jääkiekkoilijoista, koripalloilijoista ja pesäpalloilijoista. Luokittelu on sama, jota käytettiin kansainvälisessä huippu-urheilijatutkimuksessa. Ryhmittely on tulkinnallinen melojien, purjehtijoiden ja soutajien osalta. Näiden sijoittamista yksilöurheilijoihin silloinkin, kun kysymyksessä on miehistö, voidaan perustella kuitenkin sillä, että niissä yksilön itsenäinen panos on suorituksessa ratkaisevampi kuin yhteistoiminta-ajatukselle rakentuissa joukkuelajeissa.

5.2. Muuttajat

5.2.1. Muuttajien aikaporras

Dominanssia ja dissonanssia tutkittiin elämänrytmin (E), vuosirytmien (V) ja päivärytmien (P) ilmiöinä (kuvi 3).

Elämänrytmien ilmiöt kattoivat koko kilpailu-uran, ajan ennen huippuvuotta ja sen jälkeen tai eivät liittyneet mihinkään määrättyyn uravaiheeseen. Vuosirytmien ilmiöissä tarkastelun perustana olivat aktiivisen kilpailu-uran alkamis-, huippu- ja lopettamisvuodet. Päivärytmien ilmiöt kuvasivat arki- ja sunnuntaipäivien toimintoja. Vuosi- ja päivärytmien ilmiöissä valmentautumis-, kilpailu- ja jäähdyttelykaudet (-kuukaudet) eriteltiin toisistaan.

KUVIO 3. Muuttajien aikaporras.

5.2.2. Muuttujien esittely

Muuttujat on seuraavassa esityksessä ryhmitelty ongelmien etenemismukaiseen järjestykseen. Muuttujien operationaalistaaminen on esitetty liitteessä

Taulukkosymbolit:

E = elämänrytmin ilmiö

V = vuosirytmin ilmiö

P = päivärytmin ilmiö

I ongelma: dominanssi

Urheilu

1. Aktiivisen kilpailu-uran kokonaispituus, pituus ennen huippuvuotta ja huippuvuoden jälkeen (E)
2. Valmentautumiseen ja kilpailutoimintaan käytetty aika urheilu-uralla ja sen eri vaiheissa (E, V, P)
3. Vuodet kuuluttaessa valmennusrenkaisiin sen eri tasoilla (E)
4. Valmennussidonnaisuus kilpailu-uran eri vaiheissa (V)
5. Huippu- ja kilpaurheilun arvostaminen (E, V)

Koulunkäynti ja opiskelu

1. Koulutusuran kesto (E)
2. Koulunkäyntiin ja opiskeluun käytetty aika urheilu-uralla ja sen eri vaiheissa (E, V, P)
3. Koulunkäynnin arvostaminen (E, V)

Työ, ammattielämä

1. Ammattiuran kesto (E)
2. Työhön käytetty aika urheilu-uralla ja sen eri vaiheissa (E, V, P)
3. Ammattielämän arvostaminen (E, V)

Perhe-elämä

1. Perhe-elämän kesto (E)
2. Kodin töihin käytetty aika urheilu-uran eri vaiheissa (V, P)
3. Perhe-elämän arvostaminen (E, V)

Muu vapaa-ajantoiminta

1. Käytettävissä oleva vapaa-ajanmäärä urheilu-uralla ja sen eri vaiheissa (E, V)
2. Yhteiskunnallisen toiminnan arvostaminen (E, V)

II ongelma: dissonanssi

Koulunkäynti, opiskelu

1. Tyytymättömyys nykyiseen koulutustasoon (E)
2. Urheilun haitalliset vaikutukset koulunkäyntiin ja opiskeluun (E)
3. Uhraukset urheilun vuoksi koulutusuralla (E)
4. Päivittäin koulunkäyntiin ja opiskeluun kohdistuvat urheilusta johtuvat järjestelyt, rajoitukset ja kieltäytymykset (V)
5. Koulunkäynnin ja opiskelun keskeyttämiset (opiskelun yhtäjaksoisuus - E)
6. Opiskelun aloittamisen viivästyneisyys (ikä opiskelun alkaessa - E)
7. Opiskelun viivästyneisyys (tutkintojen suorittamisikä - E)

Työ

1. Tyytymättömyys nykyiseen ammattiin (E)
2. Urheilun haitalliset vaikutukset ammattiuraan (E)
3. Uhraukset urheilun vuoksi ammattiuralla (E)
4. Päivittäin työelämään kohdistuvat urheilusta johtuvat järjestelyt, rajoitukset ja kieltäytymykset (V)
5. Ammatinvalinnan viivästyneisyys (ammatinvalinnan ajankohda - E; ikä astuttaessa työelämään - E)
6. Keskeyttämiset ammattiuralla (ammatin yhtäjaksoisuus - E)
7. Ammatinvaihdosten lukumäärä (E)
8. Ammatin sosiaalinen lasku (E)

Perhe-elämä

1. Rikkoutuneet avioliitot (E)
2. Uhraukset urheilun vuoksi perhe-elämässä (E)
3. Päivittäin perhe-elämään kohdistuvat urheilusta johtuvat järjestelyt, rajoitukset ja kieltäytymykset (V)

4. Perheen perustamisen ja rakentamisen viivästyneisyys (naimisissa/naimattomana eläminen - E; avioliiton solmimiskä - E; ikä I:n lapsen syntyessä - E; lasten lukumäärä - E)

Muu vapaa-ajantoiminta

1. Uhraukset urheilun vuoksi vapaa-ajantoimintojen alueilla (E)
2. Päivittäisiin vapaa-ajantoimintoihin kohdistuvat urheilusta johtuvat järjestelyt, rajoitukset ja kieltämykset (V)

Urheilu

1. Tyytymättömyys saavutettuun urheilumenestykseen (E)
2. Saavutettu urheilumenestys (E)

III ongelma: dissonanssin poistamiseen tähtäävät käyttäytymisreaktiot

1. Kilpailu-uran lopettamisen syyt (E)
2. Valikoituneisuus informaation vastaanottamisessa (V)
3. Menestyksen ja toiminnan arvostaminen eri elämänalueilla (E)
4. "Kognitiivinen peittävyys" eli urheilun siirtovaikutus elämän muille alueille

IV ongelma: dissonanssin seurausilmiöt

1. Vastuun kantaminen urheilijan koulutuksesta, ammatista ja muusta yhteisöelämästä.

5.3. Perusjoukko

Tutkimuksen koehenkilöinä olivat olympiavuosien 1956, 1960, 1964, 1968 ja 1972 menestyksekkäimmät suomalaiset miesurheilijat, joita kutsuttiin huippu-urheilijoiksi. Tässä tutkimuksessa käsitteeseen sisällytettiin:

1. Olympiakisoihin osallistuneet suomalaiset urheilijat.
2. Kaikkien tutkimukseen valittujen urheilulajien Suomen mestarit.
3. Edustus- eli "A-maajoukkueen" jäsenet jalkapallossa.
4. "Itä-Länsi" -pelaajat pesäpallossa.

Huippu-urheilijat edustivat 21 urheilumuotoa, jotka valittiin seuraavasti:

1. Kesä- ja talviolympialajeista ne, joissa Suomella oli edustus lukuunottamatta jousiammuntaa. Mainittuja urheilumuotoja kutsutaan niissä tapahtuvan kansainvälisen kilpailukoketuksen vuoksi edustusurheilulajeiksi ja niissä kaitentasoisiin kansainvälisiin kilpailutilaisuuksiin osallistuvia urheilijoita edustusurheilijoiksi.

2. Kansallinen valtaurheilulaji, pesäpallo (Vuolle 1970, 3).

Vaikka huippu-urheilija -käsite on tavanomaisessa kielenkäytössä yleinen, sen sisältö on epämääräinen ja vaihteleva. Kansallinen urheilijoiden merkkijärjestelmä tarjoaa yhden luokitteluperustan, jolloin "mestari" ja "suurmestari" edustaisivat lajinsa parhaimmistoa. Vastaavanlainen menettely on käytössä Ruotsissa, jossa jokainen urheiluliitto on laatinut omat vaatimuksensa "tähtiurheilijalle", joka ne täytettyään saa nimityksen "Stor Grabb".

Popularisoitunutta huippu-urheilija -käsitettä voidaan kuitenkin pitää laajempänä. Suomessa siihen on totuttu liittämään kansainvälistä menestystä osoittavat edustustehtävät (edustusurheilija) sekä lajien korkeatasoiset, kansainvälisesti vertailtavissa olevat urheilusaavutukset.

Vuoden 1956 urheilijoihin kohdistuneessa kansainvälisessä tutkimuksessa (s. 12) huippu-urheilijaksi määriteltiin urheilija, joka tuon vuoden tilastoidun urheilumenestyksen perusteella oli lajissaan kuulunut 15 parhaan urheilijan joukkoon. Määrän sopimuksenvaraisuus merkitsi sitä, että urheilusaavutusten hajonta saattoi muodostua hyvinkin suureksi (Vuolle 1970, 38) eikä 'idealisoitunut' käsitys huippu-urheilijasta täysin toteutunut. Kansainväliseen tutkimukseen osallistuvien pienten maiden kohdalla (joihin Suomikin voidaan lukea) tästä

oli seurauksena, että kapean kärjen, todellisen huipun, urapiirteet saattoivat peittyä muun urheilijajoukon ominaisuuksiin.

Tässä tutkimuksessa käytetty menettely pyrki poistamaan edellä olevaa heikkoutta. Suomalaisen huippu-urheilijan kuvauksessa sitä voidaan pitää tarkoituksenmukaisena siksi, että se saavutustasoltaan yhdenmukaistaa eri urheilulajien edustajat sulkematta kuitenkaan pois ominaisuuksia, joita "tyypillinen huippu-urheilija" -käsitteeseen on totuttu liittämään.

5.4. Tutkimuksen suorittaminen, näyte ja kato

Tutkimuksen perusaineisto koottiin vuosien 1972 ja 1973 vaihteessa urheilujärjestöjen avustuksella ja Urheilijoiden Ammattienedistämisseuran myötävaikutuksella. Postikyselyä (Vuolle 1977, liite 1) täydennettiin keväällä 1975 lähettämällä kaikille ensimmäiseen tutkimusvaiheeseen vastanneille urheilijoille pääasiassa urheiluun ja muihin elämäntoimintoihin käytettyä aikaa tarkemmin kartoittava kyselylomake (liite 1). Koska perusaineiston hankinta sekä perusjoukon ja kadon ominaisuudet esitettiin yksityiskohtaisesti kuvausraportissa (Vuolle 1976), näitä kysymyksiä tarkastellaan tässä vain yhteenvedonomaaisesti ja täydentäen niitä toisen tutkimusvaiheen osalta.

Kolmen kehoituskirjeen ja henkilökohtaisten yhteydenottojen jälkeen lopullinen näyte karttui toisessa tutkimusvaiheessa 451 urheilijan suuruiseksi. Se oli tasan 50 % perusjoukosta (903 urheilijaa) sekä 68 % (663 urheilijaa) ensimmäiseen tutkimusvaiheeseen vastanneista (taulukko 1).

Tutkimushetkellä aktiivisesti kilpailleiden määrä oli ensimmäisessä tutkimusvaiheessa 285 urheilijaa ja toisessa 182 urheilijaa. Kilpailu-uransa tuolloin jo päättäneitä oli vastaavissa vaiheissa 378 ja 269. Joukkueurheilijoita oli en-

TAULUKKO 1. Perusjoukon lajijakauma sekä näyte ja vastausprosentit ensimmäisessä ja toisessa tutkimusvaiheessa.

Laji	Ensimmäinen vaihe (Perusaineisto)			Toinen vaihe (Täydennysaineisto)		
	Perus- joukko	Näyte	Vasta- us -%	Näyte	% I:een vaiheen seen vas- tanneista	% perus- joukosta
Ammunta	40	29	73	20	69	50
Hiihto, ampu- mahiihto	76	50	66	40	80	53
Jalkapallo	124	95	77	56	59	45
Judo, paini, painonnosto	86	57	66	42	74	48
Jääkiekko	87	59	68	35	60	41
Koripallo	44	35	80	23	66	52
Luistelu, pyöräily	30	25	83	20	80	67
Melonta, soutu	85	55	65	43	78	51
Miekkailu, nyky- aikainen 5-ottelu	20	14	70	11	79	55
Nyrkkeily	52	33	64	26	79	50
Pesäpallo	98	87	88	58	67	59
Purjehdus	24	16	67	9	56	38
Uinti	27	21	78	12	48	44
Yleisurheilu	94	69	73	47	68	50
Voimistelu	15	11	73	9	82	60
Yhteensä	903	668	73	451	68	50

TAULUKKO 2. Näytteet luokiteltuna ensimmäisessä tutkimusvaiheessa vallinneen kilpailutoiminnan luonteen mukaisesti.

	Aktiivit		Lopettaneet	
	1:n vaihe	2:n vaihe	1:n vaihe	2:n vaihe
Yksilöurheilijat	146	101	241	178
Joukkueurheilijat	139	81	137	91
Yhteensä	285	182	378	269

simmäisessä tutkimusvaiheessa 276 ja toisessa 172; yksilöurheilijoiden vastaavat määrät olivat 387 ja 279.

Vastaamisaktiivisuus oli toisessa tutkimusvaiheessa keskimääräistä suurempi niissä urheilumuodoissa, joissa se ensimmäisessä tutkimusvaiheessa oli vähäisin (nyrkkeily, hiihtolajit, voimailu, melonta, soutu). Koska näiden lajien urheilijoiden koulutustaso oli matalin, tätä katoa kyselylomaketeeniikassa yleensä kasvattavaa tekijää (esim. Jyrinki 1974, 127) pyrittiin eliminoimaan kohdistamalla kyseisiin urheilijoihin jo tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa tehostetut tietojenkeruut (mm. yhteydenotot valmentajien sekä kilpailu- ja leiritilaisuuksien kautta). Aivan ilmeisesti näillä menettelyillä saatiin kokoon näyte, jonka aktiivisuus säilyi hyvänä vielä toisessa tutkimusvaiheessa.

Kadon analyysi on yksi tutkimuksen luotettavuuden arviointitapa. Selvitettyä katoa koskevat havainnot viittasivat siihen, että vastaamatta jättäneiden keskuudessa ei esiinny sellaista vaihtelua erityisesti tutkimuksen perusr ryhmien, aktiivit ja lopettaneet sekä yksilö- ja joukkueurheilijat välillä, joka asettaisi koko perusjoukkoa koskevat tutkimuksen tulokset kyseenalaisiksi (Vuolle 1977, liite 2). Suurehko kato olympiavoittajien sekä maailman- ja Euroopanmestareiden keskuudessa vaikuttaa jonkin verran siihen, että varsinaisen huipun piirteet tulevat todellisuutta heikompina esiin tutkimuksen tuloksissa.

Selvitettäessä lähemmin katoa niiden tietojen perusteella, joita vastaamatta jättäneistä saatiin käyttöön ensimmäisen tutkimusvaiheen osalta yleisistä matrikkeleista (esim. Fokus urheilukirja ja Urheilumme kasvot) sekä urheilujärjestöjen omista rekistereistä, tehtiin kadon esiintymisestä seuraavat havainnot:

- Kato oli runsainta olympia-, maailmanmestaruus- ja Euroopanmestaruuskilpailuissa mitalisijoituksia vaille jääneiden sekä tämän tason voittajien keskuudessa (32 % kotasojen perusaineiston näytteistä). Aktiivisimpia vastaajia olivat muiden edellä mainittujen tasojen mitali-

sijojen haltijat sekä pelkästään Suomen mestaruuksien omistajat.

- Aktiivien ja lopettaneiden sekä yksilö- ja joukkueurheilijoiden kato vaihteli 21 prosentista 24 prosenttiin kyseisestä näytteestä, ryhmien erojen osoittautuessa näin ollen vähäisiksi.
- Maaseudulla asuvat urheilijat vastasivat kaupunkilaisia jonkin verran aktiivisemmin (kato maaseudulla 19 % ja kaupungissa 25 % näytteestä). Erolla on suhteellisen vähän merkitystä sen vuoksi, että lähes 80 % urheilijoista asui vastaamishetkellä kaupunkipaikkakunnalla.
- Vaikka ikäryhmien erot eivät myöskään olleet suuria, heikoimmin vastasivat 20 - 24 -vuotiaat (kato 31 % näytteestä).

Selvittämättömän kadon osuus edellä mainituissa havainnoissa oli keskimäärin 10 % perusjoukosta ja 13 % näytteestä.

5.5. Mittauksen luotettavuus

5.5.1. Reliaabelius

Reliaabeliudelle eli mittauksen pysyvyydelle keskeistä oli laajan muistiaineksen mieleenpalauttamisen tarkkuus, mitä voidaan selvittää uusintamittauksilla. Vaikka tutkimus toteutettiin kahdessa vaiheessa, varsinaiseen uusintatutkimukseen ei katsottu olevan mahdollista ryhtyä. Ensimmäisen tutkimusvaiheen kyselylomakkeen täyttäminen ja palautus oli vaatinut niin runsaasti motivointia, että kyllästyminen samojen tietojen kokoamiseen olisi ilmeisesti heikentänyt reliaabeliutta. Joitakin pysyvyyttä testaavia kysymyksiä kuitenkin sijoitettiin tutkimuksen viimeiseen vaiheeseen, joten empiiristä näyttöä reliaabeliudesta saatiin vertaamalla eri tutkimusvaiheissa esitettyihin samoihin osioihin annettuja vastauksia. Pysy-

vyyttä on kuvattu joko muuttujien välisellä korrelaatioker-
toimella tai vastausten samankaltaisuutta osoittavalla pro-
senttiarvolla (taulukko 3). Muuttujilla 1 - 20 pysyvyyttä
on arvioitu vuonna 1969 hankitun kansainvälisen tutkimuspro-
jektin (Heinilä & Vuolle 1970) sekä tämän tutkimuksen ensim-
mäisen vaiheen (1972) antamien tietojen perusteella (mukana
vain lopettaneet urheilijat). Muuttujien 21 - 23 osalta ker-
toimien perustana on vuonna 1972 hankitun tiedon uusintamit-
taus tutkimuksen täydennysvaiheeseen 1975.

Kertoimien ilmaisemaa pysyvyyttä voidaan pitää vähintään
tyydyttävänä. Vuosien 1969 ja 1972 aikaväli on saattanut ai-
heuttaa joissakin variaabeleissa luonnollisia muutoksia (esim.
koulutusaste noussut, nykyinen asuinpaikkakunta vaihtunut tai
toiminta urheilun parissa saanut uusia muotoja). Muiden kuin
tällaisten muuttujien pysyvyyden tulisi olla täydellinen.

TAULUKKO 3. Reliaabeliusarvioita.

Muuttu'a	r	%
1. Nykyisen asuinpaikkakunnan koko	.80	
2. Asuinpaikkakuntien lukumäärä, joilla asunut yli 6 kk	.72	
3. Koulunkäynnin määrä	.83	
4. Koulutusaste	.92	
5. Teknillisen koulun tai opiston päättämisikä	.75	
6. Ylioppilastutkinnon suorittamisikä	.93	
7. Korkeakoulututkinnon suorittamisikä	.91	
8. Tyytyväisyys nykyiseen koulutustasoon	.74	
9. Kilpailumielessä harrastettujen urheilulajien määrä	.66	
<u>Toiminta urheilun parissa tulevaisuudessa:</u>		
10. - ei osa istua mitään toimintaan		87
11. - jatkaa kilpailemista amatöörinä		95
12. - toimii liikunnanopettajana koulussa		92
13. - siirtyy ammattilaiseksi jos mahdollista		97
14. - toimii palkattuna urheiluvalmentajana		96
15. - toimii palkattomana urheiluvalmentajana		88
16. - toimii toimitsija- ja tuomaritehtävissä		93
17. - toimii urheilujohtajana urheiluorganisaatiossa		92
18. - toimii urheilutoimittajana tai kirjailijana		97
19. Isän ammattiala		76
20. Omien ammattien ammattinimikkeet eri uravaiheissa		100
21. Kilpailu-uran kokonaispituus	.73	
22. Kilpailu-uran pituus ennen huippuvuotta	.66	
23. Kilpailu-uran pituus huippuvuoden jälkeen	.70	

5.5.2. Validius

Valiuden arvioinnissa keskeinen ongelma oli, miten tutkimuksen teoreettinen käsitteistö ja sisältö oli onnistuttu operationaalistamaan. Tätä käyttäytymistieteellisen tutkimuksen yleistä ongelmaa, joka tasapainoteorioiden sovellutuksissa on usein erityisen vaikeasti ratkaistavissa, on lähemmin pohdittu tulosten tarkastelun yhteydessä.

Vaikka validiteetista ei voida laskea tilastollisia estimaatteja, käsitevaliditeetista on mahdollista tehdä päätelmiä tarkastelemalla tuloksia. Mikäli nämä ovat teorian kannalta johdonmukaisia eivätkä yllätyksellisiä, ristiriitaiselta tuntuvia tuloksia, joihin loogisen selityksen löytäminen on mahdotonta, se on eräs osoitus aineiston luotettavuudesta.

Huolimatta siitä, että urheilun vaikutukset tutkittuihin elämäntoimintoihin olivat tutkimuksen lähtökohtaolettamuksia vähäisemmät, dominanssi- ja dissonanssitulosten yleinen johdonmukaisuus samoin kuin dissonanssin poistamisreaktioiden teoreettinen ymmärrettävyys vahvistavat käsitystä havaintojen luotettavuudesta. Tätä tukee osaltaan myös urheilijoiden ja vertailuryhmien käyttäytymistä koskevat tulokset. Mittausongelmista johtuen eniten epävarmuutta liittyi joihinkin ajankäytön arviointeihin dominanssikuvauksessa. Edellä sanotun perusteella voidaan luotettavuutta näissäkin tapauksissa pitää ainakin tyydyttävänä.

5.6. Tulosten käsittely ja tulkinta

Käsiteltäessä tutkimusaineistoa tilastollisin menetelmin oleellista on, kuvaako koehenkilöstö otoksena laajempaa perusjoukkoa vai muodostaako se kokonaistutkimuksessa itse tutkimuksen perusjoukon. Ensimmäinen vaihtoehto edellyttää, että koehen-

kilöiden valinta täyttää todennäköisyysotannalle asetettavat vaatimukset. Jälkimmäinen vaihtoehto on kyseessä silloin, kun todennäköisyyden vaatimus ei missään otannan vaiheessa toteudu, vaan koehenkilöstön valinta perustuu kokonaisuudessaan harkintaan.

Todennäköisyysotannassa otoksen harhaisuus voidaan tilastollisesti estimoida, ja tehtäessä päätelmiä perusjoukosta näin yleensä tulee myös menetellä. Kokonaistutkimuksen harkinnanvaraisessa valinnassa käsitykset tilastollisten testien käytön oikeutuksesta ja merkityksestä vaihtelevat eri asiantuntijoiden näkemyksissä. Tutkimuksen kohdistuessa koko perusjoukkoon kysymys perusjoukkoa estimoivan otosvirheen tutkimisesta ei olekaan mielekäästä. Sen sijaan, kuten Valkonen (1971, 107) Winchin ja Cambellin ajatukseen yhtyen toteaa, tilastollisten testien käyttö kokonaistutkimuksessa on järkevää. Niiden avulla voidaan selvittää, onko havaittu ero niin suuri, että sellaisen syntyminen jakamalla aineisto satunnaisesti ryhmiin olisi epätodennäköistä.

Tutkimus oli kokonaistutkimus, jossa perusjoukkona oli kaikki valintakriteerit täyttävät huippu-urheilijat olympiavuosilta 1956 - 1972. Tilastollista testaamista käytettiin analyysissa edellä kuvatussa merkityksessä. Testit olivat yksi perusta, jolla arvioitiin tutkimuksen laajan muuttujajoukon yhteyksien merkitsevyyttä. Koska koehenkilöiden ja muuttujien suuren määrän seurauksena satunnaisia ja teknisiä riippuvuuksia syntyi runsaasti, tärkein hyväksymisen tai hylkäämisen kriteeri oli havaittujen tilastollisten yhteyksien teoreettinen merkitys ja loogisuus. Tämä merkitsi sitä, että irralliset yhteydet, joille ei löytynyt johdonmukaista tulkintaa, sivuutettiin. Kyseisen menettelyn korostaminen tulee esiin mm. siten, että tilastolliset merkitsevyyshypoteesit jätettiin tietoisesti pois tulosten kuvaamisen yhteydessä.

Analyysimenetelmiä valittaessa tärkeimpänä kriteerinä on ollut sellaisen menettelytavan valitseminen, jolla voitaisiin yksiselitteisimmin ratkaista asetetut tutkimusongelmat teoreettisen viitekehyksen puitteissa. Tasapainoteorioiden ope-

rationaalistamisongelmista yleisesti seuraavat tulkinnalliset epävarmuudet puolsivat yksinkertaisen analyysitien valitsemista. Toisaalta aineiston keruutapa asetti jo sinänsä rajoituksia esimerkiksi tilastollisten monimuuttujamenetelmien käytölle.

Edellä mainituista syistä dominanssikuvauksessa operoitiin pääasiassa keskiarvoilla. Jakaumien ristiintaulukointi oli keskeisin menetelmä dissonanssin tarkastelussa. Dissonanssi-ilmiöiden jäsentelyssä käytettiin apuna faktorianalyysia.

6. TULOKSET

6.1. Dominanssi

6.1.1. Urheilun, koulunkäynnin ja opiskelun, työn sekä perhe-elämän ajoittuminen elämänkaarelle

Aloittaessaan määrätietoisen valmentautumisen ja kilpailutoiminnan tutkitut urheilijat olivat 17,3 vuoden ikäisiä.

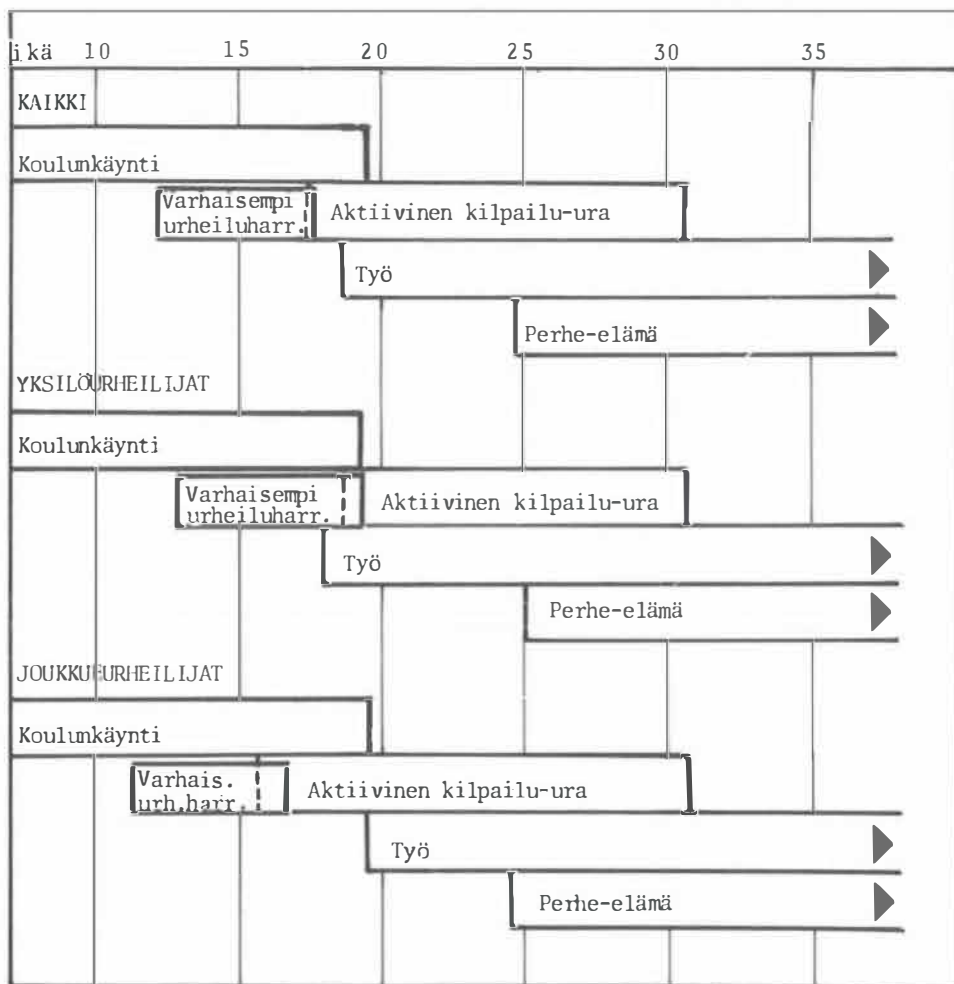
Tutkimushetkellä kilpailu-uransa päättäneet urheilijat ryhtyivät valmentautumaan 17,5-vuotiaana ja lopettivat urheilu-uransa 30,7-vuotiaana (kuvio 4). Tuona ajankohtana aktiivisesti kilpailleet urheilijat olivat aloittaessan 17-vuotiaita.

Lopettaneiden joukkueurheilijoiden valmentautuminen alkoi 15,6-vuotiaana ja yksilöurheilijoiden kolme vuotta myöhemmin. Molemmat olivat saman ikäisiä luopuessaan kilpailu-urasta. Aktiivit joukkueurheilijat tulivat mukaan määrätietoiseen valmennukseen 15,9-vuotiaana ja yksilöurheilijat kaksi vuotta vanhempina.

Ennen aktiivisen kilpailu-uran alkamista kilpaurheiluharrastus oli kestänyt 5,6 vuotta. Lopettaneet olivat harjoittaneet sitä 5,3 vuoden ajan ja aktiivit 6,1 vuotta.

Joukkueurheilijoiden harrastus oli jatkunut 4,7 vuotta ja yksilöurheilijoiden 6,3 vuotta. Aktiivit yksilöurheilijat osallistuivat kilpailutoimintaan noin vuoden kauemmin kuin lopettaneet yksilöurheilijat.

Koulunkäynti ja opiskelu ajoittuvat ikävuosien 7 ja 18,5

KUVIO 4. Urheilun ja muiden keskeisten elämäntoimintojen sijoittuminen elämänkaarelle.

välille. Yksilöurheilijat päättivät koulunkäyntinsä 17,6-vuotiaana ja joukkueurheilijat kaksi vuotta vanhempina.

Urheilijoiden koulunkäynti- ja opiskelu-ura (mukaanlukien 1/2 vuotta pitemmät kurssit) kesti 11,5 vuotta. Vaikka tutkimushetkellä erot vielä osittain koulutusvaihetta elävien aktiivien ja koulutuksensa päättäneiden, kilpailu-uransa lopettaneiden urheilijoiden välillä olivat vähäiset,

ne olivat sitä vastoin selvät verrattaessa yksilö- ja joukkueurheilijoita keskenään. Yksilöurheilijoiden koulutus-uran pituuden keskiarvo oli 10 vuotta ja joukkueurheilijoiden 12,5 vuotta. Urheilijoiden kotipaikkakunta selittää osaksi eroa. Yksilöurheilijat olivat joukkueurheilijoita useammin lähtöisin koulutusmahdollisuuksia rajoittavista kasvuympäristöistä, maaseudulta ja alemmista sosiaalisista kerrostumista (Vuolle 1977, 17, 22).

Urheilijoiden koulutus-ura arvioituna eri koulutustasoilla oli ikäryhmiensä koulutusuraa pitempi (taulukko 4). Ylemmän perusasteen (lähinnä keskikoulututkinnon) oli suorittanut 15 % aktiiveista ja 11 % lopettaneista; vastaavat arvot olivat aktiivien vertailuryhmässä 6 % ja lopettaneiden 3 %. Keskiasteen koulutuksen (ammattikoulu, teknillinen koulu) oli hankkinut 42 % aktiiveista ja 39 % lopettaneista urheilijoista. Koko maan 20 - 30 -vuotiaista miehistä tähän koulutukseen oli yltänyt 34 % ja 30 - 49 -vuotiaista miehistä 20 %. Korkeakoulu- ja teknisen opiston tutkinnoissa erot olivat vieläkin suuremmat. Korkea-asteen koulutuksen oli saavuttanut 18 % aktiiveista ja 27 % lopettaneista; vertailuarvot olivat 7 % ja 8 %. Urheilijoiden ikätovereitaan korkeampi koulutus selittyy osittain samoin kuin vastaava ero joukkue- ja yksilöurheilijoiden välillä: urheilijat olivat vertailuryhmää useammin lähtöisin kaupunkimaisesta ympäristöstä ja ylemmistä sosiaalisista kerrostumista (Vuolle 1977, 18, 22).

Työelämän piiriin urheilijat siirtyivät keskimäärin 18,5-vuotiaana (kuvio 4). Koulunkäyntinsä aikaisemmin päättäneet yksilöurheilijat tulivat työelämään noin 1,5 vuotta joukkueurheilijoita nuorempina.

Avioliitto solmittiin 24,7-vuotiaana, jolloin siis oma perhe-elämä alkoi.

Ajallisesti aktiivinen kilpailu-ura ja koulunkäynti peitivät toisiaan vain vähän. Yksilöurheilijat lopettivat koulunkäyntinsä kaksi vuotta ennen määrätietoisen valmentautumisen aloittamista. Joukkueurheilijat sitä vastoin opiskelivat kilpailu-urallaan lähes kolmen vuoden ajan.

TAULUKKO 4. Urheilijoiden koulutustaso verrattuna vastaavien ikäryhmien koulutustasoon (Lähde: Vuolle 1977, 62).

Koulutustaso	Aktiivit %	Koko maan 20 - 39 -vuotiaat miehet x) %	Lopet- taneet %	Koko maan 30 - 49 -vuotiaat miehet x) %
Alemman perusasteen koulutus (vain kansakoulu)	24,6	52,7	22,9	36,8
Ylemmän perusasteen koulutus (keskikoulu, kansanopisto)	14,6	6,4	10,9	3,4
Keskiasteen koulutus (ammatti- tutkinnot, yo-tutkinto, tek- nikko, kauppaopisto)	42,4	34,1	39,0	20,4
Koekea-asteen koulutus (tekni- nen opisto, korkeakoulu, ammat- titutkinto, akateeminen loppu- tutkinto)	18,4	6,8	27,2	7,9
Yhteensä	100	100	100	100

x) Väestölaskenta vuodelta 1970 (Tilastotiedote 1972). Koko maan kou-
lutusjakauman ikävaihtelu kattaa 92 % vastaavasta aktiivien ja noin
85 % lopettaneiden ikävaihtelusta.

Kilpaurheiluharrastus puolestaan syntyi ja vahvistui jo kouluvuosina. Niinpä ensimmäinen lajiharrastus virisi keskimäärin 12 vuoden iässä (joukkueurheilijat ja aktiivit olivat aloittaneet harrastamisen noin vuotta aikaisemmin kuin yksilöurheilijat ja lopettaneet). Näin kouluvuosien jälki-
puolisko oli ollut kilpaurheiluun sosiaalistumisen ja kilpa-
urheilijaksi kasvamisen aikaa. Aktiivisen kilpailu-uran al-
kaminen 17-vuotiaana onkin tulkittava pikemminkin urheilija-
minätietoisuuden syntymistä kuin varsinaista urheilijaurava-
lintaa kuvaavaksi ajankohdaksi.

Kilpailu-ura ja työssäolovuodet ajoittuivat varsin samaan vaiheeseen elämänsä aikana. Yksilöurheilijat olivat siirty-
neet koulusta työelämään pari vuotta ennen aktiivisen kilpai-
lu-uran alkua. Joukkueurheilijat opiskelivat vielä kilpailu-
uran aikana ja astuivat työelämään määrätietoisesti valmentau-
tumisen kestänytä jo joitakin vuosia.

Avioliiton urheilijat solmivat noin puolivälissä kilpailu-uraansa. Kilpailu-uran alkuvaiheessa puolet vastaajista oli koulussa, toinen puoli toimi jo tuolloin työelämässä (taulukko 5).

Alkamisvuonna koulua käyviä oli aktiivien ja joukkueurheilijoiden keskuudessa noin kymmenesosa enemmän kuin lopettaneiden ja yksilöurheilijoiden keskuudessa (Vuolle 1977, 68). Erot tasaantuivat kilpailu-uran kuluessa.

Huippuvuonna koulutusjärjestelmän piirissä oli viidesosa urheilijoista ja loput toimivat ammatissa. Kilpailu-uran päättymisvuonna joka kymmenes oli enää ollut opiskelija. Työelämään siirtyneiden määrä oli vastaavasti kasvanut.

TAULUKKO 5. Koulunkäynti ja opiskelu sekä ammatissa toimiminen urheilu-uran eri vaiheissa.

Uravaihe	Kilpailu-uran ajankohta		
	Alkamis- vuosi %	Huippu- vuosi %	Lopetta- misvuosi %
Koululaisia	50	7	3
Opiskelijoita	4	13	6
Ammatissa toimivia	46	80	91
Yhteensä	100	100	100
n	576	508	392

Saavuttaessaan kilpailu-uransa huippuvuoden 3/4 urheilijoista oli valinnut pysyvän ammatin (taulukko 6). Huippuvuonna ammattiratkaisuun päätyi 4 % vastaajista, kun taas joka kymmenes oli tehnyt valinnan kilpailu-uralla huippuvuoden jälkeen tai vasta kilpailu-uran päätyttyä.

Urheilun ja ammattielämän peittävyyttä kuvaa lähemmin se, että 51 % lopettaneista urheilijoista oli työelämässä koko kilpailu-uran ajan tai yli puolet siitä ja vain 5 % kävi vastaavan ajan koulua (taulukko 7). Urheilijoista 42 % oli ollut osan aikaa koulussa ja osan aikaa työssä. Ainoastaan 2 %

TAULUKKO 6. Ammatinvalinnan ajankohta kilpailu-uralla.

Ajankohta	Aktiivit %	Lopettaneet %	Kaikki %
Ennen aktiivisen kilpailu- uran alkua	34	28	30
Kilpailu-uralla ennen huippu- vuotta	44	42	43
Huippuvuonna	4	4	4
Kilpailu-uralla huippuvuoden jälkeen	5	15	11
Kilpailu-uran päätyttyä	—	9	—
Ratkaisu vielä tekemättä	13	2	12
Yhteensä	100	100	100
n	276	370	646

eli neljä joukkueurheilijaa ei ollut ilmoituksensa mukaan lainkaan työssä tai koulussa koko kilpailu-uransa aikana. Tuo pari prosenttia kuvanneekin ammattimaisesti harjoittaneiden lopettaneiden yksilöurheilijoiden määrää.

TAULUKKO 7. Koulunkäynti ja työ suhteessa urheilu-uran keston.

Tilanne kilpailu-uralla	Lopettaneet %	Yksilö %	Joukkue %
Ei lainkaan työssä tai koulussa	1	2	—
Koko ajan tai yli puo- let ajasta koulussa	6	5	7
Koko ajan tai yli puo- let ajasta työssä	51	52	51
Osan aikaa koulussa ja toisen osan työssä	42	41	42
Yhteensä	100	100	100
n	259	171	88

Naimisissa oli aktiiveista huippu-urheilijoista 64 % ja lopettaneista 91 %. Verrattaessa avioliiton solmimisprosentteja maan keskiarvotilastoihin todettiin aktiivien prosenttiluvun ylittävän noin 15 prosentilla ja lopettaneiden vähän yli 10 prosentilla vastaavien ikäryhmien avioitumisprosentit (Vuolle 1977, 96).

Perhe-elämän tärkeät tapahtumat ajoittuivat kilpailu-uralle tavallisesti ennen huippuvuotta. Tutkimushetkellä avioliitossa elävistä 62 % solmi sen kilpailu-uralla ennen huippuvuotta, 7 % huippuvuonna, neljäsosa kilpailu-uralla huippuvuoden jälkeen ja 6 % kilpailu-uran päätyttyä. Perheen perustamisen myötä ensimmäisen lapsen syntyminen ajoittui puolella vastaajista urheilu-uralle ennen huippuvuotta (taulukko 8).

TAULUKKO 8. Avioliiton solmimisajankohta sekä lasten syntyminen suhteessa urheilu-uran kestoon (%).

Avioliiton solmimisajankohta kilpailu-uralla	Avioliiton solmimisajankohta %	Ensimmäisen lapsen syntymäajankohta %
Ennen huippuvuotta	62	50
Huippuvuonna	7	9
Kilpailu-uralla huippuvuoden jälkeen	25	30
Kilpailu-uran päätyttyä	6	11
Yhteensä	100	100
n	335	122

Edellä olevat tulokset osoittivat, että tutkimuksen kohteena olevista elämäntoiminnoista opiskelu (koulunkäyntiä eli peruskouluvaihetta lukuunottamatta) sekä ammatinvalinta ja perheen perustaminen keskittyivät aktiiviselle kilpailu-uralle ennen huippuvuotta. Irtautuminen koulutusjärjestelmästä ja siirtyminen työelämään huippuvuoteen tullessa oli tulkittavissa siten, että työ- ja perhe-elämän suhteet valmennus- ja kilpailutoimintaan nousevat tämän jälkeen ajankohtaisiksi ongelmiksi.

6.1.2. Ajankäytön dominanssi

6.1.2.1. Ajankäytön jakautuminen aktiivisen kilpailu-uran aikana

Aktiivisen kilpailu-uran ja työssäolovuosien ajoittuminen samanaikaisesti elämänkaarelle merkitsi sitä, että urheiluun, ansiotyöhön ja vapaa-aikaan kilpailu-uralla käytetyn ajan vertailut tulivat dominanssikuvauksessa keskeisiksi. Seuraavassa on aluksi kuvattu kilpailu-uralla ja sen eri vaiheissa käytettävissä olevan absoluuttisen kokonaisajan jakautuminen urheilun ja yllämainittujen elämäntoimintojen kesken sekä analysoitu tämän jälkeen yksityiskohtaisesti päivittäistä ajankäyttöä.

Kokonaisajankäyttöä arvioitiin tunteina alla olevan laskelman mukaisesti:

$$\begin{array}{l} \text{ELÄMÄNTOIMIN-} \\ \text{TAAN KÄYTETTY} \\ \text{KOKONAISAIKA} \end{array} = \begin{array}{l} \text{vuodet kil-} \\ \text{pailu-uran} \\ \text{aikana} \end{array} \times \begin{array}{l} \text{kuukautta} \\ \text{vuodessa} \end{array} \times \begin{array}{l} \text{päivää} \\ \text{kuukaudessa} \end{array} \times \begin{array}{l} \text{tuntia} \\ \text{päivässä} \end{array}$$

Ajankäytön laskelmat on esitetty pääosin liitteessä 5. Arvioinneissa on käytetty seuraavia estimaatteja:

1. Toiminnoista, joita on mitattu kilpailu-uran alkamis-, huippu- ja lopettamisvuosilta, laskettiin koko uravaiheen ajankäyttöä kuvaavia painotettuja keskiarvoja:

$$\text{Painotettu keskiarvo} = \frac{A \times \frac{K_{aA} + K_{aH}}{2} + B \times \frac{K_{aH} + K_{aL}}{2}}{A + B}$$

A = kilpailu-uran pituus (vuotta) sen alkamisesta huippuvuoden päättymiseen

B = kilpailu-uran pituus huippuvuoden jälkeen

K_{aA} = aikayksikön (kuukausi, päivä, tunti) keskiarvo alkamisvuonna

K_{aH} = aikayksikön keskiarvo huippuvuonna

K_{aL} = aikayksikön keskiarvo lopettamisvuonna

2. METELI-tutkimuksesta valitun vertailuryhmän päivittäiseksi ajankäytöksi estimoitiin ammattiaseman vastaavuuden perusteella ammattitaitoisten ja alempien miespuolisten toimi-

henkilöiden keskiarvot kyseessä olevissa toiminnoissa arkipäiviltä (METELI 11, 267)¹⁾.

3. Urheilijoiden ja vertailuryhmän työhön kuukaudessa käyttämien päivien määrä (25 työpäivää) edustaa keskiarvoa 6-päiväisen työviikon muodostamasta vuosittaisesta työajasta, josta on vähennetty lakisääteiset vapaapäivät. Kuusipäiväistä työviikkoa käytettiin laskentaperusteena siksi, että urheilijoiden alkamis-, huippu- ja lopettamisvuodet keskittyvät ajankohtaan, jolloin viisipäiväinen työviikko ei ollut vielä toteutunut.
4. Urheilijoiden ja vertailuryhmän vuodessa tekemien työpäivien määrä saatiin kertomalla työpäivien määrä kuukaudessa työssäolokuukausien määrällä vuodessa sekä vähentämällä tästä kyseisten kuukausien oikeuttamat vuosilomapäivät (2 pv/kk). Vertailuryhmän vuodessa tekemien todellisten työpäivien määrä (268 pv) arvioitiin vähentämällä vuosittaisesta kokonaistyöajasta (12 kk x 25 pv/kk) yhdeltätoista kuukaudesta estimoitu vuosiloma sekä kymmenen muuta poissaolopäivää (METELI 9, 1975, 181).
5. Urheilijoiden työpäiviin liittyvä vuosittainen arkivapaa muodostettiin yhteenlaskemalla valmennustoimintaa sisältävien ja sitä sisältämättömien työpäivien vapaa-ajat. Vapaa-ajalla on tässä ymmärretty kaikkea muuta nukkumisen, valmentautumisen ja työajan ulkopuolelle jäävää aikaa. Vertailuryhmän muihin toimintoihin käyttämä aika arvioitiin kuten työhön käytetty aika.
6. Arkivapaa työelämästä poissaolopäivinä estimoitiin kertomalla työlainsäädännön osoittamien vuosittaisten työpäivien (278 pv) ja urheilijoiden ja vertailuryhmän tekemien työpäivien erotus päivittäisellä valveillaolotoimintoihin käytettävissä olevalla ajalla.

1) Vuonna 1973 suoritetussa METELI-tutkimuksessa selvitettiin metallitehtaiden henkilöstöjen terveys- ja liikuntakäyttämistä. Tutkimuksen käyttämistä vertailuaineistona puoltaa ensinnäkin se, että siinä on mitattu ajankäyttöä samoin kuin tässä tutkimuksessa. Vastaavaa menetelmällistä yhdenmukaisuutta ei esiinny muissa suomalaisissa ajankäyttöanalyysseissä. Toisaalta METELI:ssä oli tarkastelun kohteena työikäinen kaupunkiväestö, johon myös suurin osa urheilijoista lukeutuu (Vuolle 1977, 19).

7. Kokonaisajankäytön arvioinnissa nukkumiseen käytetty aika on painotettu keskiarvo viikon ja viikonvaihteen päivittäisestä nukkumisajasta. Vertailuryhmän estimaattia (METELI 11, 1975, 267) käytettiin arvioitaessa urheilijoiden viikonlopun nukkumisaikaa siten, että arkipäivien nukkumisaikaa pidennettiin samassa suhteessa kuin mainittua muutosta esiintyi vertailuryhmän nukkumisajassa. Nukkumiseen käytetty kokonaisaika on todennäköisesti hieman suurempi, kuin mitä tällä perusteella saatu laskelma osoittaa. Näin siksi, että urheilijoilla esiintyi vertailuryhmää runsaammin vapaapäiviä viikolla, jolloin nukkuminen näinä päivinä olisi rinnastettava viikonvaihteen nukkumisaikaan.
8. Viikonloppuliikunnan kokonaistuntimäärä (4390 t) estimoitiin arvioimalla erikseen viikonloppuvalmentautumisena tarkasteltuun leiritoimintaan sekä muuhun viikonloppuliikuntaan (valmentautuminen ja kilpailutoiminta) käytettyä aikaa. Valmennusleireillä kaiken valveillaoloajan katsottiin palvelevan valmentautumista. Muuhun viikonloppuliikuntaan arvioitiin sunnuntaisin käytetyn 5 tuntia päivässä. Arvion perustana oli estimaatti viikonlopun kilpailutoiminnan tai kahden päivittäisen harjoituskerran vaatimasta ajasta. Tuntimäärää on pidettävä pienenä, jos otetaan huomioon pitkiin kilpailumatkoihin todella kulunut aika:
- Valmentautumiseen leirivuorokausina käytetty kokonaistuntimäärä (2212 t) = kilpailu-uran pituus (13,3 v) x keskiarvo leirivuorokausien määrästä vuodessa (10,6 vrk) x aktiiviseen päivätoimintaan käytetty tuntimäärä (24 t - nukkuminen 8,2 t = 15,8 t).
 - Muun viikonloppuliikunnan kokonaistuntimäärä (2180 t) = valmentautumiseen koko kilpailu-uran aikana käytettyjen viikonloppujen (576 sunnuntaita) ja leiripäivien (140 vrk) erotus x sunnuntaipäivisin valmentautumiseen ja kilpailutoimintaan käytetty aika (5 t).
9. Vertailuryhmän viikonloppuna liikuntaan käyttämä kokonaisaika (1304 t) saatiin kertomalla urheilijoiden kilpailu-uran pituudella (13,2 v) vuoden viikonloput (52 kpl) sekä

vertailuryhmän sunnuntaisin harjoittaman liikunnan määrä (1,9 t - METELI 11, 1975, 267).

10. Laskennallisesta perustasta johtuen ajankäytön arviot tuotavat joissakin tapauksissa vähäisiä yhteensovittamattomuuksia, jolloin tutkija on arvioinnillaan oikaissut kyseisen vaihtelun.

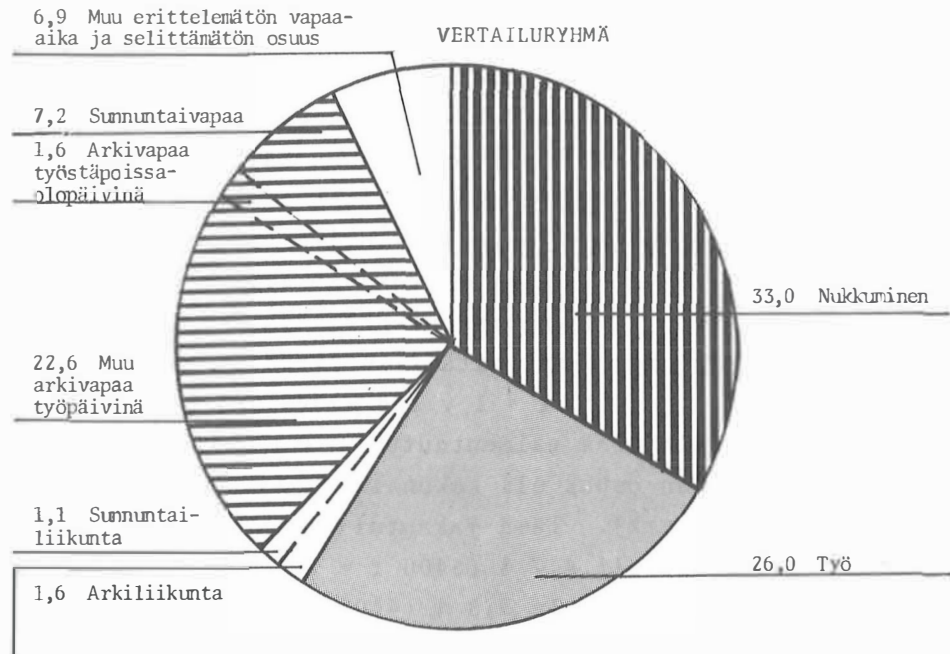
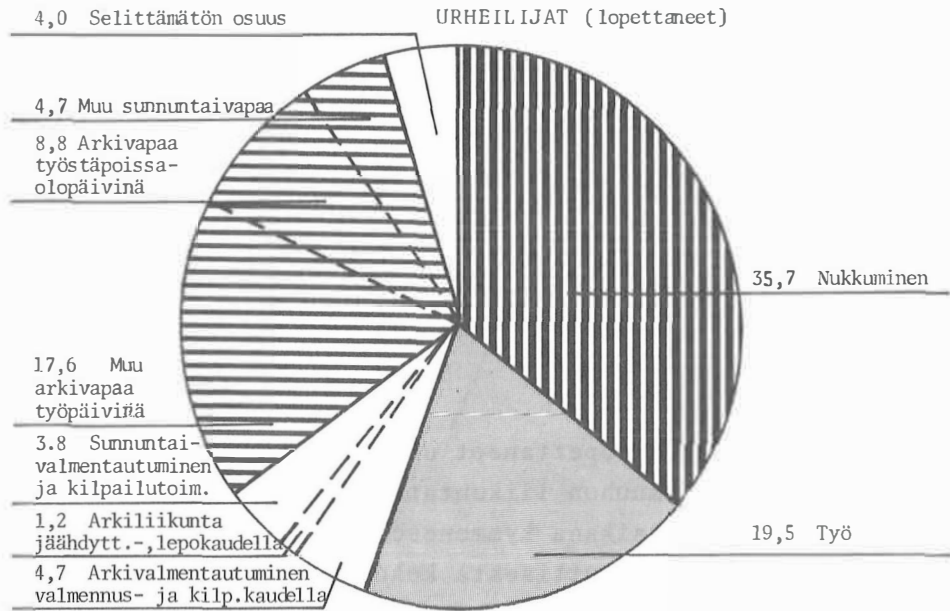
Kokonaisajankäyttö urheiluun, työhön ja vapaa-aikaan koko kilpailu-uran aikana

Kaikki kilpailu-uransa lopettaneet urheilijat:

Valmentautumiseen ja muuhun liikuntatoimintaan urheilijat käyttivät 13,2 vuoden aikana kymmenesosan eli noin 11200 tuntia (1 v 102 vrk) absoluuttisesta kokonaisajasta (kuvio 5). Todellisuudessa kyseinen aika kohoaa edellä mainittua jonkin verran suuremmaksi, sillä lukuun ei sisälly työelämästä pois- saolopäivinä harjoitettu liikunta koska sitä ei erikseen mitattu. Jos tänä aikana arvioidaan urheillun yhtä kauan aikaa päivittäin kuin keskimäärin työpäivinä valmentautumis- ja kilpailukaudella (2,7 t), kasvaa urheiluun käytetty kokonais- aika parilla prosentilla. Urheilun ollessa tuolloin eräs il- meinen syy työstäpoissaoloihin (mm. kilpailumatkat ulkomail- le) on todennäköistä, että mainittu kokonaisaika oli kuiten- kin suurempi kuin parin prosentin lisäys osoittaa. Oi- keampaan osuvana estimaattina voitaisiin pitää 13 - 15 % ko- konaisajasta (15000 - 17000 t = 1 v 280 - 340 vrk).

Vuosirytmien sisältäminä valmentautumis- ja kilpailukausina harjoitetun liikunnan osuus oli kokonaisajasta 8,5 % eli 9800 tuntia (1 v 33 vrk). Tämä jakautui siten, että arkival- mentautumisen osalle tuli 4,7 % (5400 t = 226 vrk) ja sun- nuntaivalmentautumisen osalle 3,8 % (4400 t = 183 vrk) kokonaisajasta.

Vertailuryhmä harrasti kyseisenä aikana liikuntaa 2,7 % eli noin 3100 tuntia (129 vrk) kokonaisajasta. Sunnuntain osuus oli tästä 1,6 % (1800 t = 75 vrk) ja arkipäivien 1,1 % (1300 t = 54 vrk).

Absoluuttinen kokonaisaika: $13.2 \text{ v} \times 365 \text{ vrk/v} \times 24 \text{ t/vrk}$
 = 115632 t

KUVIO 5. Urheilijoiden ja vertailuryhmän urheilijoiden kilpailu-
 uran aikana käyttämän absoluuttisen kokonaistuntimäärän jakau-
 tuminen eri elämäntoimintojen kesken (%)

Työssä urheilijat olivat vajaan viidesosan (22200 t = 2 v 195 vrk) ja vertailuryhmä runsaan neljäsosan (30000 t = 3 v 165 vrk) kokonaisajasta. Arvion mukaan urheilijat siis tekivät työtä kilpailu-uransa aikana lähes 1000 kahdeksan tunnin työpäivää vähemmän kuin viimeksi mainitut vastaavana aikana. Eron selittää urheilijoiden vuodessa tekemien työpäivien vähäisempi määrä ja lyhyempi päivittäinen työaika.

Urheilijoiden vapaa-aika (valmentautumisen, työn ja nukkumisen ulkopuolelle jäävä aika) oli 31 % (36000 t = 4 v 40 vrk) kokonaisajasta. Se jakautui siten, että työpäiviin sisältyvää arkivapaata oli 17,6 % (20400 t = 2 v 120 vrk), työelämästä poissaolopäiviin sisältyvää arkivapaata 8,8 % (10100 t = 1 v 55 vrk) ja sunnuntaivapaata 4,7 % (5400 t = 225 vrk).

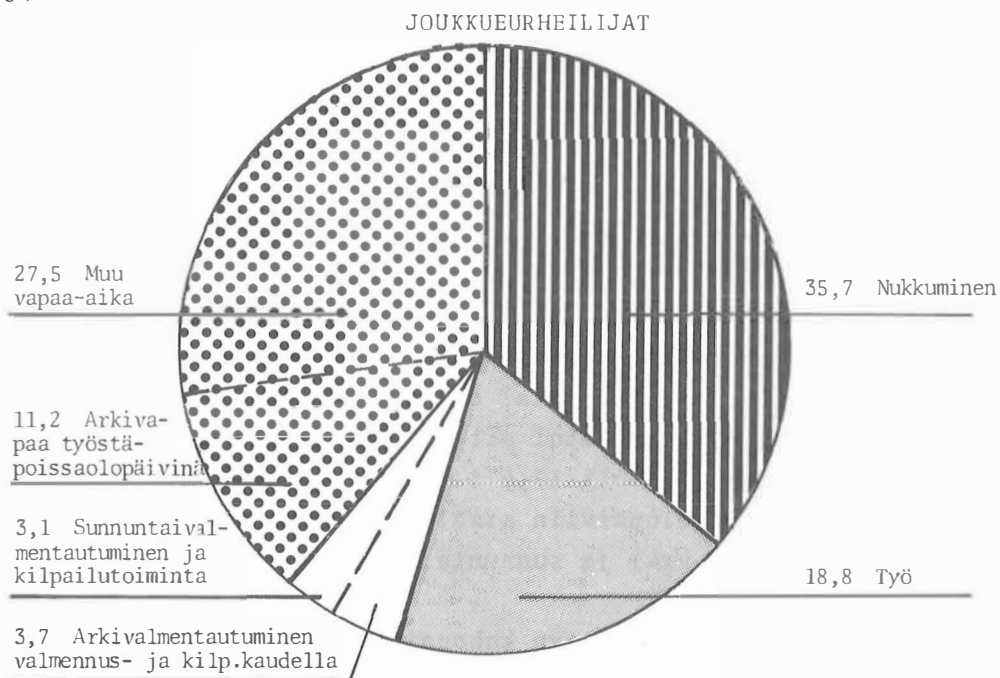
Vertailuryhmän vapaa-ajan kokonaismäärä kohosi joitakin prosentteja suuremmaksi kuin urheilijoiden, kun laskelmassa otetaan huomioon 9,9 % erittelemätön osuus kokonaisajasta. Vertailuryhmän vapaa-aika jakautui kuitenkin toisin kuin vastaajien. Työpäiviin sisältyvän arkivapaan osuus oli 22,6 % (2600 t = 1 v 353 vrk), työstäpoissaolopäiviin sisältyvä osuus vain 1,6 % (1800 t = 75 vrk) sekä sunnuntain osuus 6,2 % eli 8400 tuntia (350 vrk) kokonaisajasta.

Nukkumiseen urheilijat käyttivät 2,7 % (3122 t) enemmän aikaa kuin vertailuryhmä. Selityksenä saattaisi olla valmentautumisen aiheuttamassa fyysisestä rasituksesta johtuva suurempi unentarve.

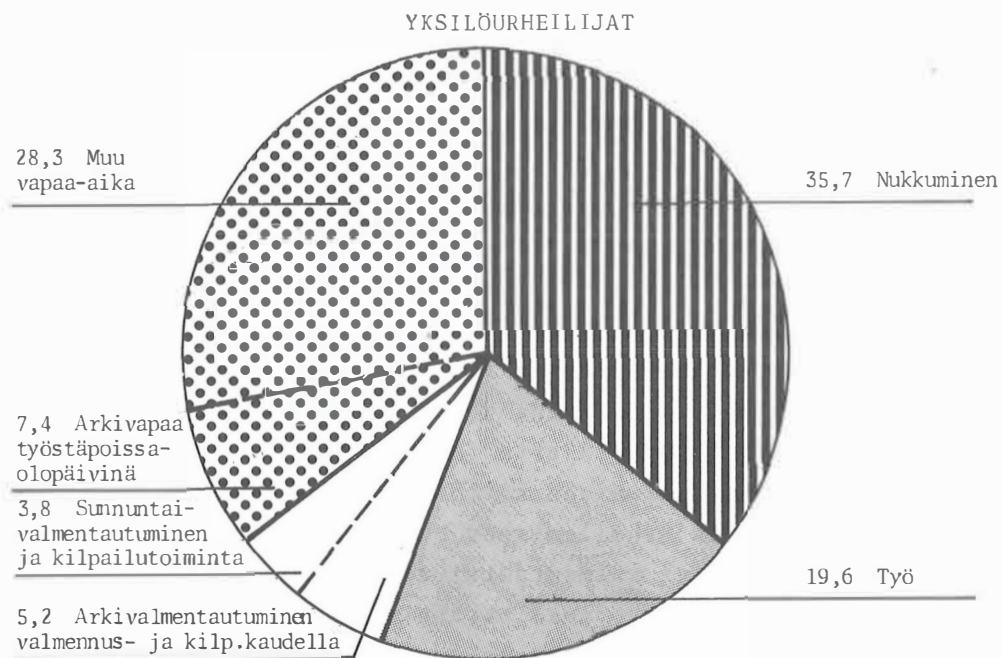
Yksilö- ja joukkueurheilijat:

Yksilöurheilijat harjoittivat 12,1 vuoden aikana liikuntaa valmennus- ja kilpailukausina yhteensä 9 % (9600 t = 1 v 35 vrk) absoluuttisesta kokonaisajasta (kuvio 6). Arkivalmentautumiseen ja muuhun liikuntaan käytettiin 1600 tuntia (67 vrk) enemmän aikaa kuin urheilemiseen sunnuntaisin.

Joukkueurheilijat valmentautuivat ja kilpailivat 15,1 vuotta kestäneen kilpailu-uransa aikana noin 9000 tuntia (1 v 10 vrk) eli 600 tuntia (25 vrk) vähemmän kuin yksilöurhei-

Absoluuttinen kokonaisaika: $15,1 \text{ v} \times 365 \text{ vrk/v} \times 24 \text{ t/vrk} = 132276$

Absoluuttinen kokonaisaika: $12,1 \text{ v} \times 365 \text{ vrk/v} \times 24 \text{ t/vrk} = 105996$

KUVIO 6. Yksilö- ja joukkueurheilijoiden kilpailu-uran aikana käyttämän absoluuttisen kokonaistuntimäärän jakautuminen eri elämäntoimintojen kesken (%)

lijat kolme vuotta lyhyemmän kilpailu-uransa aikana. Vertailujentekemistä vaikeutti jälleen se, että työelämästä poissaolopäivinä harjoitettua liikuntaa ei ole mitattu. Kun näitä esiintyy joukkueurheilijoilla noin 20 päivää enemmän vuodessa kuin yksilöurheilijoilla, ensinmainittujen kilpailu-urallaan liikuntaan käyttämä kokonaisaika lähestyy yksilöurheilijoiden kokonaisaika.

Työssä yksilöurheilijat olivat kilpailu-uransa aikana 20800 tuntia (2 v 136 vrk), noin 20 % absoluuttisesta kokonaisajasta. Lähinnä kauemmin kestäneestä kilpailu-urasta, mutta osin myös pitemmästä päivittäisestä työajasta (s. 89) johtuen joukkueurheilijoiden kokonaistyöaika kohosi yli 4000 tuntia (167 vrk) suuremmaksi kuin yksilöurheilijoiden. Kokonaisajasta laskettu prosenttiosuus jää kuitenkin hieman pienemmäksi kuin joukkueurheilijoiden vastaava prosenttiosuus.

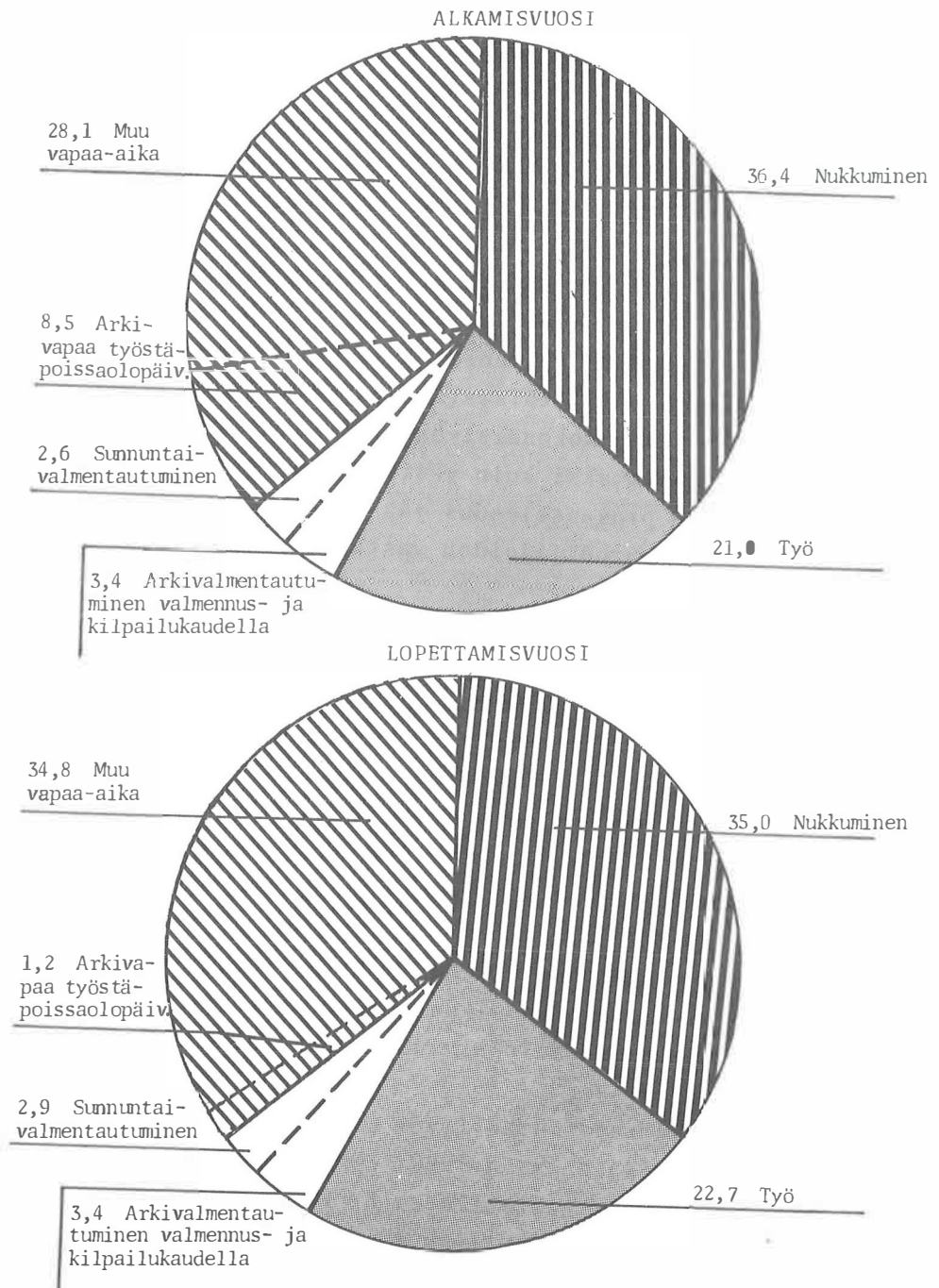
Kokonaisajankäyttö urheiluun, työhön ja vapaa-aikaan kilpailu-uran alkamis-, huippu- ja lopettamisvuosina

Aktiivisen kilpailu-uran alkamis- ja lopettamisvuosina urheilijat uhrasivat valmennus- ja kilpailukausien työpäivinä ja viikonvaihteissa liikuntaan noin 6 % absoluuttisesta kokonaisajasta eli keskimäärin 530 tuntia (22 vrk) vuodessa (kuvio 7).

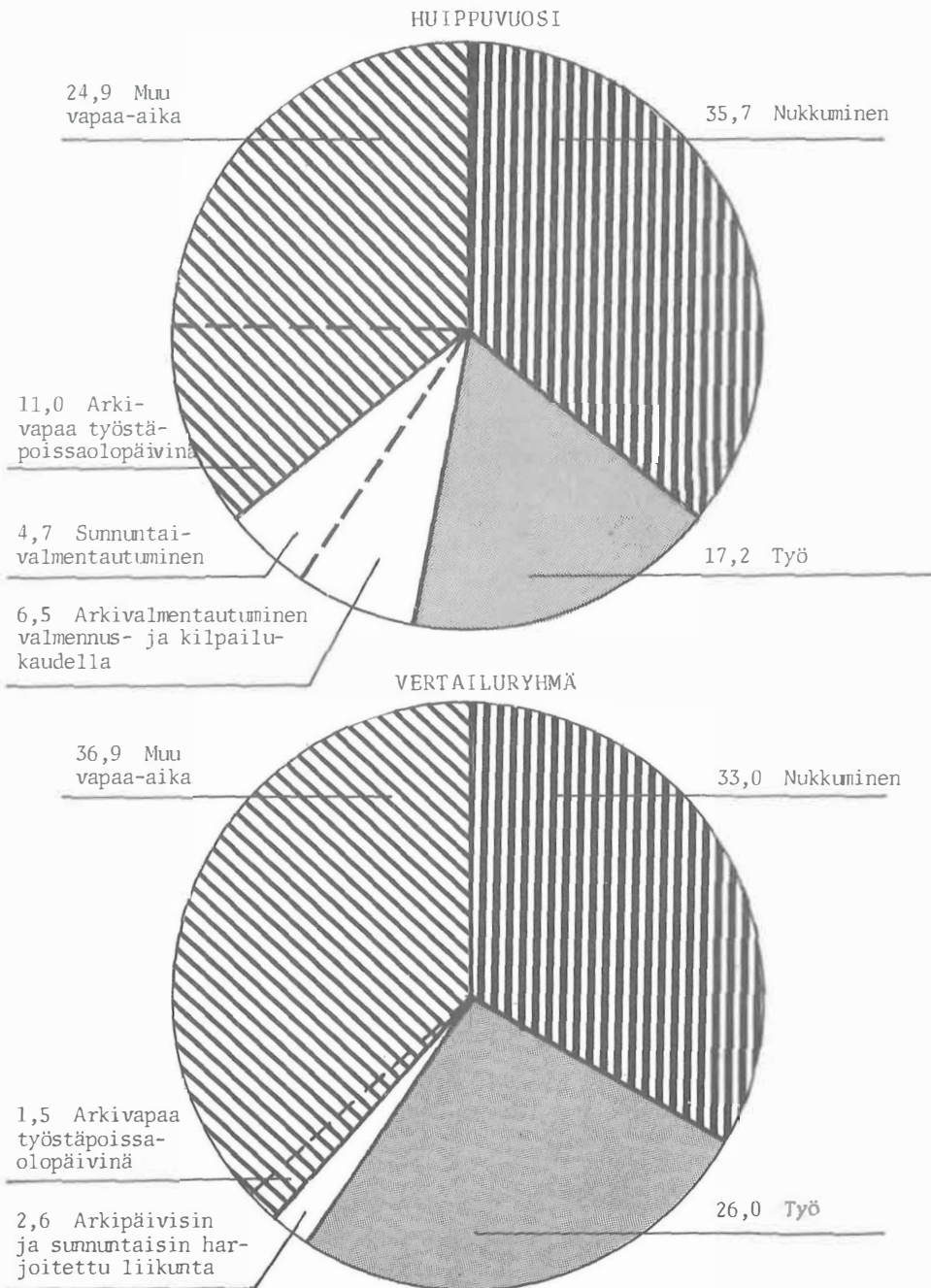
Alkamisvuonna valmentautumiseen ja kilpailutoimintaan kuului jonkin verran runsaammin aikaa, sillä arviosta puuttuu jälleen työelämästä poissaolopäivinä mahdollisesti harjoitettu liikunta.

Huippuvuonna vastaajat urheilivat yli 11 % kokonaisajasta eli lähes kaksi kertaa enemmän (990 t = 41 vrk) kuin edellä mainittuina ajankohtina. Otettaessa huomioon työstäpoissaolopäiviltä arvioimatta jäänyt osuus valmentautumisen ja kilpailutoiminnan vaatima aika kohoaa yli tuhannen tunnin.

Kilpailu-uran kaikissa vaiheissa valmentautumiseen työpäivinä käytetty kokonaisaika ylittää sunnuntaisin valmentautu-

KUVIO 7, Urheilijoiden ja vertailuryhmän kilpailu-uran alkamis-, huippu- ja lopettamisvuosina käyttämän absoluuttisen kokonaisajan jakautuminen eri elämäntoimintojen kesken (%)

Absoluuttinen kokonaisaika: $365 \text{ vrk/v} \times 24 \text{ t/vrk} = 8760 \text{ tuntia}$

miseen ja kilpailutoimintaan käytetyn kokonaisajan. Ero on suurin huippuvuonna ollen tuolloin hieman yli 50 tuntia.

Työssä tai koulussa urheilijat olivat kilpailu-uran alkamisvuonna 21 % (1840 t = 77 vrk) kokonaisajasta.

Huippuvuonna työn osuus oli vähentynyt 17 %:iin eli noin 1500 tuntiin (63 vrk). Lopettamisvuonna ajankäyttö ylitti sadalla tunnilla alkamisvuoden kokonaistuntimäärän. Urheilijoiden työaika jäi kuitenkin tuolloinkin vielä 300 tuntia (= 13 vrk) vertailuryhmän työskentelyaikaa lyhyemmäksi.

Vapaa-ajan kokonaismäärä vaihteli kilpailu-uran eri vaiheissa varsin vähän. Sitä oli keskimäärin 3200 tuntia (134 vrk) eli 36 % absoluuttisesta kokonaisajasta. Määrä on noin 250 tuntia (10 vrk) vertailuryhmän vastaavaa määrää pienempi.

Valmentautumis- ja kilpailukausien pituudet

Kuukaudet vuodessa:

Määrätietoiseen valmentautumiseen ja kilpailutoimintaan urheilijat käyttivät koko kilpailu-uransa aikana keskimäärin 8,5 kuukautta vuodessa (liite 5).

Yksilöurheilijat harjoittelivat ja kilpailivat 8,4 kuukauden ja joukkueurheilijat 8,6 kuukauden ajan.

Alkamisvuonna valmennus- ja kilpailukausi kesti 7,8 kuukautta, huippuvuonna 9,2 kuukautta ja lopettamisvuonna 8,1 kuukautta. Suurin ero ryhmien välillä ilmeni lopettamisvuonna, jolloin yksilöurheilijat valmentautuivat ja kilpailivat 7,7 kuukauden ja joukkueurheilijat 8,6 kuukauden ajan.

Päivät kuukaudessa:

Valmentautumis- ja kilpailukausina urheilijat harjoittelivat keskimäärin 18 päivänä kuukaudessa (liite 5).

Yksilöurheilijat valmentautuivat noin 20 päivänä ja joukkueurheilijat 15 päivänä.

Kilpailu-uran alkamisvuonna valmentauduttiin 15 päivänä,

huippuvuonna 21 päivänä ja lopettamisvuotena 16 päivänä kuukaudessa. Kyseisinä ajankohtina aktiivien ja lopettaneiden erot olivat pienet. Yksilöurheilijat sen sijaan harjoittelivat kaikkina ajankohtina useampina päivinä kuukaudessa kuin joukkueurheilijat. Ero oli alkamis- ja lopettamisvuosina 4 päivää ja huippuvuonna 5 päivää.

Päivittäinen ajankäyttö kilpailu-uran eri vaiheissa

Valmennus- ja kilpailukauden arkipäivinä:¹⁾

Valmennus- ja kilpailukauden arkipäivinä urheilijat valmentautuivat tai harjoittivat muuta liikuntaa päivittäin keskimäärin 2,7 tuntia (kuvio 8).

Yksilöurheilijat harjoittelivat 2,8 tuntia ja joukkueurheilijat 2,5 tuntia päivässä.

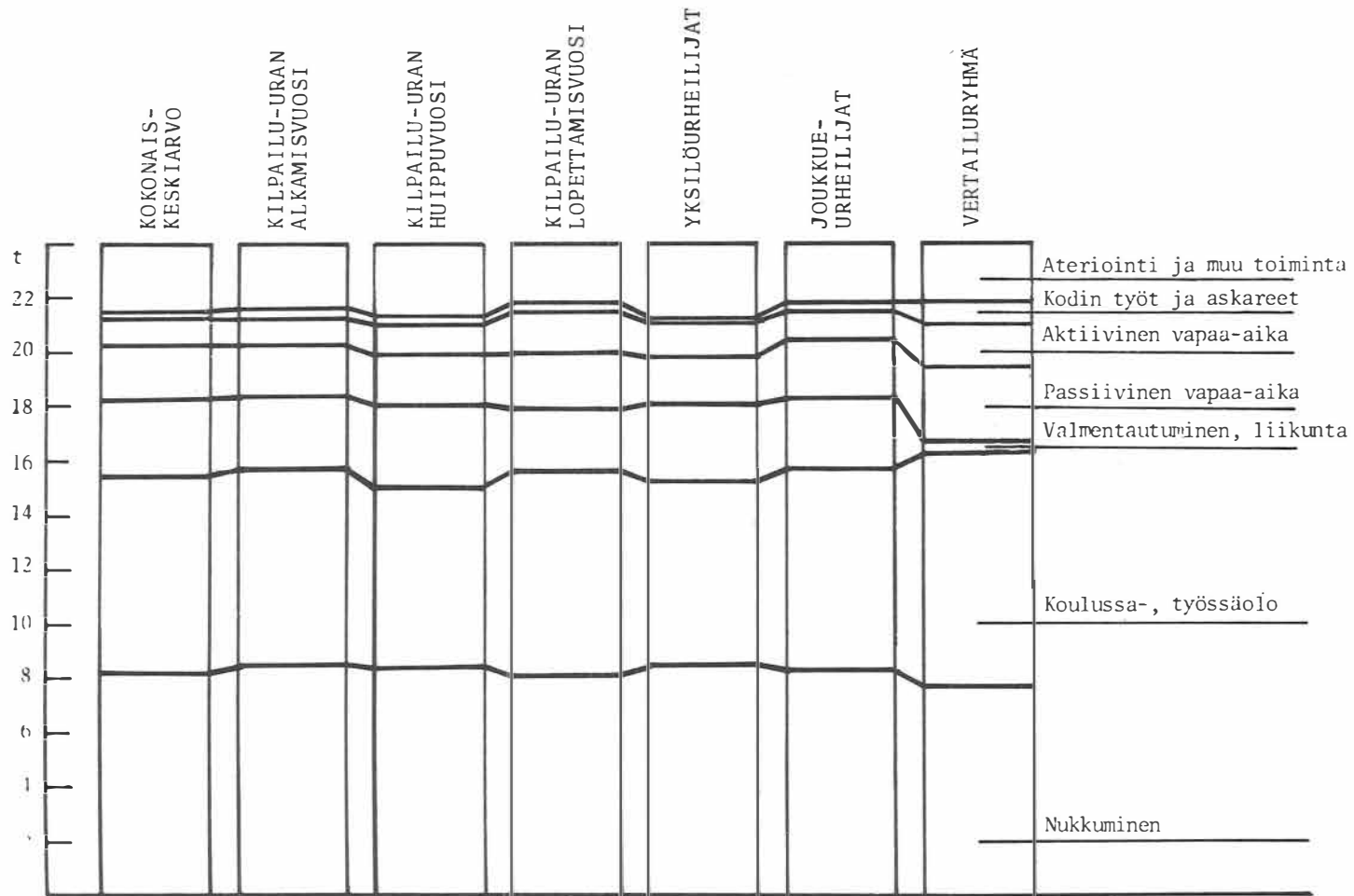
Aktiivien ja lopettaneiden erot olivat kauttaaltaan vähäiset. Tulos viittaa siihen, etteivät valmennuksen muutokset vuosina 1956 - 1972 ole niinkään olleet määrällisiä, valmennusaikaan kohdistuneita, kuin laadullisia valmennuksen sisällön muutoksia. Tätä käsitystä tukee myös se, että aktiivit kokivat valmennussidonnaisuuden voimakkaampana kuin lopettaneet (s. 91).

Kilpailu-uran alkamisvuonna urheilijat valmentautuivat 2,5 tuntia, huippuvuonna 3 tuntia ja lopettamisvuonna 2,3 tuntia päivässä. Yllä mainittuna ajankohtana yksilöurheilijat harjoittelivat 0,3 tuntia ja huippuvuonna 0,5 tuntia pitempään kuin joukkueurheilijat.

Vertailuryhmä käytti päivittäin liikuntaan puoli tuntia.

Huippuvuoden arkipäivinä 12 % kaikista urheilijoista harjoitteli aamulla ennen työhön lähtöä (ennen kello kahdeksaa),

1) Liitteessä 6 on kuvattu urheilun, työn ja koulunkäynnin päivittäiset ajankäytön jakaumat erikseen alkamis-, huippu- ja lopettamisvuosien valmentautumis-, kilpailu- ja lepokausilta. Tulokset osoittavat, etteivät urheilijat olleet korvanneet työ- ja koulupäivän lyhenemistä valmennus- ja kilpailukaudella työskentelemällä pitempään lepokaudella.

90 KUVIO 8. Päivittäin eri toimintoihin käytetty aika valmennus- ja kilpailukaudella (tuntia)

7 % aamupäivällä (kello 8 - 11 välillä), 15 % iltapäivällä (kello 12 - 16 välillä) ja 88 % työajan päätyttyä (kello 16 jälkeen - taulukko 9). Lopettaneet harjoittelivat yleisemmin aavulla kuin aktiivit. Sekä aamu- että päivävalmentautuminen oli tyypillistä yksilöurheilijoille, joilla se korvasi iltaharjoittelua. Joukkueurheilijat sen sijaa valmentautuivat vähemmän päiväsaikaan, mutta lähes aina työajan jälkeen.

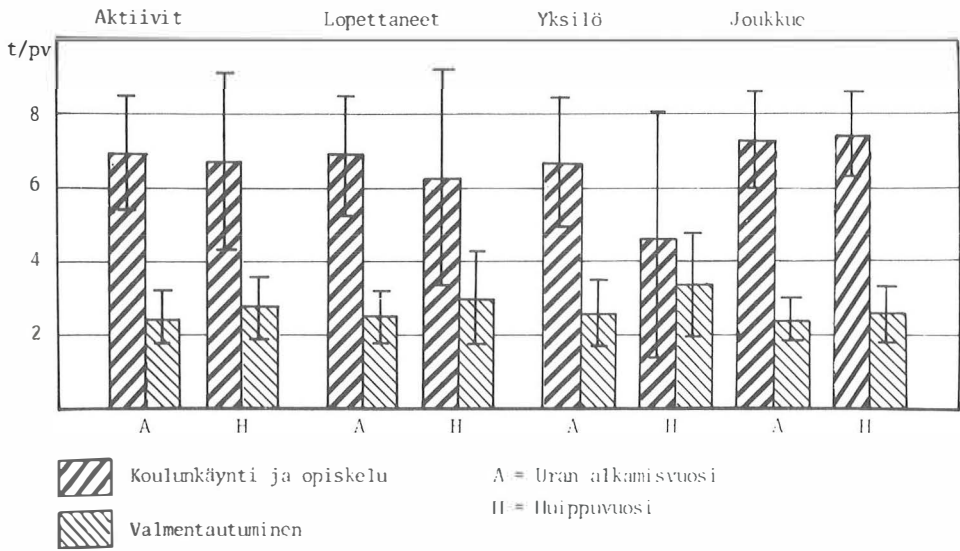
Tavanomaisinta oli valmentautuminen kerran päivässä. Neljännes yksilöurheilijoista ja vain 6 % joukkueurheilijoista valmentautui kaksi kertaa päivässä.

TAULUKKO 9. Päivittäisen valmentautumisen ajankohta arkipäivisin ja huippuvuonna.

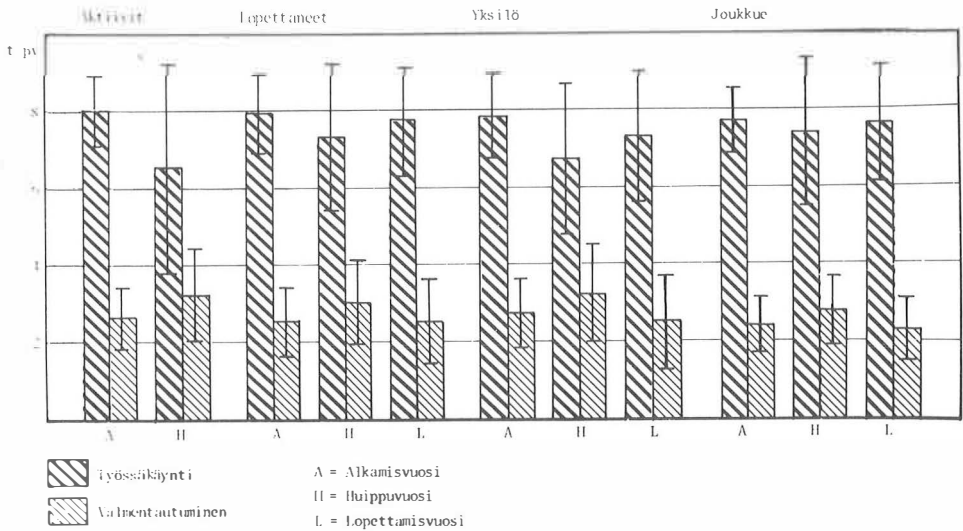
Valmentautumisen ajankohta	Aktiivit %	Lopet- taneet %	Yksilöur- heilijat %	Joukkue- urheilijat %	Kaikki %
Ennen kello kahdeksaa	9	15	18	2	12
Kello 8 - 11 välillä	9	6	9	5	7
Kello 12 - 16 välillä	17	13	18	8	15
Kello 16 jälkeen	94	83	82	97	88

Koulutyöskentelyyn (valmistautuminen ja matkat mukaanlukien) kului kilpailu-uran alkamisvuonna 7 tuntia päivässä ja huippuvuonna puoli tuntia vähemmän (kuvio 9, liite 6). Koulutuksessaan jonkin verran korkeammalle päätyvät joukkueurheilijat (Vuolle 1977, 62) käyttivät molemmissa uravaiheissa koulunkäyntiin ja opiskeluun noin 7,5 tuntia. Yksilöurheilijat opiskelivat hieman yli 6 tuntia, määrän vähetessä huippuvuonna alle viiden tunnin. Aktiivien ja lopettaneiden erot olivat edellistä selvästi pienemmät.

Työssäkäynti valmistautumisineen ja matkoineen vaati alkamisvuonna aikaa 8 tuntia, huippuvuonna 7 tuntia ja lopettamisvuonna 7,5 tuntia päivässä (kuvio 10, liite 6). Yksilöurheilijat olivat koko kilpailu-uran aikana työssä keskimäärin 7,3 tuntia ja joukkueurheilijat 7,7 tuntia. Suurimmillaan

KUVIO 9. Koulutukseen ja valmentautumiseen päivittäin käytetty aika uran eri vaiheissa

KUVIO 10. Työhön ja valmentautumiseen päivittäin käytetty aika urheilu-uran eri vaiheissa

erot olivat huippuvuonna, jolloin yksilöurheilijat työskentelivät 6,7 tuntia ja joukkueurheilijat 7,4 tuntia päivässä. Tuona ajankohtana aktiivien ja lopettaneiden ero oli myös suurin. Ensinmainitut olivat päivittäin työssä 6,5 tuntia ja lopettaneet 7,3 tuntia. Vertailuryhmän työssäkäynti vaati päivittäin 8,5 tuntia.

Urheilijoiden ja vertailuryhmän muihin elämäntoimintoihin arkipäivisin käyttämä aika jakautui seuraavasti (kuvio 8):

	Urheilijat	Vertailuryhmä
Nukkuminen	8,2	7,7
Kodin työt ja askareet	0,3	0,9
Passiivinen vapaa-aika	2,0	2,9 ^x
Aktiivinen vapaa-aika	1,1	1,3
Ateriointi ym.	2,3	2,2

x = "muu ajankäyttö"

Jakaumat osoittavat urheilijoiden tarvinneen päivittäin puoli tuntia enemmän unta kuin METELI-tutkimuksen työntekijät. Kodin töihin ja askareisiin urheilijat osallistuivat vähemmän aikaa kuin vertailuryhmä, jolla myös passiivista vapaa-aikaa oli runsaammin.

Valmennuksen päivittäin tarvitsema ajan lisäys saatiin koulunkäynnin, työelämän ja kotitöiden sisältämisestä toiminnoista. Päivittäiseen valmennustoimintaansa enemmän aikaansa käyttäneet yksilöurheilijat käyttivät aikaansa näihin toimintoihin joukkueurheilijoita vähemmän. Yksilöurheilijoiden työaika lyheni huippuvuoteen tultaessa 1,1 tuntia; joukkueurheilijoiden työaika oli lyhentynyt vain 0,3 tuntia.

Toinen merkittävä havainto on yksilöurheilijoiden hajonnan voimakas kasvu tarkasteltaessa valmennukseen ja koulutukseen käytettyä aikaa alkamis- ja huippuvuosina. Tämä kertonee ajankäytön edellytysten erilaistumisesta huippukautena. Yksityiskohtaisemmin edellä kuvattua arkipäivien ajankäytön riippuvuutta on tarkasteltu jakamalla vastaajat kolmeen ryhmään. Tulokset osoittavat koulunkäyntiin tai työhön vähiten aikaansa käyttäneistä urheilijoista 77 % lukeutuneen päivit-

täin eniten valmentautuneiden ryhmään (taulukko 10). Pisimmän koulu- tai työpäivän tehneiden urheilijoiden ryhmässä vastaava prosentti oli 19. Tämä huippuvuotta kuvaava yhteys tuli lievempänä esiin myös alkamis- ja lopettamisvuosina.

TAULUKKO 10. Koulunkäyntiin tai työhön päivittäin käytetyn ajan yhteys valmentautumiseen päivittäin käytettyyn aikaan kilpailu-uran huippuvuonna.

Valmentautumisen päivittäinen aika huippuvuonna	Koulunkäyntiin tai työhön käytetty aika		
	Vähiten käyttäneet %	Keskin-kertaisesti käyttäneet %	Eniten käyttäneet %
Vähiten käyttäneet	13	27	25
Keskin-kertaisesti käyttäneet	35	42	56
Eniten käyttäneet	77	31	19
Yhteensä	100	100	100
n	125	124	145

Sunnuntain ajankäyttö

Arvion mukaan urheilijat viettivät urheilutoiminnasta keskimäärin 10 täysin vapaata sunnuntaita vuodessa koko kilpailu-uransa aikana. Kilpailu-uran alkamisvuonna niiden määrä oli noin 14, huippuvuonna 7 ja lopettamisvuonna 12. Alkamis- ja huippuvuosina lopettaneet samoin kuin joukkueurheilijat olivat pari viikonloppua enemmän vapaana kuin aktiivit ja yksilöurheilijat.

Valmentautumista ja kilpailutoimintaa sisältäviä sunnuntaita kertyi vastaavalla tavalla arvioituna keskimäärin 42 vuodessa. Alkamisvuonna niitä oli 37, huippuvuonna 45 ja lopettamisvuonna 40 viikonloppua. Leiritoimintaan arvioitiin tästä ajasta käytetyn lähes kymmenen viikonloppua. Alkamisvuonna niiden määrä oli noin 4, huippuvuonna 17 ja lopettamisvuonna 5 viikonloppua.

6.1.2.2. Yhteenvedo ajankäytön dominanssista

Tulokset osoittavat, että vaikka urheilun ja työn ulkopuolista, toiminnoiltaan erittelemätöntä vapaa-aikaa oli eniten koko kilpailu-uralla (3600 t = 4 v 60 vrk), työ muodostui urheilijoiden ajankäyttöä hallitsevaksi yksittäiseksi elämäntoiminnaksi. Urheiluun arkipäivisin ja sunnuntaisin yhteensä uhrattu aika (13000 t + 4000 t = 17000 t eli 1 v 343 vrk) jäi noin 4000 tuntia (167 vrk) työhön käytettyä kokonaisaikaa (22000 t = 2 v 195 vrk) lyhyemmäksi.

Sunnuntaisin valmentautumiseen ja kilpailutoimintaan kulutettiin yli 1/4 (4400 t = 208 vrk) viikonloppujen absoluuttisesta kokonaisajasta. Se oli noin 1000 tuntia (42 vrk) vähemmän kuin kaikkiin muihin valveillaolotoimintoihin yhteensä vapautunut kokonaisaika. Urheilu olikin sunnuntaisin varsin hallitseva yksittäinen elämäntoiminta. Dominanssi esiintyi voimakkaimpana kilpailu-uran huippuvuonna, jolloin urheiluun yksin käytettiin enemmän aikaa (urheilu: 411 t = 17 vrk) kuin muihin valveillaolotoimintoihin yhteensä (muut toiminnot: 301 t = 13 vrk). Joukkue- ja yksilöurheilijoiden valmentautumis- ja kilpailukausina urheiluun uhraamat kokonaisajat olivat lähellä toisiaan.

Runsaammista työstä poissaoloista johtuen joukkueurheilijat työskentelivät koko kilpailu-uransa aikana 600 tuntia (25 vrk) vähemmän kuin yksilöurheilijat, vaikka viimeksimainnut tekivät joukkueurheilijoita lähes tunnin lyhyemmän työpäivän.

Huippuvuonna urheilijat valmentautuivat ja kilpailivat noin tuhannen tunnin (42 vrk) ajan. Työn vaatiessa tuolloin 1500 tuntia siihen kulutettu kokonaisaika jäi 300 tuntia (13 vrk) lyhyemmäksi kuin vertailun kohteena olleiden miespuolisten teollisuustyöntekijöiden työhön vuodessa käyttämä aika.

Varsinaisina työpäivinä valmentauduttiin pääasiassa ilta-vapaalla, mutta yli viidesosa harjoitteli työpäivän aikana lyhentämällä sitä tavallisimmin loppupäästä. Yksilöurheilijat valmentautuivat työajalla useammin kuin joukkueurheilijat.

Ajankäytön muutokset vuosien 1956 ja 1972 välillä olivat suhteellisen vähäisiä. Kehitystä osoittaa kuitenkin se, että aktiivien urheilijoiden päivittäinen työaika oli huippuvuonna lähes tunnin lyhyempi kuin lopettaneiden. Valmennustapah- tumaa ei johtopäätöksessä (s. 88) katsota leimaavan ajan- käytön määrällinen vaan kaikenpuolinen laadullinen ja sisäl- löllinen kehitys.

Dominanssikuvauksen perusteella voitiin päätellä urheili- joiden ajankäytön poikenneen selvästi vertailuryhmän ajankäy- töstä. Vahva urheilukeskeisyys johti elämäntavan erilaistu- miseen jossakin määrin kaikkialla keskeisillä elämänalucilla. Vaikutus tuli voimakkaimmin esiin viikonlopun ja muun vapaa- ajan toiminnoissa.

6.1.3. Valmennussidonnaisuus kilpailu-uran eri vaiheissa

Ajankäytön hallitsevuuden kuvausta urheilussa täydentää val- mennussidonnaisuuden vaihtelun kuvaus kilpailu-uran eri vai- heissa. Se kertoo urheilijan päätäntävällän itsenäisyydestä ja vapaudesta valmennuksen ja kilpailutoiminnan suunnittelus- sa, toteutuksessa ja seurannassa.

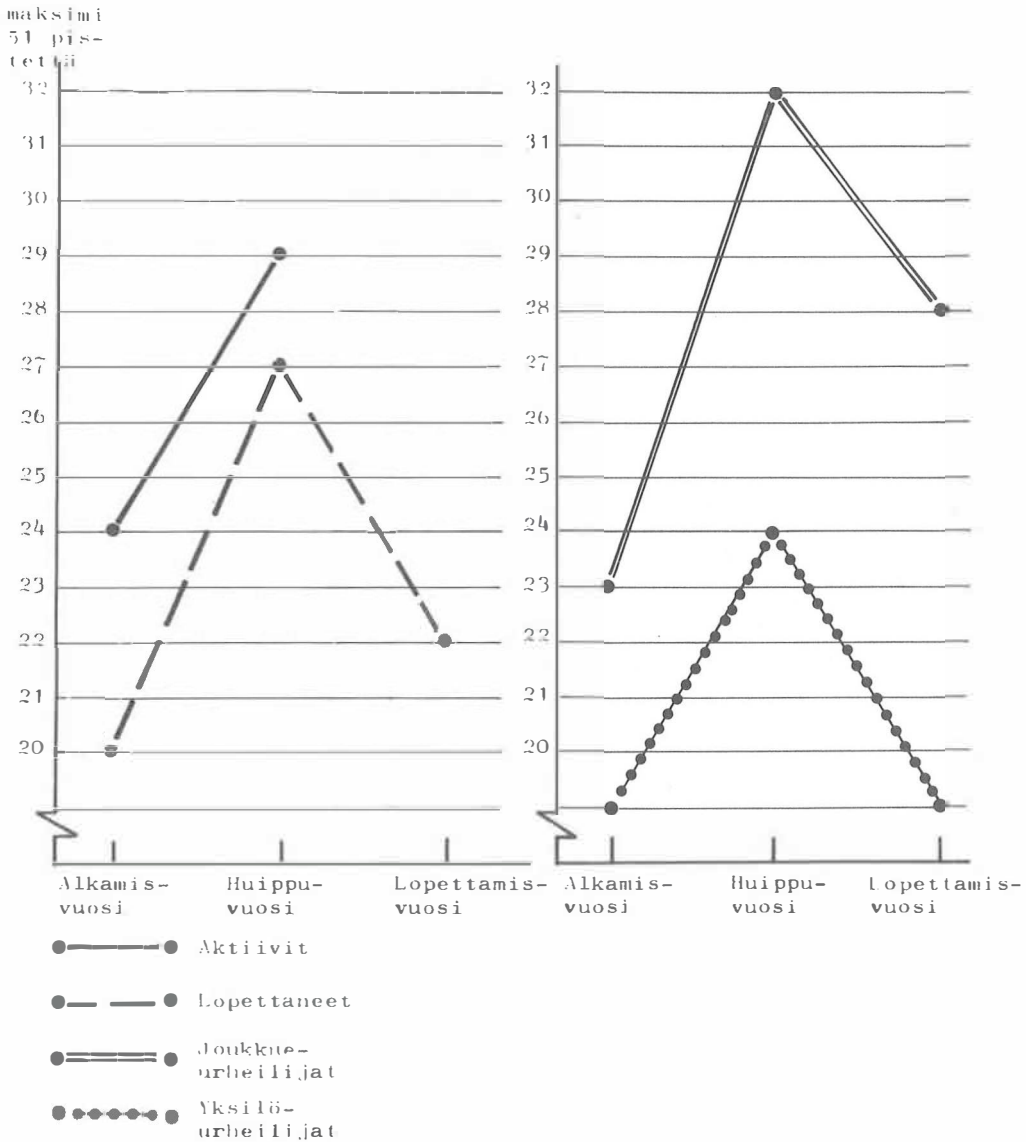
Aktiivien ja lopettaneiden erot vuorostaan heijastavat si- tä kehityksen kulkua, jonka johdannossa katsottiin merkitse- vän asteittaista siirtymistä kohti urheilun 'tuotantojärjes- telmää', johdon ja päätöksenteon keskittymistä erikoistuneil- le asiantuntijoille.

Yleisenä, suunnittelun toteutuksen ja seurannan sisältävänä ilmiönä valmennussidonnaisuus tulikin aktiivien keskuudes- sa voimakkaampana esiin kuin lopettaneiden sekä kilpailu-uran alkamis- että sen huippuvuonna (kuvio 11)¹⁾. Yksilö- ja joukkueurheilijoiden erot olivat edellisiä ryhmäeroja suurem- mat. Pelaajien yhteistoiminnalle rakentuvissa joukkueurheilu-

1) Valmennussidonnaisuutta kuvaavien yksityisten väittämien jakaumat ovat liitteessä 8.

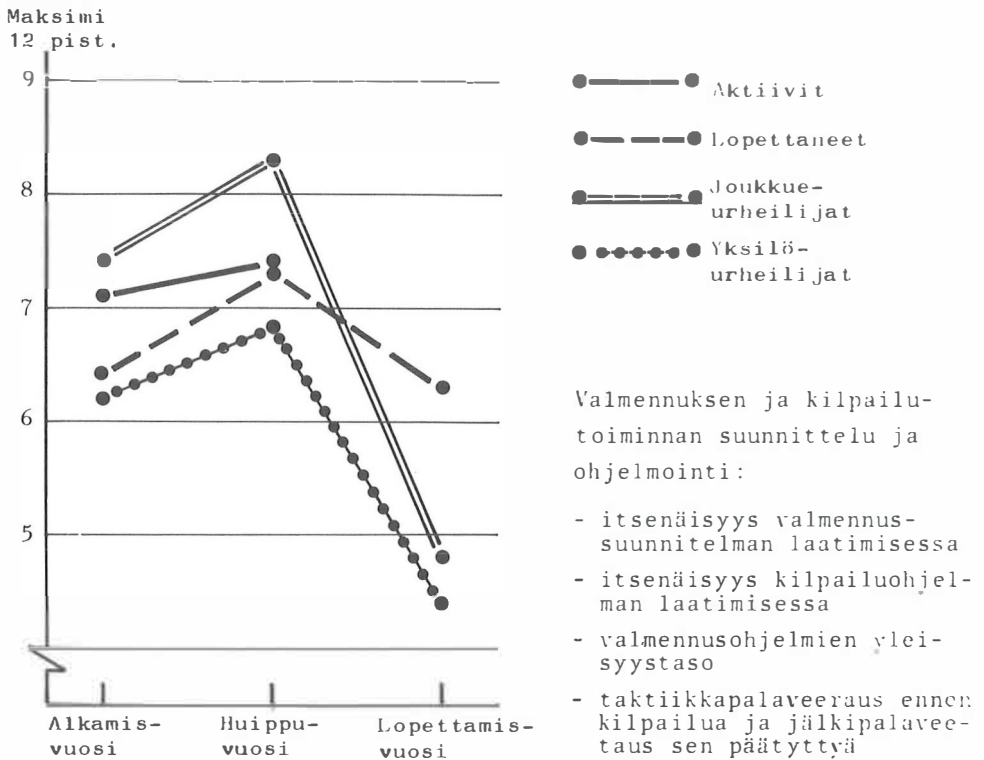
lajeissa vapaus toimia itsenäisesti oli selvästi rajoitetumpaa kuin yksilöurheilulajeissa.

Sidonnaisuus oli odotetusti voimakkainta kilpailu-uran huippuvuonna.

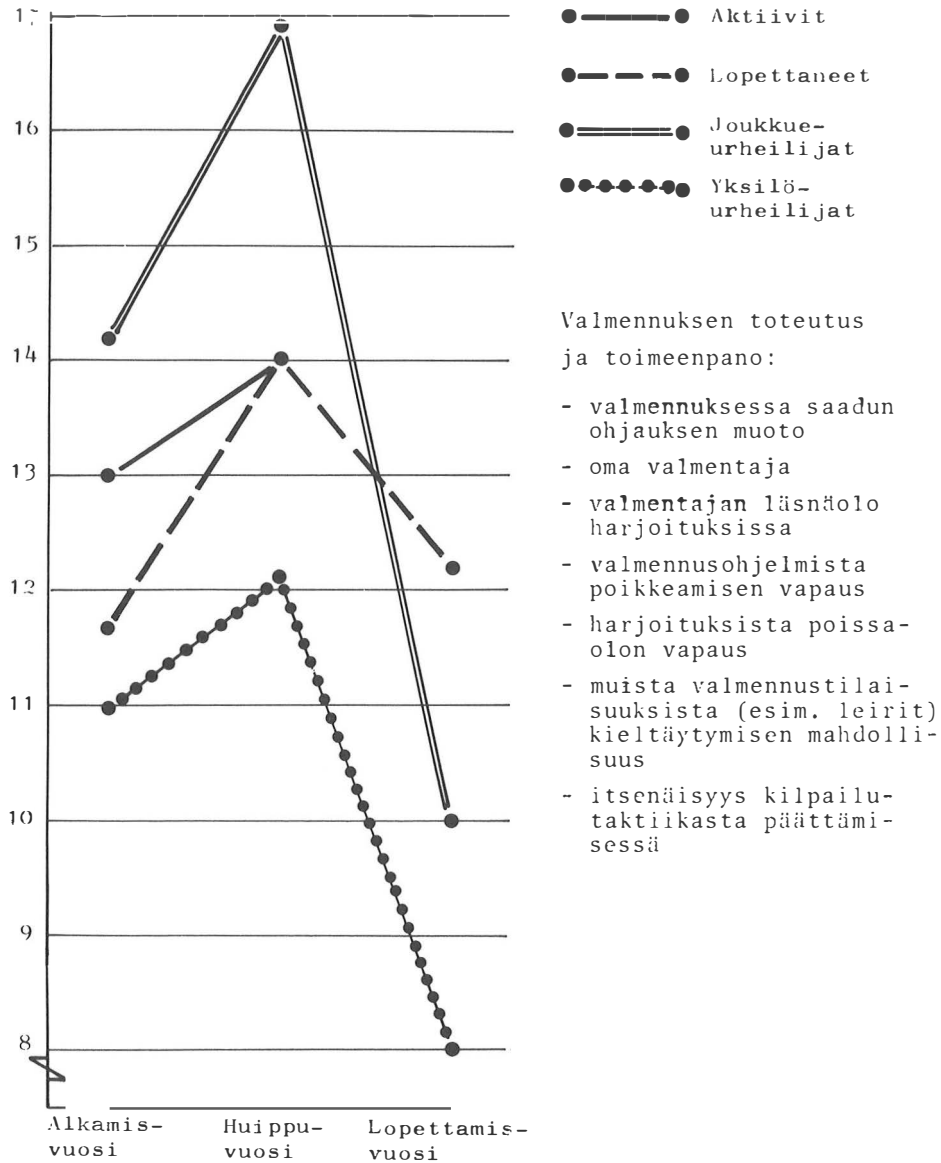
KUVIO 11, Aktiivien ja lopettaneiden sekä yksilö- ja joukkueurheilijoiden valmennussidonnaisuuden vaihtelu kilpailu-uran eri vaiheissa (valmennussidonnaisuutta kuvaavien väittämien summapistemäärien keskiarvo)

Valmennuksen osa-alueiden sisällä sidonnaisuuden erot säilyivät samansuuntaisina kilpailu-uran alkamisvuonna (kuviot 12, 13, 14). Huippuvuonna sitä vastoin eroa ilmeni vain valvonnassa ja seurannassa. Vertailu osoitti valmennuksen tehostuneen siten, että aktiivit urheilijat olivat jo kilpailu-uran alusta lähtien lopettaneita tehokkaammin mukana ohjauksessa valmennuksessa. Huippuvuonna sidonnaisuuden kasvua esiintyi yksinomaan valvonnassa ja seurannassa. Joukkueurheilumuodoissa sidonnaisuus oli kaikissa osavaiheissa voimakkaampaa kuin yksilölajeissa. Ero oli suurin valmennuksen toteutuksessa ja toimeenpanossa.

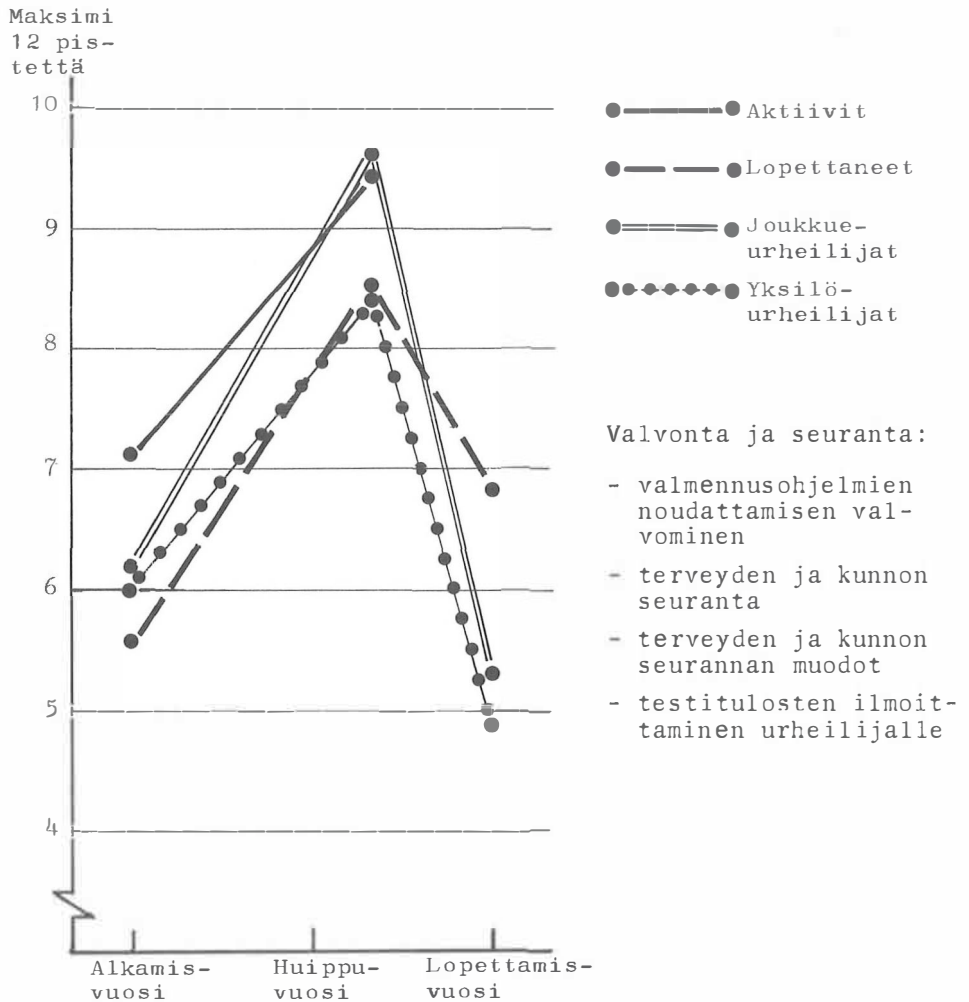

KUVIO 12. Aktiivien ja lopettaneiden sekä yksilö- ja joukkueurheilijoiden valmennussidonnaisuuden vaihtelu valmennuksen suunnittelussa ja ohjelmoinnissa kilpailu-uran eri vaiheissa. (valmennussidonnaisuutta kuvaavien väittämien summapistemäärien keskiarvot)

Maksimi
24 pist.

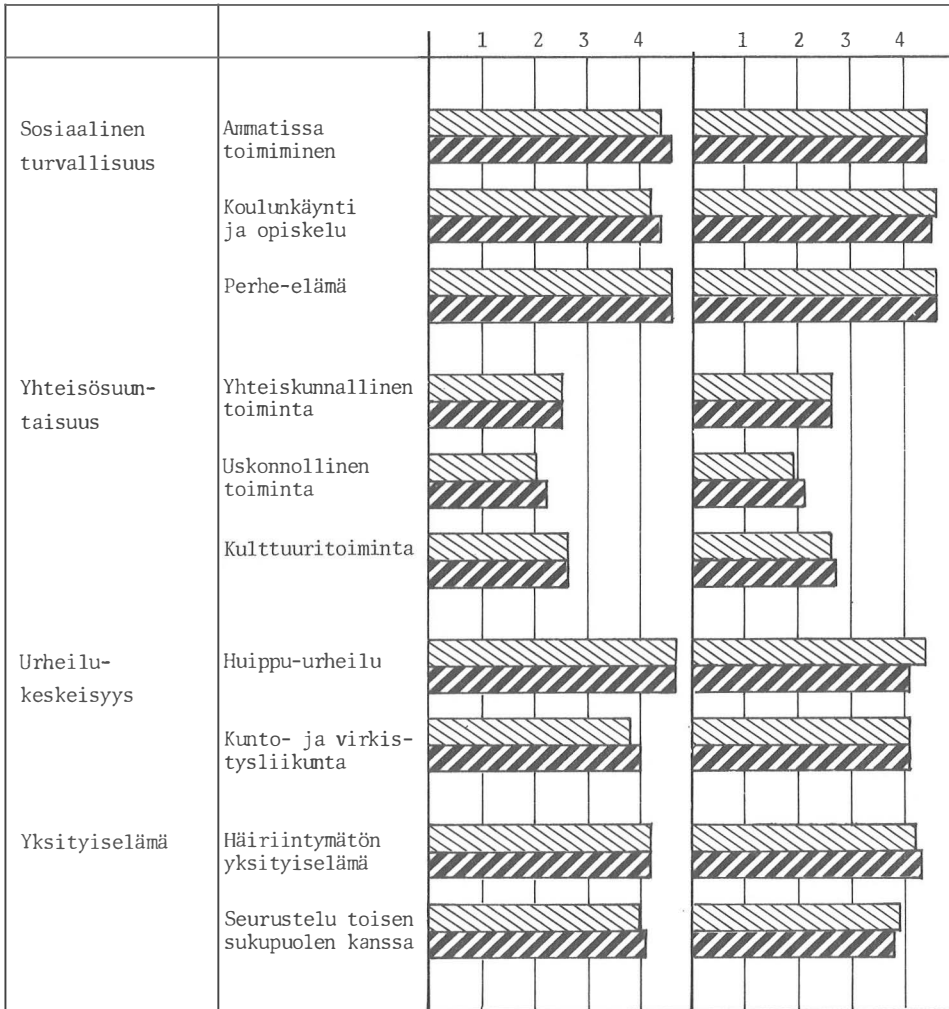
KUVIO 13. Aktiivien ja lopettaneiden sekä yksilö- ja joukkueurheilijoiden valmennussidonnaisuuden vaihtelu toteutuksessa ja toimeenpanossa kilpailu-uran eri vaiheissa. (valmennussidonnaisuutta kuvaavien väittämien summapistemäärien keskiarvot).

KUVIO 14. Aktiivien ja lopettaneiden sekä yksilö- ja joukkueurheilijoiden valmennussidonnaisuuden vaihtelu valvonnassa ja seurannassa kilpailu-uran eri vaiheissa. (valmennussidonnaisuutta kuvaavien väittämien summapistemäärien keskiarvot).

6.1.4. Elämänarvojen dominanssi

Lähinnä kognitiivista asennekäyttäytymistä heijastavat elämäntoimintojen arvokäsitykset ovat seuraavassa ryhmittyneet

 Yksilöurheilijat
 Joukkueurheilijat

1 = erittäin matala arvostus
 2 = matala arvostus
 3 = kohtalainen arvostus
 4 = korkea arvostus
 5 = erittäin korkea arvostus

KUVIO 15. Eri elämäntoimintojen toiminnan ja menestymisen arvioinnin tulos.

neljäksi perusuloittuvuudeksi, sosiaalisen turvallisuuden, yhteisösuuntaisuuden, urheilukeskeisyyden ja yksityiselämän arvokäsityksiksi (kuviot 15). Tulokset osoittavat, että tutkimusajankohtana aktiivit ja lopettaneet sekä yksilö- ja joukkueurheilijat arvostivat varsin yhdenmukaisesti toimintoja eri elämänalueilla. Urheilullisen elämänsisällön ohella arvostukset ovat erityisen korkeita sosiaaliseen turvallisuuteen ja yksityiselämään liittyvissä toiminnoissa.

Kuvion asteikko on ilmeinen syy siihen, ettei keskeisten elämäntoimintojen välisiä dominanssieroja saatu esiin. Kun osa lopettaneista vastaajista¹⁾ asetti eri elämänalueet kcsk:nään tärkeysjärjestykseen, urheilu kohosi huippuvuonna kuitenkin selvästi dominoivaksi elämänarvoksi (taulukko 11). Heistä 41 % piti sitä tärkeimpänä elämänsisältönä, kun taas 18 %:lla oli ammattimenestys ja 10 %:lla koulumenestys arvokkain tavoite.

TAULUKKO 11. Elämäntoimintojen tärkeys kilpailu-uran huippuvuonna (Heinilä & Vuolle 1969, 28).

Arvostuksen kohteet	Pesäpal- loilijat %	Jalkapal- loilijat %	Hiihtäjä t %	Yleisur- heilijat %	Kaikki %
Urheilumenestys	32	38	46	48	41
Ammattimenestys	17	14	14	26	18
Onnellinen perhe-elämä	12	22	14	5	13
Huomattava yhteiskunnallinen asema	1	-	-	5	2
Osallistuminen poliittiseen toimintaan	10	-	5	13	7
Osallistuminen uskonnolliseen toimintaan	5	12	7	-	6
Koulu- ja opintomenestys	20	11	7	3	10
Häiriintymätön yksityiselämä	1	-	5	-	1
Menestyminen toisen sukupuolen parissa	2	3	2	-	2
Yhteensä	100	100	100	100	100
n	86	65	56	38	245

1) Tiedot ovat vuoden 1969 kansainvälisestä huippu-urheilija-tutkimuksesta, jossa edustettuina olleet urheilijat ovat mukana myös tässä tutkimuksessa.

Verrattaessa ajankäyttöä ja arvoja keskenään todetaan näiden välillä vallitsevan lievän ristiriidan. Urheiluun käytetystä vähäisemmästä ajasta huolimatta sen arvostus oli suunnilleen yhtä suuri kuin aikaa enemmän vaatineen ammattielämän. Tilanne korostuu huippuvuonna, jolloin urheilua on elämäntoimintona arvostettu muita enemmän mutta siihen on uhrattu aikaa vähemmän kuin työntekoon.

6.2. Dissonanssi

6.2.1. Dominanssi dissonanssin esiintymisen ennustajana

Vaikka työ elämäntoimintona dominoi arkipäivien ajankäyttöä, urheiluun ja työhön käytetyn ajan vertailu osoittaa, että työllä oli vähemmän hallitseva asema urheilijoiden kuin vertailuryhmän elämässä. Urheilun kohoaminen työn ohella keskeiseksi elämäntoiminnaksi on samalla merkinnyt työn aseman heikkenemistä hallitsevimpana elämäntoimintona. Dissonanssin syntymisen ja kokemisen kannalta juuri tällä seikalla voitaisiin olettaa olevan merkitystä. Kuten aikaisemmin todettiin (s. 14) työ, kuten edeltävä koulunkäynti, poikkeavat muista elämäntoiminnoista. Yksilön vapaus muuttaa ja järjestellä tilanteita näillä elämänalueilla on varsin rajoittunut verrattuna muiden elämäntoimintojen tarjoamiin mahdollisuuksiin. Urheilun keskeinen asema vastaajien elämässä ja niitä seuranneet ajankäytön muutokset aluksi koulunkäynnissä ja tämän jälkeen työelämässä voivat edellä mainituista syistä olla riittäviä tekijöitä laukaisemaan dissonanssin niiden piirissä.

Ensisijassa työelämässä urheilu saattaa aiheuttaa dissonanssia sen vuoksi, että urheilija katsoo laiminlyövänsä työtään ja kokee esimerkiksi hoitavansa työvelvollisuutensa huonosti tai jättävänsä sen tai osan siitä työtovereilleen. Toisaalta urheilun muita elämäntoimintoja suurempi arvostus,

mutta ammattielämää vähäisempi ajankäyttö huippukautana voi johtaa työstä aiheutuvan dissonanssin kokemiseen valmentautumisen ja kilpailutoiminnan piirissä sen vuoksi, että urheiluun ei ole ollut mahdollista käyttää aikaa sen arvostuksen edellyttämällä tavalla.

Dissonanssin kokemiseen johtavia tilanteita saattaisi edelleen syntyä niiden viikonvaihteen toimintojen piirissä, joista on jouduttu luopumaan urheilun vuoksi. Syrjäytetyksi joutuneet toiminnot ovat kuitenkin olleet vapaa-ajantoimintoja, joiden osalta vapaus järjestellä ja muuttaa tilanteita on pääosin yksilöllä itsellään. Näin ollen lähtökohdat dissonanssin viriämiselle näillä alueilla lienevät paljon vähäisemmät kuin työtehtävien piirissä silloinkin, kun dominanssivaikutus koetaan voimakkaana. Kuitenkin myös vapaa-aikaan sisältyy toimintoja, joissa itsenäinen päätöksenteko on rajoittuneempaa kuin joissakin toisissa vapaa-ajantoiminnoissa. Perhe-elämään liittyvät velvollisuudet ovat varmasti sellaisia, että niiden joutuminen urheilun dominanssivaikutuksen kohteeksi arkipäivinä tai viikonvaihteessa voi johtaa dissonanssiin muilla vapaa-ajan alueilla tehtyjä uhrauksia helpommin.

Vuosina 1956 - 1972 ajankäytössä havaitut muutokset ovat siksi vähäisiä, että yksinomaan niistä seuraavat dissonanssitalanteet ovat epätodennäköisiä. Valmennussidonnaisuuden kasvu tutkimuksen aikavälillä saattaa kuitenkin merkitä sitä, että dissonanssi-ilmiöitä esiintyy enemmän aktiivien kuin lopettaneiden urheilijoiden keskuudessa.

Yksilöurheilijoiden joukkueurheilijoita pitempi päivittäinen valmennusaika mutta lyhyempi kilpailu-ura sekä lähelle toisiaan arvioitu kokonaisajankäyttö eivät anna perusteita ajankäytöstä seuraaviin dissonanssipäätelmiin. Joukkueurheilijoiden voimakkaampi valmennussidonnaisuus sitä vastoin viitanee jälleen siihen, että nämä ovat kokeneet dissonanssia yleisemmin kuin yksilöurheilijat.

Kahdessa seuraavassa luvussa tarkastellaan, ovatko havaitut dominanssi-ilmiöt riittävän voimakkaita aiheuttaakseen edellä ennakoituja ristiriitoja elämän eri alueilla ja johtaakseen tämän jälkeen niiden poistamiseen tähtääviin käyttäytymisreaktioihin.

6.2.2. Dissonanssin viriäminen ja kokeminen

Tutkitut dissonanssimuuttajat eivät kuvasta samantasoisina dissonanssin tiedostamista. Parhaiten dissonanssi tulee esiin silloin, kun urheilu ja sen havaitut häiriövaikutukset eri elämäntoimintoihin ovat yhteydessä kyseisillä elämänalueilla tiedostettuun tyytymättömyyteen. Esimerkiksi urheilun todetut haittavaikutukset koulunkäyntiin ja opiskeluun tai urheilun vuoksi tällä elämänalueella tehdyt uhraukset ennakoivat jo sellaisenaan dissonanssin syntymistä, mutta vasta liittyessään saavutettua koulutustasoa kohtaan tunnettuun tyytymättömyyteen osoittavat tiedostamisen korkeampaa astetta.

Edellä kuvattujen häiriöilmiöiden ja niiden yhteyksien kautta tapahtuvaa dissonanssin tiedostamista kutsutaan seuraavassa dissonanssin kokemiseksi.

Virinneestä dissonanssista puhutaan silloin, kun häiriövaikutusten tiedostamisen taso ja niiden yhteydet ovat edellisiä heikompia ja irrallisempia. Dissonanssin voidaan katsoa viriävän esimerkiksi silloin, kun urheilu on johtanut rajoituksiin muiden elämäntoimintojen piirissä. Toisaalta virinneisyyttä osoittaa myös se, että jollakin elämänalueella esiin tuleva haitallinen kehitys (mm. ammatinvalinnan viivästyneisyys) on yhteydessä urheiluun.

Dissonanssin jäsentäminen kokemista ja viriämistä heijastaviin ilmiöihin merkitsee erottelua tiedostamisen asteessa. Vaikka kuvaus etenee kaksiluokkaisena, kysymyksessä on kuitenkin dimensio, jossa tiedostamisen taso voi vaihdella koko asteikolla. Tutkimuksessa tämä merkitsee sitä, että joidenkin dissonanssi-ilmiöiden luokittelu joko kokemista tai viriämistä osoittaviksi ilmiöiksi on selvästi tulkinnallinen asia.

Dissonanssin kokemista ja viriämistä kuvaavia yhteyksiä etsittäessä faktoroiitiin tutkimuksen dissonanssimuuttajat. Dissonanssin kokemista osoittavat yhteydet näyttävät tuolloin ryhmittyneen selvimmin faktorille I, mutta myös faktoreille II ja IV (taulukko 12). Dissonanssin viriämistä heijastavat taas faktoreille III ja V kasauneet muuttajat ja niiden yhteydet.

Saatu faktorirakenne osoittautuu käyttökelpoiseksi kuvausta edelleen jäsenettäessä. Se muodostaa erään käsittelyn perustan siirryttäessä seuraavassa tarkastelemaan yksityiskohtaisesti dissonanssin kokemista ja viriämistä kuvaavia riippuvuuksia.

TAULUKKO 12. Faktoroidut dissonanssimuuttujat.

Muuttuja	Faktori
Dissonanssin kokeminen:	
	I
Urheilusta johtuvat uhraukset koulutuksen alueella	.64
Urheilusta johtuvat uhraukset ammattielämän alueella	.58
Urheilun haitalliset vaikutukset koulutukseen	.53
Tyytymättömyys nykyiseen koulutustasoon	.51
Tyytymättömyys nykyiseen ammattiin	.33
Koulunkäynnin määrä	.28
Ammatinvalinnan ajankohta kilpailu-uralla	-.26
	II
Ikä avioliiton solmimisajankohtana	.89
Siviilisääty	.89
Urheilusta johtuvat uhraukset perhe-elämän alueella	.34
	IV
Työn haitalliset vaikutukset urheilumenestykseen	.49
Koulunkäynnin haitalliset vaikutukset urheilumenestykseen	.37
Perhe-elämän haitalliset vaikutukset urheilumenestykseen	.35
Urheilun haitalliset vaikutukset ammattiin	.39
Dissonanssin viriäminen:	
	III
Urheilun aiheuttamat päivittäiset rajoitukset ammattielämän alueella	.66
Urheilun aiheuttamat päivittäiset rajoitukset perhe-elämän alueella	.62
Urheilun aiheuttamat päivittäiset rajoitukset koulunkäynnin alueella	.40
	V
Koulunkäynnin keskeyttämiset	.56
Koulunkäynnin määrä	.51
Keskeytykset ammattiuralla	.38
Tyytymättömyys nykyiseen koulutukseen	.34
Ikä ensimmäisen lapsen syntyessä	.33

6.2.3. Urheilusta aiheutuvan dissonanssin viriäminen ja kokeminen koulunkäynnissä ja opiskelussa

Dissonanssin kokeminen:

Tyytymättömyys saavutettuun koulutustasoon oli varsin yleistä vastaajien keskuudessa (taulukko 13). Lopettaneista 35 % ja osin vielä koulutusvaihettaan elävistä aktiiveista lähes puolet ilmaisi tyytymättömyytensä tutkimushetkellä vallinneeseen

koulutustasoonsa. Yksilö- ja joukkueurheilijoiden eroja ei ilmennyt.

TAULUKKO 13. Tyytyväisyys koulutustasoon (Vuolle 1977, 64).

Tyytyväisyys/ tyytymättömyys	YKSILÖ		JOUKKUE		KAIKKI	
	aktii- vit %	lopet- taneet %	aktii- vit %	lopet- taneet %	aktii- vit %	lopet- taneet %
Tyytymätön	46	36	45	32	46	35
Tyytyväinen	43	55	43	56	43	55
Ei osaa sanoa	11	9	12	12	11	10
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
n	145	241	138	136	283	377

Lähes kolmasosa vastaajista katsoi urheilun vaikuttaneen haitallisesti koulunkäyntiin ja opiskeluun, kun taas noin 45 % ei havainnut mitään vaikutusta ja viidesosa arvioi sen edistäväksi (Vuolle 1977, 65). Haittavaikutusten kokemisessa perusrhmien erot olivat vähäiset.

Haittavaikutuksen tiedostaneista urheilijoista lähes 60 % koki koulutuksensa kärsineen paljon siitä, että urheilutavoitteet oli asetettu koulutustavoitteiden edelle ja noin puolet siksi, että koulutusta oli siirretty urheilun vuoksi (Vuolle 1977, 66). Noin 40 % vastaajista, joilla oli negatiivisia kokemuksia, arvioi urheilulla olleen voimakkaasti haittavaikutuksia koulumenestykseen; melkein kolmasosa piti urheilua paljolti syyllisenä keskeytyneeseen koulutukseen.

Käsitykset urheilun haitallisista vaikutuksista koulutukseen vahvistavat dissonanssin esiintymistä silloin, kun ne liittyvät koulutusta kohtaan tunnettuun tyytymättömyyteen. Koulutukseensa tyytymättömät urheilijat kokivat selvästi useammin haittavaikutuksia kuin koulutukseensa tyytyväiset urheilijat (kuvio 16). Koulutustasoa kohtaan tunnettu tyytyväisyys liittyi lisäksi urheilun edistävien vaikutusten tiedostamiseen tällä elämänalueella.

KUVIO 16. Koulutustasoon tyytymättömien urheilijoiden kokeamat urheilun haitalliset ja edistävät vaikutukset koulunkäyntiin ja opiskeluun.

Edellä kuvatun dissonanssin kokivat niin aktiivit ja lopettaneet kuin yksilö- ja joukkueurheilijatkin; erot olivat kuitenkin molempien vertailuparien sisällä vähäiset.

Urheilun vuoksi katsoi koulu- ja opiskeluelämässä tehneensä uhrauksia yli puolet vastaajista, ja joka kuudes mainitsi kokeneensa niitä paljon tai erittäin paljon (Vuolle 1977,117). Kun urheilun haitalliset vaikutukset korreloivat uhrauksiin, voitiin todeta dissonanssin edellä kuvatulla tavalla tulevan esiin myös tämän muuttujan kautta. Koulutukseensa tyytymättömät urheilijat havaitsivat useammin uhrauksia tällä elämänalueella kuin koulutukseensa tyytyväiset urheilijat (kuvio 17).

Perusryhmien erot antoivat aiheen yhteyksien yksityiskohtaisemmalle tarkastelulle.

Ensinnäkin lopettaneet urheilijat näyttivät kokeneen kyseisen dissonanssin useammin voimakkaana kuin aktiivit (kuvio 18). Ajallisen etäisyyden vaikutusta tarkasteltiin lähemmin jakamalla ensinmainitut lopettamisjankohdan perusteella kahteen ryhmään. Vaikka erot olivat tällöin pieniä ja taustausten vähäiset määrät rajoittivat päätelmien tekoa, tulokset viittaavat siihen, että koulutustyytymättömyyden ja uh-

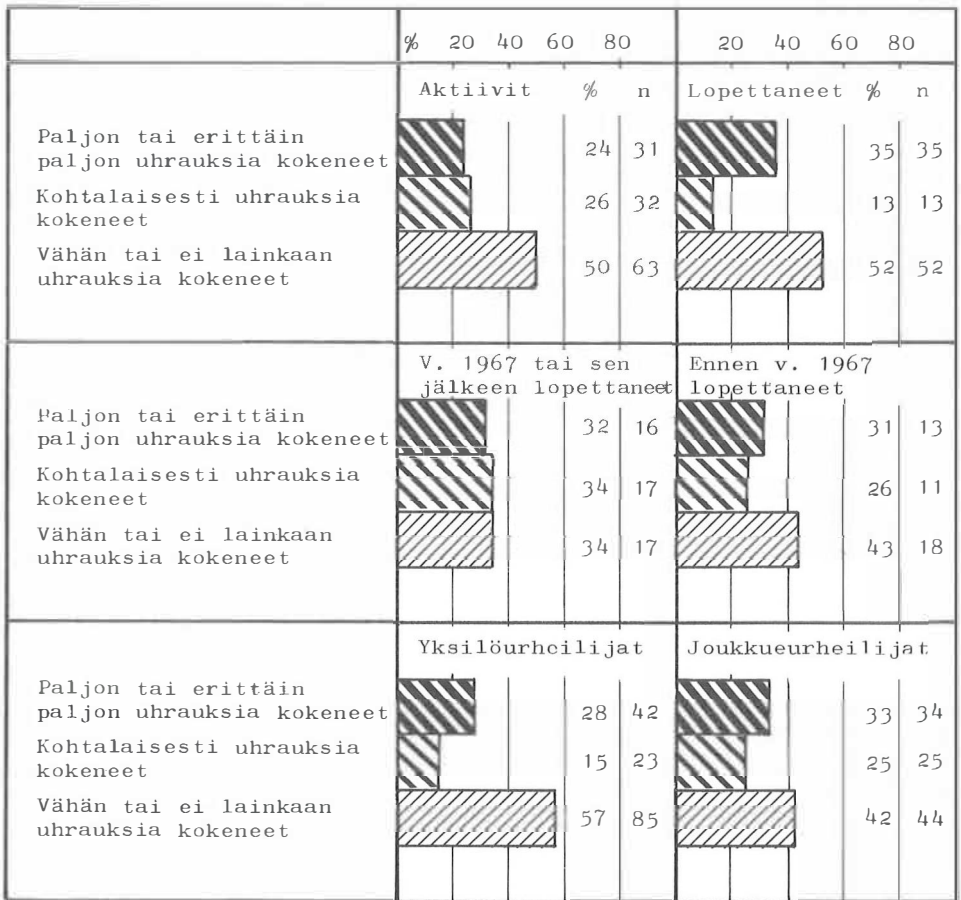
KUVIO 17. Koulutukseensa tyytymättömien ja tyytyväisten urheilijoiden urheilun vuoksi kokemat uhraukset koulunkäynnissä ja opiskelussa.

rausten yhteyden kautta ilmenevä dissonanssi oli voimakkaampi lähempänä kilpailu-uran lopettamisajankohtaa kuin myöhemmin etäisyyden kasvaessa.

Lajiryhmien eroja tarkasteltaessa todetaan valmentautumiseen ja kilpailutoimintaan yksilöurheilijoita vähemmän aikansa käyttäneiden, mutta korkeamman koulutuksen saaneiden joukkueurheilijoiden kokeneen dissonanssin useammin voimakkaana kuin yksilöurheilijat. Ehkä juuri korkeamman koulutuksen ansiosta tyytymättömyys on tullut paremmin tiedostetuksi. Tätä käsitystä tukee edellä faktorissa I ilmennyt yhteys (s.106).

Urheilun tiedostetuksi tulleet haittavaikutukset eri elämäntoimintoihin voidaan jo sellaisenaan kokea aiheuttavan dissonanssia. Syvemmin ne heijastavat ristiriitojen kokemista silloin, kun ne liittyvät kyseistä elämänaluetta kohtaan tunnettuun tyytymättömyyteen.

Huippu-urheilun haittavaikutuksia koulunkäynnin alueella kokeneista vastaajista 70 % arvioi urheilulla olleen osuutta siihen, että koulutusta koskevia ratkaisuja oli siirretty myöhäisempään ajankohtaan; 45 % piti urheilua ainakin osasyynä koulutuksensa keskeyttämiseen (Vuolle 1977, 66). Tilanteen

KUVIO 18. Koulutustasoonsa tyytymättömien aktiivien ja lopettaneiden sekä yksilö- ja joukkueurheilijoiden keskuudessa urheilun vuoksi kokemat uhraukset koulunkäynnissä ja opiskelussa.

koettiin todella aiheuttavan dissonanssia. Tätä vahvistaa se, että urheilun vaikutuksen voimakkaimmin koulutuksensa siirtämiseen tai keskeyttämiseen arvioineet urheilijat olivat selvästi useammin koulutustasoonsa tyytymättömiä kuin kyseiset vaikutukset lievänä tai ei lainkaan tiedostaneet urheilijat (taulukko 14). Tulos on merkittävä siksi, että näitä haittavaikutuksia havainneet vastaajat eivät kuitenkaan ole aloittaneet opiskeluaan muita myöhemmin tai suorittaneet

tutkintojaan muita iäkkäämpinä. Dissonanssi on tulkittavissa pikemminkin heikkeneen tai hävinneen koulutusmotivaation oletettujen seurausvaikutusten subjektiiviseksi arvioksi kuin koulutuksen siirtämisestä ja lopettamisesta todella seuranneen dissonanssitilan erittelyksi.

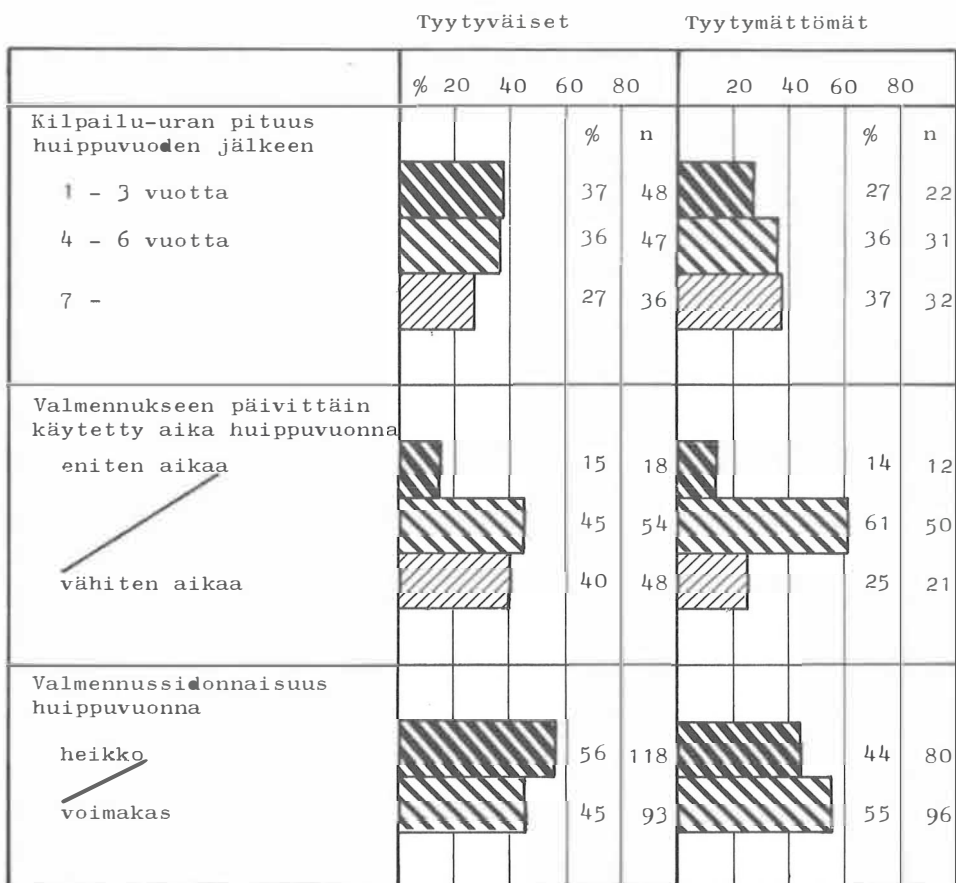
TAULUKKO 14. Urheilun koulunkäynnin siirtämiseen ja keskeyttämiseen arvioidun vaikutuksen yhteys koulutustyytyväisyyteen.

Tyytyväisyys koulutus- tasoon	Urheilun arvioitu vaikutus koulunkäynnin siirtämiseen		Urheilun arvioitu vaikutus koulunkäynnin keskeyttämiseen	
	Paljon tai erittäin pal- jon vaikutusta %	Vähän tai ei lainkaan vaikutusta %	Paljon tai erittäin pal- jon vaikutusta %	Vähän tai ei lainkaan vai- kutusta %
Tyytyväiset	26	51	26	43
Tyytymättömät	74	49	73	57
Yhteensä	100	100	100	100
n	102	93	60	134

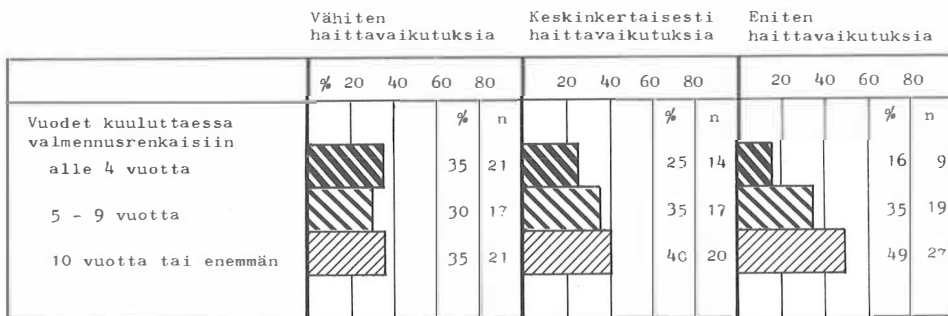
Koulutukseensa tyytymättömissä urheilijoissa oli jonkin verran enemmän pitkän kilpailu-uran omanneita, voimakkaan valmennussidonnaisuuden kokeneita ja runsaasti valmentautumiseen päivittäin aikaansa käyttäneitä urheilijoita kuin tyytyväisissä urheilijoissa (kuvio 19).

Urheilun haittavaikutukset koulutusuralla koettiin sitä voimakkaampana, mitä useampia vuosia urheilijat ovat kuuluneet valmennusrenkaiseen (kuvio 20).

Huippuvuonna valmennukseen käytetty kokonaisaika ja valmennussidonnaisuus sekä valmennusrenkaiseen kuulutut vuodet seurasivat koulutuksessa tehtyjen uhrausten kasvua (kuvio 21). Joukkueurheilijoiden kokonaisajankäyttö oli selvimmin yhtey-

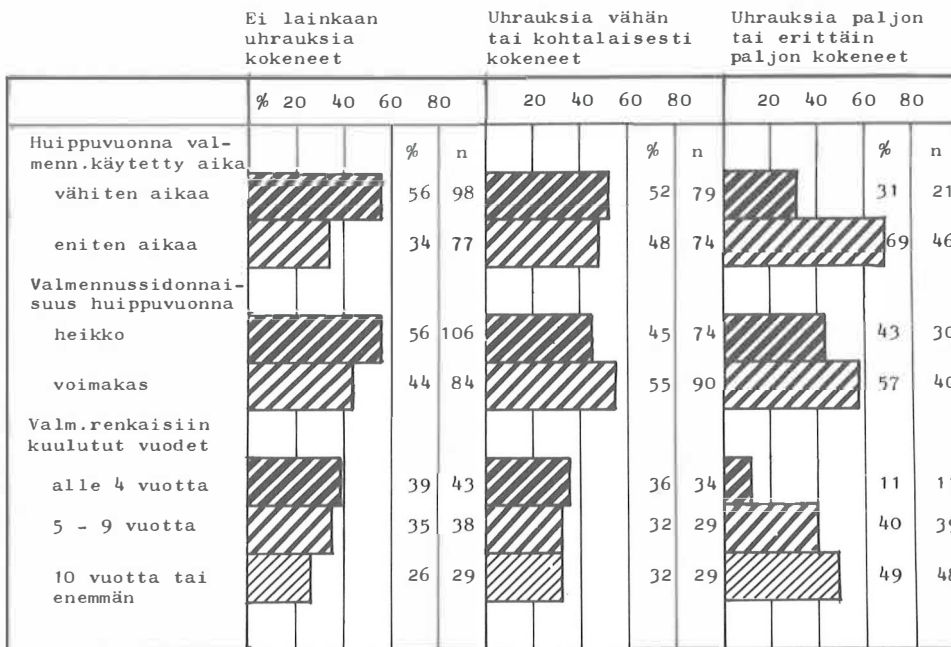

KUVIO 19. Koulutustyytyväisyyden yhteydet kilpailu-uran pituuteen huippuvuoden jälkeen sekä huippuvuonna valmennukseen päivittäin käytettyyn aikaan ja valmennussidonnaisuuteen.

KUVIO 20. Koulutusuralla koettujen urheilun haitallisten vaikutusten (indeksi) yhteys valmennusrenkaiisiin kuuluttuihin vuosin.

dessä uhrauksiin. Tulos vahvistaa havaintoa, että nämä tiedostavat dissonanssin yksilöurheilijoita voimakkaammin. Aikaisempaa päätelmää dissonanssin syntymisestä herkemmin lähellä kilpailu-uran päättymisajankohtaa tukee vuorostaan se, että uhrausten ja valmennussidonnaisuuden yhteyden kokivat voimakkaimmin tutkimushetkellä tai sen läheisyydessä kilpailu-uransa lopettaneet urheilijat.

KUVIO 21. Urheilun vuoksi koulutusuralla tehtyjen uhrausten yhteydet huippuvuonna valmennukseen käytettyyn kokonaisaikaan ja valmennussidonnaisuuteen sekä valmennusrenkaisiin kuulutuihin vuosiin.

Dissonanssin viriäminen:

Dissonanssin viriämistä kuvaavista ilmiöistä urheilun päivittäiset vaikutukset koulunkäyntiin ja opiskeluun lisääntyivät kilpailu-uran aikana.

Kilpailu-uran alkamisvuonna koulutehtävien suorittamiseen

tai muihin kouluympäristöön liittyviin toimintoihin (esimerkiksi kerhotoimintaan osallistumiseen) kohdistuvia vaikutuksia ei maininnut havainneensa lainkaan lähes puolet urheilijoista. Toimintojen järjestelyillä selvisi 28 % ja rajoituksia ja kieltämyksiä koki tehneensä neljäsosa tuolloin kouluikäisistä.

Huippuvuonna opiskelleista urheilijoista 46 % ilmoitti joutuneensa luopumaan koulutyöskentelyyn liittyvistä toiminnoista tai rajoittamaan niitä. Viidesosa suoriutui järjestelyillä ja kolmasosa ei tiedostanut minkäänlaisia muutoksia. Perusr ryhmien kokemat päivittäisten vaikutusten erot olivat vähäisiä.

Dominanssimuuttujien yhteydet koulunkäynnin ja opiskelun negatiivisiin muutosilmiöihin olivat heikkoja ja tapausten määrät useinkin vähäisiä.

Oireellisena on kuitenkin pidettävä yhteyksiä, jotka viittaavat siihen, että urheilun vaikutusten lisääntyessä koulututkintojen valmistumisaika kasvaa. Seívin suuntaus havaitaan yleisimmässä eli ammattikoulututkinnossa, jossa se tuli parhaiten esiin valmistumisiän lisääntymisen seurattessa alkamis- ja huippuvuoden valmennussidonnaisuuden samoin kuin valmennusrenkaisuun kuuluttujen vuosien kasvua. Opiskelun viivästymiseen viittaa vuorostaan opiskelun aloittamisiän yhteys valmennussidonnaisuuteen sekä kilpailu-uran pituuteen huippuvuoden jälkeen.

Toinen havainto osoitti, että kilpailu-uran alkamisvuonna koulu- ja opiskeluvaihe oli yhteydessä tämän vuoden valmennussidonnaisuuteen. Alempien oppilaitosten opiskelijat olivat voimakkaammin sidoksissa valmennusjärjestelmään kuin ylempien (taulukko 15). Yksilöurheilijoiden sidonnaisuus oli suurempi kuin joukkueurheilijoiden. Tuloksen mukaan rekrytoituminen ja kiinnittyminen ohjattuun ja ohjelmoituun valmennukseen oli tapahtunut parhaiten juuri koulutuksen alemmilla tasoilla.

Kolmas havainto on kouluvuosien määrän, mutta ei saavutetun koulutustason positiivinen yhteys valmennussidonnaisuuteen.

TAULUKKO 15. Kilpailu-uran alkamisvuoden valmennussidonnaisuuden yhteys koulunkäynnin vaiheeseen mainittuna ajankohtana.

Koulunkäynnin vaihe kilpailu-uran alkamisvuonna	Valmennussidonnaisuus					
	Yksilö		Joukkue		Kaikki	
	Voimakas %	Heikko %	Voimakas %	Heikko %	Voimakas %	Heikko %
Kansat- tai ammattikoulussa	29	19	28	14	28	17
Keskikoulussa tai teknillisessä koulussa	35	22	39	49	38	29
Lukiassa, ylioppilas tai korkeakoulussa	36	59	33	37	34	54
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
n	74	162	107	51	181	213

Se antaa aiheen päätellä, että vaikka valmennussidonnaisuus oli saattanut johtaa kouluvuosien määrän lisääntymiseen (esimerkiksi aiheuttamalla luokallejäämistä tai välivuosia), syntynyt viive ei kuitenkaan ollut vaikuttanut lopullisena tähtäimenä olevien tutkintojen suorittamiseen.

6.2.4. Urheilusta aiheutuvan dissonanssin viriäminen ja kokeminen ammattielämässä

Dissonanssin kokeminen:

Lähtökohdat dissonanssin kokemiselle ammattielämässä olivat oleellisesti toisenlaiset kuin koulutuksen piirissä. Tyytymättömyys koulutukseen oli paljon yleisempää kuin ammattielämässä. Ammattiinsa tyytymättömiä oli noin 10 %, kun taas tyytyväisiä aktiiveja oli 65 % ja lopettaneita peräti yli 80 % (Vuolle 1977, 91). Ammatillisen kehityksen keskeneräisyys lienee aiheuttanut sen, että noin 20 % aktiiveista ei osannut ilmaista kantaansa. Yksilö- ja joukkueurheilijoiden erot olivat vähäiset.

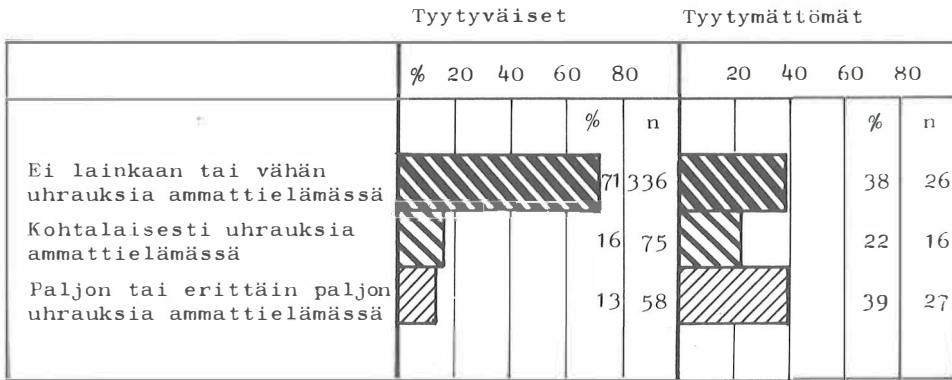
Ammatillinen tyytyväisyys osoitti huippu-urheilijoiden yleensä kokeneen onnistuneensa tällä elämänalueella. Koska lähes puolet vastaajista katsoi urheilun vaikuttaneen positiivisesti ammatin saavuttamiseen (Vuolle 1977, 93), perusteet urheilun aiheuttaman dissonanssin esiintymiselle ovat vähäiset. Kuitenkin joka kymmenes urheilija ilmaisi tyytymättömyytensä ammattiinsa ja 15 % tiedosti urheilun negatiivisia seuraamuksia ammattielämässä (Vuolle 1977, 93). Tässä on riittävä syy dissonanssin yksityiskohtaisemmalle tarkastelulle.

Urheilun haittavaikutuksista tuotiin voimakkaimmin esiin urheilutavoitteiden asettaminen ammattitavoitteiden edelle, urheilun häiriöt ammattipätevyyden edelleen kehittämiselle sekä se, että urheilu on viivästyttänyt ammattiin valmistamista.

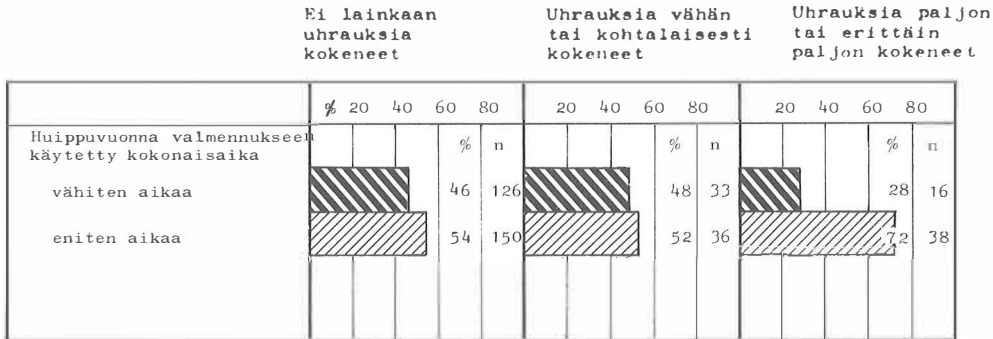
Vaikka haittavaikutukset lievästi korreloivatkin ammattia kohtaan tunnettuun tyytymättömyyteen tämä koulutuksen piirissä voimakkaampana esiintynyt riippuvuus oli heikko. Tapausten määrän väheneminen yksittäisissä haittatekijöissä vuorostaan rajoitti analyysin etenemistä tähän suuntaan.

Dissonanssin jonkin verran selkeämmin osoittava yhteys sitä vastoin havaittiin tyytymättömyyden ja urheilun vuoksi koettujen uhrausten välillä. Uhrauksia 15 % urheilijoista arvioi tehneensä paljon tai erittäin paljon ja noin 45 % vähän tai melko paljon (Vuolle 1977, 117). Ammattiin tyytymättömät urheilijat olivat näet kokeneet enemmän uhrauksia kuin koulutukseensa tyytyväiset urheilijat (kuvio 22).

Tapausten vähäisistä määristä johtuen dominanssimuuttujien yhteydet dissonanssin kokemista samoin kuin viriämistä osoitaviin ilmiöihin jäivät tulkinnallisesti epävarmoiksi. Johdonmukaisin yhteys vallitsi huippuvuonna (lievänä myös alkamisvuonna) valmennukseen käytetyn kokonaisajan ja urheilun vuoksi ammattielämässä tehtyjen uhrausten välillä (kuvio 23).

KUVIO 22. Ammattiinsa tyytymättömien ja tyytyväisten urheilijoiden urheilun vuoksi ammattielämässä kokemat uhraukset.

KUVIO 23. Urheilun vuoksi ammattielämässä koettujen uhrausten yhteys valmennuksen kokonaisaikaan huippuvuonna.

Dissonanssin viriäminen:

Dissonanssin viriämistä heijastavat urheilun vaikutukset työelämän päivittäisiin toimintoihin, "normaaleihin" tai ylimääräisiin työtehtäviin (ylityöt, sivuansiot) muuhun työympäristöön liittyvään aktiviteettiin (osallistuminen ammattijärjestö- tai kerhotoimintaan).

Kilpailu-uran alkamisvuonna 43 % urheilijoista ei tiedostanut lainkaan kyseisiä vaikutuksia. Neljäsosa katsoi selvinneensä toimintojen järjestelyillä, mutta kolmasosa oli joutunut urheilun vuoksi luopumaan joistakin toiminnoista tai rajoittamaan niitä.

Huippuvuonna virinneisyys kasvoi voimakkaasti. Tuolloin melkein 60 %:lla urheilijoista ilmeni joko työtehtävistä kieltäytymistä tai niiden rajoittamista. Lähes puolet vastaajista oli luopunut ylimääräisistä työtehtävistä ja työpaikan yhdistys- tai kerhotoimintaan osallistumisesta. Järjestelyillä selvisi neljäsosa ja vain 17 % ei kokenut mitään vaikutuksia.

Lopettamisvuonna kieltäymyksiä tai rajoituksia tiedosti 41 %. Vaikutuksia havaitsemattomien määrä oli kasvanut 27 %:iin.

Perusrhmien erot olivat yleensä vähäiset. Alkamisvuonna joukkueurheilijat kokivat enemmän vaikutuksia normaaleihin työtehtäviin kun taas huippuvuonna yksilöurheilijat useammin kieltäytyivät ylitöistä ja sivuansioista.

Ammattiuran negatiivisia muutosilmiöitä olivat ammatinvalinnan viivästyneisyys, ammattiuralla esiintyvät keskeytykset ja työstäpoissaolot, toistuvat ammatinvaihdokset sekä sosiaalinen vajoaminen ammattiuralla. Työstäpoissaoloja lukuunottamatta (ks. dominanssi) negatiiviset muutokset olivat harvinaisia, eikä näiden muuttujien kautta virinneestä dissonansista saatu näyttöjä.

6.2.5. Yhteenvedo dissonanssista koulutuksessa ja ammattielämässä

Edellä olevat havainnot osoittivat urheilusta seuraavan dissonanssin tulleen koulu- ja ammattielämässä selvimmän esiin näillä elämänalueilla tunnetun tyytymättömyyden, urheilun vuoksi koettujen uhrausten sekä koulutuksen piirissä myös urheilun aiheuttamien haittavaikutusten välisinä yhteyksinä.

Ristiriitojen kokeminen oli koulunkäynnin alueella yleisempää kuin ammattielämän piirissä, jossa urheilijat näyttävät tiedostaneen sitä varsin vähän. Aktiivien ja lopettaneiden

samoin kuin yksilö- ja joukkueurheilijoiden dissonanssierot olivat yleensä pieniä.

Tulokset koulutuksen piirissä viittaavat osin joukkueurheilijoiden kokemaan voimakkaampaan dissonanssiin. Toinen tämän alueen oireellinen havainto on ristiriitojen havaitseminen selvemmin lähellä kilpailu-uran lopettamisjankohtaa kuin myöhemmin etäisyyden kasvaessa. Kolmas tulos tuki käsitystä siitä, että dissonanssi koettiin kilpailu-uran aikana ja tiedostettiin sen päätyttyä selvimmin huippukauteen ajoittuvaksi ilmiöksi.

Kuitenkaan urheilusta johtuvat syyt tuskin pystyvät kokonaan selittämään koulutusta tai ammattia kohtaan osoitettua tyytyväisyyttä. Tähän viittaa myös koulutustason ja tyytyväisyyden yhteys. Koulutukseensa tyytymättömät urheilijat olivat saaneet keskiasteen koulutuksen useimmin kun taas tyytyväisten urheilijoiden keskuudessa korkea-asteen koulutus oli yleistä (taulukko 16). Merkittävää on kuitenkin se, että tyytymättömät urheilijat olivat näinkin usein korkean tai keskiasteen koulutuksen saaneita (ks. esim. koko maata kuvaava tilastojakauma - s. 74). Tulos antaa aiheen olettaa, että tyytymättömyys ei heidän kohdallaan selitykään heikosta koulutustasosta, vaan on osoitus saavutetun suoritustason ja asetetun, toteuttamatta jääneen tavoitetaso välisestä ristiriidasta. Urheilijat, joiden ambitio jo urheilussa oli voi-

TAULUKKO 16. Koulutusta kohtaan tunnetun tyytyväisyyden yhteys saavutettuun koulutustasoon.

Koulutusaste	Tyytyväiset %	Tyytymättömät %
Perusasteen koulutus	22	35
Keskiasteen koulutus	32	48
Korkea-asteen koulutus	46	17
Yhteensä	100	100
n	214	248

makas, olivat ehkä asettaneet koulutustavoitteensa korkeammalle kuin heillä syystä tai toisesta oli ollut edellytyksiä. Käsitystä tukee Rehbergin ja Schaferin (1967, 733) havainto siitä, että urheilijoiden saama arvonnanto ja suosio vahvistavat heidän minä-käsitystään. Tällöin he asettavat elämänsä valintatilanteissa vaatimustasonsa korkeammalle kuin "tavalliset" ihmiset.

Ammattielämässä urheilulliset syyt voivat vain osittain selittää käsityksiä oman ammatin muotoutumiseen vaikuttaneista tekijöistä. Ammatillista tyytymättömyyttä osoittavat vähäiset havainnot siitä, että keskeisimpänä tyytymättömyyden aiheena olivat heikot kohoamisen mahdollisuudet ammattiurala. Ammatillinen tyytyväisyys sitä vastoin liittyi voimakkaimmin miellyttävään työympäristöön (työolosuhteet ja ihmissuhteet työpaikalla), taloudellisen turvallisuuden kokemiseen ammatissa sekä työn ja ammatillisen koulutuksen vastaavuuteen (taulukko 17). Tutkimushetkellä kilpailleet aktiivit painottivat hyviä edellytyksiä valmentautumiseen ja kilpailutoimintaan.

TAULUKKO 17. Ammattiinsa tyytyväisten käsitykset ammatillisesta tyytyväisyyttä synnyttävistä tekijöistä.

Vaikutuksen voimakkuus	Tyytyväisyystekijät															
	Vastaa ammatillista koulutusta		Koulutuksen edellytyksiä korkeampi ammatti		Kursusammatti		Hyvät yleisen mahdollisuudet		Taloudellisesti turvallinen ammatti		Hyvät valmennusedellytykset		Hyvät suhteet työtovereihin		Miellyttävät työolosuhteet	
	A	L	A	L	A	L	A	L	A	L	A	L	A	L	A	L
Paljon tai erittäin paljon vaikutusta	42	55	13	13	20	23	21	21	57	62	56	18	70	68	64	63
Vähän tai kohtalaisesti vaikutusta	36	28	27	27	24	25	42	37	38	29	37	30	20	19	26	21
Ei lainkaan vaikutusta	22	17	60	60	56	52	37	42	5	9	7	52	10	13	10	16
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
n	173	300	170	297	169	297	171	295	172	301	173	295	171	298	169	300

Vaikka varsin luonnollista on, että ammatillinen tyytyväisyys on yhteydessä ammatin sosiaaliseen arvostukseen, erot tässä suhteessa eivät olleet kovin suuria. Niinpä tyytymättömistä aktiiveista noin puolet ja tyytyväisistä vähän yli 60 % oli sellaisia, joiden huippuvuoden ammatti kuului Rauhalan kuvaaman ammatin arvostusluokituksen (Rauhala 1966) ylimpiin tai keskimmäisiin kerrostumiin. Lopettaneiden erot säilyivät lähes samoina, kun tarkastelun kohteena on kilpailu-uran päättämishetkellä hallussapidetty ammatti.

6.2.6. Urheilusta aiheutuvan dissonanssin viriäminen ja kokeminen perhe-elämässä ja muissa vapaa-ajantoiminnoissa

Perhe-elämää lukuunottamatta lähtökohdat dissonanssin viriämiselle ja kokemiselle muissa vapaa-ajantoiminnoissa olivat vähäisemmät kuin koulutuksessa ja ammattielämässä. Tätä osoittaa kodin ulkopuolisen harrastustoiminnan muita elämänalueita heikomman arvostuksen (s.101) liittyminen näissä toiminnoissa urheilun vuoksi koettuihin vähäisiin uhrauksiin (Vuolle 1977, 117). Niinpä alle puolet urheilijoista katsoi tehneensä uhrauksia kulttuuriharrastusten ja vain viidesosa yhteiskunnallisen toiminnan sektoreilla, kun taas aikaisemmin kuvatut prosenttimäärät ylittivät koulutuksen ja ammattielämän alueilla 60 %:n rajan.

Perhe-elämässä, jossa työskentelyä arvostettiin paljon (s.101), uhrauksia sitä vastoin tiedostettiin yleisesti (alla), samoin kuin siihen läheisesti yhteydessä olevassa lomanvietossa.

Edellä todetut tulokset merkitsivät sitä, että dissonanssin tarkastelu rajoitettiin vain perhe-elämän toimintoihin.

Dissonanssin kokeminen perhe-elämässä:

Dissonanssin kokemista perhe-elämässä kuvastavia urheilusta johtuvia uhrauksia tiedosti 3/4 vastaajista; 1/3 mainitsi niiden määrän suureksi tai erittäin suureksi (Vuolle, 1977,117).

Aktiivien ja lopettaneiden samoin kuin yksilö- ja joukkueurheilijoiden erot olivat vähäisiä.

Työn oikeuttaman vuosiloman vietossa ilmoitti tehneensä uhrauksia 85 % vastaajista; aktiivit kokivat niitä lopettaneita jonkin verran useammin (Vuolle 1977, 117). Neljäsosa (aktiiveista hieman enemmän) katsoi käyttäneensä vuosilomansa hallitsevasti urheiluun; kolmasosa totesi tehneensä sen suhteen uhrauksia kohtalaisesti tai jonkin verran. Noin 40 % ei pitänyt menetyksiä tällä lomavieton alueella mainittavina.

Uhrausten ja siviilisäädyn yhteyden (faktori II, s.106) lähempi tarkastelu osoitti, että tutkimushetkellä aktiivisesti kilpailleista naimisissa olevista vastaajista 41 % koki perhe-elämässä paljon tai erittäin paljon uhrauksia, noin neljäsosa ei tiedostanut niitä lainkaan (taulukko 18). Naimattomista mainitsi tehneensä runsaasti uhrauksia vain viidesosa naimisissa olevien määrästä, lähes 3/4 ollessa näitä kokemuksia vailla.

TAULUKKO 18. Naimisissa olevien ja naimattomien urheilun vuoksi kokemat uhraukset perhe-elämässä.

Uhrauksien kokeminen perhe-elämässä	Naimattomat (aktiivit) %	Naimisissa olevat (aktiivit) %
Ei lainkaan	72	27
Vähän tai kohtalaisesti	20	32
Paljon tai erittäin paljon	8	41
Yhteensä	100	100
n	55	122

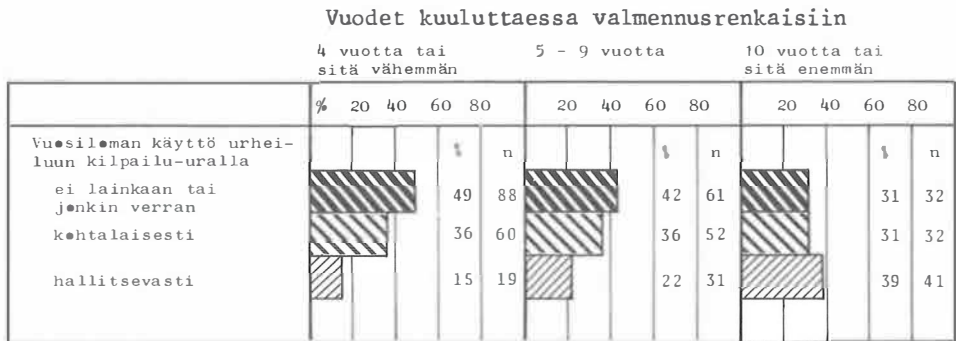
Perhe-elämässä koetut uhraukset kytkeytyvät avioliiton solmimisajankohtaan. Niinpä nuorimpina avioliiton solmineista suhteellisesti eniten (noin puolet) koki runsaasti uhrauksia, kun taas 28-vuotiaana tai sitä vanhempana oman perheen perustaneista vastaajista 55 % ei havainnut uhrauksia lain-

kaan (taulukko 19). Tämä johtunee siitä, että tähän myöhäisempään ikään tullessa kilpailu-ura ja perhe-elämä peittivät toisiaan ajallisesti enää vain vähän. Vastaavanlainen yhteys tuli lievänä esiin myös ensimmäisen lapsen syntymäajankohdan ja uhrausten vertailussa.

TAULUKKO 19. Perhe-elämässä urheilun vuoksi koettujen uhrausten yhteys avioliiton solmimisikään.

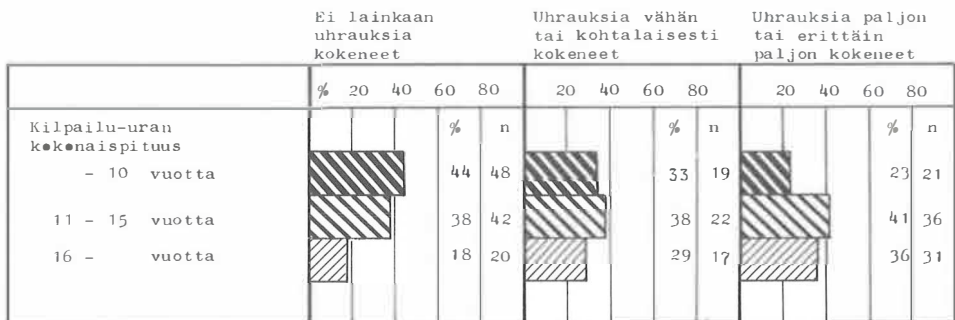
Uhrausten kokeminen perhe-elämässä	Avioliiton solmimisikä		
	23 v tai sen alle %	24 - 27 v %	28 v tai sen yli %
Ei lainkaan	25	44	55
Vähän tai kohtalaisesti	27	22	25
Paljon tai erittäin paljon	48	34	20
Yhteensä	100	100	100
n	169	138	55

Dominanssimuuttujien yhteydet dissonanssin kokemista perhe-elämässä kuvaaviin ilmiöihin olivat yleisesti katsoen heikkoja. Selvimmät yhteydet havaittiin vapaa-ajan menetyksinä koettujen uhrausten ja urheiluun käytetyn ajan välillä. Perhe-elämän dissonanssin tarkastelussa nämä riippuvuudet olivat merkittäviä siksi, että arviot lomavietossa koetuista uhruksista korreloivat vahvasti perhe-elämässä tehtyihin vastaaviin arviointeihin (aktiivit: $r = .79$, lopettaneet: $r = .53$). Voimakkain lomauhrausten ja urheiluun käytetyn ajan yhteys osoitti loman käytön urheiluun muodostuneen sitä hallitsevammaksi, mitä useampia vuosia urheilija on kuulunut valmennusrenkaisuun (kuvio 24).

KUVIO 24. Urheiluun kilpailu-uran aikana käytetyn vuosiloman yhteys valmennusrenkaisiin kuuluttujen vuosien määrään.

Dissonanssin kokemista perhe-elämässä ennakoiti osaltaan sen piirissä tehtyjen uhrausten yhteys kilpailu-uran pituuteen. Niinpä eniten uhrauksia kokeneet urheilijat olivat suhteellisesti useammin pitkän kilpailu-uran läpikäyneitä kuin vähemmän uhrauksia perhe-elämässään tiedostaneet vastaajat (kuvio 25).

KUVIO 25. Urheilun vuoksi perhe-elämässä koettujen uhrausten yhteys kilpailu-uran kokonaispituuteen (mukana vain lopettaneet).

Dissonanssin viriäminen perhe-elämässä:

Dissonanssin viriämistä kuvastavat urheilun päivittäiset vaikutukset perhe-elämään olivat voimakkaimmat kilpailu-uran huippuvuonna. Tuolloin puolet urheilijoista katsoi joutuneensa luopumaan kodin toiminnoista tai rajoittamaan osallistumista niihin (kotityöt, perheen parissa oleskelu, kodin järjestys). Suurimman muutoksen kohteena olivat kotityöt. Toimintojen järjestelyillä selvisi 35 % ja 13 % ei kokenut minikäänlaisia vaikutuksia.

Kieltämyksiä sukupuolielämässä huippukautenaan mainitsi tehneensä peräti 38 % urheilijoista. Lähes kolmasosa oli kokenut rajoituksia tällä alueella.

Kilpailu-uran alkamis- ja lopettamisvuosina yli kolmasosa ei tiedostanut seuraamuksia ja vielä useampi selvisi järjestelyin. Vaikutukset sukupuolielämään olivat sitä vastoin selvät koko kilpailu-uran ajan, vaikka ne edellä mainittuina ajankohtina olivatkin vähäisemmät kuin huippuvuonna.

Lopettamisvuonna luopumisia ja rajoituksia kokeneiden urheilijoiden määrä väheni 33 %:iin ja vaikutuksia havaitsemattomien määrä lisääntyi huippuvuoden tilanteesta yli kymmenellä prosentilla. Perusrhmien erot olivat kauttaaltaan vähäisiä.

Dissonanssin virinneisyyttä heijastava riippuvuus ilmeni urheiluun käytetyn ajan ja päivittäin tehtyjen järjestelyjen, rajoitusten ja kieltäytymsten välillä. Viimeksimainittujen lisääntyminen noudatti päivittäisen valmennusajan samoin kuin siihen vuodessa käytetyn kokonaisajan kasvua kilpailu-uran eri vaiheissa. Yhteys oli voimakkain ($r = .24$) kilpailu-uran lopettamisvuonna käytettyyn kokonaisaikaan.

Perhe-elämän negatiivisten muutosilmiöiden tarkastelussa lähtökohtana olivat seuraavat urheilijan oman perheen perustamistapahtumat (Vuolle 1977, 95-97):

- Naimisissa oli aktiiveista urheilijoista vähän yli 60 % ja lopettaneista noin 90 %. Yksilö- ja joukkueurheilijoiden erot olivat vähäisiä. Aktiivien luvut ylittivät 15 %:lla ja lopettaneiden 10 %:lla maan keskiarvon.

Rikkoutuneita avioliittoja oli vain pari prosenttia. Kun keskimäärin joka viides avioliitto päättyy Suomessa eroon, kariutuminen oli urheilijoiden keskuudessa tätä tilastoarvoa selvästi harvinaisempaa.

- Urheilijat menevät naimisiin ikätovereitaan jonkin verran nuorempina. Kun suomalaisen miehen keskimääräinen avioutumisikä on 25,3 vuotta, lopettaneet urheilijat olivat tuolloin 24,7-vuotiaita ja naimisiin ehtineet aktiivit vain 23,1-vuotiaita. Avioliitoista 62 % solmittiin kilpailu-uralla ennen huippuvuotta, 32 % kilpailu-uralla huippuvuoden jälkeen ja 6 % urheilu-uran päätyttyä.
- Perheen perustamisen myötä ensimmäisen lapsen syntyminen ajoittui myös yleisimmin uravaiheeseen, jolloin avioliittoja solmittiin eniten. Niinpä puolella vastaajista tämä perhetapahtuma sattui ennen huippuvuotta, lähes 40 %:n kokiessa toisenkin lapsen syntymän mainittuna aikana. Lapsettomat perheet olivat toisaalta urheilijoiden avioliitoissa harvinaisempia kuin yleensä maassa.

Perhe-elämän syntyhistoriaa kuvaavat tiedot viittaavat siihen, etteivät urheilijat nähneet perheen perustamista tai lapsia perhesuunnittelussaan urheilullisen kehityksensä vahvoina esteinä. Urheilijoiden avioliitot olivat myös harvoin päättyneet perheen hajoamiseen. Tilastovertailujen mukaan edellytykset urheilusta seuraavan dissonanssin viriämiselle urheilijoiden perhe-elämässä olivat heikot.

6.2.7. Yhteenveto muun yhteisöelämän alueella esiintyvistä dissonanssista

Tulokset osoittavat, että urheilun seurausvaikutuksia koettiin yhteisöelämässä selvimmin jokaisella läheisillä persoonallisen elämän alueilla ja erityisesti sellaisten toimintojen piirissä, jotka liittyvät urheilijan jokapäiväiseen elämänjärjestykseen. Näitä edustivat näkyvimmin perhe-elämän ja henkilökohtaisen vapauden sekä lomanvieton toiminnot.

Dissonanssia heijastavat tilanteet olivat kokonaisuudessaan kuitenkin vähäisiä ja luonteeltaan sellaisia, etteivät ne osoita urheilijoiden tiedostaneen urheilusta johtuneen vakavia ristiriitoja. Voimakkaimmillaan dissonanssia kuvaava vaikutus tuli esiin perhe-elämän ja lomanvieton alueilla koettujen uhrausten kautta, joiden myöhempi tiedostaminen näytti olevan yhteydessä urheilijan oman perhe-elämän varhaiseen muodostumiseen samoin kuin aktiivisen kilpailu-uran keston.

6.2.8. Muiden elämäntoimintojen aiheuttaman dissonanssin kokeminen urheilussa

Asetetuista ongelmista johtuen tutkimuksessa on keskitytty tarkastelemaan urheilun seurausvaikutuksena syntyvän dissonanssin esiintymistä eri elämänalueilla. Tilanne voi olla myös päinvastainen. Tällöin urheilija kokee dissonanssia sen vuoksi, että koulutuksen, ammatin tai muun yhteisöelämän asettamat vaatimukset ja velvoitteet ovat vaikuttaneet valmentautumisessa ja kilpailutoiminnassa tehtäviin ratkaisuihin niin, että urheilulliset tavoitteet ehkä tästä syystä ovat jääneet saavuttamatta. Siitä huolimatta, ettei empiirinen aineisto juuri anna mahdollisuuksia tämänsuuntaisen dissonanssin selvittämiseksi, sen ilmenemistä voidaan kuitenkin jossain määrin arvioida.

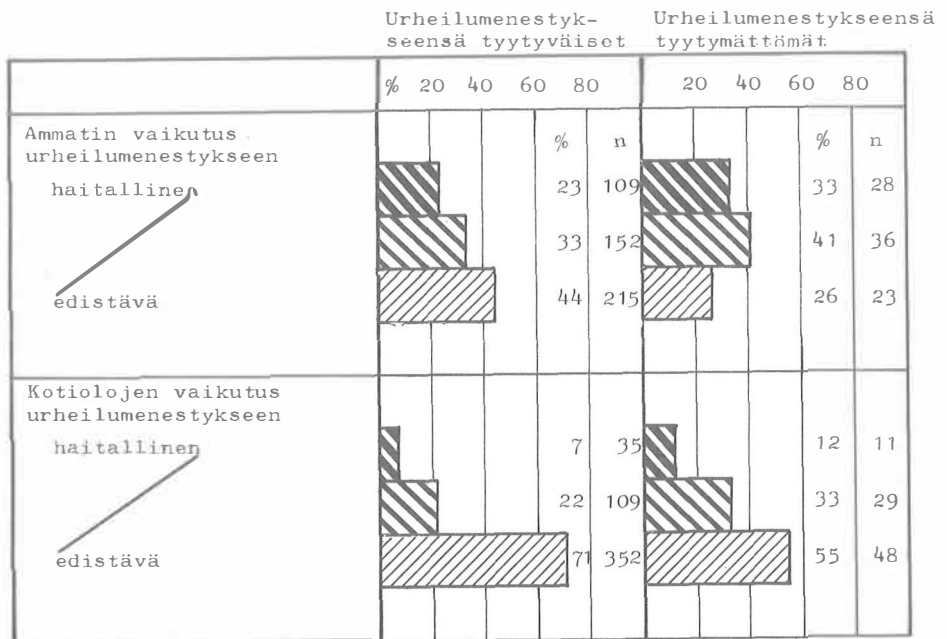
Aikaisemman asetelman tapaan urheilussa koetun dissonanssin lähtökohtana oli tyytymättömyys saavutettuun urheilumenestykseen. Dissonanssi heijastui tätä kautta silloin, kun käsitykset muiden elämäntoimintojen haitallisista vaikutuksista urheilumenestykseen olivat siihen yhteydessä, kun tyytymättömyys lisääntyi ajankäytön kasvaessa muilla elämänalueilla tai kun se väheni valmennus- ja kilpailutoiminnan piirissä.

Dissonanssin kokemista kuvastavat tulokset, jotka osoittavat urheilumenestykseensä tyytymättömien vastaajien tiedostaneen ammatin ja perhe-elämän haittavaikutuksia urheilumenes-

tykseensä enemmän kuin urheilumenestykseensä tyytyväiset urheilijat (kuvio 26).

Koulunkäynnin aiheuttama dissonanssi oli edellisiä vähäisempää. Suunnaltaan päinvastaisena, urheilusta koulutukseen heijastuvana ilmiönä se sitä vastoin koettiin selvimminkin juuri tällä elämänalueella.

Urheilullisten tavoitteittensa ajankohtaisuuden vuoksi aktiivien nimittäin odotettiin kokevan elämän muilla alueilla tehdyt ratkaisut herkemmin urheilumenestyksensä esteiksi kuin kilpailu-uransa päättäneet urheilijat. Havainnot eivät vahvista tehtyä olettamusta, vaan viittaavat ennemminkin haitta-vaikutusten heikompaan tiedostamiseen aktiivien keskuudessa. Tulos voi olla osoitus siitä, että parantuneiden valmentautumisolosuhteiden ansiosta aktiivit eivät ehkä tiedosta kyseisiä haittavaikutuksia kilpailu-urallaan yhtä selkeästi kuin aikaisempi urheilijapolvi.

KUVIO 26. Urheilumenestykseensä tyytyväisten ja tyytymättömien käsitykset ammatin ja perhe-elämän vaikutuksista urheilumenestykseen.

Edellä todetun dissonanssin kokemista vahvasti haittavai-
kutusten ja saavutetun urheilumenestyksen yhteys. Heikommin
menestyneet katsoivat selvästi useammin ammattielämän vaikut-
taneen negatiivisesti urheiluun kuin parempiin urheilusaavu-
tuksiin yltäneet vastaajat. Lievempänä samansuuntainen yh-
teys vallitsi urheilumenestyksen ja perhe-elämän välillä.

Dissonanssin kokemista urheilumenestykseen tyytymättömyy-
den ja eri elämäntoimintoihin käytetyn ajan yhteyksien kaut-
ta ei ilmennyt.

Urheiluelämässä havaitun dissonanssin merkitys jäi kuiten-
kin suhteellisen vähäiseksi siksi, että aktiiveista urheili-
joista 19 % ja lopettaneista vain 11 % vastasi olevansa tyy-
tymätön urheilullisiin saavutuksiinsa. Tyytyväisiä sitä vas-
toin oli ensinmainituista 70 % ja kilpailu-uransa päättäneis-
tä 80 %. Noin joka kymmenes vastaaja ei osannut eritellä kä-
sitystään.

6.3. Dissonanssin poistaminen

Vaikka teoria pystyy osoittamaan dissonanssin poistamisen tai
vähentämisen keinot, ongelmaksi jää se, että yksilön käyttäy-
tymisreaktiot voidaan vain harvoin pelkistää siten, että dis-
sonanssin ja sen poistamisreaktioiden yhteys on yksiselittei-
sesti mitattavissa ja tulkittavissa. Ongelma on erityisen
vaikea tämänkaltaisessa tutkimusasetelmassa, jossa tarkastel-
laan yksilön elämää laajasti koskettavia ja siihen monitahoi-
sesti vaikuttavia elämäntapahtumia. Arvioitaessa seuraavassa
edellä ilmenneiden ristiriitatilanteiden synnyttämiä poistamis-
reaktioita esityksessä on pyritty seuraamaan kiinteästi teo-
riaa siksi, että vallitsevat yhteydet voitaisiin käsitellä
johdonmukaisemmin ja saattaa ne tätä kautta ymmärrettävimmiksi.

Dissonanssin syntyminen laukaisee sen poistamiseen tähtää-
vät mekanismit, joiden voimakkuus on riippuvainen dissonanssin

määrästä. Jos dissonanssitila ei viriä, ei poistamisreaktioitakaan tietenkään esiinny. Dissonanssin vähäinen ilmeneminen mittauksessa ei kuitenkaan merkitse sitä, että tähän johtavia tilanteita ei muodostuisi. Se voi yhtä hyvin olla osoitus poistamisreaktioiden tuloksellisuudesta. Tämän seurauksena ristiriita on onnistuttu eliminoimaan siten, ettei se ääritapauksessa tule enää lainkaan tiedostetuksi.

Koulutus ja ammattielämä ovat alueita, joilla urheilusta aiheutuvat dissonanssitilanteet samoin kuin lähtökohdat yleensäkin niiden syntymiselle osoittautuvat suuremmaksi kuin muussa yhteisöelämässä. Tällä perusteella voitaisiin olettaa dissonanssin poistamiseen tähtäävien käyttäytymisreaktioidenkin ilmenevän selvemmin ensinmainittujen elämäntoimintojen piirissä, kun sen sijaan reaktioiden muodostumisen todennäköisyys ja niiden merkitys muussa yhteisöelämässä olisi vähäisempää.

Seuraavassa keskitytäänkin tarkastelemaan urheilijoiden käyttäytymistä koulutus- ja ammattielämässä. Tällöin yhtenä tavoitteena on muun muassa arvion suorittaminen siitä, saako dissonanssin heikko ilmeneminen ammattielämässä selityksensä poistamismekanismien tehokkuudesta tällä elämänalueella. Sekä edellä olevat tutkimushavainnot että käytettyjen muuttujien rajoittuneisuus eivät anna edellytyksiä dissonanssin poistamisreaktioiden tutkimiselle perhe-elämässä. Niitä käsitellään varsin lyhyesti myös urheilun piirissä.

6.3.1. Dissonanssin poistamisreaktiot koulutuksen ja ammattielämän alueella

Festingerin teorian mukaan dissonanssin eliminoiminen voi tapahtua kolmella tavalla:

1. Muuntamalla tai purkamalla tehty päätös.
2. Vastaanottamalla tehtyä päätöstä tukevaa ja valitsematta jääneen vaihtoehdon attraktiivisuutta vähentävää tietoa.
3. Lisäämällä kognitiivista peittävyyttä eli pyrkimällä lähentämään valittua ja valitsematta jäänyttä vaihtoehtoa keskenään.

Ensimmäinen vaihtoehto johti tarkastelemaan kilpailu-uran lopettamiseen johtaneita syitä. Tämän poistamismekanismin katsotaan toimivan silloin, kun keskeiseksi vaikuttimeksi ko- hooa syrjäänvetäytyminen urheilusta elämän muiden arvojen tärkeytymisen vuoksi. Tulokset viittaavatkin tämänsuuntaiseen käyttäytymiseen. Elämänarvojen tarkistamisen mainitsi lopettamispäätöksen syyksi yli 60 % vastaajista (taulukko 20). Tämä merkitsee sitä, että se oli ollut selvästi yleisin vaikutin kilpailu-urasta luopumiseen. Yksilöurheilijat ilmoittivat sen vaikuttimekseen joukkueurheilijoita useammin.

TAULUKKO 20. Kilpailu-uran lopettaminen elämän muiden arvojen tärkeytymisen vuoksi (Lähde: Vuolle 1977, 58).

Lopetettu elämän muiden arvojen tullessa tärkeimmiksi	Kaikki lo- pettaneet %	Yksilöur- heilijat %	Joukkueur- heilijat %
- kyllä	65	67	59
- ei	35	33	41
Yhteensä	100	100	100
n	366	229	137

Koulutuksen piirissä edellä oleva poistamisreaktio tulee näkyvimmin esiin urheilun negatiivisten vaikutusten tiedostamisen kautta. Niinpä haittavaikutuksia tai uhrauksia urheilun vuoksi koulunkäynnissä ja opiskelussa eniten kokeneet urheilijat ovat vetäytyneet useammin syrjään elämän muiden arvojen tärkeytymisen vuoksi kuin kyseisiä vaikutuksia vähemmän tiedostaneet vastaajat (taulukko 21).

Toinen dissonanssin poistamismekanismi, tehtyä päätöstä tukevan informaation vastaanottaminen, merkitsee tiedon tietoista valikointia. Vaikka informaatio tässä yhteydessä viittaa vain kognitiiviseen käyttäytymiseen, poistamismekanismien voidaan olettaa toimivan samansuuntaisesti myös toiminnallisessa käyttäytymisessä. Tällöin dissonanssitilan vallitessa urheiluaktiivisuus kasvaisi ja monipuolistuisi vahvistaen näin

TAULUKKO 21. Urheilun koulunkäynti- ja opiskeluvaikutusten yhteys kilpailu-uran lopettamiseen elämän muiden arvojen tärkeytymisen vuoksi.

Syy lopettamiseen	Urheilun vaikutus koulutus-uraan			Urheilusta johtuvat uhraukset koulutusuralla		
	Edistävä %	Ei vaikutusta %	Haitallinen %	Ei lainkaan %	Kohtalaisesti %	Paljon %
Elämän muut arvot tulleet urheilua tärkeämmiksi:						
- kyllä	64	58	71	60	68	72
- ei	36	42	29	40	32	28
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
n	88	152	124	162	127	71

sitä käyttäytymisen vaihtoehtoa, jonka valikoinnin seurauksena se on syntynyt. Urheilijat olisivat tuolloin kauttaaltaan voimakkaasti kiinnostuneita urheilun joukkotiedotuksesta, osallistuisivat aktiivisesti urheilutoimintaan sen eri muodoissa ja arvostaisivat yleensäkin kaikin tavoin urheilua elämänsisältönä sekä kilpailu-uran aikana että sen päätyttyä.

Yllämainittujen käyttäytymispiirteiden kokonaisuus kuvastaisi urheilukeskeistä elämäntapaa, mistä kehittyisi dissonanssia tehokkaasti ehkäisevä suojamuuri. Tämän yleisyyttä osoittaakin ensinnäkin se, että huippu-urheilun ja muun kilpaurheilun arvostus pysyi korkeana myös aktiiviuran jälkeen. Niinpä toimintaa ja menestystä urheilun parissa arvostivat voimakkaasti sekä aktiivit että lopettaneet urheilijat (s.102) ja motivaatio omakohtaiseen liikuntaharrastukseen säilyi vielä kilpailu-uran päätyttyä (Vuolle 1977, 60).

Arvostuksen voimakkuutta osoittaa lisäksi se, että noin 70 % aktiiveista ja hieman suurempi osa lopettaneista suhtautui myönteisesti omien lastensa mahdolliseen kilpaurheiluharrastukseen (taulukko 22).

TAULUKKO 22. Suhtautuminen omien lasten liikuntaharrastukseen. Vastausten jakaumat kysymyksessä "Jos lapsesi haluaisi harrastaa liikuntaa, mitä seuraavista vaihtoehtoista pitäisi suosittelavimpana heidän kohdallaan".

Suhtautumistapa	Aktiivit %	Lopettaneet %	Kaikki %
Toivon, että heistä tulisi huippu-urheilijoita	36	30	34
Toivon, että he harrastaisivat kilpa-urheilua muualla kuin huipputasolla	35	46	41
Toivon, että he harrastaisivat vain kunto- ja virkistysliikuntaa	19	18	18
Samantekevää tai toivon etteivät he harrastaisi lainkaan liikuntaa	10	6	7
Yhteensä	100	100	100
n	267	352	619

Dissonanssin torjuntajärjestelmä tulee erityisen selvästi esiin urheiluinformaation vastaanottamisessa. Kiinnostus urheilun seuraamiseen joukkotiedotusvälineistä säilyi koko kilpailu-uran aikana erittäin voimakkaana huolimatta siitä, että se heikkeni hieman aktiivikauden lähetessä loppua (taulukko 23).

Koulunkäynnissä ja opiskelussa saadut tulokset viittaavat siihen, että urheilijat vähensivät koulutustyytymättömyytensä rekisteröityä dissonanssia kohottamalla urheilun arvostusta ja lisäämällä sitä koskevan informaation vastaanottoaktiivisuutta.

Toiminnan ja menestyksen arvostaminen huippu-urheilussa vaihteli ensinnäkin siten, että koulutukseensa tyytymättömissä urheilijoissa oli enemmän urheilua erittäin korkealle arvostaneita kuin koulutukseensa tyytyväisissä urheilijoissa (taulukko 24). Sama ilmiö tuli lievempänä esiin urheilun haitallisten vaikutusten sekä urheilun vuoksi koulutuksen alueella tehtyjen uhrausten kautta.

TAULUKKO 23. Kiinnostus urheilua koskevan informaation vastaanottamiseen joukkotiedotusvälineistä.

Väline	Kilpailu- uran alku- vaiheessa	Huippu- kautena %	Kilpailu- uran loppu- vaiheessa %
<u>Urheilulehdet</u>			
"Kiinnostivat eniten ja seurasin yleensä päivittäin"	65	68	58
"Kiinnostivat jonkin verran ja seurasin tarkoituksellisesti silloin tällöin"	31	27	36
"Eivät kiinnostaneet, enkä seurannut tarkoituksellisesti"	4	5	6
Yhteensä	100	100	100
n	424	420	242
<u>Televisio, radio; urheilu yleensä</u>			
"Kiinnostivat eniten ja seurasin yleensä päivittäin"	77	79	72
"Kiinnostivat jonkin verran ja seurasin tarkoituksellisesti silloin tällöin"	20	19	25
"Eivät kiinnostaneet, enkä seurannut tarkoituksellisesti"	3	2	3
Yhteensä	100	100	100
n	429	425	253
<u>Televisio, radio; oma laji</u>			
"Kiinnostivat eniten ja seurasin yleensä päivittäin"	91	93	87
"Kiinnostivat jonkin verran ja seurasin tarkoituksellisesti silloin tällöin"	7	6	10
"Eivät kiinnostaneet, enkä seurannut tarkoituksellisesti"	2	1	3
Yhteensä	100	100	100
n	426	403	250

TAULUKKO 24. Toiminnan ja menestyksen arvostaminen huippu-urheilussa koulutukseensa tyytymättömien ja tyytyväisten keskuudessa.

Toiminnan ja menestyksen arvostaminen huippu-urheilussa	Koulutustasoonsa	
	tyytyväiset %	tyytymättömät %
Korkein arvostus (asteikkoarvo 5)	48	58
Matalampi arvostus (asteikkoarvot 1. - 4)	52	42
Yhteensä	100	100
n	310	261

Vastaavanlaiseen poistamisreaktioon viittaa myös suhtautuminen omien lasten liikuntaharrastukseen. Koulutukseensa tyytymättömät asennoituivat omien lastensa mahdolliseen huippu-urheiluharrastukseen useammin myönteisesti kuin koulutukseensa tyytyväiset (taulukko 25).

TAULUKKO 25. Koulutustasoonsa tyytyväisten ja tyytymättömien suhtautuminen omien lasten kilpaurheiluharrastukseen.

Suhtautumistapa	Koulutustasoonsa	
	tyytyväiset %	tyytymättömät %
"Toivon, että heistä tulisi huippu-urheilijoita"	28	35
"Toivon, että he harrastaisivat kilpaurheilua muulla kuin huipputasolla"	43	40
"Toivon, että he harrastaisivat vain kuntoliikuntaa"	19	20
"Samantekevää"	10	5
Yhteensä	100	100
n	255	309

Käsiteltävänä oleva reagointitapa tulee esiin myös tarkasteltaessa urheiluninformaation vastaanottamista joukkotiedotusvälineistä kilpailu-uran loppuvaiheessa. Koulutukseensa tyytymättömät osoittivat jälleen suurempaa kiinnostusta urheilutapahtumien seuraamiseen eri tiedotusvälineistä kuin tyytyväiset (taulukko 26).

TAULUKKO 26. Koulutustasoonsa tyytyväisten ja tyytymättömien mielenkiinnon suuntautuminen urheiluohjelmien seuraamiseen joukkotiedotusvälineistä kilpailu-uran lopettamisvuonna.

Väline	Koulutustasoonsa	
	tyytyväiset %	tyytymättömät %
<u>Urheilulehdet</u>		
"Kiinnostivat eniten ja seurasin yleensä päivittäin tai lähes aina kun lehti ilmestyi"	53	63
"Kiinnostivat jonkin verran ja seurasin niitä tarkoituksellisesti silloin tällöin"	36	34
"Eivät kiinnostaneet juuri lainkaan, enkä seurannut niitä tarkoituksellisesti"	11	3
Yhteensä	100	100
n	152	107
<u>Televisio, radio</u>		
"Kiinnostivat eniten ja pyrin yleensä varaamaan ajan niiden seuraamista varten"	69	75
"Kiinnostivat jonkin verran ja seurasin niitä tarkoituksellisesti silloin tällöin"	27	22
"Eivät kiinnostaneet, enkä seurannut niitä tarkoituksellisesti"	4	3
Yhteensä	100	100
n	158	114

Kolmas poistamisreaktio, kognitiivisen peittävyuden lisääminen, merkitsee tietoista pyrkimystä yhdistää tai lähentää urheilun ja muiden elämänalueiden intressejä. Esimerkki dissonanssin poistamisen kautta tapahtuvasta organisoidusta toiminnasta koulutuksessa on amerikkalainen yliopistojärjestelmä, jossa opintojen avautuminen urheilumenestyksen kautta on yleistä. (Eräät tässäkin tutkimuksessa mukana olevat urheilijat ovat hankkineet koulutuksensa urheilustipendiaatteina USA:ssa.) Suomessa suoranaisten mahdollisuuden yhdistää urheilu- ja koulutustavoitteita keskenään ovat hyvin rajoitetut. Eräitä liikunta-alan ammatillisia koulutuslinjoja (esimerkiksi liikunnanopettajakoulutus, liikunnanohjaajakoulutus) tai fyysistä kuntoa muutoin vaativiin ammatteihin valmistavaa ammattikoulutusta (esimerkiksi sotilas, poliisi, palomies) lukuunottamatta 'virallistetut' valintajärjestelmät eivät ota huomioon hakijan urheilullisia ansioita.

Koulutusjärjestelmämme tarjoamat lähtökohdat kyseisen poistamismekanismin hyväksikäyttämiseen ovat siis varsin vähäiset. Jossain määrin tätä kuitenkin oli tapahtunut. Siitä oli näyttönä jo aikaisemmin (s. 108) todettu yhteys koulutustyytyväisyyden ja tällä elämänalueella tiedostettujen urheilun edistävien vaikutusten välillä. Eritellympänä vastaava yhteys ilmeni siten, että koulutukseensa tyytyväiset urheilijat katsoivat useammin urheilun myötävaikuttaneen voimakkaasti oppilaitokseen pääsyyn kuin koulutukseensa tyytymättömät urheilijat (taulukko 27).

TAULUKKO 27. Nykyiseen koulutukseen tyytyväisyyden yhteys urheilun myötävaikutukseen oppilaitokseen pääsynä.

Urheilun myötävaikutukset oppilaitokseen pääsyyn	Tyytyväisyys koulutustasoon	
	Tyytyväiset %	Tyytymättömät %
Vaikutti paljon tai erittäin paljon	44	29
Vaikutti vähän tai kohtalaisesti	26	26
Ei vaikuttanut lainkaan	30	45
Yhteensä	100	100
n	97	35

Ammattielämässä esiintulleen dissonanssin vähäisyys ei anna edellytyksiä poistamismekanismien toiminnan tarkastelulle, jossa verrattaisiin edellä kuvatulla tavalla dissonanssia tiedostaneiden ja sitä tiedostamattomien reaktiotapoja keskenään.

Tulosten perusteella voidaan kuitenkin todeta, että dissonanssia tällä elämänalueella eliminoivaksi keskeiseksi mekanismiksi osoittautui kyky yhdistää urheilullisia ja ammatillisia intressejä. Kognitiivisen peittävyuden onnistuneesta lisäämisestä on osoituksena, että vastaajat ovat yleisesti tiedostaneet urheilun positiiviset vaikutukset ammatilliseen kehitykseensä (s.116). Näitä kokeneista noin puolet näki urheilun vaikuttaneen paljon tai erittäin paljon työpaikan saantiin suoranaisesti (taulukko 28). Yhtä voimakkaasti tiedosti urheilun välilliset vaikutukset vähän yli kolmasosa vastaajista. Noin neljäsosa urheilijoista mainitsi urheilulla olleen paljon merkitystä ammattia valittaessa tai korvattaessa ammattikoulutuksessa ilmenneitä puutteita. Suoranaisen vaikutuksen ja korvautuvuuden aktiivit tiedostivat lopettaneita jonkin verran useammin, kun taas välillisen vaikutuksen kokeneita oli viimeksimainituissa enemmän.

TAULUKKO 28. Urheilun positiivisia vaikutuksia ammattielämässä kokeneiden käsitykset tekijöistä, joiden kautta urheilu edisti paljon tai erittäin paljon ammatillista kehitystä.

Vaikutukset ammattielämään	Aktiivit %	Lopettaneet %
Suoranaisesti vaikuttanut työpaikan saantiin	54	43
Välillisesti vaikuttanut työpaikan saantiin	36	43
Ohjannut ammatinvalintaa	18	21
Korvannut puutteita ammattikoulutuksessa	26	17
n	98	168

6.3.2. Yhteenveto dissonanssin poistamisreaktioista koulutuksessa ja ammattielämässä

Dissonanssin poistamisreaktioita koulutuksessa ja ammattielämässä koskevat havainnot viittaavat siihen, että tärkeimpänä dissonanssin synnyn ehkäisijänä, sen suojakilpenä sekä kilpailu-uralla että sen päätyttyä, toimii arvojen sosiaalistumisen seurauksena syntynyt urheilukeskeinen elämäntapa. Mikäli dissonanssi tulee tiedostettuna ilmiönä esiin, sen poistamiseen pyritään vahvistamalla tämän elämäntavan suuntaista käyttäytymistä.

Merkittävä yksityinen poistamisreaktio on kognitiivisen peittävyuden onnistunut lisääminen. Mahdollisuudet yhdistää urheilullisia ja amatillisia intressejä olivat selvästi suuremmat kuin peittävyuden aikaansaaminen koulutuksen alueella. Tämä onkin ilmeisesti keskeinen syy siihen, että dissonanssin kokeminen ammattielämässä oli varsin vähäistä.

Poistamisreaktioiden tutkimista perusr ryhmien sisällä rajoitti niihin tulevien tapausten vähäinen määrä.

6.3.3. Dissonanssin poistamisreaktiot urheiluelämässä

Urheilussa muiden elämäntoimintojen vuoksi syntyneen dissonanssin poistamisreaktioita voidaan periaatteessa arvioida samoin teoreettisin perustein kuin edellä koulutuksen ja ammattielämän piirissä. Niinpä esimerkiksi urheilun vuoksi tapahtuneet koulunkäynnin tai työssäolon keskeyttämiset, siirtämiset tai rajoittamiset viittaavat valmennuksen ja kilpailutoiminnan alueella syntyneiden dissonanssitilojen poistamiseen "purkamalla tai muuntamalla tehty päätös". Tämän suuntaista käyttäytymistä on jo aikaisemmin kuvattu. Tuolloin noin puolet urheilun haittavaikutuksia kokeneista vastaajista arvioi urheilulla olleen osuutta koulunkäynnin siirtämiseen melkein kolmasosan pitäessä urheilua osasyynä sen keskeyttämiseen (s.107). Ammattiuralla kyseistä käyttäytymistä

heijasti selvimmin työstäpoissaolojen yleisyys kilpailu-uran aikana (ks. dominanssi).

Koulutuksen ja ammatin samoin kuin perhe-elämän osakseen saama korkea arvostus (s.101) viittaa toiseen poistamismekanismiin. Tilanteessa, jossa esimerkiksi koulu- ja ammatti-tehtävien vuoksi ei valmentautumiseen voida käyttää riittävästi aikaa, mekanismi toimii siten, että työskentely muilla elämänalueilla tiedostetaan urheilussa koettujen menestysten arvoiseksi.

Kolmas poistamisreaktio, kognitiivisen peittävyuden lisääminen eli urheilun ja muiden elämänalueiden intressien yhdistäminen ja lähentäminen niin, että ne palvelevat urheilullisia päämääriä, saa myös tukea tutkimushavainnoista. Erityisesti kilpailu-uran huippukautena urheilijat suuntautuivat ammatteihin, joiden piirissä edellytykset valmentautumiseen ja kilpailutoimintaan olivat mahdollisimman hyvät (Vuolle 1977, 86-87). Yksityisistä ammateista tavoiteltuja olivat rajamiehen, poliisin ja palosotilaan sekä eräät myyntialan ammatit.

Muissa elämäntoiminnoissa empiiriset havainnot olivat vähäisiä. Niistä on kuitenkin osoituksena eräät yhteiskunnan toimenpiteet, joista tunnetuimpia ovat urheilijoille tarkoitettujen oppilaitosten kokeilut sekä ennen muuta puolustusvoimien urheilukompaniat.

Kun perhe-elämässä tasapainottumisen olisi voinut odottaa ilmenevän urheilijoiden vaimojen keskitasoa vähäisempänä työhön osallistumisena, tilanne osoittautuikin päinvastaiseksi. Verrattaessa urheilijoiden vaimojen työhön osallistumisastetta (kaikki 78 %, aktiivit 76 %, lopettaneet 79 %) koko maan 20 - 49 -vuotiaiden naimisissa olevien naisten työhönosallistumisaktiivisuuteen (62 %) vuodelta 1970¹⁾ todettiin sen ensinmainituilla olevan selvästi korkeamman. Urheilu ei siis näyttänyt sitoneen urheilijoiden vaimoja kotiäidin rooliin.

1) Tilastollisia tiedonantoja 1975, n:o 54.

6.4. Yhteenveto tuloksista

Urheilijoiden elämässä työ oli arkipäivien ja urheilu sunnuntain ajankäyttöä hallitseva yksittäinen elämäntoiminto. Vaikka työ dominoi arkipäivien ajankäyttöä, urheilulla oli siksi merkittävä asema harjoittajan elämässä, että näiden toimintojen voidaan katsoa yhdessä kuvanneen keskeisen osan urheilijoiden elämänsisällöstä.

Huolimatta siitä, että työaika oli jonkin verran lyhentynyt ja urheiluun käytetty aika lisääntynyt, muutokset vuosien 1956 ja 1972 välisenä aikana olivat vähäisiä. Näyttääkin siltä, että valmennus- ja kilpailutoiminnan kehitys ei kyseisenä aikana ollut johtanut niinkään ajankäytön määrälliseen kasvuun vaan valmennusjärjestelmien laadulliseen paranemiseen.

Vaikka joukkueurheilijoiden kilpailu-ura oli vuosiltaan pitempi kuin yksilöurheilijoiden, kokonaisajankäytön erot osoittautuivat vähäisiksi. Joukkueurheilijoiden valmennus- ja kilpailutoiminta sitä vastoin oli tiukemmin ohjattua ja kontrolloitua kuin yksilöurheilijoiden, kun sidonnaisuutta arvioitiin urheilijan itsenäisellä päätäntävällällä ja vapaudella valmennuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja seurannassa.

Ajankäytön kuvaus osoittaa vuosien 1956 - 1972 suomalaisten huippu-urheilijoiden harjoittaneen urheilua työnsä ohella. Tulosten mukaan heitä voidaankin pitää melko puhtaina amatööreinä, mikäli kysymystä tarkastellaan vain työhön ja urheiluun käytetyn ajan perusteella. Tämä piti paikkansa myös urheilijoiden terävimmän kärjen osalta. Kuten seuraavalla sivulla olevat tulosvertailut osoittavat, olympiavoittajien sekä maailman- ja Euroopan mestareiden ajankäyttö vertailluissa toiminnoissa poikkeaa varsin vähän koko urheilijajoukon ajankäytöstä.

Urheilijoiden elämänarvojen järjestelmässä huippu-urheilu, koulunkäynti, ammatti ja perhe-elämä olivat kaikki voimakkaasti arvostettuja elämänavaluita. Kilpailu-uran huippukautena urheilulla oli selvästi hallitsevin asema, vaikka siihen uhrattiin vähemmän aikaa kuin työntekoon.

	Olympiavoittajat, maailman- ja Euroopan mestarit (N = 31)	Kaikki urheilijat (N = 451)
- Valmentautumis- ja kilpailukausien pituus huippuvuonna	10,1 kuukautta	9,5 kuukautta
- Valmentautumiseen kuukaudessa käytettyjen päivien lukumäärä huippuvuonna	21 päivää	21 päivää
- Urheiluun päivittäin käytetty aika huippuvuonna:		
Koulunkäynti, työ	6,1 tuntia	7,0 tuntia
Valmentautuminen ja muu liikunta	3,3 tuntia	2,9 tuntia
Kodin työt ja askareet	0,2 tuntia	0,3 tuntia
Aktiivinen vapaa-aika	0,9 tuntia	0,7 tuntia
Passiivinen vapaa-aika	1,9 tuntia	2,0 tuntia
- Vuodet kuuluttaessa valmennusrenkaiseen	11 vuotta	7 vuotta

Koulu- ja ammattielämässä urheilun häiriövaikutukset tulivat selvimmän esiin näillä elämänalueilla tunnetun tyytymättömyyden sekä urheilun vuoksi koettujen uhrausten kokemisen kautta. Vaikutusten tiedostaminen oli selvempää koulutuksen kuin ammattielämän alueella. Muussa yhteisöelämässä urheilun seurausvaikutukset koettiin näkyvimmin jokaisella läheisillä persoonallisen elämän alueilla. Ne tulivat voimakkaimmin tiedostetuksi perhe-elämässä ja lomanvietossa havaittuina uhrauksina.

Aktiivien ja lopettaneiden erot urheilun häiriövaikutusten kokemisessa olivat vähäiset. Joukkueurheilijat havaitsivat ne koulutuksessaan jonkin verran selvemmin kuin yksilöurheilijat. Ero näyttää selittyvän toisaalta joukkueurheilijoiden suuremmalla valmennussidonnaisuudella ja toisaalta korkeamman koulutuksen tuottamilla paremmilla edellytyksillä tiedostaa niitä.

Yleisenä ongelmien synnyn ehkäisijänä voitiin pitää pitkän sosiaalistumisvaiheen kautta kehittyneitä urheilukeskeistä elämäntapaa. Sen seurauksena urheilijat olivat rakentaneet

itselleen elämänarvojen järjestelmän, jossa urheilun saama korkea arvostus toimii ristiriitojen tiedostamista ehkäisevänä "henkisenä suojamuurina".

Merkittävimmäksi ongelmia ennaltaehkäiseväksi tai niitä poistavaksi mekanismiksi osoittautui ammatillisten ja urheilullisten intressien yhdistämismahdollisuudet. Parhaimmillaan urheilu auttoi ammatin hankkimisessa ja ammatti vuorostaan tarjosi aktiivikautena joustavat mahdollisuudet urheilun harjoittamiseen sen ohella.

Tutkimusongelmien asettamisen lähtökohtana olivat huippu-urheilun järjestelmän rakenteen samoin kuin huippu-urheilun tulostason voimakkaat muutokset vuosien 1956 - 1972 aikavälillä. Ne antoivat aiheen olettaa tutkimusajankohtana tai lähellä sitä määrätietoisesti valmentautuneiden ja kilpailleiden kokeneen urheilun häiriövaikutukset muihin elämäntoimintoihinsa laajemmin ja monipuolisemmin kuin tuolloin jo aktiiviuransa päättäneet entiset huippu-urheilijat. Vaikka tutkimuksen tulokset osoittavatkin valmennusjärjestelmien tehostuneen valmennusohjelmien kehittymisen myötä ja tämän jos-sain määrin lisääntyneen alttiutta häiriöihin, muutokset 1970-luvun alkuun tultaessa olivat vähäisiä. Näyttää siltä, että urheilun, koulunkäynnin ja opiskelun sekä perhe-elämän suhdet ongelmat oli onnistuttu ratkaisemaan niin, etteivät ne olleet merkittävästi lisääntyneet, joskaan eivät myöskään vähentyneet.

7. POHDINTA

7.1. Viitekehysten toimivuus

Tutkimus vahvistaa aikaisemmin tehtyä olettamusta dissonanssiteoreettisen lähestymistavan soveltuvuudesta tämänkaltaisen tutkimusongelman tarkasteluun. Se asettaa kuitenkin suuria vaatimuksia erityisesti muuttujien valinnalle ja myös empirisen tiedon hankintamenetelmälle. Kun kritiikki kohdistetaan ensinmainittuun seikkaan, todetaan, että kiinteämpi yhteys dissonanssiteoriaan jo tutkimuksen alkuvaiheessa olisi ollut tarpeen. Teoriasta selkeästi johdetulla esitutkimuksella olisi voitu nykyistä paremmin operationaalistaa teoria ja käsitteistö siten, että mittauksen kohteeksi otetut käytäytymisilmiöt olisi saatu valita teoriaa laaja-alaisemmin ja täydellisemmin kattavasta ilmiöjoukosta.

Huolimatta tutkimusaineiston osittaisesta täydentämisestä teoreettista horjuvuutta oli kuitenkin vaikea täysin poistaa. Tutkimuksen perusaineistohan liittyi kansainväliseen huippu-urheilijaselvitykseen, jonka teoreettiset lähtökohdat olivat avoimet.

Käsitevaliditeettiongelma, joka toisaalta on tasapainoteorioiden yleinen heikkous, korostuu sen vuoksi, että dissonanssi-ilmiöiden ja niiden poistamismekanismien tulkinnessa edettiin suoraviivaisesti. Ilmiöiden välillä havaitun riippuvuuden perusteella tehtiin teoriasta johdettuja päätelmiä tilanteissa, joissa muita mitattaviin ilmiöihin mahdollisesti yh-

teydessä olevia tai mittaustilanteessa muutoin vaikuttavia tekijöitä ei ehkä voitu riittävästi kontrolloida.

Tietyillä menetelmillä kausaalisuhteen osoittamiseen liittyvää epävarmuutta on mahdollista kuitenkin vähentää ja lisätä todennäköisyyttä tulkinnan johtamiseen oikeaan suuntaan. Tässä käytetty pääasiallinen keino oli huomion kiinnittäminen ilmiöiden ajalliseen esiintymisjärjestykseen. Teorian mukaan dissonanssitilanne syntyy vain silloin, kun urheilussa ja muilla elämänalueilla vastakkain asettuvat valinnat tulevat ajallisesti lähekkäin ratkaistaviksi. Koulunkäynnin ja opiskelun ajoittuessa kilpailu-uralle ennen huippuvuotta tämä oli ajanjakso, jolloin dissonanssin syntyminen on todennäköisintä koulutuksen piirissä. Vastaavasti ammattielämän ja urheilun voimakas ajallinen päällekkäisyys myös huippuvuoden jälkeen vahvasti dissonanssin viriämistä ja kokemista kilpailu-uran parhaiden vuosien jo ollessa takanapäin.

Dissonanssi on syy, joka käynnistää sen poistamiseen tähtäävän käyttäytymistavan tai -sarjan. Empiiristen havaintojen kattamista poistamisreaktioista urheilu-uran lopettaminen elämän muiden arvojen tärkeytymisen vuoksi tai "kognitiivisen peittävyuden" lisääminen hakeutumalla urheilu-uran aikana tai sen jälkeen liikunnallisiin ammatteihin, ovat ilmiöitä, jotka liittyessään eri elämänalueilla ilmenneeseen dissonanssiin tukevat luotettavimmin päättelyä poistamismekanismien toimivuudesta teorian osoittamalla tavalla. Kolmannen poistamismekanismiin "informaation vastaanottamisen" kohdalla dissonanssin ja sitä eliminoivan käyttäytymisen ajallisen esiintymisjärjestyksen havaitseminen ei ole yhtä selväpiirteistä. Eräiden tätä kuvaavien muuttujien osalta se on kuitenkin tarkastikin osoitettavissa (esim. kiinnostuksen suuntautuminen urheilu-lehtien lukemiseen kilpailu-uran eri ajankohtina).

Toisena kritiikin kohteena on edellä mainittu empiirisen aineiston kokoamisen menetelmä. Voidaan epäilemättä arvostella pelkän, pääasiassa postikyselynä toteutetun kyselylomaketeeniikan soveltuvuutta näin laajan, runsaasti täyttämismotivaatiota ja muistitarkkuutta vaativan aineiston keruumenetelmänä.

Vaikka taloudelliset tekijät ja tutkimuksen kansainvälinen lähtöasetelma johtivat tässä tutkimuksessa valintaa, saadut kokemukset vahvistavat käsitystä siitä, että osittainen, kysymyksiä selventävä henkilökohtainen haastattelu käytetyn menetelmän rinnalla olisi ollut hyödyllistä. Tutkimuksen teoreettisen perustan rakentuessa yksilön tietoisien käyttäytymisen varaan sen esillesaaminen ja selvä erottaminen tiedostamattomasta käyttäytymisestä erityisesti ongelmanratkaisutilanteissa olisi tukenut mainitun kontrollimenetelmän käyttöä. Koska näin ei kuitenkaan voitu tehdä, erottelua näiden kahden reagoititavan suhteen esimerkiksi dissonanssin poistamismekanismeja koskevia tuloksia tulkittaessa on vaikea kovinkaan vakuuttavasti tehdä.

Siirtymistä esimerkiksi case study -tyyppisiin tutkimuksiin puoltaa toinenkin tutkimuksessa esiin tullut tosiasia. Urheilijoiden terävintä kärkeä olympiavoittajia sekä maailman- ja Euroopanmestareita ei tarkasteltu erikseen, sillä he edustivat lukumääräisesti vain pientä osaa (noin 6 %) mukana olleista urheilijoista. Koska eri elämäntoimintoihin käytetyssä ajassa esiintyvät erot kärjen ja koko urheilijajoukon välillä osoittautuivat suhteellisen vähäisiksi (s. 142), näitä ei myöskään poistettu muusta joukosta keskiarvoa mahdollisesti vääristävänä ryhmänä.

Kritiikkiä voidaan edelleen kohdistaa erityisesti domnanssi-ilmiöiden mittaamisessa käytettyihin menetelmiin. Ajankäytön arvioinneissa esiintyy estimaatteja, joiden perusteita ja tarkkuutta voidaan kyllä arvostella. On kuitenkin korostettava, että yhtenä tutkimuksen tavoitteena on samalla ollut sellaisten mittausmenetelmien kehittäminen ja kokeilu, joilla voitaisiin seurata myöhemminkin urheilijoiden ajankäyttöä ja siinä tapahtuvia muutoksia sekä kokonaisajankäytön että lyhyemmän aikavälin ilmiönä. Tässä suhteessa tutkimus on tuottanut käyttökelpoista tietoa, sillä mittareilla saadut tulokset antavat myös luotettavia vertailunormeja tulevalle tutkimukselle.

7.2. Ongelma-alueen raja

Tutkimuksen mukaan urheilulla on työn ohella ollut keskeinen asema harjoittajansa elämässä. Urheilun dominanssia on arvioitu ensisijassa ajankäytön ilmiönä, jolloin mittauksen kohteena on ollut valmennus- ja kilpailutoimintaan osallistumiseen käytetty aika. Hallitsevuutta on tarkasteltu lyhyesti myös elämänarvoihin liittyvänä kysymyksenä.

Tehdyllä operationaalistamisella dominanssi-käsitteeseen sisällytettiin ensisijassa osallistuvaa käyttäytymistä kuvaavia ilmiöitä. Dominanssituloksia tulkittaessa tämä raja on pidettävä jatkuvasti mielessä. Käsitteen ulkopuolelle jätettiin verbaalisen kommunikoinnin ja ajattelun tasoilla tapahtuvat toiminnot. Urheilun asema harjoittajansa elämässä voimistuu epäilemättä melkoisesti, jos tutkimuksen antamaa kuvaa hallitsevuudesta täydennetään ottamalla mukaan vaikkapa aika, jonka urheilijat ovat käyttäneet keskustellessaan työpaikalla tai vapaa-aikanaan kotona ja toveripiirissä urheiluun liittyvistä asioista. Pitäisi vielä olla mahdollista arvioida sitä, kuinka paljon ajattelutoimintaa käytetään näiden kysymysten pohtimiseen. Tällöin olisi jo hyvin täydellisesti saatu aikaan asetelma, joka kuvaa urheilun hallitsevuutta käyttäytymisen kaikilla ulottuvuuksilla. Vaikka esimerkiksi ajattelun ja verbaalisen kommunikoinnin tasoilla tapahtuva ajankäytön selvittäminen sisältää monia vaikeuksia, tutkimusta tulisi tästä huolimatta jatkossa ohjata myös tähän suuntaan.

Tutkimuksen antama yleisvaikutelma urheilun vaikutuksista harjoittajansa elämään on varsin positiivinen. Dissonanssi-kuvaus on rajoittunutta kuitenkin siksi, että häiriövaikutusten rekisteriöinti perustui vain urheilijoiden subjektiivisiin käsityksiin asioista. Ongelma-alue laajenee silloin, kun tutkimus suunnataan siihen ympäristöön ja niihin vuoro-vaikutussuhteisiin, joiden piirissä urheilijat eri rooleissa

ovat. Ammattielämässä tutkimuksen kohteena olisi tuolloin urheilijan työympäristö työnjohto ja työtoverit mukaanlukien. Voisi esimerkiksi olettaa, että keskimäärin 1000 kahdeksan tunnin työpäivää lyhyempi työssäoloaika kilpailu-uralla saattaisi hyvinkin aiheuttaa työpaikalla ongelmia, jotka eivät kohdistu urheilijaan vaan poissaoloista aiheutuneen työmäärän lisätaakakseen saaneisiin työtovereihin ja työnantajaan.

Vastaavasti perhe-elämän häiriövaikutusten perusteellinen selvittäminen edellyttäisi myös 'toisen osapuolen kuulemista' eli urheilijoiden vaimojen ja myös muiden perheenjäsenten näkemysten kartoittamista. Missä määrin nämä kokevat ongelmalliseksi urheilijan kotoa poissaolot ja vapaa-ajan käyttämisen urheiluun tai miten perhedemokratia kärsii tilanteesta talous- ja lastenhoitotöiden jakautumista tarkasteltaessa. Urheilijathan esimerkiksi osallistuivat vähemmän kodin päivittäisiin askareisiin kuin tutkimuksen vertailuryhmä.

Edellä kuvatun kahden elämänpiirin lisäksi on tietysti lukuisia muitakin vuorovaikutustilanteita, joiden perusteella voidaan arvioida urheilun seuraamuksia ympäristöön ja sen ihmissuhteisiin. Tutkimuksen laajentaminen näiden samoin kuin dominanssin uusien ulottuvuuksien suuntaan johtaa kuitenkin ongelmallisiin tutkimusasetelmiin ja resurssivaatimukseen, joita tämän tutkimuksen yhteydessä ei ollut käytettävissä.

7.3. Dissonanssin yksilölliset ja yhteiskunnalliset seuraamukset

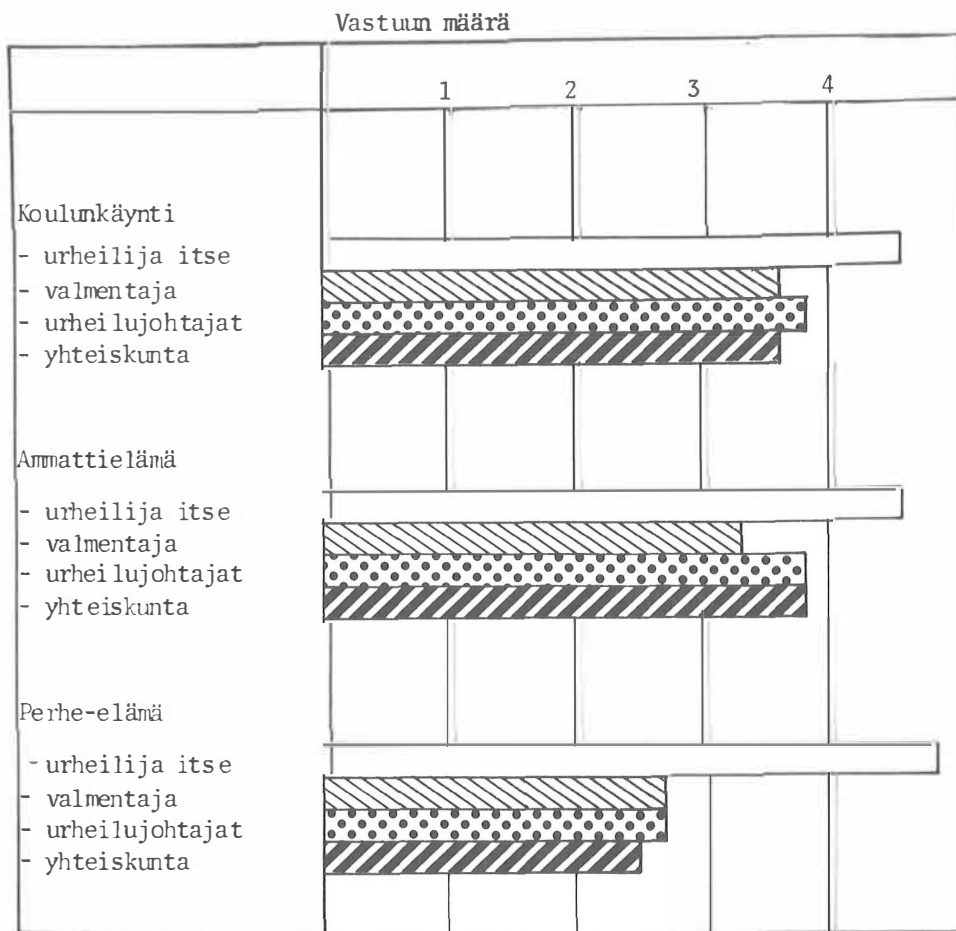
Vastaajajoukon rakenne on olennainen tulosten yksilöllisen ja yhteiskunnallisen merkityksen kannalta. Tämän tutkimuksen perusjoukkona ovat kansallista tai kansainvälistä menestystä saavuttaneet urheilijat, joiden näin ollen voidaan katsoa yltäneen kilpailu-urallaan tavoitteisiin. Urheilumenestystä seurannut julkisuus ja yhteiskunnallinen arvostus ovat epäilemättä tuottaneet tyydytystä, joka on vahvistanut näkemystä urheilijauravalinnasta onnistuneena elämänratkaisuna ja vähentänyt tätä kautta dissonanssin kokemisen edellytyksiä syrjäytetyiksi joutuneilla elämänalueilla.¹⁾ Tämän tutkimuksen vastaajien tunteissa on kuitenkin runsaasti urheilijoita, jotka ovat valmentautuneet ja uhranneet elämäänsä urheilulle vähintään yhtä paljon tai enemmänkin kuin nämä. He eivät kuitenkaan ole saavuttaneet näiden kaltaista menestystä eivätkä kokeneet menestyksen tuomaa yhteiskunnallista arvostusta. Näiden kilpailu-urallaan epäonnistuneiden ja tavoitteiden saavuttamatta jäämisen vuoksi ehkä turhautuneiden urheilijoiden elämässä lähtökohdat dissonanssin syntymiselle ja tiedostamiselle ovat paljon todennäköisemmät kuin tutkimuksen kohteena olleiden menestyneiden urheilijoiden elämässä. Vasta ottamalla tarkastelun kohteeksi huipulle pyrkineiden, mutta urheilullisissa tavoitteissaan epäonnistuneiden urheilijoiden laajat joukot, voidaan paremmin arvioida huippu-urheilua elämänsisältönä ja sen yksilöllisiä ja yhteiskunnallisia seuraamuksia. Nyt saadut kokemukset tu-

1) Julkisuuden ja yhteiskunnallisen arvostuksen merkitystä urheilijalle kuvastaa tutkimuksen tulos, jonka mukaan 90 % vastaajista piti urheilun suomaan julkisuutta merkittävänä kannusteena huippu-urheilijalle. - Vuonna 1969 suoritetussa kansainvälisessä tutkimuksessa noin kolmasosa kilpailu-uransa päättäneistä vastaajista katsoi urheilumenestyksen vaikuttaneen heidän yhteiskunnalliseen arvostukseensa ja vain 10 % ei ollut havainnut sitä lainkaan (Heinilä & Vuolle 1970, 32).

kevat dissonanssiteorian soveltuvuutta myös tämän tehtävän toteuttamiseen tulevaisuudessa.

Urheilijoiden kokemasta dissonanssista ei-toivottavana ilmiönä tulee yhteiskunnallisesti merkittävä viimeistään silloin, kun yhteiskunnalla katsotaan olevan osavastuu sen seuraamuksista. Vaikka tilannetta tässä mielessä ei voida pitää siksi vakavana, että siitä voitaisiin puhua yhteiskunnallisena probleemana, huippu-urheilijoiden näkyvä asema tuo sen usein liioitellun suurena esiin. Se antaa laajat mahdollisuudet julkistaa ongelmia ja vaatia yhteiskunnalta poikkeuksellisia toimenpiteitä niiden poistamiseksi silloinkin, kun väestön muiden erityisryhmien paljon vaikeammat ongelmat edellyttäisivät yhteiskunnan ensisijaista puuttumista niihin. Eräänä esimerkkinä tämänkaltaisesta toiminnasta on viime vuosina käyty keskustelu urheilulääkäriverkoston luomisesta maamme. Tällä hetkellä kuitenkin jo yleisen terveydenhuollon edellyttämien välttämättömien lääkäripalvelujen kehittäminen on vakavasti kesken, puhumattakaan muiden erityisryhmien tarpeesta tällä alueella. Kun tämän tutkimuksen antamien tietojen pohjalta arvioidaan suomalaisten huippu-urheilijoiden sosiaalisten ongelmien vakavuutta, voi päätyä vain siihen toteamukseen, ettei tilanne suinkaan ole hälyyttävä. Tämä ei tietenkään merkitse sitä, etteikö yhteiskunnan tulisi tuntea vastuuta huippu-urheilijoista ja erityisesti näiden kasvattamisesta. Huolenpito on tärkeää jo siksi, että entistä enemmän nuorisoa aktivoidaan yhteiskunnan tuen turvin kilpaurheilun piiriin. Samanaikaisesti yhä useammat vuosikausia urheilun parissa uurastaneet huipulle pyrkijät joutuvat toteamaan voimiensa riittämättömyyden ja päättävät katkeroituneina urheilu-uransa. Yhteiskunnan vastuun kantaminen voi kuitenkin vielä tänä päivänä toteutua ilman korostettuja erityistoimenpiteitä ja pääasiassa ennaltaehkäisyä, kuten jäljempänä todetaan. Jo olemassaolevien tukijärjestöjen (esim. Urheilijoiden Ammattienedistämisseuran) toiminta voidaan kohdistaa yhä tehokkaammin niihin urheilijoihin, jotka apua todella tarvitsevat.

Tutkimuksessa vastuukysymystä on selvitetty tiedustelemalla urheilijoiden käsityksiä siitä, kenen tulisi kantaa vastuuta huipulle pyrkivän urheilijan elämästä. Tulosten mukaan urheilijat pitävät itseään päävastuullisina, mutta he asettavat odotuksia koulunkäynnin ja opiskelun sekä ammatin osalta urheilun johdolle ja yhteiskunnalle sekä vähäisemmässä määrin myös valmentajille (kuvio 27). Sen sijaan perhe-elämän osalta urheilijat kokevat lähinnä itsensä vastuunkantajiksi.

- 1 = erittäin vähän vastuuta
 2 = vähän vastuuta
 3 = kohtalaisesti vastuuta
 4 = paljon vastuuta
 5 = erittäin paljon vastuuta

KUVIO 27. Vastaaajien käsitys eri henkilöiden ja henkilöryhmien vastuusta huipulle pyrkivän urheilijan elämässä

Kun tilannetta tarkastellaan lähemmin vertaamalla urheilun vuoksi enemmän ja vähemmän uhrauksia näillä elämänalueilla tiedostaneiden urheilijoiden käsityksiä keskenään, todetaan dissonanssia voimakkaampana kokeneiden vastaajien painottavan enemmän yhteiskunnan ja urheilujohdon vastuuta urheilijoiden koulutuksesta ja ammatista (taulukko 29).

TAULUKKO 29. Käsitykset urheilijan elämää koskevan vastuun kantamisesta urheilun vuoksi eri tavalla uhrauksia kokeneiden vastaajien ryhmissä.

Vastuun kantaminen	Uhrausten kokeminen eri elämänalueilla		
	ei lainkaan uhrauksia	vähän tai kohtalaisesti uhrauksia	paljon tai erittäin paljon uhrauksia
KOULUNKÄYNTI OPISKELU			
Urheilujohtajat:			
- ei lainkaan vastuuta	13	12	7
- vähän tai kohtalaisesti vastuuta	26	28	15
- paljon tai erittäin paljon vastuuta	61	60	78
	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>
Yhteiskunta:			
- ei lainkaan vastuuta	19	17	7
- vähän tai kohtalaisesti vastuuta	28	31	21
- paljon tai erittäin paljon vastuuta	53	52	72
	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>
n	405	100	116
AMMATTI TYÖELÄMÄ			
Urheilujohtajat:			
- ei lainkaan vastuuta	16	5	9
- vähän tai kohtalaisesti vastuuta	25	27	15
- paljon tai erittäin paljon vastuuta	59	68	76
	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>
Yhteiskunta:			
- ei lainkaan vastuuta	19	9	12
- vähän tai kohtalaisesti vastuuta	24	26	14
- paljon tai erittäin paljon vastuuta	57	65	74
	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>
n	423	103	98

7.4. Dissonanssin ennaltaehkäisemisen liikuntakasvatuksellinen ja -pedagoginen perusta

Urheilijoiden sosiaalisten ongelmien vakavuutta arvioitaessa suositettiin edellä ensisijaisesti ennaltaehkäisyä niiden poistamiseksi. Tällä ymmärretään toimintoja, joilla voidaan ennalta estää tai rajoittaa urheilun ja muiden elämäntoimintojen valintatilanteita, jotka jossakin myöhäisemmässä vaiheessa saattavat johtaa dissonanssin kokemiseen. Nämä toiminnot on seuraavassa jaettu kahteen pääryhmään:

1. Urheilijaan välittömästi kohdistuvat toimenpiteet
2. Urheilijaan välillisesti kohdistuvat toimenpiteet.

Ensinmainitussa tapauksessa ehkäisy kohdistuu suoraan urheilijaan. Käytettävissä olevat toimenpiteet on tuolloin luokiteltavissa joko ohjaaviin toimiin tai tukitoimiin.

Ohjaavilla toimilla tarkoitetaan henkilökohtaista tai ryhmässä annettavaa neuvontaa. Tavoitteena on sellaisen tiedon jakaminen urheilijalle, jonka perusteella hän voi nähdä valintansa seuraamukset, ja tietoisena näistä rationaalisesti ratkaista uravalintoina eteen tulevat vaihtoehdot. Liikuntakasvatuksena ohjausta voidaan pitää silloin, kun sitä systemaattisesti toteutetaan urheilijakasvatuksen yhteydessä. Näin on tilanne esimerkiksi silloin, kun ohjausjärjestelmä on osa valmennusjärjestelmää.

Ohjauksella aikaansaatu ennaltaehkäisy kohdistuu kilpailu-uran aikana seikkoihin, jotka myöhemmässä vaiheessa saattavat johtaa ongelmien esiintymiseen. Tutkimuksen mukaan (s. 41) tällaisia kriittisiä urheilijoilla todettuja tekijöitä ovat ainakin seuraavat:

- Epärealistinen käsitys urheilu-uran kestosta
- Pyrkimys jatkaa kilpailu-uraa niin pitkään kuin mahdollista
- Valmistautumattomuus kilpailu-uran päättämiseen
- Valmentautumattomuus elämään kilpailu-uran päätyttyä.

Tehtävänä on ohjata urheilija realistiseen minäkuvaan, jonka perusteella hän kykenee päättämään vaatimustasostaan

itsenäisesti. Tämän pyrkimyksen keskeinen tavoite on omien kykyjen tunteminen niin urheilijana kuin muuna yhteisön jäsenenä. Ohjauksen päämääränä onkin sellaisen tiedon jakaminen, jonka avulla valmennettava kykenee ymmärtämään omaa kehitystapahtumaansa ja ohjaamaan sitä omien edellytystensä pohjalta. Karvosen (1976) mukaan kysymys on itsearvioinnin opettamisesta urheilijoille, kyvystä jonka perusteella yksilö pystyy asettamaan oman vaatimustasonsa ja suoritustasonsa järkevään suhteeseen keskenään.

Vastuu ohjauksen järjestämisestä on osoitettava ensisijassa koko valmennustoiminnasta huolehtiville organisaatioille. Tämä koskee sen johdon eri tasoja sekä urheilijan omaa valmentajaa tärkeimpänä yksityisenä henkilönä. Viimeksimainitun merkitys korostuu kolmessa ensimmäisessä ongelmatilanteessa, kun taas urheilujohdon yleisemmän tason päätökset voivat auttaa valmistautumista kilpailu-uran jälkeiseen elämään. Koulutuksen piirissä tämä tarkoittaa esimerkiksi yhteistyön aikaansaamista kouluviranomaisten ja valmennusjohdon välille. Urheilijan kouluympäristössä se toteutuu lähinnä urheilijan, valmentajan ja liikunnanopettajan yhteydenpitoa unohtamatta kuitenkin myös urheilijan kotia ja vanhempia. Ammatinvalinnanohjaus helpottaa ammattiin valmistautumista. Urheilujärjestöjen tehostama ohjaus on parhainta urheilijan kannalta silloin, kun se ajoittuu kilpailu-uran alkuvaiheeseen.

Tukitoiminnot ovat ohjausta konkreettisempia toimia, joiden tarkoituksena on luoda tai parantaa tuen kohteena olevan toiminnan harjoittamisen edellytyksiä. Näiden määrä onkin kasvanut tutkimuksen aikavälillä. Tätä osoittaa muun muassa se, että vuoden 1969 suoritetussa kansainvälisessä tutkimuksessa lähes 80 % mukana olleista urheilijoista katsoi urheilujärjestöjen tai muiden laitosten tukeneen urheilijoita enemmän tutkimusvuonna kuin aikaisemmin (Heinilä & Vuolle 1970, 34).

Tavanomaisen tukitoiminnan muoto on taloudellisen tuen osoittaminen urheilijalle. Ammattikoulutuksen piirissä ylei-

sintä on apurahojen myöntäminen opiskeluun. Vuonna 1972 perustettu Urheilijoiden Ammattienedistämisseura ja myös Suomen Olympiakomitea ovat ottaneet tehtäväkseen apurahojen jaon.¹⁾

Urheilijoiden stipendijärjestelmä on kuitenkin vasta kehittymässä ja tuen myöntämisen perusteita joudutaan edelleen tarkentamaan. Periaatteena tulisi pitää tuen kohdistumista ennen kaikkea urheilijoihin, joiden sosiaaliset lähtöasemat ovat olleet muita heikommalla. Koska sosiaalinen tausta ja urheilijan rekrytoituminen tiettyyn lajiin ovat tutkimuksen mukaan selvästi yhteydessä toisiinsa (Vuolle 1977, 27), kyseinen periaate toteutuu "pörrastamalla" tuki urheilulajeittain. Eniten tukitoimenpiteitä kaipaavat joukkueurheilijoista jalkapalloilijat ja yksilöurheilijoista voimailulajien (paini, nyrkkeily, painonnosto) edustajat yleensä samoin kuin soutajat, melojat ja pyöräilijät.

Tuen tulisi olla urheilumenestyksestä verraten riippumaton. Sen sijaan valmentautumiseen ja kilpailutoimintaan uhrattu kokonaisuus voisi olla eräs mielekäs arviointiperusta avustuksia myönnettäessä.

Taloudellisen tukijärjestelmän kehittäminen on yksi tapa parantaa urheilijoiden asemaa. Koulutuksen piirissä viime vuosina aloitetut kokeilut urheilun sisällyttämisestä yhdeksi linjavalinnaiseksi aineeksi lukiossa vaikuttavat onnistuneelta ratkaisulta yhdistää koulunkäynnin ja urheilun tavoitteita. Liikuntalukioista saadut kokemukset ovatkin olleet myönteisiä. Sen sijaan myös keskusteluissa esiin tullut ajatus vain urheilijoille tarkoitettujen oppilaitosten ylläpitämisestä on jo sellainen yhteiskunnan erityistoimi, jonka mielekkyys voidaan asettaa koulutuksen alueella esiintulleiden ongelmien pohjalta kyseenalaiseksi samalla tavalla kuin urheilulääkäriverkoston perustaminen.

1) Varat toimintaan osoittaa pääasiassa opetusministeriö. Esimerkiksi vuonna 1974 myönnettiin Urheilijoiden Ammattienedistämisseuralle veikkausvoittovaroja 400 000 markkaa (Klemola 1975, 643).

Positiivisena toimenpiteenä on edelleen pidettävä eräiden urheilujärjestöjen kokeilemaa kielikurssitoimintaa. Tavoitteena on pidetty urheilijoiden kielitaidon kohottamista tasolle, joka mahdollistaa kommunikoinnin ulkomaisten kilpailutoverien sekä yleensäkin vierasmaalaisten kanssa. Kielellisen kosketuksen tehostaminen edistää myös valmentautumista. Pitkillä ulkomaisilla leiri- ja kilpailumatkoilla kielellinen rajoittuneisuus aiheuttaa helposti eristäytyneisyyttä, joka voi olla henkisesti hyvinkin raskas kokemus valmentautuvalle urheilijalle.

Ammattielämän alueella tukitoiminta on eräässä suhteessa ollut hyvinkin näkyvää. Työpaikan järjestyminen urheilullisten saavutusten perusteella on ollut yleistä, sillä kuten aikaisemmin todettiin (s.138) lähes puolet vastaajista katsoi urheilun vaikuttaneen suoranaisesti työpaikan saantiin. Samanaikaisesti kuitenkin yli 40 % urheilijoista on sitä mieltä, että urheilu on haitannut ammattipätevyyden edelleen kehittämistä (Vuolle 1977, 93). Ammatissa toimivan urheilijan kohdalla tukitoiminnan tavoitteena tulisi olla ammattipätevyyden säilyttäminen ja kehittäminen. Edellä mainitun kaltaista kielen opiskelussa toteutettua kurssitoimintaa voitaisiin ehkä laajentaa ammatillisen koulutuksen suuntaan. Tätä pidemmälle menevä toimenpide on väylien avaaminen ammatillisiin jatko- ja täydennyskoulutusjärjestelmiin.

Toisena ennaltaehkäisevien keinojen ryhmässä mainittiin urheilijaan välillisesti kohdistuvat toimenpiteet. Näillä tarkoitetaan toimia, jotka vaikuttavat epäsuorasti ehkäisynnä onnistumiseen. Ohjauksen yhteydessä korostettiin tiedon jakamisen merkitystä urheilijalle. Tuolloin on kyse kasvatus-tehtävästä, jossa vastuu on kaikilla niillä, jotka alan ammattilaisina osallistuvat urheilijapersoonan kehittämiseen. Tässä työssä keskeisenä tavoitteena on pidettävä urheilijoiden kasvattamiseen erikoistuneiden henkilöiden, valmentajien, liikunnanopettajien ja urheilujohtajien, pedagogisesta pätevydestä huolehtiminen. Se on saavutettavissa koulutuksella, jonka sisällölle voidaan asettaa vaatimuksia ainakin seuraav-

vien valmiuksien tuottamiseen:

1. Kyky hallita vähintään kasvatustieteen perusteet ja pedagogiset ja metodiset käsittelyvalmiudet erilaisten valmennus- ja kilpailutoiminnassa eteen tulevien vuorovaikutustilanteiden ratkaisemiseen.

Tämän vaatimuksen mukaan toiminnan tavoitteeksi ja pedagogisten ratkaisujen perustaksi ei riitä pelkästään urheilullisista tavoitteista johdettavat kriteerit, vaan perimmäisenä lähtökohtana tulee olla kokonaiskasvatuksen ajatus ja kaiken toiminnan johtaminen siitä.

Esimerkki virheellisestä mutta valitettavan yleisestä pedagogisesta menettelytavasta on tilanne, jossa valmentaja tuntee nuoren valmennettavan fyysisten ominaisuuksien rajallisuuden ja kuitenkin ylläpitää lajiin suuntautuvaa motivaatiota silloinkin, kun todennäköiset edellytykset urheilukarrierin luomiseen ovat heikot tai olemattomat. Tällöin aiheutuu myöhemmin väistämättä turhaumia tai dissonanssitilanteita. Näitä olisi voinut ehkäistä ohjaamalla motivaatio nuoren kykyrakennetta paremmin vastaavaan muuhun toimintaan.

2. Huippu-urheilun historiallis-yhteiskunnallinen perustan tunteminen ja ymmärtäminen.

Tämä tieto auttaa kilpaurheilun parissa työskentelevää kasvattajaa näkemään, että huippu-urheilu ei ole yhteiskunnasta irrallinen alue, jossa vallitsee omat itseriittoiset lakinsa, vaan urheilun ilmiöiden perusta on siinä historiallis-yhteiskunnallisessa kehityksessä, jonka huippu-urheilu järjestelmänä on käynyt lävitse ja jonka kautta se edelleen tänä päivänä on voimakkaasti sidottu yhteiskunnan perusrakenteeseen. Havaitsemalla nämä yhteydet voi urheilijan kasvatuksesta vastuussa oleva syvemmin ymmärtää ne syyt, joiden kautta myös huippu-urheilijan sosiaalisten ongelmien muodostuminen saa selityksensä. Tätä 'valmennuksen filosofiaan' liittyvää aluetta on pohdittu lähemmin raportissa "Huippu-urheilija kilpaurheilun järjestelmässä" (Vuolle 1973).

3. Kyky vastaanottaa, hankkia aktiivisesti sekä käsitellä tieteellisen tutkimuksen tuottamaa tietoa.

Kasvattajalla on oltava perusvalmius, joka antaa edellytykset toteuttaa kehittely- ja tutkimustyötä tieteelliseltä perustalta ja takaa myös välttämättömät kritiikin välineet tutkimuksen ja tiedon tulvan hallitsemiseksi. Tämän keskeinen sisältö on evaluointivalmiuksien hankkiminen: kyky verrata toiminnan tuloksia tavoitteisiin ja käyttää näin hankittua tietoa hyväksi valmennustapahtuman suunnittelua, ohjelmointia ja toimeenpanoa koskevassa päätöksenteossa. Arvioinnin pedagoginen merkitys korostuu edellä mainittua ohjaavaa ennaltaehkäisyä suoritettaessa. - Karvosen (1976) mukaan ohjaraan evaluaatioon liittyy pitemmällä tähtäimellä myös ennustava evaluaatio. Se merkitsee tämän tutkimuksen puitteissa tiedon jakamista urheilijalle siitä, mitä eri valintavaihtoehdot edellyttävät päätöksentekotilanteessa ja mihin kukin vaihtoehto johtaa todennäköisesti. Kykyä ohjaavan ja ennustavan evaluointimenetelmän käyttämiseen valmennuksessa ja sen siirtämistä urheilijan itsearvioinnin perustaksi onkin pidettävä yhtenä hyvän valmentajan mittana.

Valmennustyötä tekevien henkilöiden pedagogisia valmiuksia painotetaan lähtien siitä, että kilpaurheiluun voi sisältyä kasvatuksellisia tavoitteita myös huipputasolla. Amatöristinen kasvatusihanne ilmeneekin vielä siten, että lähes kaikki vastaajat ovat harjoittaneet urheilua vapaa-aikanaan työnsä ohella. Vieraantumista amatörististä kuvastaa kuitenkin selvästi se, että yli 90 % urheilijoista rinnastaa urheilijaroolinsa työntekijän rooliin ja peräti 4/5 aktiiveista joukkueurheilijoista katsoo amatöristin aatteen vanhentuneeksi (taulukko 30).

Laajoja nuorisojoukkoja koskettavassa ja yhteiskunnan tukemassa kilpaurheilutoiminnassa kasvatuksellisen vastuun tiedostamista ja kantamista on edelleen pidettävä keskeisenä ennaltaehkäisevänä tehtävänä. Urheilun huipputasolla sen sijaan urheilijan aseman turvaaminen ja ammattimaistuvan urheilun mukanaan tuomien sosiaalisten ongelmien poistaminen voi tulevaisuudessa ehkä toteutua parhaiten ammatillisen järjestyntymisen tietä. Tästä on eräänä osoituksena se, että lähes

TAULUKKO 30. Huippu-urheilijoiden käsityksiä amatörististä ja ammattilaisuudesta.

Käsitykset amatörististä ja ammattilaisuudesta	Yksilöurheilijat		Joukkueurheilijat	
	Aktiivit %	Lopettaneet %	Aktiivit %	Lopettaneet %
- Urheilijan tulisi noudattaa ja edistää amatööriurheilun parhaita ihanteita ja periaatteita	41	43	19	29
- Huippu-urheilu on työtä, josta tulisi maksaa palkkaa kuten työstä yleensä	87	77	96	90

70 % vastaajista näki omien etujensa valvomisen mahdolliseksi vain tällaisen etujärjestön kautta. Tämän suuntaisia yrityksiä onkin urheilijoiden keskuudessa viime vuosina tehty. Järjestäytyminen voi onnistua kuitenkin vasta silloin, kun amatörismin asettamat esteet sen toteuttamiseen on poistettu. Tähän saattaa kulua vielä paljonkin aikaa.

Arvioitaessa urheilijoiden kehityksestä vastuuta kantavien henkilöiden pätevyyttä on edellä asetettu ensisijaiseksi koulutustavoitteeksi liikuntakasvatuksellisten valmiuksien hankkiminen. Se merkitsee, että pedagogiikalla tulisi olla keskeinen sija valmentajakoulutuksen eri tasoilla. Näin valmentajakoulutusta onkin toteutettu monessa maassa.

Meillä valmentajakoulutusta ovat tähän saakka hoitaneet ensisijassa urheilujärjestöt, jotka varsin itsenäisesti ovat määritelleet koulutuksensa sisällön. Yrityksiä korkeakoulutasoisen valmentajakoulutuksen järjestämiseen on viime vuosina tehty useitakin. Parhaillaan uudistuvassa tutkintojärjestelmässä yliopistollinen valmentajakoulutus on myös uudistuksen kohteena. Toivoa sopii, että tulevan valmentajakoulutuksen perimmäiseksi tavoitteeksi asetetaan kasvattajavastuuta tuntevien valmentajien kehittäminen.

7.5 Ehdotuksia jatkotutkimuksiksi

Aikaisemmin on jo useassa eri yhteydessä viitattu jatkotutkimuksiin. Tätä tutkimustyötä varten vuosina 1972 ja 1975 koottu aineisto samoin kuin jo vuonna 1968 kansainväliseen tutkimuskäyttöön hankittu materiaali muodostavat jatkokäsittelyyn valmiin laajan perusaineiston, jota voidaan monin tavoin edelleen syventävästi analysoida. Eräänä konkreettisenä syventämisen kohteena tulee esiin urheilijan sosiaalisen taustan, lapsuudenkodin taloudellisen ja yhteiskunnallisen perustan, selvittäminen dissonanssi-ilmiöihin vaikuttavana tekijänä. Toisena tutkimuskohteena voidaan pitää lajianalyysien jatkamista siten, että käsiteltäviksi otetaan esimerkiksi vuoden 1968 tutkimuksessa käytetyillä suosituimmuuskriteereillä valittavat valtaurheilulajit.

Jatkotehtävistä, jotka edellyttävät uuden aineiston kokoamista, tärkeänä voidaan pitää tutkimuksen suuntaamista siihen sosiaaliseen ympäristöön, jossa huippu-urheilijat toimivat, ja niihin ihmissuhteisiin, jotka syntyvät urheilijan ja ympäristön vuorovaikutuksena. Konkreettisinä tutkimuksen kohteina voisivat olla esimerkiksi urheilijoiden perheenjäsenet ja työtoverit.

Vaikka ajattelun ja verbaalisen kommunikoinnin tasoilla tapahtuvaan ajankäytön selvittämiseen liittyy monia vaikeuksia, dominanssitutkimusta tulisi ohjata myös tähän suuntaan.

Uudella aineistolla tutkimusta tulisi laajentaa myös siten, että selvityksen kohteiksi valittaisiin muitakin kuin menestyneitä huippu-urheilijoita. Toisaalta luonnollinen kohderyhmä olisivat myös naisurheilijat, jotka tässä yhteydessä on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle.

Yllä mainitut tehtävät edellyttävät etenemistä pääasiassa joukkotutkimuksen linjalla. Kuten aikaisemmin jo todettiin jatkossa on kuitenkin myös tarkoituksenmukaista pyrkiä ongelmien syvällisempään tarkasteluun käyttämällä hyväksi piirteiltään valikoituja pienempiä kohderyhmiä tai jopa case study

-tyyppisiä tutkimusasetelmia. Mainitut lähestymistavat näyttäisivät olevan erityisen tarkoituksenmukaisia silloin, kun urheilijoiden persoonallisuuden piirteet otetaan selittäjinä kuvaan mukaan.

8. TIIVISTELMÄ

Huippu-urheilu elämänsisältönä

1. Tutkimuksen tausta ja tarkoitus

Kansallisen liikuntakulttuurimme historiassa huippu- ja kilpa-urheilulla on ollut keskeinen asema. Alan tutkimustoiminnan viimeaikaisia kehitysnäkymiä arvioitaessa voidaankin tiedon kasvun katsoa olleen erityisen voimakasta urheiluvalmennuksen alueella. Vahvasti biologisesti orientoitunut tutkimus on kuitenkin keskittynyt ensisijassa urheilijan suorituskyvyn kohottamisesta välittömästi palvelevien tekijöiden selvittämiseen, jolloin urheilijan persoonallisuuden ja sosiaalisen ympäristön tutkiminen on saanut vähemmän huomiota osakseen.

Urheilun taustalla vaikuttaa aina yhteisöelämä vaatimuksineen, joiden kanssa urheilija joutuu sovittamaan tai asettamaan vastakkain urheilulliset tavoitteensa. Tärkeimmät yhteisön vaatimukset, sosiaaliset paineet ja odotukset, kohdistuvat erilaisiin kansalaisvelvollisuuksiin, kuten esimerkiksi koulunkäyntiin ja opiskeluun, ammatin hankkimiseen ja työelämässä toimimiseen, perhevelvoitteista huolehtimiseen ja yhteisten asioiden hoitoon. Tämän lisäksi tietysti persoonalliset tarpeet joutuvat punnittaviksi urheilun vaatimusten kanssa. Huippu-urheilija voi siis kokea elämässään valintatilanteita, joissa urheilun vaihtoehtoina ovat elämän muut toiminnot: niistä kieltäytyminen, niiden rajoittaminen tai siirtäminen myöhäisempään ajankohtaan. Mitä tärkeimmistä

elämäntoiminnoista on kysymys, sitä ongelmallisemmaksi valintatilanne saattaa muodostua. Vaikka urheilu osoittaa sen konkreettisen tavoitteen, johon on pyrittävä, tämä tavoite ei amatööriurheilussa voi olla lopullinen ja kestävä. Urheilu-uran kerran väistämättä päätyttyä palaaminen urheilun vuoksi syrjäytettyihin elämäntoimintoihin voi tästä syystä olla joskus vaikeaa, jopa mahdotonta.

Huippu-urheilijan sosiaalisten ongelmien kartoittamisen otti yhdeksi tehtäväkseen Kansainvälinen urheilusosiologian komitea (ICSS). Sen toimesta käynnistettiin vuonna 1969 yhdessätoista eri maassa selvitys, jolla scurattiin vuonna 1956 huipulla olleiden urheilijoiden elämänkaaren muotoutumista. Kansainvälisten vertailujen ollessa vielä kesken laajennettiin tutkimusta kansallisisella tasolla kokoamalla uusi aineisto vuosina 1972 ja 1975.

Kansallisessa "Huippu-urheilu elämänsisältönä" -tutkimuksessa asetettiin seuraavat tavoitteet:

1. Kartoittaa huippu-urheilun asemaa harjoittajansa elämässä sekä sen suhdetta muihin elämäntoimintoihin.
2. Selvittää urheilijoilla eri elämänalueilla mahdollisesti esiintyviä ristiriitatilanteita ja tarkastella niitä suhteessa urheilun hallitsevuuteen.
3. Valottaa niitä ratkaisumekanismia, joilla urheilijat pyrkivät poistamaan esiintulevia ongelmiaan.
4. Käyttää edellä hankittua tietoa hyväksi arvioitaessa urheilijoilla esiintyvien ongelmien yksilöllistä ja yhteiskunnallista merkitystä ja pohdittaessa keinoja, joilla ongelmia voitaisiin liikuntakasvatuksessa ennaltaehkäistä.

Tutkittaviksi elämäntoiminnoiksi valittiin koulunkäynti ja opiskelu, ammatti- ja perhe-elämä sekä osin myös muut vapaa-ajan-toiminnot. Ne edustavat alueita, jotka aikaisemmissa selvityksissä ovat osoittautuneet tärkeiksi. Samalla ne ovat elämäntoimintoja, joilla huippu-urheilijan sosiaaliset ongelmat aikamme kilpaurheilussa nostetaan yleisimmin esiin.

2. Tutkimuksen teoreettinen perusta ja viitekehys

Tutkimusongelmia kokoavana ja analyysia ohjaavana teoreettisena kehyksenä oli Festingerin (1957; 1964) kognitiivisen dissonanssin teoria. Tässä Heiderin (1964; 1958) tasapainoteorian sovel-lutuksessa lähtökohtana on yksilön kognitiivinen käyttäytyminen päätöksentekotilanteessa, jossa on tehtävä valinta kahden tai useamman vaihtoehdon kesken. Päätöksenteon jälkeen valinta jou-tuu uudelleen arvioitavaksi. Mitä tärkeämpiä valitsematta jää-neet vaihtoehdot ovat yksilölle, sitä enemmän tasapainottomuutta eli dissonanssia päätöksentekotilanne synnyttää ja sitä aktiivi-semmin yksilö pyrkii sitä poistamaan käyttäytymistään muuntamal-la. Tutkimuksen ongelmatilanteissa teoria on tulkittavissa si-ten, että joutuessaan urheilun vuoksi mahdollisesti luopumaan muilla keskeisillä elämänalueilla asettamista tavoitteista ur-heilija kokee dissonanssia, jota hän yrittää vähentää käyttäyty-mällä tavalla, joka vahvistaa urheilun hyväksi tehtyjä ratkaisuja.

3. Tutkimusmenetelmät ,

3.1. Tutkimuksen perusjoukko

Tutkimuksen koehenkilöinä olivat olympiavuosien 1956, 1960, 1964, 1968 ja 1972 menestyksekkäimmät suomalaiset miesurheilijat, joita kutsuttiin huippu-urheilijoiksi. Käsitteeseen sisällytettiin:

1. Olympiakisoihin osallistuneet urheilijat
2. Kaikkien tutkimukseen valittujen 21 urheilulajin Suomen mes-tarit
3. Edustusurheilijat eli "A-maajoukkueen" jäsenet jalkapallossa
4. "Itä-Länsi" -ottelun pelaajat pesäpallossa.

3.2. Tutkimuksen suorittaminen

Tutkimuksen perusaineisto koottiin postikyselynä vuosien 1972 ja 1973 vaihteessa urheilujärjestöjen avustuksella. Sitä täydennettiin keväällä 1975 lähettämällä kaikille ensimmäiseen tutkimusvaiheeseen vastanneille urheilijoille pääasiassa urheiluun ja muihin elämäntoimintoihin käytettyä aikaa yksityiskohtaisesti kartoittava kyselylomake.

Lopullinen näyte oli toisessa tutkimusvaiheessa 451 urheilijaa. Näistä 182 kilpaili aktiivisesti tutkimushetkellä ja 269 oli jo tuolloin päättänyt urheilu-uransa. Joukkueurheilijoita oli 172 ja yksilöurheilijoita 279.

4. Tulokset

4.1. Dominanssi eli urheilun hallitsevuus

Urheilijoiden elämässä työ oli arkipäivien ja urheilu sunnuntain ajankäyttöä hallitseva yksittäinen elämäntoiminto. Vaikka työ dominoi arkipäivien ajankäyttöä, urheilulla oli siksi merkittävä asema harjoittajan elämässä, että näiden toimintojen voidaan katsoa yhdessä kuvanneen keskeisen osan urheilijoiden elämänsisälöstä.

Huolimatta siitä, että työhön käytetty aika oli jonkin verran lyhentynyt ja urheiluun käytetty aika lisääntynyt, muutokset vuosien 1956 ja 1972 välisenä aikana olivat vähäisiä. Näyttääkin siltä, että valmennus- ja kilpailutoiminnan kehitys ei kyseisenä aikana ollut johtanut niinkään ajankäytön määrälliseen kasvuun vaan valmennusjärjestelmien laadulliseen paranemiseen.

Vaikka joukkueurheilijoiden kilpailu-ura oli vuosiltaan pitempi kuin yksilöurheilijoiden, kokonaisajankäytön erot osoittautuivat vähäisiksi. Joukkueurheilijoiden valmennus- ja kilpailutoiminta sitä vastoin oli tiukemmin ohjattua ja kontrolloitua kuin yksilöurheilijoiden, kun sidonnaisuutta arvioitiin urheilijan itsenäisellä päätäntävällällä ja vapaudella valmennuk-

sen suunnittelussa, toteutuksessa ja seurannassa.

Ajankäytön kuvaus osoittaa vuosien 1956 - 1972 suomalaisten huippu-urheilijoiden harjoittaneen urheilua työnsä ohella. Tulosten mukaan heitä voidaankin pitää melko puhtaina amatööreinä, mikäli kysymystä tarkastellaan vain työhön ja urheiluun käytetyn ajan perusteella. Tämä piti paikkansa myös urheilijoiden terävimmän kärjen osalta.

Urheilijoiden elämänarvojen järjestelmässä huippu-urheilu, koulunkäynti, ammatti ja perhe-elämä olivat kaikki voimakkaasti arvostettuja elämänalueita. Kilpailu-uran huippukautena urheilulla oli selvästi hallitsevin asema, vaikka siihen uhrattiin vähemmän aikaa kuin työntekoon.

4.2. Urheilun häiriövaikutukset ja niiden poistamisrekiot muilla elämänalueilla

Koulu- ja ammatielämässä urheilun häiriövaikutukset tulivat selvimmän esiin näillä elämänalueilla tunnetun tyytymättömyyden sekä urheilun vuoksi koettujen uhrausten kokemisen kautta. Vaikutusten tiedostaminen oli selvempää koulutuksen kuin ammatielämän alueella. Muussa yhteisöelämässä urheilun seurausvaikutukset koettiin näkyvimmin jokaiselle läheisillä persoonallisen elämän alueilla. Ne tulivat voimakkaimmin tiedostetuksi perhe-elämässä ja lomanvietossa havaittuina uhrauksina.

Aktiivien ja lopettaneiden erot urheilun häiriövaikutusten kokemisessa olivat vähäiset. Joukkueurheilijat havaitsivat ne koulutuksessaan jonkin verran selvemmin kuin yksilöurheilijat. Ero näyttää selittyvän toisaalta joukkueurheilijoiden suuremmalla valmennussidonnaisuudella ja toisaalta korkeamman koulutuksen tuottamalla paremmilla edellytyksillä tiedostaa niitä.

Yleisenä ongelmien synnyn ehkäisijänä voitiin pitää pitkän sosiaalistumisvaiheen kautta kehittyneitä urheilukeskeistä elämäntapaa. Sen seurauksena urheilijat olivat rakentaneet itselleen elämänarvojen järjestelmän, jossa urheilun saama korkea arvostus toimii ristiriitojen tiedostamista ehkäisevänä "henkisenä suojamuurina".

Merkittäväksi ongelmia ennaltaehkäiseväksi tai niitä poista-

vaksi mekanismiksi osoittautui ammatillisten ja urheilullisten intressien yhdistämismahdollisuudet. Parhaimmillaan urheilu auttoi ammatin hankkimisessa ja ammatti vuorostaan tarjosi aktiivikautena joustavat mahdollisuudet urheilun harjoittamiseen sen ohella.

Tutkimusongelmien asettamisen lähtökohtana olivat huippu-urheilun järjestelmän rakenteen samoin kuin huippu-urheilun tulos-tason voimakkaat muutokset vuosien 1956 - 1972 aikavälillä. Ne antoivat aiheen olettaa tutkimusajankohtana tai lähellä sitä määrätietoisesti valmentautuneiden ja kilpailleiden kokeneen urheilun häiriövaikutukset muihin elämäntoimintoihinsa laajemmin ja monipuolisemmin kuin tuolloin jo aktiiviuransa päättäneet entiset huippu-urheilijat. Vaikka tutkimuksen tulokset osoittavatkin valmennusjärjestelmien tehostuneen valmennusohjelmien kehittymisen myötä ja tämän jossain määrin lisänneen alttiutta häiriöihin, muutokset 1970-luvun alkuun tultaessa olivat vähäisiä. Näyttää siltä, että urheilun, koulunkäynnin ja opiskelun sekä perhe-elämän suhdeongelmat oli onnistuttu ratkaisemaan niin, etteivät ne olleet merkittävästi lisääntyneet, joskaan eivät myöskään vähentyneet.

5. Diskussio

Kun tutkimuksen pohjalta arvioidaan suomalaisten huippu-urheilijoiden sosiaalisten ongelmien vakavuutta, voidaan päätyä toteamukseen, että tilanne ei suinkaan ole hälyyttävä. Tämä ei merkitse sitä, etteikö yhteiskunnan tulisi tuntee vastuuta huippu-urheilijoista ja erityisesti näiden kasvattamisesta. Pitäen itseään päävastuullisena elämästään urheilijat asettivat myös odotuksia koulunkäynnin ja ammatin osalta urheilun johdolle ja yhteiskunnalle sekä vähäisemmässä määrin myös valmentajille. Yhteiskunnan vastuun kantaminen voi kuitenkin vielä tänä päivänä toteutua ilman korostettuja erityistoimenpiteitä ja pääasiassa ennaltaehkäisynä.

Urheilijaan välittömästi kohdistuvat ennaltaehkäisevät keinot

voidaan luokitella yhtäältä ohjaaviin toimiin ja toisaalta tukitoimiin. Ensinmainituilla tarkoitetaan henkilökohtaista tai ryhmässä annettavaa neuvontaa. Tavoitteena on sellaisen tiedon jakaminen urheilijalle, jonka perusteella hän voi nähdä valintansa seuraukset, ja tietoisena näistä rationaalisesti ratkaista uravalintoina eteen tulevat vaihtoehdot. Tukitoiminnot ovat ohjasta konkreettisempia toimia, joilla pyritään luomaan tai parantamaan tuen kohteena olevan toiminnan harjoittamisen edellytyksiä. Tavanomaisin tukitoiminnan muoto on taloudellisen tuen osoittaminen urheilijalle. Yhä enemmän yleistyvää on ammatinvalinnan ohjauksen sekä osin myös muun koulutuksen liittäminen osaksi valmennusjärjestelmää.

Urheilijaan välillisesti kohdistuvat toimenpiteet ovat keinoja, jotka vaikuttavat epäsuorasti ehkäisyyn onnistumiseen. Kyse on kaikkien urheilijoiden kasvattamiseen erikoistuneiden henkilöiden, valmentajien, liikunnanopettajien ja urheilujohtajien kyvystä toimia ohjaavan tiedon jakajana eli näiden pedagogisesta pätevyydestä. Se on saavutettavissa kehittämällä alan koulutusjärjestelmää siten, että ensisijaiseksi koulutustavoitteeksi asetetaan liikuntakasvatuksellisten valmiuksien hankkiminen.

Tutkimuksen antama yleisvaikutelma urheilun vaikutuksista harjoittajansa elämään on siis varsin positiivinen. Tulkintaa rajoittaa kuitenkin se, että häiriövaikutusten rekisteröinti perustui urheilijoiden subjektiivisiin käsityksiin asioista. Tuloksia tulisikin tarkentaa siten, että tutkimusta laajennetaan siihen ympäristöön ja niihin vuorovaikutussuhteisiin, joiden piirissä urheilijat eri rooleissa ovat. Ammattielämässä selvityksen kohteena olisi tuolloin urheilijan työympäristö työnjohto ja työtoverit mukaanlukien. Vastaavasti perhe-elämän häiriövaikutusten perusteellinen selvittäminen edellyttäisi myös 'toisen osapuolen kuulemista' eli urheilijoiden vaimojen ja myös muiden perheenjäsenten näkemysten kartoittamista.

Vastaaajajoukon rakenne on olennainen tulosten yksilöllistä ja yhteiskunnallista merkitystä arvioitaessa. Tämän tutkimuksen perusjoukkona olivat urheilijat, joiden voidaan katsoa yltäneen kilpailu-urallaan tavoitteisiin. Näiden urheilijoiden tuntu-
massa on kuitenkin runsaasti urheilijoita, jotka ovat valmentau-

tuneet ja uhranneet elämäänsä urheilulle vähintään yhtä paljon kuin vastaajat saavuttamatta kuitenkaan menestystä. Näiden kilpailu-urallaan epäonnistuneiden urheilijoiden elämässä lähtökohdat ongelmien syntymiselle ovat paljon todennäköisemmät kuin tutkimuksen kohteena olleiden menestyneiden urheilijoiden elämässä. Vasta ottamalla tarkastelun kohteeksi urheilullisissa tavoitteissaan epäonnistuneiden urheilijoiden laajat joukot, voidaan paremmin arvioida huippu-urheilua elämänsisältönä ja sen yksilöllisiä ja yhteiskunnallisia seuraamuksia.

Tutkimuksessa oli mukana vain miespuolisia urheilijoita. Varsin tärkeää olisi laajentaa tutkimus myös naisurheilijoihin.

9. ENGLISH SUMMARY

Pauli Vuolle

Top Sports as Content of Life

1. Background and purpose of the study

In the history of the national, physical culture in Finland, top and competitive sport have occupied a prominent position. Due to rapid development of research during the last decade, Finland is one of the leading countries of the world regarding the science of coaching. Research with its strongly biological orientation has, however, focussed mainly on finding out factors which contribute directly to the upgrading of an athlete's performance capacity. However less attention has been given to the study of the athlete's personality and social background.

Behind sport there is always social life with its demands and requirements, and the athlete has to adjust or confront his sport-goals with them. The most important social demands are: social pressures and expectations, civic obligations like getting an education, training for an occupation, being gainfully employed, taking care of family duties, and participating in the management of common social concerns. In addition to these social needs, personal needs also present their demands on sport. A top athlete will thus encounter choice-situations in which sport is contrasted with other alternat-

ive activities of life. The question arises: What should he accept, What should he reject? The more that important functions of life are at stake, the more problematic the choice situation will become. Although sport points out the concrete objective to be sought, it cannot be final and lasting in amateur sport. When the sport career once is inevitably over, it may be difficult - even impossible - to go back to activities set aside because of sport.

The International Committee for Sport Sociology (ICSS) undertook as one of its tasks to make a survey of the social problems of out-standing athletes. It initiated in 1969 in eleven countries a survey in which the life career of athletes on top in 1956 was followed up. When international comparisons were still underway, the study was further extended nationally by gathering new data in 1972 and in 1975.

The national study "Top Athletics as Content of Life" was to carry out the following tasks:

1. Make a survey of the position of top athletics in the amateur athlete's life and of its relation to other activities of life.
2. Map potential conflict situations in different areas of athletes' lives and to examine them in relation to the dominance of sport.
3. Clarify the mechanisms by which athletes seek to solve emerging problems.
4. Utilize the acquired data in evaluating the personal and social significance of athletes' problems, and in examining ways and means of overcoming such problems in physical education.

This national study selected the following life functions for special analysis: school, study, occupation, family life, and leisure activities. These represent areas which have proved significant in earlier studies. At the same time they are life functions, in which the social problems of top athletes in the top athletics of our time are most frequently experienced.

2. Theoretical background and frame of reference

The theoretical framework selected to integrate research problems and to guide analyses was Festinger's (1946; 1957) theory of cognitive dissonance. The important starting point in this theory is a person's cognitive behavior in a decision-making situation: that is, a choice has to be made between two or more alternatives. After the decision has been made the choice is re-examined. The more important the excluded alternatives are to the individual, the more unbalance or dissonance the decision-making situation causes, and the more actively the individual seeks to remove it through adapting his behavior. In the problem situations included in the present study the theory can be interpreted so that when an athlete, because of sport, is forced to give up his goals in other central areas of life, he experiences dissonance which he attempts to reduce by behaving in a way which strengthens the decision made in favour of sport. This chain of response is illustrated in figure 1 in which the research process is out-lined, and the empirically established relationships are indicated by means of a solid line.

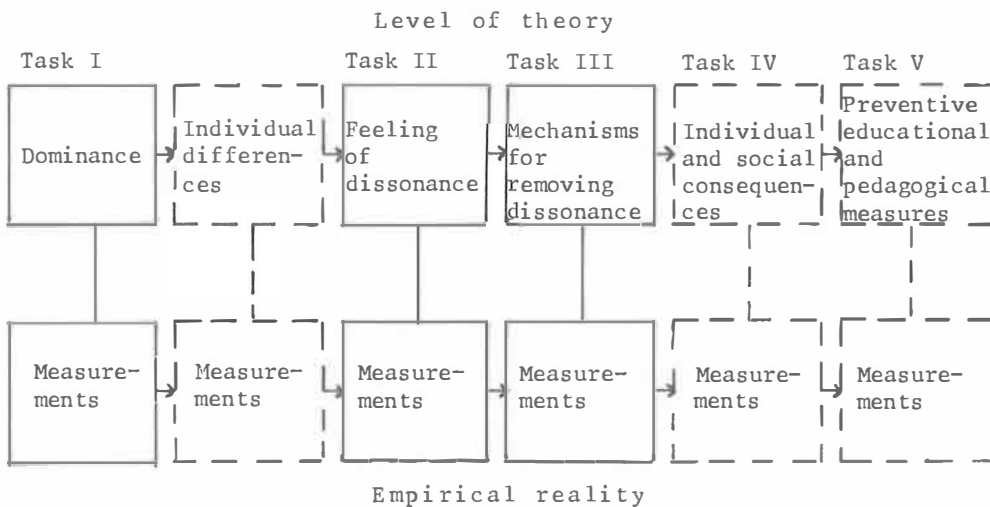

FIGURE 1. Origin, mechanisms of reducing and consequences of dissonance. (In the present study only those relationships are examined closer which are indicated by solid lines.)

3. Methods

3.1. Population

The population of the study was the most successful Finnish male athletes during the Olympic Years of 1956, 1960, 1964, 1968, and 1972, who were called "top athletes". Within the concept "top athlete" were included:

1. Athletes who took part in the Olympic Games.
2. Finnish champions in the 21 events chosen for the study.
3. Members of the Finnish national team in football.
4. Players in the "East-West" contest in Finnish baseball.

3.2. Procedure

The data were collected as a mail enquiry at the turn of 1972 - 73 with the help of central sport federations. The data were complemented in the spring, 1975, by sending to all athletes who had answered the first enquiry a detailed questionnaire which asked mainly about time spent on sport and other activities.

The final sample was 451 athletes in the second stage of the study, 182 being active at that point of time, and 269 having ended their athletic careers. Team sport was represented by 172 and individual sport by 279 athletes.

4. Result

4.1. Dominance of sport

In athletes' lives, work was the single most dominant activity during workdays, and sport on Sundays. Although work dominated

time-expenditure on workdays, sport has such a prominent position in athletes' lives that these two functions, combined, can be considered to have accounted for an essential part of athletes' life-content.

Despite the fact that time spent on work had somewhat decreased and time spent on sport increased, the changes between 1956 and 1972 were small. It appears that the development of systems of coaching and competitions during the above mentioned period has not led to a quantitative increase of time expenditure but, rather, to a qualitative upgrading of coaching systems.

Although the active career of team-athletes was longer than that of individual athletes, the differences in total time-expenditure turned out to be small. The training and competition of team athletes was more strictly guided and controlled than that of individual athletes, when control was assessed in terms of an athlete's freedom in making personal decisions and in the planning, implementation and follow-up of the training programme.

The description of time-expenditure shows that during the period from 1956 to 1972 Finnish top athletes practised sport outside of working hours. According to the results they can be regarded as fairly pure amateurs, if the question of amateurism is only examined in terms of time spent on work and on sport. This was true, also, with regard to the top athletes of champion status.

In the athletes' system of values top athletics, schooling, occupation, and family life were all highly regarded areas of life. During the peak period of athletic career, sport had a clearly dominant position, even if less time was spent on it than on work.

4.2. Undesirable effects of sport on other spheres of life and mechanisms for their removal

The undesirable effects of sport were most clearly manifested

in schooling and occupational life as dissatisfaction felt in these areas and as sacrifices made on account of sport. In other areas of social life the disadvantages due to sport were felt most distinctly in personal life. They were recognized most strongly as sacrifices in family life and vacationing.

Differences in the experience of disadvantages due to sport were small between active athletes and those whose active careers were over. Team athletes found them in their schooling somewhat more clearly than did individual athletes. The difference seems to be explained on, the one hand by team athletes' tighter training commitment and, on the other, by their better possibilities for recognizing disadvantages on account of their better educational background.

As a general check against the emergence of problems, a sportcentred way of life developed through a long period of socialization. In consequence of it, athletes had built for themselves a system of life-values in which the high estimation of sport functions as a "mental safeguard" against recognition of conflicts.

The possibility of combining occupational and athletic interests proved to be the most important mechanism for the prevention and removal of problems. At best, sport was instrumental in getting an occupation, and one's occupation in turn offered good possibilities for practising sport during one's active athletic career.

The basis for the setting of research problems was the great changes in the structure and results of top athletics during the period from 1956 to 1972. The changes gave reason to assume that athletes actively engaged in training and competition during or close to that period had experienced disadvantages in other spheres of life due to sport more strongly and extensively than had those athletes who had already ended their active careers. Although the results of the study show that coaching systems had become more effective, along with improved training programmes and, thus, had to some extent increased susceptibility to disturbances, the changes by the beginning of the 1970's were small. It would appear

that problems concerning the relationships between sport, schooling and family life had been managed to the extent that they had not increased to any appreciable extent; but, it must be admitted, they had not decreased either.

5. Discussion

In evaluating the seriousness of the athletes' social problems on the basis of the obtained results, it can be concluded that the situation is by no means alarming. This does not mean, however, that society should not feel responsibility for top athletes and their education. Holding themselves mainly responsible for their lives, athletes also had some expectations as to what sport leaders and society and, to some extent, also, coaches should do for their schooling and occupation. Societal responsibility can be born, even today, without any extensive special measures, and mainly in the form of prevention.

Direct preventive measures concerning athletes can be classified into guiding and supportive activities. The former means personal or group guidance. The objective is to give the athlete such information on the basis of which he can see the consequences of his choices, and being conscious of them decide rationally between the alternatives of career choice. Supportive activities are more concrete than guidance and seek to create or improve possibilities for carrying out the activity in question. The most common form of support is giving financial aid to athletes. Helpful are also vocational guidance and other school amenities which are integrated into the athlete's training program.

Indirect supportive activities are means which contribute to the success of prevention. This is a question of the pedagogical ability of persons specialized in the training of athletes including coaches, physical education teachers and

sport leaders. In other words, of their ability to impart knowledge and guidance. This ability can be achieved by developing the schooling so that as the primary educational goals is set the acquisition of pedagogical abilities related to physical culture.

The picture yielded by the present study of the effects of sport on the lives of athletes is rather positive. This interpretation is limited, however, by the fact that the registering of disadvantages was based on the athletes' subjective opinions on these points. The results should be elaborated so that the study is extended to cover the environment and the interactions within which the athletes find themselves in different roles. In occupational life the study would focus on the athlete's work environment including work supervisors and fellow workers. Similarly, a thorough analysis of disadvantages in family life would presuppose hearing "the other party", in other words, what are the athletes' wives' and children's views?

The structure of respondents is of crucial importance if we want to assess the individual and social significance of the obtained results. The population of the present study were those athletes who can be considered to have achieved their objectives in their athletic careers. Behind them are, however, numerous other athletes who have trained and sacrificed their lives for sport, as much as the respondents, without achieving similar success. In the lives of these athletes who have failed in their athletic careers the chances for problems are much greater than in the lives of those athletes who made it to the top. Only by taking into account the large numbers of athletes who have failed to achieve their objectives can we make a better evaluation of top athletics as the content of life and of its individual and social consequences. The study also covered only male athletes. It would naturally be very important to extend it to cover also female athletes.

LÄHTEET

- ARVISTO, M. (1972) Konkretno-sociologiceskoe issledovanie nekotoryh subjektivnyh aspektiv ucastijav sportinoj dejatelnosti. Tarton yliopiston liikuntakasvatuksen laitoksen julkaisuja.
- ARVIKO, I. (1976) Factors influencing the job and life satisfaction of retired baseball players. University of Waterloo, Ontario.
- ALLARDT, E. (1976) Hyvinvoinnin ulottuvuudet. WSOY, Porvoo.
- ATEVA, C. & LINDAHL, Y. (1971) Idrotten som uppfostringsmiljö. En enkätundersökning om ishockeyspelande elitjuniorer. Pedagogiska Institutionen, Stockholms Universitetet, Stockholm.
- BALL, W. (1976) Ascription and position: A comparative analysis of "stacking" in professional football. Teoksessa Gruneau, R. & Albinson, J. Canadian Sport. Addison-Wesley, London.
- BINDER, S. (1972) Nun siegt man schön Sportpolitik zwischen Milliarden und Medaillen. Teoksessa Richter, J. Die vertrimmte Nation oder Sport in rechter Gesellschaft. Rowohlt Taschenbuch Verlag, Hamburg.
- BEISSER, A. (1967) The madness in sport. Appleton-Century-Crofts, New York.
- BLANZ, F. (1969) Huippu-urheilijan asenteet ja stressinsieto kilpailua edeltävässä odotustilanteessa. Suomen olympiakomitea, Helsinki.
- BRASHER, G. (1968) Mexico 1968. A diary of the XIX olympias, Helsinki.
- BREHM, J. & COHEN, A. (1962) Perspectives on cognitive dissonance. NY: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, New York.
- CARL-DIEM-INSTITUT (1967) Pierre de Coubertin: the Olympic idea, discourses and essays. Karl Hofman Verlag, Stuttgart.

- CHATOWAY, C. (1968) War without weapons. W.H. Allen, London.
- COLEMAN, J. (1965) Adolescents and schools. Basic Books, New York.
- COLEMAN, J. (1961) The adolescents society. Free Press, New York.
- COMITE INTERNATIONAL OLYMPIQUE (1970) The speeches of President Avery Brundage 1952 to 1968.
- COOPER, R. (1969) Athletics, activity and personality: a review of the literature. Research Quarterly, 40, 4, 857-859.
- COUBERTIN, P. (1908) Une campagne de vingt et un ans. Librairie d'education.
- COUBERTIN, P. (1910) Une olympie moderne. Revue Olympique.
- DIEM, C. (1969) Wesen und Lehre des Sports und der Leibes-
erziehung. Weidmann, Dublin.
- DUMAZIER, J. (1967) Sociology of leisure. Elsevier, Amsterdam.
- FESTINGER, L. (1957) A theory of cognitive dissonance. Stanford University Press, Stanford.
- FESTINGER, L. (1964) Conflict, decision and dissonance. CA: Stanford University Press, Stanford.
- FILIPEC, J. (1974) The quality of life and education. Society and Leisure 4, 2, 15-28.
- FILIPCOVA, B. (1974) Adult education in the changes of human life. Society and Leisure 4, 2, 29-38.
- FOKUS URHEILUKIRJA 2. Otava, Keuruu.
- GALTUNG, J. (1966) Rank and social integration: A multi-dimensional approach. Teoksessa Berger, J. Sociological theories in progress. MA: Free Press, Boston.
- HAAPASALO, J. & KYTÖMÄKI, J. (1973) Tutkimus yleisradion ohjelmien seuraamisesta 23. - 29.7.1973 välisenä aikana. Yleisradio, PTS-elin, Sarja B 5, 174, Helsinki.
- HALLDEN, O. (1963) Stjärnidrottsmannens anpassningsproblem efter idrottskarriärens slut. Pedagogiska Institutionen (licentiatsarbete), Stockholms Universitet, Stockholm.

- HAMMERICH, K. (1972) Berufskarrieren von Spitzensportlern. Sportwissenschaft 2, 168-181.
- HAERLE, R. (1975) Career patterns and contingencies of professional baseball players. Teoksessa Ball, D. & Loy, J. Sport and social order. Reading MA: Addison-Wesley.
- HAVINGHURST, R. & NEUGARTEN, B. (1957) Society and leisure, MA: Allyn and Bacon, Boston.
- HEIDER, F. (1946) Attitudes and cognitive organization. Journal of Psychology 21, 107-112.
- HEIDER, F. (1958) The psychology of interpersonal relations. NY: John Wiley, New York.
- HEINILÄ, K. & VUOLLE, P. (1970) Huippu-urheilijan karriööri, väliraportti. Jyväskylän yliopiston liikuntakasvatuksen laitos, monisteita 1, Jyväskylä.
- HEINILÄ, K. & WUOLIO, J. (1973) Huippu-urheilu & yhteiskunta. Jyväskylän Kesä ry., Jyväskylä.
- HEINILÄ, K. (1974) Urheilu, ihminen, yhteiskunta. Gummerus, Jyväskylä.
- HILL, P. & LOWE, B. (1974) The inevitable metathesis of the retiring athlete. International Review of Sport Sociology, 3-4.
- HODGES, H. (1964) Social stratification, class in America. Cambridge: Schenkman.
- INGHAM, A. (1975) Occupational subcultures in the work world of sport. Teoksessa Ball, D. & Loy, J. Sport and the social order: contributions to the sociology of sport. Reading, MA: Addison-Wesley.
- JORDAN, P. (1975) False spring. NY: Bantam, New York.
- JULKUNEN, R. (1975) Sosialismi ja ajankäyttö. Sosiologia 12, 1, 12-22.
- JYRINKI, E. (1974) Kysely ja haastattelu tutkimuksessa. Hämeenlinna: Arvi A. Karisto.
- KARVONEN, J. (1967) The structure, arousal and chance of the attitudes of teacher education students. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 16. University of Jyväskylä, Jyväskylä.

- KARVONEN, J. (1976) Evaluation from the point of view of student and learning. Paper presented at the International Congress of Physical Education, Jyväskylä 28.5. - 3.7.1977.
- KARVONEN, M. & JÄRVINEN, I. & RISTOLA, E. & KOSKELA, A. (1964) Nyrkkeilijöiden ja painijoiden menestyminen yhteiskunnassa. Työterveyslaitos, tutkimuksia 9, Helsinki.
- KATZ, D. & STOTLAND, E. (1959) A preliminary statement to a theory of attitude structure and chance. Teoksessa Koch, S. (toim.) Psychology: a study of a science, Vol. 3. NY: McGraw-Hill, New York.
- KELVIN, P. (1970) The bases of social behavior. W. H. Allen, London.
- KIRJONEN, J. (1968) Rahat tai henki. Teoksessa Pirinen, E. Terve urheilumaa. Tammi, Helsinki.
- KIVIAHO, P. (1970) Urheilu ja yhteiskunta: Tutkimus urheiluliikkeen alueellisista ominaisuuksista Suomessa ja niihin vaikuttavista tekijöistä. Jyväskylän yliopisto, liikuntakasvatuksen laitos (lisensiaattitutkielma), Jyväskylä.
- KIVIAHO, P. & SIMOLA, M. (1974) Kuka johtaa urheilua Suomessa. Sosiologia 11, 5/6, 267-274.
- KYTÖMÄKI, J. (1975) Tutkimus yleisradion ohjelmien seuraamisesta 3. - 9.2.1975 välisenä aikana. Yleisradio, PTS-elin, Sarja B 8, 75, Helsinki.
- LENSKI, G. (1954) Status crystallization; a non-vertical dimension of social status. American Sociological Review, Vo. 19, 4.
- LENSKI, G. (1956) Social participation and status crystallization. American Sociological Review 31, 4 405-413.
- LEWIN, K. (1948) Resolving social conflicts. NY: Harper, New York.
- LEVINE, S. & SCOTCH, N. (1970) Social stress. IL: Aldine, Chicago.

- LOY, J. (1972) Social origins and occupational mobility pattern of selected sample of American athletes. *International Review of Sport Sociology*, 7, 5-25.
- LUSCHEN, G. (1969) Social stratification and social mobility among young sportmen. Teoksessa Loy, J. & Kenyon, G.S. *Sport, culture and society*. McMillan, London.
- MANZ, G. (1974) Way of life and leisure time use. *Society and Leisure*, 4, 2, 75-86.
- MAUZ, G. (1972) Michel, der Realitätenbesitzer - oder Pierre: Die Krankengeschichte einer Idee. Teoksessa Richter, J. *Die vertrimmte Nation oder Sport in rechter Gesellschaft*. Rowohlt Taschenbuch Verlag, Hamburg.
- MEKSIKON KISAHOJELMIEN KUUNTELUSTA JA KATSELUSTA 1968. Tampereen yliopiston tutkimuslaitos, tutkimustiedotuksia 2/1968.
- METELI (1975) Kolmen metallitehtaan henkilöstöjen elinolot ja elämäntapa. Liikunnan ja Kansanterveyden Edistämmissäätiö, Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 1, Jyväskylä.
- METELI (1975) Kolmen metallitehtaan henkilöstöjen liikuntakäyttäytyminen. Liikunnan ja Kansanterveyden Edistämmissäätiö, Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 11, Jyväskylä.
- MIHOVILOVIC, M. (1968) The status of former sportmen. *International Review of Sport Sociology* 3, 73-96.
- MILLER, N. (1944) *Experimental studies of conflict*. Teoksessa Hunt, J. *Personality and the behavior disorders*. NY: Ronald, New York.
- MÄKELÄ, S. (1974) The finnish top-level athlete of 1971. *Psychiatric Clinic of the Helsinki University Central Hospital*, Helsinki.
- OSGOOD, D. & TANNENBAUM, P. (1955) The principle of congruity and the prediction of attitude change. *Psychological Review* 62, 1. 42-55.
- PARKER, S. (1971) *The future of work and leisure*. Paladin, London.

- PARKER, S. (1970) Tuotantoelämän sosiologia, Tammi, Helsinki.
- PATRUSHEV, V. (1969) Das Zeitbudget der städtischen Bevölkerung in sozialistischen und kapitalistischen Länder. Teoksessa Ahlberg, R. Soziologie in der Sovietunion. Freiburg.
- PROKOP, U. (1971) Soziologie der Olympischen Spiele. Sport und Kapitalismus. Carl Hansen Verlag, München.
- REDL, S. (1972) Bemerkungen zur Schulbildung österreichischer Leistungssportler. Leibeserziehung 26, 7, 150-155.
- REDL, S. (1974) Bemerkungen zur Berufslaufbahn von Spitzensportlern. Leibesübungen Leibeserziehung 28, 6, 129-134.
- REHBERG, R. & SCHAFER, W. (1967) Participation in interscholastic athletics and college expectations. American Journal of Sociology 73, 732-740.
- RICHARDSON, R. (1965) The Bobby Richardson story. Old Tappan, NJ: Revell, Fleming H.
- RIGAUER, B. (1969) Sport und Arbeit. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main.
- ROSENBERG, M. & ABELSON, R. (1958) An analysis of cognitive balancing. Teoksessa Rosenbert et al. Attitude, organization and chance. CT: Yale University Press, New Haven.
- SELYE, H. (1956) The stress of life. NY: McGraw Hill, New York.
- SMITH, N. & DIAMOND, M. (1975) Occupational mobility in professional sport. Paper presented at the World Congress of Sociology VIII.
- SUGAWARA, R. (1972) The study of top sportmen in Japan. International Review of Sport Sociology, 7. 45-68.
- SUSSMAN, M. (1972) An analytic model for the sociological study of retirement. Teoksessa Carp, F. Retirement. NY: Oxford University Press, New York.
- SUOMEN PALLOLIITTO (1971). Vaasa Oy:n kirjapaino, Vaasa.
- SUOMEN VALTAKUNNAN URHEILULIITTO, vuosikirja 1972. E-T. -Paino, Helsinki.

- TELAMA, R. (1970) Oppikoululaisten fyysinen aktiivisuus ja liikuntaharrastukset I, Kuvaileva osa. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos, julkaisuja 142, Jyväskylä.
- TELAMA, R. (1972) Oppikoululaisten fyysinen aktiivisuus ja liikuntaharrastukset IV. Selittävä osa ja yhteenveto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos, julkaisuja 142, Jyväskylä.
- THEODORSON, G. & THEODORSON, A. (1970) A modern dictionary of sociology. Methuen & Co., London.
- TILASTOTIEDOTE 1972. Väestölaskenta vuodelta 1970. Tilastokeskus, Helsinki.
- TILASTOLLISIA TIEDONANTOJA 1975. Tilastokeskus, n:o 54, Helsinki.
- TALOUSNEUVOSTO 1972. Elämän laatu, tavoitteet ja mittaaminen, Talousneuvosto, Helsinki.
- TOUKOMAA, P. (1967) Arvomaailman kehitys kouluiässä. Acta Universitatis Tamperensis, ser A, Vo. 17. Tampereen yliopisto, Tampere.
- TYÖVÄEN URHEILULIIITTO, Toimintakertomus vuodelta 1971, Helsinki.
- URHEILUMME KASVOT 6. Otava, Keuruu.
- VALKONEN, T. (1971) Haastattelu- ja kyselyaineiston analyysi sosiaalitutkimuksessa. Ylioppilastuki ry.
- VANEK, M. & HOSEK, V. (1974) Zur Persönlichkeit des Spitzensportlers. Leistungssport 4, 3, 205-213.
- von EULER, R. (1953) Idrottsrörelsen av i dag. Teoksessa Svenson, S. Svensk idrott 1903 - 1953. Allhems förlag, Malmö.
- WICKLUND, R. & BREHM, J. (1976) Perspectives on cognitive dissonance. NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, Hillsdale.
- WIEDE, P. (1972) Verdirbt Sport der Charakter. Jugend und Sport, Feb.
- WINCH, R. & CABELL, D. (1969) No, evidence, yes, the significance tests of significance. The American Sociologists, 4.

- VIITANEN, J. (1973) Kansanliikkeestä rahan liikkeeksi - huippu-urheilun taloudelliset ja yhteiskunnalliset yhteydet. Kauppakorkeakoulu, Sosiologisia tutkimuksia 6, Helsinki.
- VUOLLE, P. (1972) Huippu-urheilijan elämänura. Jyväskylän yliopisto, liikuntakasvatuksen laitos (lisensiaattitutkielma), Jyväskylä.
- VUOLLE, P. (1973) Huippu-urheilija kilpaurheilun järjestelmässä. Huippu-urheilijatutkimuksen osaraportti. Jyväskylän yliopisto, liikuntakasvatuksen laitos, Jyväskylä.
- VUOLLE, P. (1977) Suomalaisen huippu-urheilijan elämänura. Perustietoja vuosina 1956 - 1972 huipulla olleiden suomalaisten urheilijoiden urheilu-urasta, sosiaalisesta taustasta, koulutuksesta, ammatista ja yhteiskunnallisesta osallistumisesta. Liikunnan ja Kansanterveyden Edistämissäätiö, Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 17, Jyväskylä.
- ZINGG, W. (1971) Spitzensport und Soziale Mobilität. Eidg. Turn- und Sportschule, Magglingen.

Huippu-urheilijan elämänura
tutkimusvaihe 2

Jyväskylän yliopisto
Liikuntasuunnittelun laitos
Pauli Vuolle

KYSELYLOMAKE

Arvoisa vastaaja

Tällä täydennyslomakkeella tiedustelen ensisijassa valmentautumisenne ja kilpailutoimintanne suunnitteluun ja toteutukseen sekä sen vaatimaan ajan-
käyttöön liittyviä asioita, mutta myös eräitä muita eläisen esiin nostattamia seikkoja.

Koska ensimmäinen kysely suoritettiin vuoden 1972 lopulla, pyrkikää vastamaan tuonhetkisen tilanteen ohjalta. Se merkitsee esimerkiksi sitä, että ensimmäisissä kysymyksissä mainitut kilpailu-uranne eri vaiheet ajoittuivat mahdollisimman tarkasti samoin kuin vuoden 1972 tiedustelussa. Jos ette voi palauttaa aikaisempaa vastausmenettelyä mieleenne, älkää antako tämän seikan häiritä lomakkeen täyttämistä. Vastatessanne yksityisiin kysymyksiin valitkaa aina se vaihtoehto, joka lähinnä vastaa tai vastasi tilannetta kohdallanne. Kysymyksissä esiintyviin numeroihin ja numerosarjoihin ei tarvitse kiinnittää mitään huomiota. Ne ovat apuna, kun lomakkeen tietoja myöhemmin siirretään tietokonekäsitelyyn. - Kysymyksiin liittyviä tarkennuksia ja huomautuksia saa ja toivon tehtävän vapaasti.

AKTIIVIVUODET

1. Milloin katsot määrätietoisesti valmentautumisen ja aktiivisen KILPAILU-URASI ALKANEEN
Vuonna..... (5-6)
2. Milloin katsot olleesi aktiivisen KILPAILU-URASI HUIPULLA
Vuonna (7-8)
3. Jos olet lopettanut määrätietoisesti valmentautumisen ja aktiivisen kilpailun, milloin katsot KILPAILU-URASI PÄÄTTYNEEN
Vuonna (9-10)

VALMENNUKSEN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

Merkitse rasti (X) valitsemasi vaihtoehdon kohdalle

	Aktiivisen kilpailu-uran alkamisvuonna	Huippu- vuonna	Aktiivisen kilpailu-uran päättymisv.
4. Valmennussuunnitelmani laatimisesta vastasi pääasiassa:	(11)	(27)	(43)
1. minä(tai joukkueeni) itsenäisesti	()	()	()
2. minä(tai joukkueeni) yhteistoiminnassa valmentajan kanssa	()	()	()
3. valmentaja tai valmennuksen johtoryhmä	()	()	()
5. Kilpailuohjelmani laatimisesta vastasi pääasiassa:	(12)	(28)	(44)
1. minä(tai joukkueeni) itsenäisesti	()	()	()
2. minä(tai joukkueeni) yhteistoiminnassa valmentajan kanssa	()	()	()
3. valmentaja tai valmennuksen johtoryhmä	()	()	()

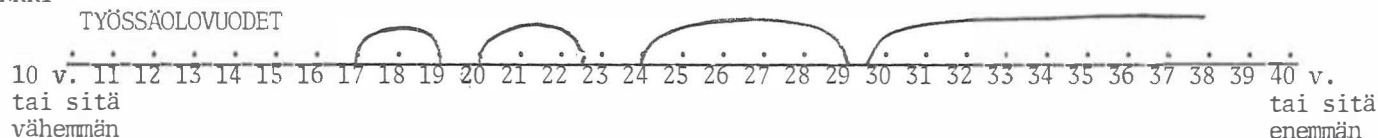
	Aktiivisen kilpailu-uran alkamisvuonna	Huippu- vuonna	Aktiivisen kilpailu-uran päättymisv.
6. Valmentautuessani:	(13)	(29)	(45)
1. minä(tai joukkueeni) en saanut lainkaan ohjausta	()	()	()
2. minä(tai joukkueeni) sain suullista ohjausta	()	()	()
3. minä(tai joukkueeni) sain kirjallista ohjausta	()	()	()
4. minä(tai joukkueeni) sain sekä suullista että kirjallista ohjausta	()	()	()
7. Saadessani valmennusohjeita (tai ohjelmia)ne olivat:	(14)	(30)	(46)
1. yleisiä kaikille valmennettaville tarkoitettuja ohjeita tai ohjelmia	()	()	()
2. valmennusryhmälleni (tai joukkueelleni)erityisesti laadittuja ohjeita ja ohjelmia	()	()	()
3. vain minulle suunniteltuja yksilöllisiä ohjeita ja ohjelmia	()	()	()
8. Valmentautuessani:	(15)	(31)	(47)
1. minulla(tai joukkueellani) oli oma valmentaja	()	()	()
2. kuuluin johonkin valmennusryhmään tai 'talliin'	()	()	()
3. joku valmennus- tai pelaajatoveri toimi valmentajana tai valmensimme toisiamme	()	()	()
4. valmentauduin täydin itsenäisesti	()	()	()
9. Valmennusohjelmani toteuttamisesta:	(16)	(32)	(48)
1. ei tehty mitään kirjallisia merkintöjä	()	()	()
2. pidin päiväkirjaa oman harkintani mukaan	()	()	()
3. valmentaja tai valmennuksen johto velvoittivat päiväkirjan pitoon	()	()	()
10. Toteutin (tai joukkueeni toteutti) valmennusohjelmaa:	(17)	(33)	(49)
1. harjoittelemalla itsenäisesti	()	()	()
2. valmentajan ollessa <u>joskus</u> paikalla	()	()	()
3. valmentajan ollessa <u>melko</u> usein paikalla	()	()	()
4. valmentajan ollessa <u>yleensä</u> paikalla	()	()	()
11. Valmennusohjelmasta saatoin poiketa ilman seuraamuksia:	(18)	(34)	(50)
1. oman harkintani mukaan	()	()	()
2. neuvoteltuani valmentajan kanssa	()	()	()
3. poikkeamista ei juuri sallittu	()	()	()

	Aktiivisen kilpailu-uran alkamisvuonna	Huippu- vuonna	Aktiivisen kilpailu-uran päättymisvuonna
12. Harjoituksista saatoinkin olla poissa:	(19)	(35)	(51)
1. oman harkintani mukaan	()	()	()
2. ilmoitettuani poissaolosta sovitulla tavalla	()	()	()
3. poissaoloja ei juuri sallittu	()	()	()
13. Muista valmennustilaisuuksista (esim. leirit) saatoinkin kieltäytyä ilman seuraamuksia:	(20)	(36)	(52)
1. oman harkintani mukaan	()	()	()
2. neuvoteltuani valmentajan tai valmennuksen johdon kanssa	()	()	()
3. kieltäymisiä ei juuri sallittu	()	()	()
14. Valmennusohjelman noudattamista:	(21)	(37)	(53)
1. ei valvottu lainkaan	()	()	()
2. valmentaja tai valmennuksen johtoryhmä seurasi jossain määrin	()	()	()
3. minä tai valmennuksen johto seurasi säännöllisesti	()	()	()
15. Terveystäni ja kuntoni kehitystä	(22)	(38)	(54)
1. minä tai valmennuksen johto ei seurannut lainkaan	()	()	()
2. minä tai valmennuksen johto seurasi satunnaisesti silloin tällöin	()	()	()
3. minä tai valmennuksen johto seurasi säännöllisesti	()	()	()
16. Seurannan muotoina olivat	(23)	(39)	(55)
1. lääkärintarkastukset	()	()	()
2. kuntotestaukset (kestävyys, voima, nopeus, jne. testit)	()	()	()
3. lajitestit	()	()	()
17. Minulle (tai joukkueelleni) annettiin tietoja testauksista:	(24)	(40)	(56)
1. yleensä ei lainkaan	()	()	()
2. sitä pyydettyä	()	()	()
3. pyytämättä	()	()	()
18. Kilpaillessani:	(25)	(41)	(57)
1. päätin (tai joukkueeni päätti) kilpailutaktiikasta yleensä itsenäisesti	()	()	()
2. päätin (tai joukkueeni päätti) taktiikasta yhteistoiminnassa valmennusjohdon kanssa	()	()	()
3. valmennuksen johto päätti taktiikasta itsenäisesti	()	()	()
19. Kilpailutilanteeseen kuului yleensä	(26)	(42)	(58)
1. taktiikkapalaveri ennen kilpailua tai jälkipalaveri	()	()	()
2. sekä taktiikka että jälkipalaveri	()	()	()
3. ei kumpikaan	()	()	()

AJANKÄYTTÖ

20. Seuraavat akselit esittävät ikävuosiasi. Tehtävänäsi on alla olevan esimerkin tapaan kuvata kaariviivalla IKÄVUOTESI aktiivisen kilpailu-urasi eri vaiheissa, koulunkäynti- ja opiskeluvuotesi sekä työssäolovuotesi puolen vuoden tarkkuudella. Mikäli jokin edellämainituista toiminnoista on jossakin vaiheessa keskeytynyt mutta alkanut myöhemmin uudelleen (kuten 2 1/2 vuoden työstäpoissaolo esimerkissä) nämä tauot tuodaan myös esiin akselilla. Jos toiminta ei ole vielä päättynyt jää kaariviiva loppupäästä avoimeksi.

ESIMERKKI

TEHTÄVÄ IKÄVUODET MÄÄRÄTIE TOISEN VALMENTAUTUMISEN JA AKTIIVISEN KILPAILU-URAN ALKAMISESTA SEN HUIPPUVUOTEEN (59-62)

10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40

IKÄVUODET KILPAILU-URAN HUIPPUVUODESTA ETEENPÄIN (jos kilpailu-ura päättynyt, osoittakaariviiva päätymisajankohdan) (63-66)

10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40

KOULUNKÄYNTI- JA OPISKELUVUODET (67-70)

10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40

TYÖSSÄOLOVUODET (71-74)

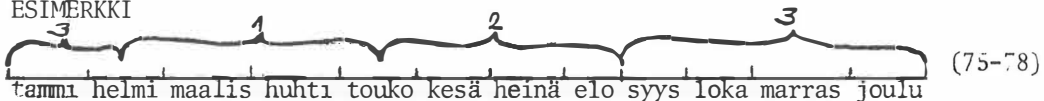
10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40

21. Huippu-urheilijan vuositainen valmentautumis- ja kilpailutoiminta voidaan karkeasti jakaa seuraaviin kausiin:

- 1 = kilpailuihin valmentautumiskausi (ohjelmanmukainen peruskunto- ja lajiharjoittelukausi)
 2 = kilpailukausi (sarjakausi)
 3 = JÄÄ YTTELY- JA LEPOKAUSI (täysi lepo ja/tai ei ohjelmanmukainen 'vapaa' harjoittelu)

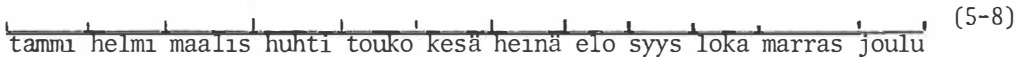
Osoita kaariviivalla ja kautta kuvaavalla numerolla ko. kausien sijoittuminen vuosiakselille puolen kuukauden tarkkuudella urheilu-urasi eri vaiheissa seuraavan esimerkin mukaisesti:

ESIMERKKI

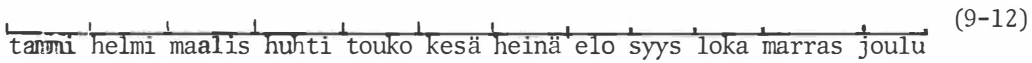

TEHTÄVÄ: VALMENTAUTUMIS-, KILPAILU- JA LEPOKAUSIEN PITUUDET

Kilpailu-uran
alkamisvuonna

Huippuvuonna

Kilpailu-uran viimeisenä
(päättymisvuonna)

Seuraavilla kysymyksillä pyydetään Sinua edelleen tarkemmin arvioimaan alkusi VALMENTAUTUMISEN (harjoitteluun) ja sen jälkeen KILPAILUTOIMINTAAN käyttämäsi aikaa mainittuna kolmena kilpailu-urasi ajankohtana. Arviot ovat keskimääräisiä arvioita, joihin satunnaiset vaihtelut eivät vaikuta.

22. Kuinka monena päivänä VIIKOSSA keskimäärin valmentauduit (harjoiteltit)

	Kilpailu-uran alkamisvuonna	Huippuvuonna	Kilpailu-uran päättymisvuonna
-valmentautumis- kaudella	kertaa (17)viikossa	kertaa (19)viikossa	kertaa (21)viikossa
-kilpailu- tai sarjakaudella	kertaa (18)viikossa	kertaa (20)viikossa	kertaa (22)viikossa

23. Kuinka monena päivänä KUUKAUDESSA keskimäärin valmentauduit (Jos viikkorytmisi olisi säännöllinen harjoittelupäivien lukumäärä on yhtä kuin neljä kertaa viikkoharjoittelupäivien lukumäärä)

	Kilpailu-uran alkamisvuonna	Huippuvuonna	Kilpailu-uran päättymisvuonna
-valmentautumis- kaudella	kertaa(23-24)kuukaudessa	kertaa(27-28)kuukaudessa	kertaa(31-32)kuukaudessa
-kilpailu- tai sarjakaudella	kertaa(25-26)kuukaudessa	kertaa(29-30)kuukaudessa	kertaa(23-34)kuukaudessa

24. Valitse alla olevista vaihtoehdoista se, joka lähinnä vastaa valmennusleirivuorokausien määrää mainituissa uravaiheissa. Osoita vaihtoehtorastilla (X).

Leirivuorokausien määrä:	Kilpailu-uran alkamisvuonna	Huippuvuonna	Kilpailu-uran päättymisvuonna
1. ei yhtään	()	()	()
2. muutama päivä	()	()	()
3. noin viikko	()	()	()
4. 2 - 3 viikkoa	()	()	()
5. noin kuukausi	()	()	()
6. 2 - 3 kuukautta	()	()	()
7. 4 - 6 kuukautta	()	()	()
8. 7 - 9 kuukautta	()	()	()
9. 10 - 12 kuukautta	()	()	()

25. Seuraavat akselit esittävät vuorokauden tunteja. Tehtävänäsi on kuvata TYYPILLISEN ARKIPÄIVÄN (maanantai - perjantai) PÄIVÄJÄRJESTYS urheilurasi eri vaiheissa. Suorita kaariviivamerkinnot sijoittamalla alla olevat toiminnot esimerkin antamalla tavalla tuntiakselille puolen tunnin tarkkuudella.

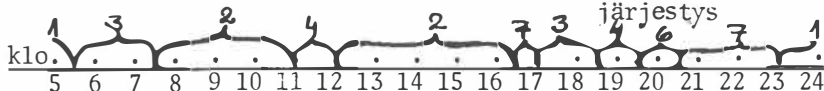
Tuntiakselille sjoitettavat päivän toiminnot (mistä - mihin)

1 = Nukkuminen	- yöuni, päivätorkut
2 = Koulussaolo, opiskelu tai työssäolo	- mukaanlukien sekä matkoihin että valmistautumiseen ja hygieniaan käytetty aika
3 = Valmentautuminen ja muu liikunta	- mukaanlukien sekä matkoihin että valmistautumiseen ja hygieniaan käytetty aika
4 = Ateriointi	
5 = Kodin työt ja askareet	- esim. ruuanlaitto, tiskaaminen, siivous, ostoksilla käynti, kodin korjaustyöt, pihatyöt
6 = Aktiivinen vapaa-aika	- esim. lukeminen, opiskelu, järjestötoiminta, askartelu, kerhotyö
7 = Passiivinen vapaa-aika	- oleskelu, television katselu, radion kuuntelu, seurustelu, urheilukilpailujen seuraaminen

OHJE: Sijoita päivän toiminnot akselille numeroiden esittämässä järjestyksessä.

ESIMERKKI

HUIPPUVUOSI: VALMENTAUTUMISKAUSI - tyypillisen valmentautumista sisältävän arkipäivän päiväjärjestys

TEHTÄVÄ:

KILPAILU-URAN
ALKAMISVUONNA

VALMENTAUTUMISKAUSI

- tyypillisen valmentautumista
sisältävän arkipäivän päivä-
järjestysklo $\frac{\cdot}{5} \frac{\cdot}{6} \frac{\cdot}{7} \frac{\cdot}{8} \frac{\cdot}{9} \frac{\cdot}{10} \frac{\cdot}{11} \frac{\cdot}{12} \frac{\cdot}{13} \frac{\cdot}{14} \frac{\cdot}{15} \frac{\cdot}{16} \frac{\cdot}{17} \frac{\cdot}{18} \frac{\cdot}{19} \frac{\cdot}{20} \frac{\cdot}{21} \frac{\cdot}{22} \frac{\cdot}{23} \frac{\cdot}{24}$ (38-40)

KILPAILUKAUSI

- tyypillisen valmentautumista
sisältävän arkipäivän päivä-
järjestysklo $\frac{\cdot}{5} \frac{\cdot}{6} \frac{\cdot}{7} \frac{\cdot}{8} \frac{\cdot}{9} \frac{\cdot}{10} \frac{\cdot}{11} \frac{\cdot}{12} \frac{\cdot}{13} \frac{\cdot}{14} \frac{\cdot}{15} \frac{\cdot}{16} \frac{\cdot}{17} \frac{\cdot}{18} \frac{\cdot}{19} \frac{\cdot}{20} \frac{\cdot}{21} \frac{\cdot}{22} \frac{\cdot}{23} \frac{\cdot}{24}$ (41-43)LEPO- JA JÄÄH-
DYTTELYKAUSI- tyypillisen arkipäivän päivä-
järjestysklo $\frac{\cdot}{5} \frac{\cdot}{6} \frac{\cdot}{7} \frac{\cdot}{8} \frac{\cdot}{9} \frac{\cdot}{10} \frac{\cdot}{11} \frac{\cdot}{12} \frac{\cdot}{13} \frac{\cdot}{14} \frac{\cdot}{15} \frac{\cdot}{16} \frac{\cdot}{17} \frac{\cdot}{18} \frac{\cdot}{19} \frac{\cdot}{20} \frac{\cdot}{21} \frac{\cdot}{22} \frac{\cdot}{23} \frac{\cdot}{24}$ (44-46)HUIPPUVUONNA

VALMENTAUTUMISKAUSI

- tyypillisen valmentautumista
sisältävän arkipäivän päivä-
järjestysklo $\frac{\cdot}{5} \frac{\cdot}{6} \frac{\cdot}{7} \frac{\cdot}{8} \frac{\cdot}{9} \frac{\cdot}{10} \frac{\cdot}{11} \frac{\cdot}{12} \frac{\cdot}{13} \frac{\cdot}{14} \frac{\cdot}{15} \frac{\cdot}{16} \frac{\cdot}{17} \frac{\cdot}{18} \frac{\cdot}{19} \frac{\cdot}{20} \frac{\cdot}{21} \frac{\cdot}{22} \frac{\cdot}{23} \frac{\cdot}{24}$ (47-49)

KILPAILUKAUSI

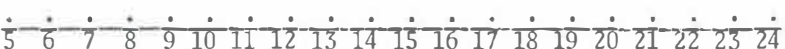
- tyypillisen valmentautumista
sisältävän arkipäivän päivä-
järjestysklo $\frac{\cdot}{5} \frac{\cdot}{6} \frac{\cdot}{7} \frac{\cdot}{8} \frac{\cdot}{9} \frac{\cdot}{10} \frac{\cdot}{11} \frac{\cdot}{12} \frac{\cdot}{13} \frac{\cdot}{14} \frac{\cdot}{15} \frac{\cdot}{16} \frac{\cdot}{17} \frac{\cdot}{18} \frac{\cdot}{19} \frac{\cdot}{20} \frac{\cdot}{21} \frac{\cdot}{22} \frac{\cdot}{23} \frac{\cdot}{24}$ (50-52)LEPO- JA JÄÄH-
DYTTELYKAUSI- tyypillisen arkipäivän päivä-
järjestysklo $\frac{\cdot}{5} \frac{\cdot}{6} \frac{\cdot}{7} \frac{\cdot}{8} \frac{\cdot}{9} \frac{\cdot}{10} \frac{\cdot}{11} \frac{\cdot}{12} \frac{\cdot}{13} \frac{\cdot}{14} \frac{\cdot}{15} \frac{\cdot}{16} \frac{\cdot}{17} \frac{\cdot}{18} \frac{\cdot}{19} \frac{\cdot}{20} \frac{\cdot}{21} \frac{\cdot}{22} \frac{\cdot}{23} \frac{\cdot}{24}$ (53-55)KILPAILU-URAN
PÄÄTTYMIS- (VII-
MEISENA) VUONNA

VALMENTAUTUMISKAUSI

- tyypillisen valmentautumista
sisältävän arkipäivän päivä-
järjestysklo $\frac{\cdot}{5} \frac{\cdot}{6} \frac{\cdot}{7} \frac{\cdot}{8} \frac{\cdot}{9} \frac{\cdot}{10} \frac{\cdot}{11} \frac{\cdot}{12} \frac{\cdot}{13} \frac{\cdot}{14} \frac{\cdot}{15} \frac{\cdot}{16} \frac{\cdot}{17} \frac{\cdot}{18} \frac{\cdot}{19} \frac{\cdot}{20} \frac{\cdot}{21} \frac{\cdot}{22} \frac{\cdot}{23} \frac{\cdot}{24}$ (56-58)

KILPAILUKAUSI

- tyypillisen valmentautumista sisältävän arkipäivän päiväjärjestys

klo (59-61)

LEPO- JA JÄÄH-DYTTELYKAUSI

- tyypillisen arkipäivän päiväjärjestys

klo (62-64)26. Kuinka monena vuotena olet kuulunut seuraaviin VALMENNUSRENKAISIIN:

- nuoriinvuotta (65)
- B-valmennettaviinvuotta (66)
- A-valmennettaviinvuotta (67)
- Olympiavalmennettaviinvuotta (68)
- johonkin muuhun renkaaseen tai talliin:vuotta (69)
- Mihin.....

27. Seuraavassa Sinua pyydetään valitsemaan annetuista vaihtoehdoista se, joka lähinnä osoittaa KILPAILUKAUDELLA (sarjakaudella) käymiesi KILPAILUJEN MÄÄRÄN - jälleen urheilu-urasi eri vaiheissa

	Kilpailu-uran alkamisvuonna	Huippuvuonna	Kilpailu-uran päättymisvuonna
Kilpailukaudella käytyjen kilpailujen määrä:	(70)	(71)	(72)
1.lähes säännöllisesti viikonvaihteessa ja viikolla	()	()	()
2.lähes säännöllisesti viikonvaihteessa ja silloin tällöin lisäksi viikolla	()	()	()
3.lähes säännöllisesti viikonvaihteessa mutta ei viikolla	()	()	()
4.2-3 kertaa kuukaudessa	()	()	()
5.noin kerran kuukaudessa	()	()	()
6.harvemmin kuin kerran kuukaudessa	()	()	()

28. Missä seuraavista ELÄMÄNVAIHEISTA olit urheilu-urasi alla olevina aikoina

	Kilpailu-uran alkamisvuonna	Huippuvuonna	Kilpailu-uran päättymisvuonna
1. koulussa tai opiskeluvaiheessa	(73)	(74)	(75)
	()	()	()
2. työelämän piirissä	()	()	()

29. Valmentautuminen ja kilpailutoiminta saattavat vaatia ajan varaamista urheilulle elämän muilta toiminnoilta. Seuraavat kysymykset kartoittavat näitä seikkoja.

Valitse annetuista vaihtoehtoista se, joka lähinnä osoittaa URHEILUSTA JOHTUVIEN POISSAOLOVUOROKAUSIEN määrän KOULUSTA JA OPIKSELUSTA tai TYÖSTÄ riippuen siitä missä vaiheessa kysyttynä ajankohtana olet ollut.

<u>Kilpailu-uran alkamiskaudella</u>	Valmentautu- miskaudella	Kilpailu- kaudella	Lepo-, jäähdyt- telykaudella
Poissaolot	(76)	(77)	(78)
1. ei yhtään päivää	()	()	()
2. muutaman päivän	()	()	()
3. noin viikon	()	()	()
4. 2 - 3 viikkoa	()	()	()
5. noin kuukauden	()	()	()
6. 2 - 3 kuukautta	()	()	()
7. 4 - 6 kuukautta	()	()	()
8. 7 - 9 kuukautta	()	()	()
9. 10 - 12 kuukautta	()	()	()
<u>Huippuvuonna</u>	(79)	(5)	(6)
1. ei yhtään päivää	()	()	()
2. muutaman päivän	()	()	()
3. noin viikon	()	()	()
4. 2 - 3 viikkoa	()	()	()
5. noin kuukauden	()	()	()
6. 2 - 3 kuukautta	()	()	()
7. 4 - 6 kuukautta	()	()	()
8. 7 - 9 kuukautta	()	()	()
9. 10 - 12 kuukautta	()	()	()
<u>Kilpailu-uran päättymisvuonna</u>	(7)	(8)	(9)
1. ei yhtään päivää	()	()	()
2. muutaman päivän	()	()	()
3. noin viikon	()	()	()
4. 2 - 3 viikkoa	()	()	()
5. noin kuukauden	()	()	()
6. 2 - 3 kuukautta	()	()	()
7. 4 - 6 kuukautta	()	()	()
8. 7 - 9 kuukautta	()	()	()
9. 10 - 12 kuukautta	()	()	()

30. Jos olet ollut työssä kilpailu-urallasi, kuinka paljon katsot käyttäneesi Sinulle työstäsi kuuluvaa VUOSILOMAA urheiluun koko kilpailu-urasi aikana.

	(10)
1. ei lainkaan merkittävästi	()
2. jonkin verran	()
3. kohtalaisesti	()
4. lähes hallitsevasti	()
5. hallitsevasti	()

31. Jos olit työssä urheilu-urasi seuraavina vaiheina tai jonakin niistä, katsotko käyttäneesi Sinulle kuuluvaa VUOSILOMAA urheiluun:

	Kilpailu-uran alkamisvuonna	Huippuvuonna	Kilpailu-uran päättymisvuonna
	(11)	(12)	(13)
1. ei lainkaan merkittävästi	()	()	()
2. jonkin verran	()	()	()
3. kohtalaisesti	()	()	()
4. lähes hallitsevasti	()	()	()
5. hallitsevasti	()	()	()

32. Lauantai ja sunnuntai muodostavat viikonloppuvapaan. Mikä alla olevista vaihtoehtoista lähinnä vastaa sellaisten VIIKONLOPPUVAPAI DEN MÄÄRÄÄ VUODESSA, jolloin et katso valmentautuneesi tai käyttäneesi aikaa kilpailutoimintaan.

<u>Vapaiden viikonloppujen määrä:</u>	Kilpailu-uran alkamisvuonna	Huippuvuonna	Kilpailu-uran päättymisvuonna
	(14)	(15)	(16)
1. ei yhtään	()	()	()
2. 1 - 10	()	()	()
3. 11 - 20	()	()	()
4. 21 - 30	()	()	()
5. 31 - 40	()	()	()
6. 41 - 52	()	()	()

Vaikka valmentautuminen lienee tehokkainta huippuvuonna tai lähellä sitä, rasittavimmat valmentautumisvuodet saattavat ajoittua myös muihin kilpailu-uran ajankohtiin. Seuraavassa Sinua pyydetään arvioimaan minä vuonna itse koit valmentautumisen ja kilpailutoiminnan vaatineen Sinulta eniten ponnistuksia, toisin sanoen mainitsemaan vuoden, jolloin katsoit käyttäneesi eniten energiaa urheiluun.

Vuosi

36. Seuraavassa on television tuottamat ohjelmat luokiteltu seitsemään luokkaan. Valitse alla olevista vaihtoehdoista se, joka lähinnä kuvastaa kiinnostustasi näiden ohjelmatyyppien seuraamiseen urheilu-urasi eri vaiheissa ja merkitse rasti (X) tätä osoittavan numeron kohdalle sille varattuun tilaan. Mikäli et omista televisiota tai siihen ei ole ollut katselumahdollisuutta jossakin uravaiheessasi, vastaa silloin radion kuuntelun perusteella.

1 = kiinnostivat eniten ja pyrin yleensä varaamaan ajan niiden seuraamista varten

2 = kiinnostivat jonkin verran ja seurasin niitä tarkoituksellisesti silloin tällöin

3 = eivät kiinnostaneet, enkä seurannut niitä tarkoituksellisesti (saatoin katsella ja kunnella, mikäli muuta ei ollut tarjolla)

	Kilpailu-uran alkuvaiheessa			Huippu- kautena			Kilpailu-uran loppuvaiheessa			
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	
-uutiset	()	()	()	()	()	()	()	()	()	(71-73)
-dokumenttiohjelmat (esim. luonto-ohjelmat)	()	()	()	()	()	()	()	()	()	(74-76)
-yhteiskunnall. ja poliittiset ohjelmat (esim. ajankohtainen kakkonen, poliittiset paneelit)	()	()	()	()	()	()	()	()	()	(77-79)
-kulttuuriohjelmat (esim. taide)	()	()	()	()	()	()	()	()	()	(5-7)
-puhtaat viihdeohjelmat (Spede-show)	()	()	()	()	()	()	()	()	()	(8-10)
-liikunta- ja urheiluohjelmat yleensä	()	()	()	()	()	()	()	()	()	(11-13)
-omaa lajia tai lajiryhmää lähellä olevat urheiluohjelmat	()	()	()	()	()	()	()	()	()	(14-16)

"Vapaa sana" _____

KIIITOS ERITTÄIN ARVOKKAASTA AVUSTA, YHTEISTYÖSTÄ JA VAIVANNÄÖSTÄ LIIKUNTA-TIETEELLISEN TUTKIMUKSEN EDISTÄMISEKSI.

KADON KUVAUS

TAULUKKO . Näyte ja kato urheilemisen tason mukaan

	Näyte		Selvitetty kato	
	N	%	N	% näytteestä
Olympiavoittajat, MM- ja EM-mestarit	32	5	8	25
Muut mitalisijat olym- pia-, MM- ja EM- tasolla	66	10	10	15
Olympiaedustajat ¹⁾	298	45	98	32
Suomen mestarit	267	40	42	16
Yhteensä	663	100	158	88

Selvittämätön kato: N = 82 = 9 % otoksesta, 12 % näytteestä.

Runsainta kato on ollut olympia-, MM- ja EM-kilpailuissa menestystä vaille jääneiden sekä tämän tason voittajien keskuudessa, kun taas aktiivisimmat vastaajat löytyvät muiden edellä mainittujen tasojen mitalisijojen haltijoista sekä pelkästään Suomen mestaruuksien omistajista.

1) Lisäksi maaotteluedustajat jalkapallossa sekä Itä-Länsi pelaajat pesäpallossa.

TAULUKKO Näyte ja kato urheilumuodon ja kilpailutoiminnan luonteen mukaan

Kilpailu- toiminnan luonne	Yksilölajit				Joukkuelajit				Kaikki			
	Näyte		Selvitetty kato		Näyte		Selvitetty kato		Näyte		Selvitetty kato	
	N	%	N	% näyt- teestä	N	%	N	% näyt- teestä	N	%	N	% näyt- teestä
Aktiivit	146	38	33	23	139	50	36	26	285	43	69	24
Lopet- taneet	241	62	57	24	137	50	22	16	378	57	79	21
Yhteensä	387	100	90	23	276	100	58	21	663	100	148	22

Selvitettävä kato: (kaikki): N = 92 = 10 % otoksesta, 14 % näytteestä.

Selvitetty kato on pienin lopettaneilla joukkueurheilijoilla erojen muodostuessa kolmen muun korkeamman katoryhmän välillä vähäisiksi.

TAULUKKO Näyte ja kato kilpailutoiminnan luonteen ja iän mukaan

	Yksilölajit				Joukkuelajit				Kaikki			
	Aktiivit		Lopettan.		Aktiivit		Lopettan.		N		Selvitetty kato	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	% näytteestä
15 - 19 v	12	8	2	1	3	2	—	—	17	3	1	
20 - 24 v	27	18	8	3	40	30	2	2	77	12	24	31
25 - 29 v	68	44	30	11	61	46	10	9	169	25	36	21
30 - 34 v	31	20	46	18	25	19	33	28	135	20	34	25
35 - 39 v	7	5	69	26	3	2	39	34	118	18	29	25
40 - v	7	5	107	41	1	1	32	27	147	22	42	29
Yhteensä	152	100	269	100	133	100	116	100	663	100	166	25

Selvittämätön kato (kaikki): N 74 = 8 % otoksesta, 11 % näytteestä.

Aktiiveista yksilöurheilijoista 64 % sijoittuu ikävuosien 25 - 34 välille ja aktiiveista joukkueurheilijoista 76 % sijoittuu ikävuosien 20 - 29 välille. Yli 30-vuotiaita on lopettaneissa yksilöurheilijoissa 67 % ja lopettaneissa joukkueurheilijoissa 51 %. Selvitetty kato osoittaa vastaamatta jättäneitä esiintyvän eniten toiseksi nuorimmassa (20 - 24 v) sekä vanhimmassa (yli 40 v) ikäryhmässä.

TAULUKKO . Näyte ja kato vastaajan nykyisen asuinpaikan koon mukaan

	Näyte		Selvitetty kato	
	N	%	N	% näytteestä
Suurkaupunki (Hki, Turku, Tre)	277	42	66	24
Muu kaupunki	241	36	63	26
Maaseutu	145	22	23	19
Yhteensä	663	100	157	24

Selvittämätön kato: N. = 83 = 9 % otoksesta, 13 % näytteestä.

Lähes 80 %:lla vastaajista nykyinen asuinpaikka on kaupunki, missä asuinympäristössä myös selvitetty kato kohoaa maaseutua suuremmaksi.

TAULUKKO . Näyte ja kato vastaajan nykyisen ammatin sosiaalisen arvostuksen (Rauhala 1966) mukaan

			Näyte		Selvitetty kato	
			N	%	N	%
			näytteestä			
1	4	ylimmät kerrostumat	209	36	43	21
	5	keskimm. kerrostumat	179	31	65	36
6	9	alimmat kerrostumat	197	33	48	24
Yhteensä			585	100	156	27

Selvittämätön kato: N = 114 = 13 % otoksesta, 17 % näytteestä

Selvittämätön kadon suuruus aiheuttaa epävarmuutta johtopäätösten teossa. Selvitety osuus kadosta viittaa kuitenkin siihen suuntaan, että vastaamatta jääneitä esiintyisi suhteellisesti enemmän keskimmaisessä ja alimmissa kerrostumissa. Tulos on samansuuntainen kodin sosiaalisen taustan ja kadon yhteyttä osoittavan tiedon kanssa (s.).

PERUSMUUTTUJA.

MuuttujaOperationaalinen vastinpari

U r h e i l u

1. Aktiivisen kilpailu-
uran kesto (A)¹⁾
- 1.1. Määrätietoiset valmentautumis- ja kilpailu-
vuodet. Luokiteltu jakauman perusteella
seuraavasti:
1 = 1 - 10 vuotta
2 = 11 - 15 vuotta
3 = 16 - vuotta
- 1.2. Määrätietoiset valmentautumis- ja kilpailu-
vuodet ennen huippuvuotta. Luokiteltu jakau-
man perusteella seuraavasti:
1 = 1 - 5 vuotta
2 = 6 - 10 vuotta
3 = 11 - vuotta
- 1.3. Määrätietoiset valmentautumis- ja kilpailu-
vuodet huippuvuoden jälkeen. Luokiteltu
jakauman perusteella seuraavasti:
1 = 1 - 10 vuotta
2 = 11 - 15 vuotta
3 = 16 - vuotta
2. Valmentautumiseen ja kil-
pailutoimintaan käytetty
aika aktiivisen kilpailu-
uran eri vaiheissa (B)
- Vuodessa käytetty kokonaisaika = valmentautumis-
ja kilpialukausien kokonaispituus (kuukautta
vuodessa) x valmentautumiseen ja kilpailutoimintaan
keskimäärin valmentautumis- ja kilpailukaudella
kuukaudessa käytettyjen päivien lukumäärä:
- 2.1. Aktiivisen kilpailu-uran alkamisvuonna
Dikotonisoitu jakauman perusteella seuraavasti:
1. eniten aikaa = 98 päivää tai enemmän
2. vähiten aikaa = 97 päivää tai vähemmän
- 2.2. Aktiivisen kilpailu-uran huippuvuonna
Dikotonisoitu jakauman perusteella seuraavasti:
1. eniten aikaa = 165 päivää tai enemmän
2. vähiten aikaa = 164 päivää tai vähemmän
- 2.3. Aktiivisen kilpailu-uran lopettamisvuonna
Dikotonisoitu jakauman perusteella seuraavasti:
1. eniten aikaa = 111 päivää tai enemmän
2. vähiten aikaa = 110 päivää tai vähemmän
- Päivässä käytetty kokonaisaika = päivittäin tyypilli-
senä arkipäivänä (maanantai - perjantai) valmentau-
tumis- ja kilpailukaudella aktiiviseen liikuntaan
käytetty tuntimäärä puolen tunnin tarkkuudella:
- 2.4. Aktiivisen kilpailu-uran alkamisvuonna
Luokiteltu jakauman perusteella seuraavasti:
1 = alle 2 tuntia
2 = 2 - 3 tuntia
3 = yli 3 tuntia

1) A = v. 1972 hankitun perusaineiston muuttuja (Vuolle 1977, liite 1, 2)
B = v. 1975 hankitun täydennysaineiston muuttuja

PERUSMUUTTUJA

MuuttujaOperationaalinen vastinpari

- 2.5. Aktiivisen kilpailu-uran huippuvuonna
Luokiteltu kuten edellä
- 2.6. Aktiivisen kilpailu-uran lopettamisvuonna
Luokiteltu jakauman perusteella seuraavasti:
1 = alle 1,5 tuntia
2 = 1,5 - 2,5 tuntia
3 = yli 2,5 tuntia
3. Valmennussidonnaisuus (B) Summaiseksi itsenäisyyden ja vapauden astetta val-
mennuksen suunnittelun ja ohjelmoinnin, sekä toteu-
tuksen että valvonnan ja seurannan suhteen kuvaavista
muuttujista (kts. lomake B, kys. 4 - 19).
- 3.1. Aktiivisen kilpailu-uran alkamisvuonna
Maksimipistemäärä dikotonisoitu jakauman
perusteella seuraavasti:
1. voimakas valmennussidonnaisuus = 23 pistettä
tai enemmän
2. heikko valmennussidonnaisuus = 22 pistettä
tai vähemmän
- 3.2. Aktiivisen kilpailu-uran huippuvuonna
Ko. pistemäärä dikotonisoitu seuraavasti:
1. voimakas valmennussidonnaisuus = 34 pistettä
tai enemmän
2. heikko valmennussidonnaisuus = 23 pistettä
tai vähemmän
- 3.3. Aktiivisen kilpailu-uran lopettamisvuonna
Dikotonisoitu kuten edellä
4. Vuodet kuuluttaessa val-
mennusrenkaiseen (B) Olympia, A- ja B-valmennettaviin kuulumisen -
vuosien yhteismäärä - aktiivisen kilpailu-uran
aikana.
- Luokiteltu jakauman perusteella seuraavasti:
1 = alle 4 vuotta
2 = 4 - 9 vuotta
3 = yli 9 vuotta
5. Kilpailutoiminta urheilu-
uran eri vaiheissa (B) Kilpailukaudella (sarjakaudella) käytyjen kilpailu-
jen määrä seuraavan luokituksen mukaisesti:
1 = lähes säännöllisesti viikonvaihteessa ja viikolla
2 = lähes säännöllisesti viikonvaihteessa ja silloin
tällöin lisäksi viikolla
3 = lähes säännöllisesti viikonvaihteessa, mutta ei
viikolla
4 = 2 - 3 kertaa kuukaudessa
5 = noin kerran kuukaudessa
6 = harvemmin kuin kerran kuukaudessa
- 5.1. Aktiivisen kilpailu-uran alkamisvuonna
- 5.2. Aktiivisen kilpailu-uran huippuvuonna
- 5.3. Aktiivisen kilpailu-uran lopettamisvuonna

PERUSMUUTTUJA

<u>Muuttuja</u>	<u>Operationaalinen vastinpari</u>
6. Tyytymättömyys/tyytyväisyys saavutettuun urheilumenestykseen (A)	Asteikolla: 1 = erittäin tyytymätön 2 = tyytymätön 3 = en osaa sanoa 4 = tyytyväinen 5 = erittäin tyytyväinen
7. Toiminnan ja menestyksen arvostaminen huippu-urheilussa (A)	Arviointi asteikolla 1 - 5: 1 = matala arvostus 5 = korkea arvostus
8. Suhtautuminen omien lasten liikuntaharrastukseen (A)	"Jos lapsesi haluaisivat harrastaa liikuntaa, mitä seuraavista vaihtoehtoista pitäisit suositeltavimpana heidän kohdallaan." 1 = Toivon, että heistä tulisi huippu-urheilijoita 2 = Toivon, että he harrastaisivat kilpa-urheilua muuta kuin huipputasolla 3 = Toivon, että he harrastaisivat vain kunto- ja virkistysliikuntaa 4 = Samantekevää 5 = Toivon, että he eivät harrastaisi lainkaan liikuntaa.
9. Urheilun lopettamiseen johtaneet syyt (A)	1. Saavutettu urheilussa asetetut tavoitteet 2. Ei odotettua menestystä 3. Elämän muut arvot tulleet urheilua tärkeämmiksi
10. Urheilusaavutukset (A)	1. Olympiavoitto tai mestaruus MM- tai EM-tasolla 2. Muu mitalisija em. tasolla tai voitto tai ennätys pohjoismaisella tasolla tai muissa huomattavissa kansainvälisissä kilpailuissa 3. Pistesija olympia-, MM- tai EM-tasolla tai voitto tai ennätys pohjoismaisella tasolla tai muissa huomattavissa kansainvälisissä kilpailuissa 4. Edellä olevia heikompi menestys

PERUSMUUTTUJAT

MuuttujaKoulunkäynti,
opiskelu

1. Koulutusuran kesto (A)

2. Koulunkäyntiin ja opiskeluun käytetty aika aktiivisella kilpailu-uralla ja sen eri vaiheissa (B)

3. Koulunkäynnin ja opiskelun yhtäjaksoisuus (B)

Operationaalinen vastinpari

- 1.1. Koulunkäynnin ja opiskelun määrä vuosissa:
 1 = 8 vuotta tai sitä vähemmän
 2 = 9 - 14 vuotta
 3 = 15 vuotta tai sitä enemmän

- 1.2. Koulutusaste:
 1 = alemman perusasteen koulutus
 2 = ylemmän perusasteen koulutus
 3 = alemman keskiasteen koulutus
 4 = ylemmän keskiasteen koulutus
 5 = alemman korkea-asteen koulutus
 6 = ylemmän korkea-asteen koulutus

- 2.1. Aktiivisella kilpailu-uralla ennen huippuvuotta

- 2.2. Aktiivisella kilpailu-uralla huippuvuoden jälkeen

- 2.3. Koko aktiivisen kilpailu-uran aikana seuraavan luokituksen mukaisesti:
 1 = ei lainkaan koulussa
 2 = alle puolet ajasta koulussa
 3 = puolet tai yli puolet ajasta koulussa
 4 = koko ajan koulussa

Päivässä käytetty aika = päivittäin tyypillisenä arkipäivänä koulunkäyntiin ja opiskeluun valmentautumis- ja kilpailukaudella käytetty aika puolen tunnin tarkkuudella:

- 2.4. Aktiivisen kilpailu-uran alkamisvuonna

- 2.5. Aktiivisen kilpailu-uran huippuvuonna

- 2.6. Aktiivisen kilpailu-uran lopettamisvuonna

Seuraavan luokituksen mukaan:

- 1 = jatkunut keskeytyttä läpi kilpailu-uran
 2 = päättynyt kerran alkamatta enää uudelleen
 3 = päättynyt kerran, mutta alkanut uudelleen kilpailu-uran aikana
 4 = päättynyt 2 kertaa, mutta alkanut uudelleen kilpailu-uran aikana
 5 = päättynyt 3 kertaa, mutta alkanut uudelleen kilpailu-uran aikana
 6 = päättynyt kerran, mutta alkanut uudelleen kilpailu-uran jälkeen
 7 = päättynyt 2 kertaa, mutta alkanut uudelleen kilpailu-uran jälkeen
 8 = päättynyt 3 kertaa, mutta alkanut uudelleen uran jälkeen

PERUSMUUTTUJA

Muuttuja

4. Ikä opiskelun
alkaessa (B)

Operationaalinen vastinpari

Seuraavan luokituksen mukaan:

1 = 15 vuotiaana	6 = 24 - 25 vuotiaana
2 = 16 - 17 vuotiaana	7 = 26 - 27 vuotiaana
3 = 18 - 19 vuotiaana	8 = 28 - 29 vuotiaana
4 = 20 - 21 vuotiaana	9 = 30 - vuotiaana
5 = 22 - 23 vuotiaana	

5. Koulunkäynnin ja opiskelun viivästyneisyys (A)

Mitattu tutkintojen suorittamisiällä:

5.1. Ammattikoulututkinto

5.2. Keskikoulututkinto

1 = - 16 vuotiaana
2 = 17 - 19 vuotiaana
3 = 20 - 22 vuotiaana
4 = 23 - vuotiaana

5.3. Ylioppilastutkinto

1 = - 19 vuotiaana
2 = 20 - 22 vuotiaana
3 = 23 - 25 vuotiaana
4 = 26 - vuotiaana

5.4. Teknillisen koulun tai ammattiopiston tutkinto

5.5. Korkeakoulututkinto

1 = - 22 vuotiaana
2 = 23 - 25 vuotiaana
3 = 26 - 28 vuotiaana
4 = 29 - vuotiaana

6. Tyytymättömyys/tyytyväisyys nykyiseen koulutustasoon (A)

Kts. luokitusta "urheilu 6"

7. Urheilun edistävät/haitalliset vaikutukset kououtusuraan (A)

7.1. Yleisarvio asteikolla

1 = erittäin haitallisesti
2 = haitallisesti
3 = ei vaikutusta
4 = edistävästi
5 = erittäin edistävästi

7.2. Summaindeksi edistävistä vaikutuksista (kts. lomake A, kus. 37)

7.3. Summaindeksi haitallisista vaikutuksista (kts. lomake A kys. 38) seuraavan luokituksen mukaan:

1 = vaikutti erittäin paljon
2 = vaikutti paljon
3 = vaikutti kohtalaisesti
4 = vaikutti vähän
5 = ei vaikuttanut lainkaan

PERUSMUUTTUJA

<u>Muuttuja</u>	<u>Operationaalinen vastinpari</u>
8. Käsitys urheilun vuoksi tehdyistä uhrauksista koulutusuralla (A)	Arviointi asteikolla: 1 = ei lainkaan uhrauksia 2 = vähän 3 = kohtalaisesti 4 = paljon 5 = erittäin paljon
9. Käsitys päivittäisistä koulunkäyntiin ja opiskeluun kohdistuvista urheilusta johtuvista jäsentelyistä, rajoituksista ja kieltäytymyksistä (B)	Summaindeksi ko. vaikutuksista (kts. lomake B, kys. 33) seuraavan luokituksen mukaan: 1 = ei urheilun aiheuttamia muutoksia toiminnassa 2 = järjestelyjä toiminnan suhteen, mutta ei rajoituksia, luopumista tai kieltäytymistä siitä 3 = rajoituksia toiminnan suhteen, mutta ei luopumista tai kieltäytymistä siitä 4 = luopumista tai kieltäytymistä toiminnasta urheilun vuoksi
	9.1. Kilpailu-uran alkuvaiheessa
	9.2. Kilpailu-uran huippukautena
	9.3. Kilpailu-uran loppuvaiheessa
10. Menestyksen ja toiminnan arvostaminen koulunkäynnin ja opiskelun alueella (A)	Kts. luokitusta "urheilu 7"

PERUSMUUTTUJAT

MuuttujaOperationaalinen vastinpari

T y ö

1. Ammattiuran kesto (B) Työssäolovuodet saavutettaessa 30 vuoden ikä seuraavan luokituksen mukaan:
1 = ei yhtään vuotta	6 = 9 - 10 vuotta
2 = 1 - 2 vuotta	7 = 11 - 12 vuotta
3 = 3 - 4 vuotta	8 = 13 - 14 vuotta
4 = 5 - 6 vuotta	9 = 15 vuotta
5 = 7 - 8 vuotta	
2. Työhön käytetty aika aktiivisella kilpailu-uralla ja sen eri vaiheissa (B)
- 2.1. Aktiivisella kilpailu-uralla ennen huippuvuotta
 - 2.2. Aktiivisella kilpailu-uralla huippuvuoden jälkeen
 - 2.3. Koko aktiivisen kilpailu-uran aikana
kts. luokitusta "koulunkäynti 2.1. - 2.3.
 - 2.4. Aktiivisen kilpailu-uran alkamisvuonna
 - 2.5. Aktiivisen kilpailu-uran huippuvuonna
 - 2.6. Aktiivisen kilpailu-uran lopettamisvuonna
- arvioituna:
1. ansiotyökuukausien määrällä (alkamista edeltävänä, huippu-, lopettamista seuraavana vuonna)
- Päivässä käytetty aika = päivittäin valmentautumis- ja kilpailukaudella työhön käytetty aika puolen tunnin tarkkuudella:
- 2.7. Aktiivisen kilpailu-uran alkamisvuonna
 - 2.8. Aktiivisen kilpailu-uran huippuvuonna
 - 2.9. Aktiivisen kilpailu-uran lopettamisvuonna
3. Työssäkäynnin yhtäjaksoisuus (B) Kts. luokitusta "koulunkäynti 3."
4. Ikä astuttaessa työelämän piiriin (B) Kts. luokitusta "koulunkäynti 4."
5. Tyytymättömyys/tyytyväisyys nykyiseen ammattiin (A) Kts. luokitusta "urheilu 6."
6. Urheilun edistävät/haitalliset vaikutukset ammattiuraan (A)
- 7.1. Yleisarvio (kts. "koulutus 7.1.")
 - 7.2. Summaindeksi edistävästä vaikutuksista (kts. lomake A, kys. 40)
 - 7.3. Summaindeksi haitallisista vaikutuksista (kts. lomake A, kys. 41)

PERUSMUUTTUJA

<u>Muuttuja</u>	<u>Operationaalinen vastinpari</u>
7. Käsitys urheilun vuoksi tehdyistä uhrauksista ammattiuralla (A)	Kts. luokitusta "koulunkäynti 8."
8. Käsitys työelämään päivitettiin kohdistuvista urheilusta johtuvista järjestelyistä, rajoituksista ja kieltämyksistä (B)	Summaideksi ko. vaikutuksista (kts. lomake B, kys. 33 ja "koulutus 9.")
9. Menestyksen ja toiminnan arvostaminen ammatti-elämän alueella (A)	9.1. Aktiivisen kilpailu-uran alkuvaiheessa 9.2. Aktiivisen kilpailu-uran huippukautena 9.3. Aktiivisen kilpailu-uran loppuvaiheessa Kts. luokitusta "urheilu 7."
10. Huippu-urheilun <u>kokeminen</u> ja <u>hyväksyminen</u> työnä (A)	11.1. Kokeminen (väittäjä: "Huippu-urheilu on työtä, josta tulisi maksaa palkkaa, kuten työstä yleensä") 11.2. Hyväksyminen (väittäjä: "Urheilijan tulisi noudattaa ja edistää amatööriurheilun parhaita ihanteita ja periaatteita") Kts. luokitusta "urheilu 10."
11. Ammatinvalinnan viivästyneisyys (A)	Mitattu ammatinvalinnan ajankohdalla seuraavasti: 1. Ennen aktiivisen kilpailu-uran alkua 2. Aktiivisen kilpailu-uran aikana ennen huippuvuotta 3. Huippuvuonna 4. Aktiivisella kilpailu-uralla huippuvuoden jälkeen 5. Aktiivisen kilpailu-uran päätyttyä 6. Ratkaisu vielä tekemättä
12. Ammatinvaihdosten lukumäärä (A)	Vaihdosten määrä
13. Ammatin sosiaalinen lasku (A)	Mitattu ammatin arvostuksen (Rauhalan kerrostuneisuusluokitus) muutoksella. 13.1. Kilpailu-uran aikana = huippuvuoden ammatin arvostus suhteessa kilpailu-uran viimeisen ammatin arvostukseen: 1 = arvostus laskenut (vähintään kerrostuman) 2 = arvostus pysynyt samana 3 = arvostus noussut lievästi (1-2 kerrostumaa) 4 = arvostus noussut voimakkaasti (3 kerrostumaa tai sitä enemmän) 13.2. Kilpailu-uran jälkeen = aktiivisen kilpailu-uran jälkeisen ensimmäisen ammatin arvostus suhteessa nykyisen ammatin arvostukseen (luokitus kuten edellä).

PERUSMUUTTUJA

MuuttujaOperationaalinen vastinpari

P e r h e - e l ä m ä

1. Kodin töihin käytetty aika aktiivisen kilpailu-uran eri vaiheissa (B)
- Päivässä käytetty aika = päivittäin tyypillisenä arkipäivänä kodin töihin ja askareisiin valmentautumis- ja kilpailukaudella käytetty aika puolen tunnin tarkkuudella:
- 1.1. Aktiivisen kilpailu-uran alkamisvuonna
 - 1.2. Aktiivisen kilpailu-uran huippuvuonna
 - 1.3. Aktiivisen kilpailu-uran lopettamisvuonna
2. Perheen perustaminen ja perhesuhteet (A)
- 2.1. Naimisissa/naimattomana/eronneena elävä
 - 2.2. Ikä avioliiton solmimisvuonna
 - 2.3. Ikä 1:n lapsen syntyessä seuraavan luokituksen mukaan:
 - 1 = - 19 vuotta
 - 2 = 20 - 22 vuotta
 - 3 = 23 - 25 vuotta
 - 4 = 26 - 28 vuotta
 - 5 = 29 - vuotta
 - 2.4. Lasten lukumäärä seuraavan luokituksen mukaan:
 - 1 = ei yhtään lasta
 - 2 = 1 lapsi
 - 3 = 2 - 3 lasta
 - 4 = 4 tai sitä enemmän
3. Käsitys urheilun vuoksi tehdyistä uhrauksista perhe-elämän alueella (A)
- Kts. luokitusta "koulunkäynti 8."
4. Käsitys perhe-elämään päivittäin kohdistuvista urheilusta johtuvista järjestelyistä, rajoituksista ja kieltämyksistä (B)
- Summaindeksi ko. vaikutuksista (kts. lomake B, kys. 33 ja "koulutus 9.")
- 4.1. Aktiivisen kilpailu-uran alkuvaiheessa
 - 4.2. Aktiivisen kilpailu-uran huippukautena
 - 4.3. Aktiivisen kilpailu-uran loppuvaiheessa
5. Menestyksen ja toiminnan arvostaminen perhe-elämän alueella (A)
- Kts. luokitusta "urheilu 6.")

PERUSMUUTTUJA

Muuttuja	Operationaalinen vastinpari
3. Penkkiurheiluharrastus (A)	Summaaindeksi penkkiurheiluaktiivisuudesta kotona ja kilpailupaikalla seuraavan luokituksen mukaisesti: 1 = ei koskaan harrastanut 2 = joskus harvoin, kuin ei muuta tekemistä 3 = noin 1 - 2 kertaa kuukaudessa 4 = noin 1 - 2 kertaa viikossa 5 = suunnilleen joka päivä tai aina, kun tarjoutuu tilaisuus
4. Kiinnostus lehtien lukemiseen (B)	4.1. Aktiivisen kilpailu-uran alkamisvuonna 4.2. Aktiivisen kilpailu-uran huippuvuonna 4.3. Aktiivisen kilpailu-uran lopettamisvuonna Arvioinnin kohteena olevat lehtijulkaisut: - sanomalehdet - viihteelliset aikakauslehdet - tietopuoliset lehdet - ammattilehdet - urheilulehdet - kulttuurilehdet Arvioinnissa käytetty asteikko: 1 = kiinnostivat eniten ja seurasin yleensä päivittäin tai lähes aina, kun lehti ilmestyi 2 = kiinnostivat jonkin verran ja seurasin tarkoituksesta silloin tällöin 3 = eivät kiinnostaneet, enkä seurannut niitä tarkoituksesta
5. Kiinnostus television ja radion seuraamiseen (B)	5.1. Aktiivisen kilpailu-uran alkamisvuonna 5.2. Aktiivisen kilpailu-uran huippuvuonna 5.3. Aktiivisen kilpailu-uran lopettamisvuonna Arvioinnin kohteena olevat ohjelmatyypit: - uutiset - dokumenttiohjelmat - yhteiskunnalliset ja poliittiset ohjelmat - kulttuuriohjelmat - puhtaat viihdeohjelmat - liikunta- ja urheiluohjelmat yleensä - omaa lajia tai lajiryhmää lähellä olevat urheiluohjelmat
6. Käsitys urheilun vuoksi tehdyistä uhrauksista kansalaistoiminnan alueella (A)	Summaaindeksi poliittisen ja muun yhteiskunnallisen sekä kulttuuritoiminnan alueella koetuista uhrauksista (kts. "koulunkäynti 9.")
7. Poliittiseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan osallistumisen arvostaminen (A)	Kts. luokitusta "urheilu 6."

PERUSMUUTTUJA

MuuttujaOperationaalinen vastinpariM u u v a p a a - a j a n
t o i m i n t a1. Käytettävissä oleva vapaa-
ajan määrä (B)1.1. Koko urheilu-uran aikana arvioituna vuosilomien
käytöllä seuraavan luokituksen mukaisesti:
1 = ei lainkaan merkittävästi käytetty
2 = jonkin verran
3 = kohtalaisesti
4 = lähes hallitsevasti
5 = hallitsevasti

1.2. Aktiivisen kilpailu-uran alkamisvuonna

1.3. Aktiivisen kilpailu-uran huippuvuonna

1.4. Aktiivisen kilpailu-uran lopettamisvuonna

arvioituna viikonloppuvapaiden määrällä
seuraavan luokituksen mukaisesti:

1 = ei yhtään vapaata viikonloppua

2 = 1 - 10 vapaata viikonloppua

3 = 11 - 20 vapaata viikonloppua

4 = 21 - 30 vapaata viikonloppua

5 = 31 - 40 vapaata viikonloppua

6 = 41 - 52 vapaata viikonloppua

2. Järjestötoiminta-
aktiivisuus

Kts. lomake A, kys. 57, 58, 59

Järjestöaktiivisuus:

2.1. Aktiivisen kilpailu-uran alkamista edeltävänä
vuonna

2.2. Aktiivisen kilpailu-uran huippuvuonna

2.3. Aktiivisen kilpailu-uran päättymistä seuraavana
vuonnaSummaindeksi jäsenyyksien lukumäärän ja aseman
perusteella määriteltynä:

Jäsenyydet:

- ammatilliset järjestöt

- poliittiset järjestöt

- nuorisojärjestöt

- muut aatteelliset järjestöt

- vapaa-ajanviettojärjestöt

Asema järjestöissä:

1 = ei jäsen

2 = jäsen

Valm.käyt.kok.aika alk.v.
 " " " h-v. 34
 " " " lop.v. 19 26
 Valm.sidonaisuus alk.v. -08 00-01
 " " h-v. -05-07-05 28
 " " lop.v. -13-19-04 26 35
 Päivät.valm.aika alk.v. 12 09 08 09-02 00
 " " h-vuonna 14 17 17 06 21 12 06
 " " lop.v. 14 14 27 19 13 40 16 10
 Kilpailujen määrä alk.v. 61 30 18-08 03 01 00 05 01
 " " h-v. 40 57 38-02-07 01 14 11 01-16
 " " lop.v. 38 49 60-08-01-16 12 17-07-23-18.
 Valm.renk. kuuluminen 13 18 06 13 12 14 13 21 11 02 03-07
 Tyytymättöm. urh.menest. -15-10-03-07-01 19-12-07 08 03 10 19 02
 Tulevaisuuden urh.toiminta 07 08 07 15 11-10 16 10 07 13 07 05 08 04
 H-urheilun arvostaminen 01 05-01-01 07-10 08 06 02 00 05-02 08-02-05
 Suht.lasten liik.harrast. 06 00 01 05-06 02 01-05-02-01-08-04-05-07 02 06
 Urh.lop: tavoitt.saavut. -10-14-07 18 05 17 05 01 17 23 10 20 02-07-01-14-17
 " " ei odot.menest. 11 07 03 12 13 08 14 19 18 00 05 02 01-11-05 02-07-06
 " " elämän muut arvot 15 10 01 10 09 02 04 13 02 06 12 01 08 08 03 11 08 08 00
 Yksilö/joukkuelajit -37-48-33 10 13 05-24-24-04 41 47 43-12-19-11-28-47-49-17 13
 Aktiivit/lopettaneet -06-03 00-28-15 57-20-08 00-25-11 00 01 05 00 04 08 00 11 16-23
 Uran kokonaispituus -13-18-21 04-06-01-03-08-06 03 09 04 08 01-04-09-15-13 29 10 17 12
 Pituus ennen h-vuotta -07-08-10-10-08 06-09-03-03-11 01 05 08 13 01-01-01-04 25 05 08 00-03
 Pituus h-vuoden jälkeen -13-19-16 12-02 02 04-05-04 06 02 02 07-10-08-18-26-15 15 05 13 11-12 07
 Koulunkäynnin määrä -07-09-03 07 03 08-01-05 03 12 09 15-02 04 05-04-10-06-09 02 17-21 09 06-13
 Koulutusaste -04-06-01 03 04 15-01-02 10 06 08 16 02 07 05-02-05-03-05 02 19-22 08 09-13-11
 Koul.käyt.aika alk.v. 12 15 11 12 05 03 16 13 09-02-05-08 16 11 09-02 06 05 16-12-03 09-01 00 01 07 07
 " " h-vuonna 08 12 04 18 11 01 08 12 13 12 04 17 02 01 01-05-01-03 05-01-04 03 01 01 09 04-04 02.
 " " lop.v. -12-10-15-09-09-02-19-15-16 04 04 10 09 02 05 06 01-05-14-03-08 07-03 01 02 00-02 01-09
 Koul.käyt.aika/pv alk.v. -06-03-04-03 02-02-09-04-14-02 04-06-07-10-06-05 01 *03 02 01-03-05 07-01-03-07 05 07-07-05
 " " h-v. -20-21-13-07-06 07-20-25 00 07 09 18-08-18 02-11-11-21-13 00-02-01 02-06-05-13-02 23 01 03 4†
 " " lop.v. -10-13-19-06-08-08-16-20-15-04 01 06_05-11 02-03-06-12-09 03-07-02 08 01-01-05 00 06 02-06 24-09
 Koul.kok.aika ennen h-v. -05-07-05-11 28 10-19 27-09-04 39-02-03 27 03 00-02-05-01 04-03-08 00 03-03-04 06_04-03-01 10 14-01
 " " h-v. jälkeen 01-01-03-05 06 09-01 02 09-06-01 06-04 11 07-09-05 04-08 10 01 01-01 10 09 03 05 09-07 06 06 00-02-04
 " " uran aikana 02-02-06-05 04 19-04-13 11-04 03 24-02 13 23 02-06 03-03 09 00-10 06 05-03-03-04-03-07 04 15 00 00-03 06
 Koul.yhtäjaksoisuus " 08 10 08 08 13 20 08 08 17 08 06 14-07 10 04 07 09 00-05 06 10-20 11 12-06-05 -02 03-01 09 10 00 00 06-05-18.
 Ikä opiskelun alkaessa 08 04 11-03-06 08 05 03 07-07-10-15 03 03 02 02 01 06 06 00 05-02 04 07 08-03 05-02 04 03-19 13 04 04-02 04 05
 Ikä amm.k.tutk.valm.ssa 00-09-05-08-12-03-01-07-07-12-16-13-03-05-09 01-04-05-14 01-02-07 03 02 02 01-07-10-03-14-07 07 02-01 03-06-04-04
 Ikä yo-tutk. valmistuessa 03-06-02 03 00-05 00-01 02 09 05 01 04-01-01-04-07-07 03-07 07 03-07 04 01 01 05-11 02-10 10-02 08-04 14-05-01 04 06
 " tekn.amm.opist.tutk." 01 03 00-04-06 05-03-04-02-04-07-03 05 04 07 00 03 02-04-02-02-17 09 00-07-14_04-09-18 02_04 08-07-01-02-04-02-12-11 04
 Tyytymättömyys koul.seen -04-04-03-03-08 09-09-05-08-02-02-04-07 01-04 00 04 00 16 05-11 09 10-04-02 03 -01-04 02 01 15-04 10 -11-18 02-10 00 38 36-
 Urh. vaikutukset koul. 00-09-05-02-07 03-04-05-07-03-02-03-03 01-08 03-02 01-09 08 11 04-02 16 00 03 06 03 04-06-03 05-05-03-01-06-03 02-05 10 14-12
 Hait. vaikutusten indeksi 03 12 03 10 12 01 08 10 09 10 05 09 07 03 06-04 00-04 17-07 02-03 01 04-03 00 11 05-02 07 06-01 09 04 05 06 05 02 05-01-06 23 11
 Edistävien " 01-01-02 10 02 03 03 01 01 08 01 04 03 00-06-01-02-04 00 06 23 03-01 29-02 01 20 08 04-01-02 04-02-02-01-05 02 04-02 21 22-01-03-01
 Uhraukset urh.n vuoksi -02 08-03 06 16 03 03 13 07 11 11 09 05 09 00-09-07-12 18-01 05 05-06 14-04 01 19 07-05 02 07 02 08 07 08 15 05-03 04-04-07 14 08 05 01
 Koul.kohdist.rajoit./pv a.v. 04 08 03 16 18 02 09 12 08 13 12 06 10 07 04-04 02 02-01 06-04-09 00 09-04 04 11 10 00 10 10-03-15-04-16 07-01-01-02 08 07 10 05 06 02 02
 " " h-v. 09 15 05 08 15 02 08 16 03 04 11 03 10 10-08 03 13 11 03-01-01-10-06 16 03 06 05 01 09 14-02 01-10-04 -10-03-08 02-02 05 09 07 03 03-06-01-05
 " " l.v. 16 14 09 10 07 07 06 03 09-05 11 07 01 02 01 10 18 15-09 09-01-07-02 15-02 01 00 15 07 12-02 00-12-07-10_01-02-04-06 03 02 07-01-03-05-05-09-09
 Koulutuksen arvostaminen -04-02 05-04-01 08-06 01 03 04 04 07 05-05 01-01 04 09 03-01 08 23-05 02 02 01 11 08 02 06 04 08 -02 02-05-01 06 02 05 09 10-01 04 13-01 04 11 03-05.

URHEILU- JA KOULUTUSMUUTTUJIEN INTERKORRELAATIOT

Valm.käyt.kok.aika alk.v. " " " " h-v. 34
" " " " lop.v. 19 26
Valm.sidonaisuus alk.v. -08 00-01
" " " " h-v. -05-07-05 26
" " " " lop.v. -13-19-04 26 35
Päivät.valm.aika alk.v. 12 09 08 09-02 00
" " " " h-vuonna 14 17 17 06 21 12 06
" " " " lop.v. 14 14 27 19 13 40 16 10
Kilpailujen määrä alk.v. 61 30 18-08 03 01 00 05 01
" " " " h-v. 40 57 38-02-07 01 14 11 01-16.
" " " " lop.v. 38 49 60-08-01-16 12 17-07-23-16
Valm.renk. kuuluminen 13 18 06 13 12 14 13 21 11 02 03-07
Tyytymättöm. urh.menest. -15-10-03-07-01 19-12-07 08 03 10 19 02
Tulevaisuuden urh.toiminta 07 08 07 15 11-10 16 10 07 13 07 05 08 04
H-urheilun arvostaminen 01 05-01-01 07-10 08 06 02 00 05-02 08-02-03
Suht.lasten liik.harrast. 06 00 01 05-06 02 01-05-02-01-08-04-05-07 02 06
Urh.lop: tavoitt.saaPUT. -10-14-07 18 05 17 05 01 17 23 10 20 02-07-01-14-17
" " ei odot.menest. 11 07 03 12 13 08 14 19 18 00 05 02 01-11-05 02-07-06
" " elämän muut arvot 15 10 01 10 09 02 04 13 02 06 12 01 08 08 03 11 08 08 00
Yksilö/joukkueläjät -37-48-33 10 13 05-24-24-04 41 47 43-12-19-11-28-47-49-17 13
Aktiivit/lopettaneet -06-03 00-28-15 57-20-08 00-25-11 00 01 05 00 04 08 00 11 16-23
Uran kokonaispituus -13-18-21 04-06-01-03-08-06 03 09 04 08 01-04-09-15-13 29 10 17 12
Pituus ennen h-vuotta -07-08-10-10-08 06-09-03-03-11 01 05 08 13 01-01-01-04 25 05 08 00-03
Pituus h-vuoden jälkeen -13-19-16 12-02 02 04-05-04 06 02 02 07-10-08-18-26-15 15 05 13 11-12 07
Ammatturan kesto -03-04-04-23-16 31-13-05 29-29-20 33 04 04 36 03 07 01 15 11-15-03 02 02 01.
Ansiotyön määrä alk.v. 00 04 06-13-18 03-01-04 07-23-25 02 01-03 12-01 10 11-01-02-15 07 03-08 06 01.
" " h-vuonna -03 00 05-19-11 05-11-05 09-25-13 04-07 01 11 06 05 03 01 05-08 08-02-04 10-05-06
" " lop.v. -10-08 01-11-07 01-04-04-03-09-08 04-02-10 07 00-05-04 00 00 06 14-02 04 05 01 01-04
Päivät.työaika alk.vuon. 01 08 09-11-03 05-12 01 07-07-05 03-20-12 05 07 12 06-09-02-03 03-06-06 02-06-03-02-03-
" " h-vuonna -04 00-03-08-02 03-03-05-01-06 00 05-05-37-02-02 00-02 01 02-03-06-01-06-03-05 03 06 10 05
" " lop.v. -02-01-05-05-06-03-10-13-09-05-02 00-10-20 01-02-01 05 02-02-13-03-06-05-01-05 06 02-06-06 03
Työn yhtäjaks. uran aik. 09 06 01 05 10 06 07 09 08 04 08 02-06 04-02 06-01-03 04 07 03-10 07 01-01-05 01 04 03 01 00-01.
Ikä työhön mentäessä -06-14-03-01 01 07-03-10 01 01 07 06 04-02 00-03-11-06-11 07 09-10 01 05-11-01-04 01 03 05 12 02-01
Tyytym. nyk. ammattiin -04-09 02-09-04 13-13-03 13-06 00 12-05 07 14-01-09 01 05 13-08-12-01 07 03 15 01 12 12 13 03 12-02 03
Urh. vaikutukset ammiin -08-10-11 00 02 05-09-08 01 05 06 06-01 03-01-03-10-14-01 12 09 05-02 22 02 03 22 07 03 05 12 01 01 01-01
Hait. vaik. indeksi 03 06 08 05 02-01 07 11 03 03 00 00-01 08 07-02 04 06 12-07-03-03 03-01-02 01-03-03-01-03-05-01 11 09 08 02-
Edist. " " -09-10-09 02 05 09-10-05 07 06 07 10-04 08 03-06-13-15 07 13 13 06-05 34-01 01 30 12 07 08 12 05 07 06 05 03 03-
Uhraukset ammattituralla 13 15 10 06 07 00 11 11 04 07-03-02 02 03-02 06 06 02 10-04-04 08 03 07 01 02 10-03-02-03-10-03 02 03 01 11-04 07
Amm.kohdist.raaj./pv alk.v. 15 11 09 07 01-01 16 11 03-03-07-03 16 08 01 05 11 16 07-09 00 03-03 03 08 04-04-03-01-01-13-02-08-06-08-03-03 05-02
" " " " h-v. 04 11 05 01 13 05 01 16 05-03 09 03 10 12 04 05 13 09 06 03 02-02-08 09 01 04 00 03 05-09 02-12-04-07 05-01 13-03 03.
" " " " l.v. 05 11 07 01 10 21 00 08 20-03 04 15 10 10 25 09 12 01-04 10 00-01-08 12 03 04 08 02 03 07-08 00-14-15-06-02-02 04-01-02-06-
Amm.menestyksen arvost. -01-01 06-03 03 09-01-01 05 01 05 09 04-04 09-01-07 07 02-04 06 18-01-02 08 06 07 06 08 07 05 08 12 03 06 02 10-03 00 01 01-03-
Huippu-urheilu työssä 01-01-07 12 06-08 01 02-08 14 13-05 01-09-11-04-01-09-01-04-07 09 01-10-03 04 03-10-09-12 17-14 01-08 00 23 00 32 01-05-02 04-01
Työn fyys. rasittavuus a.v. 09 12-04-03-04-08 07 02-02-14-14-07 02-02-01 08 11 06 06-06-02 01 01 01 02-05 01 01 04-02-18 93-02 93-03 14 07 12-02 27 45 27 17 09
" " " " h-v. 05 12 02-05 06 03-02 13 05-11 03 04-03 08 07 05 13 05 08-04-11 09-02-04 04-03-04 05 07 04-11 07-03-03 03 14 00 12-03 19 31 25 13 07-01
" " " " l.v. 08-01-05 08 09-03 05 03-03 08 09 06 02 08 03-01-04 01 05 03 05 02-07 01-02 08 04-03 06-02 01 00-01 05-08 11 05 11-02 10 02 04 04-01 00 01
AmmatINVALinnan ajankohta -04-05-04-04 00-02-08-07-04 08 07-01 00-02-01 01-01-04-01-00-02 00 00 08-05-03 11 07 03 07 10 03-13-10-04 12-04 07 14-15-20-21-11 05 05 00 08
Amm.vaihdosten lukumäärä -03-07-06-08-01 08-08-01 07-09-01 09-03 09 12-06-09-04 18-01-09-07-01 14 03 00 12 17 14 18 04 15 16 18 10 06 05-06 04 33 16 29 17 01 06 13 08-25
Työhön käyt. kok.aika a.v. -02 02-03-16 26 13-16 30 09-15 28 16-02 30 16 06 05 04 00 02-05-07-02-03-02-05-03 12 13 14-04 17-04 01 01 05-10-08 02 23 15 13 04-05 06 15-12-10 11-
" " " " h-v. -13-06-02-32-16 68-24-07 62-23-14 70 01 03 72 01 04-01 12 17-20-04 02 03 05-02 04 59 55 56-10 63 21 13 18-05 01-09 03 52 24 26 24 04 06-08-13-07 13-02
" " " " l.v. -02-01-04-08 02 27-05-03 17-05 00 32 02-12 33 00-02 03 01 14-01 00 00 07-05-06-05 02-05 01 04 00 06-02 11 03-09-05 00 32 09 12 21 00 16 03-14-04 04 00-02

URHEILU- JA AMMATTIELÄMÄMUUTTUJIEN INTERKORRELAATIO

Valm.käyt.kok.aika alk.v.	
" " " " h-v.	34
" " " " lop.v.	19 26
Valm.sidonnaisuus alk.v.	-08 00-01
" " h-v.	-05-07-05 28
" " lop.v.	-13-19-04 26 35
Päivit.valm.aika alk.v.	12 09 08 09-02 00
" " " h-vuonna	14 17 17 06 21 12 06
" " " lop.v.	14 14 27 19 13 40 16 10
Kilpailujen määrä alk.v.	61 30 18-08 03 01 00 05 01
" " h-v.	40 57 38-02-07 01 14 11 01-16
" " lop.v.	38 49 60-08-01-16 12 17-07-23-18
Valm.renk. kuuluminen	13 18 06 13 12 14 13 21 11 02 03-07
Tyytymättöm. urh.menest.	-15-10-03-07-01 19-12-07 08 03 10 19 02
Tulevaisuuden urh.toiminta	07 08 07 15 11-10 16 10 07 13 07 05 08 04
H-urheilun arvostaminen	01 05-01-01 07-10 08 06 02 00 05-02 08-02-05
Suht.lasten liik.harrast.	06 00 01 05-06 02 01-05-02-01-08-04-05-07 02 06
Urh.lop: tavoitt.saavut.	-10-14-07 18 05 17 05 01 17 23 10 20 02-07-01-14-17
" " ei odot.menest.	11 07 03 12 13 08 14 19 18 00 05 02 01-11-05 02-07-06
" " elämän muut arvot	15 10 01 10 09 02 04 13 02 06 12 01 08 08 03 11 08 08 00
Yksilö/joukkuelajit	-37-48-33 10 13 05-24-24-04 41 47 43-12-19-11-28-47-49-17 13
Aktiivit/lopettaneet	-06-03 00-28-15 57-20-08 00-25-11 00 01 05 00 04 08 00 11 16-23
Uran kokonaispituus	-13-18-21 04-06-01-03-08-06 03 09 04 08 01-04-09-15-13 29 10 17 12
Pituus ennen h-vuotta	-07-08-10-10-08 06-09-03-03-11 01 05 08 13 01-01-01-04 25 05 08 00-03
Pituus h-vuoden jälkeen	-13-19-16 12-02 02 04-05-04 06 02 02 07-10-08-18-26-15 15 05 13 11-12 07
Kodin työt/pv alk.v.	-05-06-04-09-04-02-09-02-03-06 00 04-08-05-09 00-05-01-02-04-03-01-07-03 05.
" " h-v.	-01 04 01-10-02 01-07 05 01-11 00 00-02-05-10 01 02 04 05 03 00 03-04 06 02 04
" " " lop.v.	04 00-01-07-12 00-10-01 06-05-12 01-03-13 04 08 00-05-07 02 07-01-01 02-05-05 00
Siviilisääty	-10-08-05-24-07 22-17-02 03-22-10 07-05-02 05-05-11-04 08 20-12-12-02 04-01-10 00 01
Ikä aviol. solmittaessa	-09-10-06-24-12 25-15-05 05-24-13 03 00 03 07-07-12-11 06 17-14-12 02 03-02-07-01 02-07
Ikä 1:n lapsen syntessä	-04-10-07-12-12 09-02-10-03-16-11-07 04 00-02-04-01-04-05 08-07 02 04 03-04-06-08 03-05 04
Lasten lukumäärä	-07-04 02-09 01 02-05 05 02-08 01-01 00 04 06-02-06 03 01 04-03 11-06 03 01 09 06 02-04-03-02
Perhe-elämän raj/pv a.v.	13 10 12 12 01-08 16 07 05 01-10-07 22 09 05-04 06 14 02-15 00 00 05 00-06-06 06-02-01-05-10-08
" " " " h-v.	09 11 06 06 14 05-04 14 07 02 12 11 11 15 05 04 11 11 07-03-04-05 02 09-07-03 06-05-06 01-08 05 02
" " " " l.v.	10 09 14 10 10 23-01 02 24 12 09 21 12 10 25 13 10 05-02 01-05-04 08 05-06-08 05 02-02 09-04 00-14-07
Uhraukset perhe-elämään	-01 01-06-01 05 03 03 06 00-01 04 10 05 01 08 04 03 00 09 07 03 04-04 06 02-01 09-03-08 01 01 01 03 05 03
Perhe-elämän arvostaminen	04 07 05 00 07 11 02 03 05-01 03 00 06 00 04 01-03 03 10 04 05 22 00-04 00-01 11 00 06 05-02 06 07 01 07 01

URHEILU- JA PERHE-ELÄMÄMUUTTUJEN INTERKORRELAATIOT

Valm.käyt.kok.aika alk.v.	
" " " " h-v.	34
" " " " lop.v.	19 26
Valm.sidonnaisuus alk.v.	-08 00-01
" " " " h-v.	-05-07-05 28
" " " " lop.v.	-13-19-04 26 35
Päivit.valm.aika alk.v.	12 09 08 09-02 00
" " " " h-vuonna	14 17 17 06 21 12 06
" " " " lop.v.	14 14 27 19 13 40 16 10
Kilpailujen määrä alk.v.	61 30 18-08 03 01 00 05 01
" " " " h-v.	40 57 38-02-07 01 14 11 01-16
" " " " lop.v.	38 49 60-08-01-16 12 17-07-23-16
Valm.renk. kuuluminen	13 18 06 13 12 14 13 21 11 02 03-07
Tyytymättöm. urh.menest.	-15-10-03-07-01 19-12-07 08 03 10 19 02
Tulevaisuuden urh.toiminta	07 08 07 15 11-10 16 10 07 13 07 05 08 04-
H-urheilun arvostaminen	01 05-01-01 07-10 08 06 02 00 05-02 08-02-05
Suht.lasten liik.harrast.	06 00 01 05-06 02 01-05-02-01-08-04-05-07 02 06
Urh.lop: tavoitt.saavut.	-10-14-07 18 05 17 05 01 17 23 10 20 02-07-01-14-17
" " " " ei odot.menest.	11 07 03 12 13 08 14 19 18 00 05 02 01-11-05 02-07-06
" " " " elämän muut arvot	15 10 01 10 09 02 04 13 02 06 12 01 08 08 03 11 08 08 00
Yksilö/joukkuelajit	-37-48-33 10 13 05-24-24-04 41 47 43-12-19-11-28-47-49-17 13
Aktiivit/lopettaneet	-06-03 00-28-15 57-20-08 00-25-11 00 01 05 00 04 08 00 11 16-23
Uran kokonaispituus	-13-18-21 04-06-01-03-08-06 03 09 04 08 01-04-09-15-13 29 10 17 12
Pituus ennen h-vuotta	-07-08-10-10-08 06-09-03-03-11 01 05 08 13 01-01-01-04 25 05 08 00-03
Pituus h-vuoden jälkeen	-13-19-16 12-02 02 04-05-04 06 02 02 07-10-08-18-26-15 15 05 13 11-12 07
Vapaa-aika uran aikana	21 25 17 05 08-04 15 21 07-12-05-07 09 18 11 13 17 21 27-10-01-03 05 14 03
Viikonloppuvapaat alk.v.	-17-15-13-21-07 03-36-21-09 00 08 13-17-04-06 12-05-07-13 04-06-05 04-10-05-03
" " " " h-v.	-20-25-07-13-16 01-31-32-15 03 03-02-14-09-10-05-07-09-23-01-11 03-11-08-13-11
" " " " lop.v.	-01 00-08-14-13-18-14-14-24-01-10-09-03 03-05 13 09 12-09-05 00-06-03-09 01-02-12-13
Päivitt. v-aika alk.v.	-14-13-05 02 06-02-07-07 01 15 14 11-27-07-19-03-11-12-12 07 04-02 00-02-02 01 02 03-08
" " " " h-vuonna	-10-14-12 01 12-04-09 07-10 10 20 00-22 03-25 00-08-08-12-02 06 02-04 02-01-02 04 01-01-03
" " " " lop.v.	-05-05-12-01 09 12-02 01 08 06 08 13-18 10 01-04-11-09-11-01 04 05-02 03 01 06 03 10 02 10 12
Akt.kulturiharrasteet	05 04 05 05 04 14 08 08 18 00-01 16 01 09 11 01 02-06 03 00 11-19 19 16-03-05-03-02 04 08-08 14
Pass. " " "	03-01-01-01 01 14-05 01 03 03 06 11-02 04 12 07-04-04 14 02 07-12-03 12-01-03 05-08-05 06 01 16 16
Akt. kodin toiminnot	-08 01 04-11-08 16-07 01 08-12-11-07 02 07 04-06 03 07 02 02 02-07 02 06-01 02-03-11 07 07-14 23 23 05
Pass. " " "	-03-02-03 01 06-04 06 03-01 01 07-04-08-03-04-07-12-02-06-12 10 09-03-03 01 13-04 03 00 04 07-09-08 03-08
Akt. kaupalliset viihteet	-02-03 01 05 06-09-01-03-04 12 17 04 01 06 04-04-03-09-09-07 10 00-05 14 01-01 12-02-05 01 13-12-10-08-10 06
Pass. " " "	-01-09-03 10 06-08 05-03-07 17 14 05 02-03-08 03-03 01-09-06 13 07-03 06 02 14 05-01 01 05 14-18-12-09-12 09-03
Akt. hobby-harrasteet	-11-17-08-12-05-01-12-05-05-05 02 02 01 04-01-06-14-07-10 05-08 02 00 07-03 03 00-11 04-10 05 03 04 03 04 02-09-02
Pass. " " "	01 04 05-12-05 12-02 00-02-15-10-11 02 04 02 09 09 12 09 07 15-08-08 11-08-01 07-14-10 02-14 19 20 08 19-06-01-05 05
P enkkiurheiluharrastus	-08-15-10-03 12 11-10-05 09 09 24 25-09-06 00 02-16-19 01 00 16 22-20 06 09 11 11 06-03-05 26-03 02-01 01 13 14 10 13-08
Akt.toim.käyt.aika alk.v.	-05-08-09-03 03 02-04-02-05 03 06 08-08 04-09 01-01-08-02 07 06-09-01 02 01 05 00-05-06 01 04-02 00 02-01-11 02-11 01-02 01
" " " " h-v.	-04-06-08 00 04-02 03 07-09 04 07-01-05 01-26-04-01-05 00 02 07-14 00 10-02-03 03-07 03-04 01-05-02 01-03-02-02-04 00-01-07-02
" " " " lop.v.	-10-10-15 03 12 12 00-03 01 13 15 17-18-13-09-06-17-09-08-03 03 03-05-02-08 06 03 07 22 00 22 03 15-10 03-12 02-07 06-07-06
Pass." " " " alk.v.	-11-08 01 04 04-03-05-06 05 13 10 06-22-11-13-04-11-06-11 02 00 06 01-04-03-03 02-07-04-05 17-09-09-11-06 11-03 10-04-11 15 10-04 71
" " " " h-v.	-07-09-06 01 10-03-12 02-03 07-15 00-19 03-06 03-07-04-12-04 01 12-04-05 00 01 01-06-04 00 10-04-04-02-04-05 01 06-10-09 12 06 06 41 73
" " " " lop.v.	00 01-05-04 04 08-03 04 12-02-01 05-08-05-09-02-02-06-10 02 03 06 02 05 01 05 03 08 01 08 00 00 01-02 02 10-02 09-02-05 09-01-01 20 27 86

URHEILU- JA VAPAA-AJANTOIMINTAMUUTTUJIEN INTERKORRELAATIOT

KOKONAISAJANKÄYTTÖ URHEILUUN, TYÖHÖN JA VAPAA-AIKAAN KILPAILU-URALLA

1. Arkipäivinä koko kilpailu-uran aikana					vertailuryhmä	
URHEILUUN VALMENTAUTUMIS- JA KILPAILUKAUSINA	v	kk/v	pv/kk	t/pv	yhteensä/ tuntia	yhteensä tuntia
Kaikki lopettaneet	13,2	x 8,53	x 18,16	x 2,74	= 5438	949
Yksilöurheilijat	12,1	x 8,43	x 19,64	x 2,80	= 5609	938
Joukkueurheilijat	15,1	x 8,63	x 15,42	x 2,41	= 4843	944
TYÖHÖN	v	pv/v	t/pv			
Kaikki lopettaneet	13,2	x 225	x 7,49	=	22245	30070
Yksilöurheilijat	12,1	x 233	x 7,37	=	20778	2756
Joukkueurheilijat	15,1	x 214	x 7,70	=	24882	34397
VAPAA-AIKAAN	v	pv/v	t/pv			
Kaikki lopettaneet	13,2	x 153	x 5,76	+		
	13,2	x 76	x 8,58	=	20190	28802
Yksilöurheilijat	12,1	x 165	x 5,76	+		
	12,1	x 68	x 8,86	=	18740	26402
Joukkueurheilijat	15,1	x 133	x 5,75	+		
	15,1	x 81	x 8,30	=	21700	32948

2. Arkipäivinä kilpailu-uran alkamisen ja huippuvuoden päättymisen välisenä aikana

URHEILUUN VALMENTAUTUMIS- JA KILPAILUKAUSINA	v	kk/v	pv/kk	t/pv		
Kaikki	7,2	x 8,50	x 18,45	x 2,70	= 3048	531
Aktiivit	7,1	x 8,60	x 18,60	x 2,70	= 3066	534
Lopettaneet	7,5	x 8,45	x 17,70	x 2,70	= 3029	529
Yksilöurheilijat	7,1	x 8,40	x 19,80	x 2,80	= 3306	554
Joukkueurheilijat	7,6	x 8,50	x 15,90	x 2,50	= 2568	482
TYÖHÖN	v	pv/v	t/pv			
Kaikki	7,3	x 220	x 7,50	=	12045	1662
Aktiivit	7,1	x 213	x 7,30	=	11039	1617
Lopettaneet	7,5	x 224	x 7,60	=	12768	1708
Yksilöurheilijat	7,1	x 228	x 7,30	=	11817	1617
Joukkueurheilijat	7,6	x 212	x 7,60	=	12245	1731

vertailuryhmä

VAPAA-AIKA	v	pv/v	t/pv		yhteensä/ tuntia	yhteensä tuntia
Kaikki	7,2 x	157 x	5,70	+		
	7,2 x	63 x	8,45		= 10276	15710
Aktiivit	7,1 x	160 x	5,80	+		
	7,1 x	53 x	8,60		= 9825	15492
Lopettaneet	7,5 x	150 x	5,45	+		
	7,5 x	74 x	8,30		= 10738	16365
Yksilöurheilijat	7,1 x	166 x	5,80	+		
	7,1 x	62 x	8,76		= 10692	15492
Joukkueurheilijat	7,6 x	135 x	5,60	+		
	7,6 x	77 x	8,20		= 10545	16583

3. Arkipäivinä kilpailu-uralla huippuvuoden jälkeen

URHEILUUN VALMENTAUTUMIS-
JA KILPAILUKAUSINA

	v	kk/v	pv/kk	t/pv		
Kaikki lopettaneet	5,7 x	8,50 x	18,50 x	2,60	=	2330 420
Yksilöurheilijat	4,9 x	8,40 x	20,00 x	2,80	=	2305 387
Joukkueurheilijat	7,0 x	8,95 x	15,90 x	2,35	=	2341 467

TYÖHÖN

	v	pv/v	t/pv			
Kaikki lopettaneet	5,7 x	234 x	7,40		= 9870	1298
Yksilöurheilijat	4,9 x	237 x	7,20		= 8361	1116
Joukkueurheilijat	7,0 x	225 x	7,60		= 11970	1594

VAPAA-AIKA

	v	pv/v	t/pv			
Kaikki lopettaneet	5,7 x	157 x	5,85	+		
	5,7 x	77 x	8,50		= 8966	12437
Yksilöurheilijat	4,9 x	168 x	5,70	+		
	4,9 x	69 x	9,00		= 7735	10691
Joukkueurheilijat	7,0 x	142 x	6,05	+		
	7,0 x	83 x	8,40		= 10894	15274

AJANKÄYTTÖ URHEILUUN, TYÖHÖN JA VAPAA-AIKAAN KILPAILU-URAN ALKAMIS-,
HUIPPU- JA LOPETTAMISVUOSINA

1. Arkipäivinä kilpailu-uran alkamisvuonna

URHEILUUN VALMENNUS- JA KILPAILUKAUSINA	kk/v	pv/kk	pv/v	t/pv	yhteensä tuntia
Kaikki	7,8	x 15,4	= 120	120	x 2,50 = 300
Aktiivit	7,9	x 16,3	= 129	120	x 2,60 = 335
Lopettaneet	7,7	x 14,8	= 114	114	x 2,40 = 274
Yksilöurheilijat	7,9	x 16,7	= 132	132	x 2,50 = 330
Joukkueurheilijat	7,7	x 13,4	= 103	103	x 2,40 = 247
TYÖHÖN		pv/v	t/pv		
Kaikki	230	x 8,0			= 1840
Aktiivit	225	x 8,0			= 1800
Lopettaneet	232	x 7,9			= 1833
Yksilöurheilijat	240	x 7,9			= 1896
Joukkueurheilijat	223	x 8,1			= 1806
VAPAA-AIKAAN		pv/v	t/pv	pv/v	t/pv
Kaikki	120	x 5,3	+ 110	x 7,6	= 1472
Aktiivit	110	x 5,2	+ 96	x 7,8	= 1420
Lopettaneet	114	x 5,4	+ 118	x 7,8	= 1536
Yksilöurheilijat	132	x 5,3	+ 108	x 7,8	= 1542
Joukkueurheilijat	103	x 5,4	+ 140	x 7,8	= 1648

2. Arkipäivinä kilpailu-uran huippuvuonna

URHEILUUN VALMENNUS- JA KILPAILUKAUDELLA	kk/v	pv/kk	pv/v	t/pv
Kaikki	9,2	x 20,9	= 192	192 x 2,97 = 570
Aktiivit	9,2	x 20,8	= 191	191 x 2,90 = 554
Lopettaneet	9,2	x 21,0	= 193	193 x 3,00 = 579
Yksilöurheilijat	9,1	x 22,5	= 206	206 x 3,10 = 639
Joukkueurheilijat	9,2	x 18,2	= 168	168 x 2,60 = 437

					yhhteensä tuntia
TYÖHÖN	pv/v	t/pv			
Kaikki	215 x	7,0			= 1505
Aktiivit	205 x	6,6			= 1353
Lopettaneet	220 x	7,3			= 1606
Yksilöurheilijat	220 x	6,7			= 1474
Joukkueurheilijat	205 x	7,4			= 1517
VAPAA-AIKAAN	pv/v	t/pv	pv/v	t/pv	
Kaikki	192 x	5,9	+ 23 x	8,8	= 1335
Aktiivit	191 x	6,4	+ 14 x	9,3	= 1352
Lopettaneet	193 x	5,5	+ 21 x	8,5	= 1231
Yksilöurheilijat	206 x	6,1	+ 14 x	9,2	= 1386
Joukkueurheilijat	168 x	5,8	+ 37 x	8,4	= 1284

3. Arkipäivinä lopettamisvuonna

URHEILUUN VALMENNUS- JA KILPAILUKAUDELLA	kk/v	pv/kk	pv/v	t/pv	
Kaikki lopettaneet	8,1 x	16,3 = 130	130 x	2,30	= 229
Yksilöurheilijat	7,7 x	17,3 = 133	133 x	2,50	= 333
Joukkueurheilijat	8,6 x	14,3 = 123	123 x	2,10	= 258
TYÖHÖN	pv/v	t/pv			
Kaikki lopettaneet	269 x	7,4			= 1990
Yksilöurheilijat	271 x	7,3			= 1978
Joukkueurheilijat	276 x	7,6			= 2097
VAPAA-AIKAAN	pv/v	t/pv	pv/v	t/pv	
Kaikki lopettaneet	130 x	6,3	+ 139 x	8,6	= 2014
Yksilöurheilijat	133 x	6,1	+ 138 x	8,6	= 1998
Joukkueurheilijat	123 x	6,4	+ 153 x	8,5	= 2087

4. Vertailuryhmän vuosittainen arkipäivien ajankäyttö

	pv/v	t/pv	
LIIKUNTAAN	278 x	0,47	= 131
TYÖHÖN	278 x	8,33	= 2316
VAPAA-AIKAAN	278 x	7,85	= 2182

URHEILUUN, TYÖHÖN JA KOULUNKÄYNTIIN KÄYTETYN PÄIVITTÄISEN AJAN
VAIHTELUT VALMENTAUTUMIS-, KILPAILU- JA LEPOKAUSINA KILPAILU-URAN
VAIHEISSA

	TUNTIA PÄIVÄSSÄ						Lopettamis-	
	Alkamisvuonna			Huippuvuonna			vuonna	
	Urheilu	Työ	Koulu	Urheilu	Työ	Urheilu	Työ	
KAIKKI								
Valmentautumiskausi	2,3	8,1	7,2	3,1	7,1			
Kilpailukausi	2,7	7,8	6,6	3,0	6,7			
Jäähdyttely- ja lepokausi	1,3	8,0	6,8	1,4	7,3			
AKTIIVIT								
Valmentautumiskausi	2,4	8,1	7,1	2,9	6,7			
Kilpailukausi	2,8	7,8	6,6	2,9	6,2			
Jäähdyttely- ja lepokausi	1,4	8,0	6,5	1,3	6,7			
LOPETTANEET								
Valmentautumiskausi	2,3	8,0	7,2	3,1	7,3	2,2	7,4	
Kilpailukausi	2,6	7,8	6,6	3,0	7,1	2,5	7,3	
Jäähdyttely- ja lepokausi	1,2	8,0	7,0	1,4	7,5	1,0	7,4	
YKSILÖURHEILIJAT								
Valmentautumiskausi	2,4	8,0	7,1	3,2	6,8	2,3	7,3	
Kilpailukausi	2,7	7,7	6,2	3,1	6,3	2,7	7,1	
Jäähdyttely- ja lepokausi	1,3	8,0	6,5	1,5	7,1	1,1	7,3	
JOUKKUEURHEILIJAT								
Valmentautumiskausi	2,3	8,1	7,2	2,6	7,4	2,0	7,6	
Kilpailukausi	2,5	8,1	7,1	2,6	7,3	2,2	7,5	
Jäähdyttely- ja lepokausi	1,1	8,1	7,2	0,9	7,5	0,9	7,7	

LIITE 7.

TAULUKKO Käytyjen kilpailujen määrä kilpailu-uran eri vaiheissa

Kilpailujen määrä	Alkamisvuosi			Huippuvuosi			Lopettamisvuosi		
	Yksi- lö	Jouk- kue	Kaik- ki	Yksi- lö	Jouk- kue	Kaik- ki	Yksi- lö	Jouk- kue	Kaik- ki
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Lähes säännöll. v-vaiht. ja viik.	17	27	20	20	49	33	11	34	21
Lähes säännöll. v-vaiht. ja sil- loin täll. viik.	18	46	30	31	51	40	16	53	29
Lähes säännöll. v-vaiht. tai si- tä harvemmin	65	27	50	49	-	-	73	13	50
Yhteensä % n	100 255	100 168	100 423	100 255	100 168	100 423	100 255	100 168	100 423

TAULUKKO Leirivuorokausien määrä

	Alkamisvuosi			Huippuvuosi			Lopettamisvuosi		
	Yksi- lö	Jouk- kue	Kaik- ki	Yksi- lö	Jouk- kue	Kaik- ki	Yksi- lö	Jouk- kue	Kaik- ki
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Ei yhtään	37	38	37	2	1	2	5	1	3
Muutama päivä	19	29	23	5	8	6	31	47	38
Noin viikko	23	19	22	7	17	11	14	21	17
2 - 3 viikkoa	14	9	11	14	17	15	12	16	13
Noin kuukausi	7	4	6	21	25	22	22	13	17
2 - 3 kuukautta	-	1	1	28	24	27	11	3	8
4 - 6 kuukautta	-	-	-	20	7	15	4	-	4
7 - 9 kuukautta	-	-	-	3	1	2	1	-	-
Yhteensä % n	100 271	100 170	100 441	100 271	100 169	100 440	100 167	100 86	100 253

TAULUKKO Valmentautumisesta tai kilpailutoiminnasta vapaiden viikonloppujen määrä kilpailu-uran eri vaiheissa

	Alkamisvuosi			Huippuvuosi			Lopettamisvuosi		
	Yksi- lö	Jouk- kue	Kaik- ki	Yksi- lö	Jouk- kue	Kaik- ki	Yksi- lö	Jouk- kue	Kaik- ki
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
10 tai vähemmän	51	31	45	76	64	71	46	41	44
11 - 30	21	28	24	12	20	16	26	31	28
31 - 52	28	41	31	12	16	13	28	28	28
Yhteensä % n	100 279	100 172	100 451	100 279	100 172	100 451	100 279	100 172	100 451

LIITE 8. Valmennussidonnaisuutta kuvaavien osioiden jakaumat

Sidonnaisuutta kuvaava väittämä	Kilpailu-uran alkamisvuonna								Huippuvuonna								Kilpailu-uran päättämivuonna								224	
	Aktii- vit		Lopet- taneet		Yksilö- urh.		Joukkue- urh.		Aktii- vit		Lopet- taneet		Yksilö- urh.		Joukkue- urh.		Aktii- vit		Lopet- taneet		Yksilö- urh.		Joukkue- urh.			
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		F
Valmennussuunnitel- mani laatimisesta vastasi pääasiassa:																										
1. minä itsenäisesti	75	42	156	59	180	66	51	30	46	26	85	32	124	46	8	5	20	11	130	52	129	48	22	13		
2. minä yhteistoimin valmentajan kanssa	47	27	64	24	62	22	50	30	64	37	125	48	108	40	81	48	17	9	76	30	42	16	51	30		
3. valmentaja tai val- mennusjohto	55	31	43	17	32	12	68	40	58	33	52	20	33	12	79	46	12	7	38	15	16	6	34	20		
Kilpailuohjelmani laa- timisesta vastasi pää- asiassa:																										
1. minä itsenäisesti	70	41	142	55	195	72	18	11	50	29	105	41	149	55	7	4	18	10	132	52	136	51	15	9		
2. minä yhteistoimin valmentajan kanssa	39	23	59	23	59	22	39	24	47	28	89	34	94	35	42	26	11	6	63	25	43	16	31	18		
3. valmentaja tai val- mennusjohto	62	36	57	22	18	6	103	64	66	39	65	25	22	8	111	69	17	10	52	20	11	4	58	35		
Valmentautuessani:																										
1. minä en saanut lainkaan ohjausta	33	19	62	24	17	29	95	10	14	8	25	10	36	13	3	2	12	7	54	22	60	23	6	4		
2. minä sain suullis- ta ohjausta	72	41	151	58	92	49	226	55	48	27	116	44	110	41	54	32	16	9	85	35	57	22	44	26		
3. minä sain kirjal- lista ohjausta	8	4	4	1	0	4	12	0	7	4	11	4	17	6	1	1	1	1	11	4	10	4	2	1		
4. minä sain sekä suul- lista että kirjal- lista ohjausta	64	36	44	13	59	18	108	35	99	57	109	42	102	38	109	64	19	10	87	36	52	20	55	32		
Saadessani valmennus- ohjeita:																										
1. ne olivat yleisiä	82	50	165	70	169	71	79	48	46	27	98	39	109	43	36	21	16	9	98	44	80	34	34	20		
2. ne olivat valmen- nusryhmälleni eri- tyisesti tehtyjä	54	33	48	21	33	14	70	43	78	46	104	41	69	27	114	67	17	10	87	39	40	17	64	38		
3. ne olivat minulle tehtyjä yksilöllisiä ohjeita	29	17	22	9	37	15	15	9	37	22	49	20	71	28	16	10	9	5	32	14	34	15	8	5		

	Kilpailu-uran alkamisvuonna								Huippuvuonna								Kilpailu-uran päättämivuonna							
	Aktiiv- vit		Lopet- taneet		Yksilö- urh.		Joukkue- urh.		Aktiiv- vit		Lopet- taneet		Yksilö- urh.		Joukkue- urh.		Aktiiv- vit		Lopet- taneet		Yksilö- urh.		Joukkue- urh.	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Valmentautuessani:																								
1. minulla oli oma valmentaja	75	43	70	27	47	18	101	61	83	47	73	28	45	17	114	67	22	12	60	24	15	6	68	40
2. kuului val. ryhmään tai talliin	29	17	40	16	55	21	14	8	47	27	111	43	124	46	34	20	7	4	58	23	53	20	12	7
3. Valmennustoveri toimi valmentajana tai valmensimme toisiamme	26	15	63	25	49	18	40	24	15	8	34	13	33	12	16	10	0	0	37	15	21	8	16	7
Valmentautumisohjelman kirjaaminen:																								
1. ei kirjallisia merkintöjä	80	46	159	63	118	45	122	75	32	19	98	39	68	26	62	39	15	8	118	49	72	28	61	37
2. pidin päiväkirjaa oman harkintani mukaan	72	42	84	34	136	51	22	14	78	46	118	47	157	59	42	26	20	11	92	38	90	35	23	14
3. valm.johto velvoitti päiväkirjan pitoon	21	12	8	3	11	4	18	11	53	31	36	14	35	13	54	34	10	6	24	10	16	6	18	11
Toteutin valm.ohjelmaa:																								
1. harjoittelemalla itsenäisesti	65	37	121	47	156	58	30	18	39	22	61	23	94	35	6	4	19	11	100	40	104	39	15	9
2. valmentajan ollessa joskus paikalla	28	16	52	20	64	24	17	10	34	19	70	27	101	37	4	2	7	4	45	18	50	19	3	2
3. valmentajan ollessa melko usein paikalla	14	8	27	10	18	6	23	13	15	9	28	11	32	13	11	6	2	1	23	9	17	6	8	5
4. valmentajan ollessa yleensä paikalla	70	39	60	23	32	13	100	59	81	46	103	39	39	14	147	87	20	11	77	30	16	6	81	47
Valmennusohjelmasta poikkeaminen:																								
1. oman harkintani mukaan	111	65	214	85	226	86	100	61	82	47	165	64	199	75	49	29	30	17	170	70	154	59	47	28
2. neuvoteltuani valmentajan kanssa	41	24	25	10	28	11	38	23	58	33	49	19	45	17	62	37	12	6	34	14	13	5	33	20
3. poikkeamista ei sallittu	19	11	13	5	7	3	27	16	26	15	44	17	17	6	55	32	5	3	32	13	14	6	23	14

	Kilpailu-uran alkamisvuonna								Huippuvuonna								Kilpailu-uran päättämivuonna							
	Aktiivit		Lopettaneet		Yksilö- urh.		Joukkue- urh.		Aktiivit		Lopettaneet		Yksilö- urh.		Joukkue- urh.		Aktiivit		Lopettaneet		Yksilö- urh.		Joukkue- urh.	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Harjoituksista poissa- olo:																								
1. oman harkintani mukaan	109	63	184	72	220	84	74	44	72	41	131	50	186	70	18	11	22	12	146	59	144	55	25	15
2. ilmoitettuani poissaolosta	49	28	52	21	31	12	72	42	60	34	72	28	47	17	86	50	17	9	59	24	24	9	52	31
3. poissaoloja ei sallittu	16	9	19	7	11	4	24	14	37	21	56	22	29	11	65	38	9	5	35	14	15	6	29	17
Muista valm. tilaisuuksista kieltäytyminen:																								
1. oman harkintani mukaan	76	46	155	64	174	70	57	35	47	27	97	37	124	47	20	12	18	16	117	48	115	45	20	12
2. neuvoteltuani valmentajan kanssa	63	39	61	25	52	21	74	46	76	44	99	38	91	34	85	50	19	11	86	35	35	17	60	36
3. kieltäytymisiä ei sallittu	25	15	26	11	21	9	31	19	41	24	65	25	44	17	64	37	8	4	34	14	18	7	25	15
Valmennusohjelman noudattamista:																								
1. ei valvottu lainkaan	67	40	143	57	169	65	41	25	27	16	62	24	86	32	3	2	17	9	96	39	99	38	14	8
2. valmentaja seurasi jossain määrin	52	31	59	23	51	19	62	38	45	26	83	32	95	36	35	21	11	6	61	25	41	16	32	19
3. minä tai valm. johto seurasi säännöllisesti	50	29	50	20	41	16	60	37	94	54	112	44	80	30	127	76	20	11	83	33	43	16	60	36
Terveysten ja kunnon valvonta:																								
1. minä tai valm. johto ei seurannut lainkaan	51	29	106	42	106	40	51	30	7	4	26	10	25	9	8	5	5	3	49	20	42	16	12	7
2. minä tai valm. johto seurasi satunnaisesti	76	43	114	45	114	43	78	47	55	31	126	48	126	46	55	32	24	13	114	45	93	35	46	27
3. minä tai valm. johto seurasi säännöll.	48	28	34	13	44	16	39	23	108	61	110	42	116	43	105	62	20	11	81	32	51	19	50	29

	Kilpailu-uran alkamisvuonna								Huippuvuonna								Kilpailu-uran päättämivuonna							
	Aktiivit		Lopettaneet		Yksilö- urh.		Joukkue- urh.		Aktiivit		Lopettaneet		Yksilö- urh.		Joukkue- urh.		Aktiivit		Lopettaneet		Yksilö- urh.		Joukkue- urh.	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Testitietojen ilmoittaminen valmennettaville:																								
1. yleensä ei lainkaan	19	16	45	29	45	27	20	17	6	4	28	12	31	12	3	2	1	1	28	14	24	11	5	3
2. sitä pyydettyäessä	26	22	29	18	38	23	18	16	27	16	38	16	48	20	18	11	9	5	33	16	29	13	14	9
3. pyytämättä	74	62	84	53	83	50	76	66	127	76	168	72	16	166	136	85	29	17	132	66	87	40	74	47
Kilpaillessani:																								
1. päätin kilpailutaktiikasta yleensä itsenäisesti	87	52	174	67	221	84	40	24	69	40	129	49	187	69	11	6	19	11	140	55	146	56	13	8
2. päätin taktiikasta yhteistoimin valm. johdon kanssa	45	27	52	20	38	14	60	36	56	32	99	38	74	27	82	49	15	8	73	29	35	13	54	32
3. valm. johto päätti taktiikasta	35	21	33	13	4	2	66	40	42	24	34	13	4	2	74	44	11	6	32	13	3	1	40	23
Kilpailutilanteeseen kuului:																								
1. taktiikkapalaveri ennen kilpailua tai jälkipalaveri	45	28	69	28	41	17	74	46	33	19	63	25	56	21	41	24	8	4	57	23	30	12	36	22
2. sekä taktiikka että jälkipalaveri	48	30	38	16	30	12	58	36	89	52	94	37	61	23	124	74	25	14	77	32	36	14	66	34
3. ei kumpikaan	67	42	136	56	174	71	29	18	44	25	88	38	14	154	1	1	12	7	103	42	111	43	4	2